

สำนักงานกองทุนสนับสนุนการวิจัย

คนยากจนดักดานในภาคใต้

(A Study of the Ultra Poor in Southern Thailand)

ศิริรัตน์ ธานีรณานนท์
ร่มโพธิ์ เรืองสงฆ์
จักรี ทองเรือง

คนยากจนดัดดานในภาคใต้

A Study of the Ultra Poor in Southern Thailand

รศ. ศิริรัตน์ ธานีรัตนานนท์

อ.ร่มโพธิ์ เรืองสงฆ์

อ.จักรี ทองเรือง

มหาวิทยาลัยสงขลานครินทร์

วิทยาเขตหาดใหญ่

ธันวาคม 2543

ISBN 974-644-124-8

ด้วยความสนับสนุนจาก สำนักงานกองทุนสนับสนุนการวิจัย ทูมเมธีวิจัยอาวุโส

คณะผู้วิจัย

รองศาสตราจารย์ ดร.เมธี ครอบแก้ว เมธีวิจัยอาวุโส สกว.	ที่ปรึกษาโครงการ
รองศาสตราจารย์ ศิริรัตน์ ฐานิรณานนท์ คณะศิลปศาสตร์ ภาควิชาสารัตถศึกษา	หัวหน้าโครงการ
อาจารย์ร่มโพธิ์ เรืองสงฆ์ คณะวิทยาการจัดการ ภาควิชาบริหารธุรกิจ	ผู้วิจัย
อาจารย์จักรี ทองเรือง คณะอุตสาหกรรมเกษตร ภาควิชาเทคโนโลยีอาหาร	ผู้วิจัย
อาจารย์ธีรวัฒน์ หังสพฤกษ์ คณะวิทยาการจัดการ ภาควิชาบริหารธุรกิจ	ผู้ประมวลผลข้อมูล
นางสาวสมใจ ผ่องผิว	เจ้าหน้าที่โครงการ
นางสาวเจนมณี แซ่เตียว	ผู้พิมพ์รายงาน

กิตติกรรมประกาศ

คณะผู้วิจัยใคร่ขอขอบพระคุณ รศ.ดร. เมธี ครองแก้ว ที่ได้ให้โอกาสและทุนเมธีวิจัยอาวุโส สกว. ในการศึกษาวิจัยเรื่อง คนยากจนดักดานในภาคใต้ ซึ่งเป็นผลให้คณะผู้วิจัยได้เรียนรู้สัมผัสและมีประสบการณ์โดยตรงเกี่ยวกับปัญหาความยากจนในภาคใต้ การได้พบเห็นสภาพและคนชนบทของภาคใต้ นับเป็นประสบการณ์ที่มีคุณค่าอย่างยิ่งสำหรับคณะผู้วิจัย

การศึกษาเรื่องคนยากจนในภาคใต้ มีความสำคัญอย่างยิ่งต่อการแก้ไขปัญหาความยากจนของภาคและประเทศ งานวิจัยเกี่ยวกับความยากจนในภาคใต้ ยังมีเป็นจำนวนน้อย และหวังว่าจะมีจำนวนมากขึ้นต่อไป โดยงานวิจัยชิ้นนี้เป็นงานที่ศึกษาสาเหตุและปัจจัยพื้นฐานของความยากจน ยังมีประเด็นอื่น ๆ อีกมากที่น่าสนใจศึกษา และจะเป็นประโยชน์ในการจัดความยากจนในภาคใต้ คณะผู้วิจัยหวังว่าผลของการศึกษาและข้อเสนอแนะจะได้มีการนำไปใช้ประโยชน์ เพื่อทำให้สภาพความเป็นอยู่ของคนยากจนดีขึ้น คณะผู้วิจัยรู้สึกภูมิใจและยินดี ในการได้มีส่วนร่วมในการทำประโยชน์ให้กับเพื่อนมนุษย์ที่ยังต้องการความช่วยเหลือเหล่านี้

คณะผู้วิจัยใคร่ขอขอบพระคุณ รศ.พิทักษ์สิทธิ์ ฉายะภูติ ที่ช่วยกรุณาแนะนำให้คำปรึกษาโดยตลอด คณะผู้วิจัยได้เรียนรู้จากงานของอาจารย์เป็นแบบอย่างในการศึกษาค้นคว้าครั้งนี้ ขอขอบคุณผู้ใหญ่บ้านกำนัน พัฒนาการ ของหมู่บ้านทั้งสี่จังหวัด ที่กรุณาช่วยเหลือร่วมมืออย่างดียิ่ง ขอขอบคุณคนยากจนทุกคนที่ช่วยตอบคำถามในการสัมภาษณ์ และแสดงความมีน้ำใจกับคณะผู้วิจัยและนักศึกษาในขณะสัมภาษณ์เก็บข้อมูล ทำให้คณะผู้วิจัยตระหนักถึงความไม่ “จนน้ำใจ” ของคนจนและชุมชนภาคใต้ ขอมอบคุณประโยชน์และความดีของงานวิจัยนี้ให้กับคนยากจนดักดานในภาคใต้

คณะผู้วิจัย

ธันวาคม 2543

บทคัดย่อ

การศึกษาเรื่องคนยากจนดักดานในภาคใต้ เป็นการศึกษาเรื่องหนึ่งในโครงการวิจัยคนยากจนดักดานในทุกภาคของประเทศไทย ได้รับทุนสนับสนุนจาก เมธีวิจัยอาวุโส (รศ.ดร.เมธี ครองแก้ว) สำนักงานกองทุนสนับสนุนการวิจัย มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาสภาพเศรษฐกิจและสังคมของครัวเรือนยากจนดักดานในภาคใต้ เพื่อค้นหาสาเหตุของความยากจนและวิธีการแก้ไข วิธีการศึกษาใช้ทั้งเชิงปริมาณและคุณภาพ โดยการสัมภาษณ์หัวหน้าครัวเรือนยากจน ซึ่งคัดเลือกโดยผู้นำหมู่บ้านในสี่จังหวัดภาคใต้ คือ นครศรีธรรมราช พัทลุง ปัตตานี และสตูล โดยสุ่มเลือกจำนวน 326 ครัวเรือน ในการศึกษาเชิงคุณภาพ ใช้วิธีสัมภาษณ์แบบเจาะลึกโดยเลือก 5 ครัวเรือน ในหมู่บ้านที่ยากจนที่สุดของแต่ละจังหวัด รวม 20 ครัวเรือน สำหรับข้อมูลหมู่บ้าน ได้ทำการสัมภาษณ์ผู้นำหมู่บ้านของหมู่บ้านที่เลือกเป็นตัวอย่างรวม 65 หมู่บ้าน

ผลการศึกษาพบว่า คนยากจนร้อยละ 86.5 อยู่กันเพียงหนึ่งครอบครัวในหนึ่งบ้าน ครัวเรือนมีสมาชิกเฉลี่ยครัวเรือนละ 5.05 คน หัวหน้าครัวเรือนร้อยละ 56.5 อายุเกิน 50 ปีขึ้นไป ร้อยละ 67.8 มีการศึกษาชั้นประถมศึกษา และร้อยละ 28.8 ไม่มีการศึกษา หัวหน้าครัวเรือนที่เป็นหญิงมีร้อยละ 27.4 ครัวเรือนยากจนร้อยละ 49.7 มีอาชีพทำการเกษตรและร้อยละ 50.3 ไม่ทำการเกษตร ร้อยละ 81.2 ไม่มีอาชีพรอง คนยากจนร้อยละ 48 ทำงานรับจ้าง และทำงานโดยเฉลี่ยปีละ 168.7 วัน การย้ายถิ่นมีน้อยทั้งแบบชั่วคราวและถาวร ผู้ที่ย้ายถิ่นออกเป็นผู้อยู่ในอายุระหว่าง 15 - 24 ปี โดยย้ายถิ่นออกไปทำงานรับจ้างเป็นส่วนใหญ่ ในจังหวัดอื่นในภาคใต้ และไปมาเลเซียร้อยละ 8.5 หัวหน้าครัวเรือนยากจนสมรสแล้วร้อยละ 69.3 และร้อยละ 64.1 ไม่ใช้การคุมกำเนิด คนยากจนมีบุตรเฉลี่ย 5.18 คน มีอัตราการตายของบุตรร้อยละ 14.9 โดยร้อยละ 52.1 ตายหลังคลอดในช่วงอายุ 0-1 ปี ทุก 1 ใน 10 บ้านจะมีคนพิการหนึ่งคน ร้อยละ 36.5 ของครัวเรือนมีคนเจ็บป่วยเรื้อรังในบ้าน ร้อยละ 30.4 ของครัวเรือนยากจนไม่มีส่วน ลักษณะบ้าน (ร้อยละ 62.9) เป็นบ้านไม้ชั้นเดียวได้ทุนสูงจากพื้นดิน ร้อยละ 75.8 เป็นเจ้าของบ้านที่คนอาศัยอยู่ มีที่ดินในครอบครองเฉลี่ย 3.7 ไร่ ร้อยละ 58 ของครัวเรือนยากจนไม่มีที่ดินในครอบครอง ครัวเรือนยากจนมีรายได้เฉลี่ย 54,862.33 บาทต่อปี หรือเท่ากับ 905.31 บาท ต่อคนต่อเดือน รายได้เฉลี่ยร้อยละ 52.3 มาจากภาคการเกษตร มีรายจ่ายต่อครัวเรือนเฉลี่ย 47,475.28 ต่อปี หรือเท่ากับ 783.41 บาท ต่อคนต่อเดือน ร้อยละ 80.5 ของค่าใช้จ่ายใช้ในการครองชีพที่เหลือใช้ในการเกษตร รายได้สุทธิของครัวเรือนยากจนเฉลี่ยเท่ากับ 7,387.10 บาทต่อปี แต่ร้อยละ 46.9 ของครัวเรือนมีรายได้สุทธิติดลบ ร้อยละ 66.6 มีหนี้สิน แหล่งเงินกู้ที่สำคัญ คือ ธนาคารเพื่อการเกษตรและสหกรณ์การเกษตร รองลงมาคือ เพื่อนบ้านและพ่อค้า เงินกู้ยืมร้อยละ 67.5 นำไปใช้ในการเกษตร ครัวเรือนยากจนมีเพียงร้อยละ 21.8 ที่เข้าร่วมเป็นสมาชิกของกลุ่มต่างๆ ในหมู่บ้าน ร้อยละ 89.8 ไม่เคยได้รับความช่วยเหลือในด้านเงินหรืออุปกรณ์การทำการเกษตร หนึ่งในสามของครัวเรือนยากจนไม่มีบัตร

ประกันสุขภาพ ครั้วเรือนร้อยละ 64.9 ใช้น้ำจากบ่อน้ำดิน ร้อยละ 84.9 มีไฟฟ้าใช้ ร้อยละ 33.2 รับฟังข่าวสารผ่านโทรทัศน์ ร้อยละ 45.9 ใช้เวลาว่างในการพักผ่อน คนยากจนโดยเฉลี่ยจนมาแล้ว 14.55 ปี สาเหตุของความยากจน คือ ไม่มีงาน ขาดแคลนทรัพย์สิน และมีลูกมาก ร้อยละ 65.9 ไม่ทราบว่าในระยะ 2 - 3 ปี ข้างหน้าจะทำให้ความเป็นอยู่ดีขึ้นอย่างไร ร้อยละ 35.2 ตอบว่าลูกจะทำให้ครอบครัวพ้นความยากจนได้ และร้อยละ 45.8 ตอบว่า สุขภาพ งาน ทรัพย์สิน จะเป็นอุปสรรคทำให้ไม่พ้นความยากจน

การวิเคราะห์โดยแบ่งตามอาชีพห้ำอาชีพของหัวหน้าครัวเรือน คือ ไม่มีอาชีพ อาชีพทำสวนยาง ทำนา ประมง และรับจ้างนอกภาคเกษตร พบว่าสภาพเศรษฐกิจสังคมของครัวเรือนของกลุ่มไม่มีอาชีพ และกลุ่มประมง มีรายได้ที่เมื่อเปรียบเทียบกับความต้องการขั้นต่ำ น้อยที่สุด จัดได้ว่าเป็นกลุ่มยากจนคัดค้านอย่างแท้จริง กลุ่มรับจ้างนอกภาคเกษตรมีรายได้สูงกว่ากลุ่มอื่น ในการศึกษา ได้แยกบรรยายถึงสภาพเศรษฐกิจและสังคมของครัวเรือนประมงยากจนไว้โดยเฉพาะ

สรุปสาเหตุของความยากจนจากข้อมูลเชิงปริมาณและเชิงคุณภาพ คือ โอกาสและความสามารถในการทำงาน การขาดแคลนทุนและทรัพย์สิน หนี้สินและจำนวนและปัญหาเกี่ยวกับลูก

คณะผู้วิจัยได้เสนอแนะนโยบายแก้ไขความยากจนทั้งระดับมหภาคและจุลภาค โดยเสนอการแก้ไขที่ตรงกับแต่ละกลุ่มอาชีพ และอีก 3 กลุ่ม ในสังคม คือ กลุ่มผู้สูงอายุ กลุ่มครอบครัวเดี่ยวที่มีหัวหน้าครัวเรือนเป็นสตรี และกลุ่มเด็กที่ไม่ได้เข้าเรียนตามเกณฑ์ ปัจจัยสำคัญที่จะช่วยลดความยากจน คือ การบริหารจัดการที่ดี การมีส่วนร่วมของประชาชน และการดำรงไว้ซึ่งค่านิยมและความเข้มแข็งของชุมชนภาคใต้

ABSTRACT

The study of the Ultra Poor in Southern Thailand is a research project in the research program on the Ultra Poor in the four regions of Thailand supported by the Thailand Research Fund (TRF) through the TRF senior research scholar Associate Professor Dr. Medhi Krongkaew.

The objective of the research is to study the socio-economic conditions of poor households in southern Thailand so as to identify the causes of poverty and find the ways to alleviate them. The research used both quantitative and qualitative methods. The heads of the poor households, identified with the help of village leaders, were interviewed. The survey was conducted in four provinces namely: Nakorn Sri Thammarat, Phatthalung, Pattani and Satun. 326 samples were collected. In the qualitative method, the in-depth interviews were conducted by selecting 5 households from the poorest village in each province, a total of 20 households. The village data was collected by interviewing the leaders of 65 sampled villages.

The results were as follows: 85.6 percent of the poor households consisted of nuclear families. The average household size is 5.05 persons. There were 56.5 percent of household heads who aged above 50 years old. 67.8 percent had primary level education and 28.8 percent had no education. 27.4 percent of household heads were women. 49.7 and 50.3 percent of households were in agricultural and non-agricultural occupations respectively. 81.2 percent had no secondary occupation. 48 percent of the poor worked as labourers. The average working days per year were 168.7. Both temporary and permanent migrations were small. A number of out-migrants commonly aged between 15-24 years. The majority migrated to work as labourers in other provinces in the region and 8.5 percent to neighbouring Malaysia. 69.3 percent of household heads were married and 64.1 percent did not use contraceptives. The average number of children per household was 5.18. The child mortality rate (per 100) was 14.9 of which 52.1 percent was postnatal mortality (0-1 year). Every one out of ten households had one disabled person. 30.4 percent of the households had no toilets. The typical house (62.9 percent) was one-storey wooden situated above the ground. 75.8 percent of the poor owned houses. The average land per household was 3.7 rai. 58 percent of the poor were landless. The average income per household per year was 54,862.33 bahts, which is equivalent to 905.31 bahts per person per month. 52.3 percent of the income came from agriculture. The expenditure per household per year was 47,475.28 bahts, which is equivalent to 783.41 bahts per person per month. 80.5 percent of the expenditure was spent on living, the rest was spent on agriculture. The average net income per household was 7,387.10 bahts per year. 46.9 percent of the poor had their expenditure exceeded their income. 66.6 percent were in debt. Their sources of loans were the Bank for Agriculture and Agricultural Co-operatives, neighbours and merchants. 67.5 percent of the loans were spent on agriculture. Only 21.8 percent of the poor households were members of groups in a village. 89.8 percent received neither financial nor agricultural assistance. One out of three of the poor households did not have health care cards. 64.9 percent used water from the wells. 84.9 percent had electricity. 33.2 percent received news through televisions. 45.9 percent spent their free time resting. The average time they have been in poverty is 14.55 year. The causes of poverty were job problems, lack of capital and children. 65.9 percent had no ideas how to improve their lives in the next couple of years. 35.2 percent expected their children to help them out of poverty. 45.8 percent replied that health, unemployment and lack of capital were factors that would prevent them from getting out of poverty.

For the analysis, the data was classified according to the five occupations of household heads namely: no occupation, rubber planters, rice farmers, fishermen, and labourers in non-agricultural sectors. The results showed that the no occupation and fishermen groups had lowest income compared to the basic need ratio. These two groups were the ultra poor. The labourers had the highest income among the five occupations. In the study, the socio-economic conditions of the fishermen were described in a separate section.

The causes of poverty according to the quantitative and qualitative data were job problems, lack of capital, debt, and children.

The research suggested that to alleviate the poverty, policies were needed at both macro and micro levels. Policies had to be directed at the right occupational groups. Other 3 social groups that needed helps were the elderly, the female headed single-parent families, and children who did not complete compulsory education. The factors that would facilitate the alleviation of poverty are good governance, people participation, and maintenance of social values and the strength of the southern communities.

สารบัญ

	หน้า
คณะผู้วิจัย	i
กิตติกรรมประกาศ	ii
บทคัดย่อ	iii
สารบัญ	vii
สารบัญตาราง	xi
สารบัญรูป	xix
บทที่ 1 บทนำ	1
1.1 ความสำคัญของการศึกษา	1
1.2 วัตถุประสงค์ของการศึกษา	7
1.3 ขอบเขตของการศึกษา	7
1.4 วิธีการศึกษา	9
1.5 การวิเคราะห์ข้อมูล	10
บทที่ 2 สภาพทั่วไปของภาคใต้และจังหวัดที่ศึกษา	15
2.1 สภาพทั่วไปของภาคใต้	15
2.2 สภาพทั่วไปของจังหวัดที่ศึกษา	20
2.2.1 จังหวัดนครศรีธรรมราช	20
2.2.2 จังหวัดพัทลุง	23
2.2.3 จังหวัดปัตตานี	25
2.2.4 จังหวัดสตูล	27
2.3 สภาพทั่วไปของหมู่บ้านที่ศึกษา	30
2.3.1 สภาพทั่วไป	30
2.3.2 ขนาดของหมู่บ้าน	31
2.3.3 สภาพเศรษฐกิจของหมู่บ้าน	32
2.3.4 สุขภาพอนามัย	35
2.3.5 การศึกษา	36
2.3.6 การบริการพื้นฐาน	38
2.3.7 ระดับการพัฒนาของหมู่บ้าน	41
2.3.8 จำนวนคนดกงานเพราะภาวะเศรษฐกิจตกต่ำ	41
2.4 สรุป	42

สารบัญ (ต่อ)

	หน้า
บทที่ 3 สภาพเศรษฐกิจและสังคมของครัวเรือนคนยากจนคัดค้าน.....	73
3.1 ลักษณะและขนาดครัวเรือน.....	73
3.2 โครงสร้างประชากร.....	73
3.3 อัตราการเกิด การตาย และการเพิ่มขึ้นตามธรรมชาติ.....	75
3.4 การศึกษา.....	75
3.5 อาชีพและการเปลี่ยนแปลงอาชีพ.....	76
3.6 จำนวนวันทำงานต่อปี.....	77
3.7 การทำงานรับจ้าง.....	77
3.8 การย้ายถิ่น.....	77
3.9 สถานภาพการสมรสของหัวหน้าครัวเรือน.....	79
3.10 การวางแผนครอบครัว.....	79
3.11 จำนวนบุตรและอัตราการตายของบุตร.....	79
3.12 ความพิการและการเจ็บป่วยเรื้อรัง.....	80
3.13 ลักษณะส้วม.....	80
3.14 ลักษณะของบ้านที่พักอาศัย.....	80
3.15 การถือครองที่ดิน.....	81
3.16 การเปลี่ยนแปลงของจำนวนพื้นที่ดิน.....	81
3.17 การทำการเกษตร.....	82
3.18 รายได้และแหล่งที่มาของรายได้.....	83
3.19 รายจ่ายและประเภทของรายจ่าย.....	83
3.20 รายได้สุทธิ.....	84
3.21 ภาวะหนี้สิน.....	84
3.22 การเข้าร่วมกิจกรรมกลุ่ม.....	85
3.23 ความช่วยเหลือที่ได้รับ.....	86
3.24 การได้รับปัจจัยพื้นฐานในการดำรงชีวิต.....	87
3.25 การรับทราบข้อมูลข่าวสาร.....	88
3.26 การใช้เวลาว่าง.....	88
3.27 ความรู้สึกเกี่ยวกับความยากจน.....	89
3.27.1 ปัญหาของครัวเรือนยากจน.....	89
3.27.2 สาเหตุของความยากจน.....	90

สารบัญ (ต่อ)

	หน้า
3.28 การฟื้นฟูสภาพความยากจน.....	91
3.29 การศึกษาความสัมพันธ์ระหว่างตัวแปร	92
3.30 การวิเคราะห์ความแปรปรวนของรายได้ รายจ่ายและหนี้สิน	93
3.31 สรุปสภาพเศรษฐกิจและสังคมของครัวเรือนยากจนคัดค้านในภาคใต้	95
บทที่ 4 สภาพเศรษฐกิจและสังคมของคนยากจนคัดค้านห้ำอาชีพและครัวเรือนประมงยากจน	155
4.1 ห้ำอาชีพ	155
4.1.1 โครงสร้างครอบครัวและประชากร	155
4.1.2 จำนวนบุตรและการคุมกำเนิด	156
4.1.3 การพิการและเจ็บป่วยเรื้อรัง	156
4.1.4 การมีส่วนร่วม	156
4.1.5 บัตรประกันสุขภาพ.....	157
4.1.6 ลักษณะบ้านที่อยู่อาศัย.....	157
4.1.7 การถือครองที่ดิน.....	157
4.1.8 รายได้และแหล่งที่มาของรายได้.....	157
4.1.9 รายจ่ายและประเภทของรายจ่าย.....	159
4.1.10 รายได้สุทธิ	159
4.1.11 หนี้สิน	159
4.1.12 การเข้าร่วมกลุ่มในสังคม.....	160
4.1.13 การได้รับความช่วยเหลือ.....	160
4.1.14 แหล่งน้ำกินน้ำใช้.....	160
4.1.15 การใช้เวลาว่าง.....	160
4.2 ครัวเรือนประมงภาคใต้กับความยากจน.....	172
4.2.1 สภาพทางสังคม.....	174
4.2.2 สภาพทางเศรษฐกิจ	175
4.2.3 สรุป.....	181
บทที่ 5 กรณีศึกษา	189
5.1 ลักษณะทางกายภาพของหมู่บ้านและครัวเรือนยากจน	190
5.2 ลักษณะทางประชากรของหัวหน้าครัวเรือนและสมาชิก.....	191
5.3 วิธีการทำงาน	192
5.4 การเป็นหนี้สิน	192

สารบัญ (ต่อ)

	หน้า
5.5 กรณีศึกษาครัวเรือนยากจนคัดค้านจังหวัดนครราชสีมา	193
5.6 กรณีศึกษาครัวเรือนยากจนคัดค้านจังหวัดสตูล.....	195
5.7 กรณีศึกษาครัวเรือนยากจนคัดค้านในจังหวัดปัตตานี	199
5.8 กรณีศึกษาครัวเรือนยากจนคัดค้านจังหวัดพัทลุง.....	202
5.9 สรุปสาเหตุของความยากจน	207
บทที่ 6 สรุปและข้อเสนอแนะ	211
บรรณานุกรม.....	219
ภาคผนวก	223

สารบัญตาราง

	หน้า
ตารางที่ 1.1 ภาพรวมของความยากจนในประเทศไทย	4
ตารางที่ 1.2 ร้อยละของคนจนจำแนกตามพื้นที่	4
ตารางที่ 1.3 ร้อยละของคนจนจำแนกตามภูมิภาค	6
ตารางที่ 1.4 รายได้ประชากร/คน/ปี ของภาคใต้ ประจำปี 2539 ณ ราคาตลาดโดยแยกเป็นจังหวัด	10
ตารางที่ 1.5 จำนวนตัวอย่างที่ศึกษาจำแนกตามจังหวัด อำเภอ ตำบล และหมู่	11
ตารางที่ 1.5 จำนวนตัวอย่างที่ศึกษาจำแนกตามจังหวัด อำเภอ ตำบล และหมู่ (ต่อ)	12
ตารางที่ 1.5 จำนวนตัวอย่างที่ศึกษาจำแนกตามจังหวัด อำเภอ ตำบล และหมู่ (ต่อ)	13
ตารางที่ 1.5 จำนวนตัวอย่างที่ศึกษาจำแนกตามจังหวัด อำเภอ ตำบล และหมู่ (ต่อ)	14
ตารางที่ 2ก.1 จำนวน อ.บ.ค. ตำบล หมู่บ้าน ประชากร และจำนวนบ้าน ในจังหวัด นครศรีธรรมราช รายอำเภอปี 2542	45
ตารางที่ 2ก.2 แสดงข้อมูลความจำเป็นพื้นฐาน (จปฐ.) ปี 2542 จังหวัดนครศรีธรรมราช	46
ตารางที่ 2ก.3 สภาพปัญหาจำแนกตามเครื่องชี้วัด จังหวัดนครศรีธรรมราช จำนวน 1,390 หมู่บ้าน	47
ตารางที่ 2ข.1 จำนวน อ.บ.ค. ตำบล หมู่บ้าน ประชากร และจำนวนบ้าน ในจังหวัดพัทลุง รายอำเภอปี 2542	48
ตารางที่ 2ข.2 แสดงข้อมูลความจำเป็นพื้นฐาน (จปฐ.) ปี 2542 จังหวัดพัทลุง	49
ตารางที่ 2ข.3 สภาพปัญหาจำแนกตามเครื่องชี้วัด จังหวัดพัทลุง จำนวน 604 หมู่บ้าน	50
ตารางที่ 2ค.1 จำนวน อ.บ.ค. ตำบล หมู่บ้าน ประชากร และจำนวนบ้านในจังหวัดปัตตานี รายอำเภอปี 2542	51
ตารางที่ 2ค.2 แสดงข้อมูลความจำเป็นพื้นฐาน (จปฐ.) ปี 2542 จังหวัดปัตตานี	52
ตารางที่ 2ค.3 สภาพปัญหาจำแนกตามเครื่องชี้วัด จังหวัดปัตตานี จำนวน 601 หมู่บ้าน	53
ตารางที่ 2ง.1 จำนวน อ.บ.ค. ตำบล หมู่บ้าน ประชากร และจำนวนบ้าน ในจังหวัดสตูล รายอำเภอปี 2542	54
ตารางที่ 2ง.2 แสดงข้อมูลความจำเป็นพื้นฐาน (จปฐ.) ปี 2542 จังหวัดสตูล	55
ตารางที่ 2ง.3 สภาพปัญหาจำแนกตามเครื่องชี้วัด จังหวัดสตูล จำนวน 244 หมู่บ้าน	56
ตารางที่ 2.1 จำนวนคนยากจนเฉลี่ยในหมู่บ้านของแต่ละจังหวัดที่ศึกษา	57
ตารางที่ 2.2 จำนวนหมู่บ้านของแต่ละจังหวัดที่ศึกษาจำแนกตามจำนวนครัวเรือน	57
ตารางที่ 2.3 จำนวนหมู่บ้านของแต่ละจังหวัดที่ศึกษาจำแนกตามจำนวนประชากร	57

สารบัญตาราง (ต่อ)

	หน้า
ตารางที่ 2.4 อาชีพหลักและอาชีพรองของครัวเรือนในหมู่บ้านของแต่ละจังหวัดที่ศึกษา	58
ตารางที่ 2.5 จำนวนกลุ่มอาชีพในหมู่บ้านของแต่ละจังหวัดที่ศึกษา	59
ตารางที่ 2.6 รายได้ของหมู่บ้านจากการเก็บภาษีบำรุงท้องที่	59
ตารางที่ 2.7 จำนวนหมู่บ้านของแต่ละจังหวัดที่ศึกษาจำแนกตามการถือครองที่ดินของครัวเรือน	60
ตารางที่ 2.8 อัตราค่าจ้างแรงงานในหมู่บ้านของแต่ละจังหวัดที่ศึกษา	60
ตารางที่ 2.9 อัตราการเกิดและตายของประชากรในหมู่บ้านของแต่ละจังหวัดที่ศึกษา	61
ตารางที่ 2.10 ร้อยละของหมู่บ้านและครัวเรือนที่ยังไม่มีส้วมของแต่ละจังหวัดที่ศึกษา	61
ตารางที่ 2.11 จำนวนเด็กที่ไม่ได้เรียนหนังสือในหมู่บ้านของแต่ละจังหวัดที่ศึกษา	61
ตารางที่ 2.12 ลักษณะของถนนของหมู่บ้านของแต่ละจังหวัดที่ศึกษา	62
ตารางที่ 2.13 ชนิดของถนนที่เชื่อมระหว่างหมู่บ้านในแต่ละจังหวัดที่ศึกษา	62
ตารางที่ 2.14 จำนวนหมู่บ้านของแต่ละจังหวัดที่ศึกษาจำแนกตามระยะทางการเดินทางไปอำเภอ	63
ตารางที่ 2.15 จำนวนโคไฟฟ้าสาธารณะของหมู่บ้านในแต่ละจังหวัดที่ศึกษา	63
ตารางที่ 2.16 จำนวนหมู่บ้านของแต่ละจังหวัดที่ศึกษาที่มีโทรศัพท์สาธารณะ	64
ตารางที่ 2.17 จำนวนหมู่บ้านของแต่ละจังหวัดที่ศึกษาจำแนกคะแนนความสมบูรณ์ของน้ำกินน้ำใช้	65
ตารางที่ 2.18 จำนวนแหล่งน้ำสาธารณะ พื้นที่น้ำ และการใช้ประโยชน์ในน้ำแล้งของหมู่บ้าน ในแต่ละ จังหวัดที่ศึกษา	65
ตารางที่ 2.19 ร้อยละของครัวเรือนที่มีบ่อน้ำดื่มใช้ส่วนตัวและจำนวนบ่อน้ำดื่มสาธารณะของ แต่ละจังหวัดที่ศึกษา	66
ตารางที่ 2.20 ร้อยละของครัวเรือนที่มีบ่อน้ำบาดาลส่วนตัวและจำนวนบ่อน้ำบาดาลสาธารณะของ แต่ละจังหวัดที่ศึกษา	67
ตารางที่ 2.21 จำนวนหมู่บ้านของแต่ละจังหวัดที่ศึกษาที่มีระบบประปาหมู่บ้าน	68
ตารางที่ 2.22 จำนวนหมู่บ้านของแต่ละจังหวัดที่ศึกษาจำแนกตามคะแนนระดับการพัฒนา	68
ตารางที่ 3.1 จำนวนครัวเรือนจำแนกตามจำนวนครอบครัวที่อยู่ในบ้าน	100
ตารางที่ 3.2 จำนวนสมาชิกในครัวเรือนเฉลี่ยต่อครัวเรือนจำแนกตามเพศ	100
ตารางที่ 3.3 จำนวนครัวเรือนจำแนกตามจำนวนคนในครัวเรือน	100
ตารางที่ 3.4 จำนวนประชากรจำแนกตามช่วงอายุ	101
ตารางที่ 3.5 อัตราการเกิด อัตราการตาย (ต่อพันคน) และอัตราเพิ่มตามธรรมชาติ	101

สารบัญตาราง (ต่อ)

	หน้า
ตารางที่ 3.6 จำนวนหัวหน้าครัวเรือนจำแนกตามระดับการศึกษา	101
ตารางที่ 3.6.1 จำนวนหัวหน้าครัวเรือนจำแนกตามอายุ เพศ และสถานภาพสมรส	102
ตารางที่ 3.7 จำนวนประชากรที่สิ้นสุดการเรียนแล้วจำแนกตามระดับการศึกษา	103
ตารางที่ 3.8 จำนวนประชากรที่สิ้นสุดการเรียนแล้วจำแนกตามอาชีพหลัก	103
ตารางที่ 3.9 จำนวนประชากรที่สิ้นสุดการเรียนแล้วจำแนกตามอาชีพรอง	103
ตารางที่ 3.10 จำนวนประชากรจำแนกตามการเปลี่ยนแปลงอาชีพหลักในระยะ 5 ปีที่ผ่านมา	104
ตารางที่ 3.11 จำนวนวันทำงานเฉลี่ยต่อคนต่อปีของประชากรในวัยแรงงานที่สิ้นสุดการเรียนแล้ว	104
ตารางที่ 3.12 จำนวนประชากรที่สิ้นสุดการเรียนแล้วจำแนกตามการทำงานรับจ้าง	104
ตารางที่ 3.13 จำนวนประชากรที่สิ้นสุดการเรียนแล้วที่มีการทำงานรับจ้างจำแนกตามประเภท ของงานรับจ้าง	105
ตารางที่ 3.14 จำนวนประชากรที่สิ้นสุดการเรียนแล้วที่มีการทำงานรับจ้างจำแนกตามสถานที่ ทำงานรับจ้าง	105
ตารางที่ 3.15 จำนวนประชากรที่สิ้นสุดการเรียนแล้วที่มีการทำงานรับจ้างจำแนกตามช่วงเวลา ที่ไปทำงาน	106
ตารางที่ 3.16 ร้อยละของอัตราการย้ายถิ่น	106
ตารางที่ 3.17 จำนวนผู้ย้ายถิ่นเฉลี่ยต่อครัวเรือน	106
ตารางที่ 3.18 จำนวนประชากรที่ย้ายออกนอกหมู่บ้านจำแนกตามความสัมพันธ์กับหัวหน้าครัวเรือน	106
ตารางที่ 3.19 จำนวนประชากรที่ย้ายออกนอกหมู่บ้านจำแนกตามเพศ	107
ตารางที่ 3.20 จำนวนประชากรที่ย้ายออกนอกหมู่บ้านจำแนกตามระดับการศึกษา	107
ตารางที่ 3.21 จำนวนประชากรที่ย้ายออกนอกหมู่บ้านจำแนกตามอายุ	107
ตารางที่ 3.21.1 จำนวนประชากรที่ย้ายออกนอกหมู่บ้านจำแนกตามอายุ	108
ตารางที่ 3.22 จำนวนประชากรที่ย้ายออกนอกหมู่บ้านจำแนกตามแหล่งที่ไปอยู่	108
ตารางที่ 3.23 จำนวนประชากรที่ย้ายออกนอกหมู่บ้านจำแนกตามอาชีพที่ไปทำ	109
ตารางที่ 3.24 จำนวนหัวหน้าครัวเรือนจำแนกตามสถานภาพการสมรส	109
ตารางที่ 3.25 จำนวนครัวเรือนจำแนกตามการใช้วิธีการคุมกำเนิด	109
ตารางที่ 3.26 จำนวนครัวเรือนที่เคยใช้วิธีการคุมกำเนิดจำแนกตามวิธีการที่เคยใช้	110
ตารางที่ 3.27 อัตราการอยู่รอดของบุตรของหัวหน้าครัวเรือน	110
ตารางที่ 3.28 จำนวนบุตรของหัวหน้าครัวเรือนที่ตายจำแนกตามอายุการตาย	110

สารบัญตาราง (ต่อ)

	หน้า
ตารางที่ 3.29 จำนวนบุตรของหัวหน้าครัวเรือนที่ตายจำแนกตามสาเหตุการตาย	111
ตารางที่ 3.30 จำนวนครัวเรือนจำแนกตามจำนวนคนพิการ	111
ตารางที่ 3.31 จำนวนครัวเรือนจำแนกตามจำนวนผู้เจ็บป่วยเรื้อรังในครัวเรือน	111
ตารางที่ 3.32 จำนวนผู้เจ็บป่วยเรื้อรังจำแนกตามชนิดโรค	112
ตารางที่ 3.33 จำนวนครัวเรือนจำแนกตามลักษณะส้วม	112
ตารางที่ 3.34 จำนวนครัวเรือนจำแนกตามลักษณะบ้านที่พักอาศัย	113
ตารางที่ 3.35 จำนวนครัวเรือนจำแนกตามชนิดของหลังคาบ้าน	113
ตารางที่ 3.36 จำนวนครัวเรือนจำแนกตามมูลค่าบ้านถ้าสร้างใหม่ในขนาดและลักษณะเช่นเดิม	114
ตารางที่ 3.37 จำนวนครัวเรือนจำแนกตามลักษณะการถือครองบ้าน	114
ตารางที่ 3.38 พื้นที่ถือครองที่ดินเฉลี่ยต่อครัวเรือนจำแนกตามลักษณะการถือครอง	114
ตารางที่ 3.39 จำนวนครัวเรือนจำแนกตามขนาดพื้นที่ดินของตนเอง	115
ตารางที่ 3.40 จำนวนครัวเรือนจำแนกตามการเปลี่ยนแปลงของพื้นที่ดินของตนเอง	115
ตารางที่ 3.41 จำนวนพื้นที่ดินที่ลดลงจำแนกตามเหตุผลที่ลดลง	115
ตารางที่ 3.42 จำนวนครัวเรือนจำแนกตามการทำเกษตร	116
ตารางที่ 3.43 จำนวนครัวเรือนที่ปลูกพืชไร่และไม่ขึ้นดิน ชนิดต่าง ๆ	116
ตารางที่ 3.44 ผลผลิตเฉลี่ยต่อไร่ของพืช	117
ตารางที่ 3.45 จำนวนครัวเรือนที่มีสัตว์แต่ละชนิด ณ วันสำรวจ	118
ตารางที่ 3.46 จำนวนสัตว์แต่ละชนิดเฉลี่ยต่อครัวเรือน ณ วันสำรวจ	118
ตารางที่ 3.47 รายได้เฉลี่ยต่อครัวเรือนจำแนกตามแหล่งที่มาของรายได้	119
ตารางที่ 3.47.1 รายได้เฉลี่ยต่อครัวเรือนจำแนกตามแหล่งที่มาของรายได้	120
ตารางที่ 3.47.2 รายได้เฉลี่ยต่อครัวเรือนจำแนกตามแหล่งที่มาของรายได้	121
ตารางที่ 3.48 จำนวนครัวเรือนจำแนกตามระดับรายได้ของครัวเรือน	122
ตารางที่ 3.49 รายจ่ายเฉลี่ยต่อครัวเรือน	122
ตารางที่ 3.50 รายจ่ายเฉลี่ยต่อครัวเรือนจำแนกตามประเภทรายจ่าย	123
ตารางที่ 3.51 จำนวนครัวเรือนจำแนกตามระดับรายจ่ายในครัวเรือน	124
ตารางที่ 3.52 รายได้สุทธิเฉลี่ยต่อครัวเรือนต่อปี	125
ตารางที่ 3.52.1 รายได้สุทธิเฉลี่ยต่อครัวเรือนต่อปี (บาท) เฉพาะเงินสด	125
ตารางที่ 3.53 จำนวนครัวเรือนจำแนกตามรายได้สุทธิเฉลี่ยต่อครัวเรือน	125

สารบัญตาราง (ต่อ)

	หน้า
ตารางที่ 3.54 จำนวนครัวเรือนที่เป็นหนี้ ณ วันสำรวจ	126
ตารางที่ 3.55 ปริมาณหนี้สินเฉลี่ยต่อครัวเรือน ณ วันสำรวจจำแนกตามแหล่งเงินกู้	126
ตารางที่ 3.56 ร้อยละของจำนวนครัวเรือนที่เป็นหนี้ ณ วันสำรวจจำแนกตามแหล่งเงินกู้	126
ตารางที่ 3.57 จำนวนครัวเรือนที่มีการกู้ยืมเงินในปี 2542	127
ตารางที่ 3.58 จำนวนเงินกู้เฉลี่ยต่อครัวเรือนในปี 2542 จำแนกตามแหล่งเงินกู้	127
ตารางที่ 3.59 จำนวนครัวเรือนที่มีการกู้ยืมเงินจากแหล่งต่าง ๆ ในปี 2542	127
ตารางที่ 3.60 จำนวนครัวเรือนที่มีการกู้เงินจำแนกตามปริมาณเงินทุนในปี 2540	128
ตารางที่ 3.61 ปริมาณเงินกู้เฉลี่ยต่อครัวเรือนจำแนกตามลักษณะการใช้เงินกู้	128
ตารางที่ 3.61.1 จำนวนเงินเฉลี่ยที่ครัวเรือนยากจนเป็นหนี้คงค้างกับแหล่งต่าง ๆ แยกตามอาชีพ ของหัวหน้าครัวเรือน	129
ตารางที่ 3.62 จำนวนครัวเรือนที่มีคนในครอบครัวเป็นสมาชิกกลุ่มต่าง ๆ	130
ตารางที่ 3.63 จำนวนครัวเรือนจำแนกตามจำนวนหลักสูตรวิชาชีพที่เคยอบรม	130
ตารางที่ 3.64 จำนวนครัวเรือนจำแนกตามการได้รับความช่วยเหลือด้านเงิน	130
ตารางที่ 3.65 จำนวนครัวเรือนจำแนกตามการเคยได้รับความช่วยเหลือด้านวัสดุอุปกรณ์การเกษตร	131
ตารางที่ 3.66 จำนวนครัวเรือนจำแนกตามการได้รับคำแนะนำในการประกอบอาชีพ	131
ตารางที่ 3.67 จำนวนครัวเรือนจำแนกตามการมีบัตรประกันสุขภาพ	131
ตารางที่ 3.68 จำนวนครัวเรือนจำแนกตามระยะห่างจากบ้านถึงถนนที่ใช้ได้ทุกฤดูกาล	132
ตารางที่ 3.69 จำนวนครัวเรือนจำแนกตามแหล่งน้ำดื่มที่ใช้ในฤดูแล้ง	132
ตารางที่ 3.70 จำนวนครัวเรือนจำแนกตามแหล่งน้ำใช้ในฤดูแล้ง	133
ตารางที่ 3.71 จำนวนครัวเรือนจำแนกตามการมีไฟฟ้าใช้	133
ตารางที่ 3.72 จำนวนหัวหน้าครัวเรือนจำแนกตามลักษณะการใช้สื่อสารมวลชน	133
ตารางที่ 3.73 จำนวนหัวหน้าครัวเรือนจำแนกตามลักษณะการใช้เวลาว่างจากการประกอบอาชีพ	134
ตารางที่ 3.74 ปัญหาที่สำคัญที่สุดในการทำการเกษตร	134
ตารางที่ 3.75 ปัญหาที่สำคัญที่สุดที่ไม่ใช่การเกษตร	135
ตารางที่ 3.76 จำนวนหัวหน้าครัวเรือนจำแนกตามจำนวนปีที่มีความรู้สึกว่าจน	135
ตารางที่ 3.77 สาเหตุของความยากจน	136
ตารางที่ 3.78 คิดว่าใน 2-3 ปีข้างหน้าจะทำให้ความเป็นอยู่ดีขึ้นได้อย่างไร	137
ตารางที่ 3.79 จำนวนหัวหน้าครัวเรือนจำแนกตามความเห็นต่อการฟื้นความยากจน	137

สารบัญตาราง (ต่อ)

	หน้า
ตารางที่ 3.79.1 สาเหตุที่ทำให้พ้นความยากจนได้	138
ตารางที่ 3.79.2 สาเหตุที่ทำให้พ้นจากความยากจนไม่ได้	139
ตารางที่ 3.80 จำนวนประชากรที่อยู่ในวัยแรงงานและสิ้นสุดการเรียนรู้แล้ว จำแนกตามอาชีพหลักและเพศ	139
ตารางที่ 3.81 จำนวนหัวหน้าครัวเรือนที่สิ้นสุดการเรียนรู้แล้ว จำแนกตามอาชีพหลักและเพศ	140
ตารางที่ 3.82 จำนวนประชากรที่อยู่ในวัยแรงงานและสิ้นสุดการศึกษาแล้ว จำแนกตามระดับการศึกษาและเพศ	140
ตารางที่ 3.83 จำนวนหัวหน้าครัวเรือนที่สิ้นสุดการศึกษาแล้ว จำแนกตามระดับการศึกษาและเพศ	141
ตารางที่ 3.84 จำนวนประชากรที่อยู่ในวัยแรงงานที่สิ้นสุดการศึกษาแล้วที่ทำงานรับจ้าง จำแนกตามประเภทของงานรับจ้างที่ทำและเพศ	141
ตารางที่ 3.85 จำนวนหัวหน้าครัวเรือนที่สิ้นสุดการศึกษาแล้วมีการทำงานรับจ้าง จำแนกตามประเภทของงานรับจ้างที่ทำและเพศ	142
ตารางที่ 3.86 จำนวนหัวหน้าครัวเรือนที่สิ้นสุดการศึกษาแล้วมีการทำงานรับจ้าง จำแนกตามสถานที่ทำงานและเพศ	142
ตารางที่ 3.87 จำนวนประชากรที่อยู่ในวัยแรงงานที่สิ้นสุดการศึกษาแล้วที่ทำงานรับจ้าง จำแนกตามสถานที่ทำงานและเพศ	143
ตารางที่ 3.88 จำนวนประชากรที่อยู่ในวัยแรงงานที่สิ้นสุดการศึกษาแล้ว จำแนกตามอาชีพหลักและอายุ	143
ตารางที่ 3.89 จำนวนหัวหน้าครัวเรือนที่สิ้นสุดการศึกษาแล้ว จำแนกตามอาชีพหลักและอายุ	144
ตารางที่ 3.90 จำนวนประชากรที่เคลื่อนย้ายออกนอกหมู่บ้าน จำแนกตามแหล่งที่ไปอยู่และเพศ	145
ตารางที่ 3.91 จำนวนประชากรที่เคลื่อนย้ายออกนอกหมู่บ้าน จำแนกตามอาชีพที่ไปทำและเพศ	145
ตารางที่ 3.92 การวิเคราะห์ความแปรปรวนของรายได้ทั้งหมดของครัวเรือน จำแนกตามขนาดที่ดินของตนเอง	146
ตารางที่ 3.93 การวิเคราะห์ความแปรปรวนของรายได้ทั้งหมดของครัวเรือน จำแนกตามขนาดของครัวเรือน	146
ตารางที่ 3.94 การวิเคราะห์ความแปรปรวนของรายได้จากการรับจ้าง จำแนกตามชนิดของงานรับจ้าง	146
ตารางที่ 3.95 การวิเคราะห์ความแปรปรวนของรายได้จากการรับจ้าง จำแนกตามสถานที่ไปทำงาน	146
ตารางที่ 3.96 การวิเคราะห์ความแปรปรวนของรายได้จากการรับจ้าง จำแนกตามระดับการศึกษา	147

สารบัญตาราง (ต่อ)

	หน้า
ตารางที่ 3.97 การวิเคราะห์ความแปรปรวนค่าใช้จ่ายทั้งหมดในการเกษตร จำแนกตามขนาดที่ดินของตนเอง	147
ตารางที่ 3.98 การวิเคราะห์ความแปรปรวนค่าใช้จ่ายในการครองชีพ จำแนกตามขนาดของครัวเรือน	147
ตารางที่ 3.99 การวิเคราะห์ความแปรปรวนของหนี้สิน จำแนกตามขนาดของครัวเรือน	147
ตารางที่ 4.1 จำนวนคนเฉลี่ยทั้งหมดในครัวเรือนแยกตามอาชีพของหัวหน้าครัวเรือน	162
ตารางที่ 4.2 อายุเฉลี่ยของหัวหน้าครัวเรือนแยกตามอาชีพของหัวหน้าครัวเรือน	162
ตารางที่ 4.3 เพศของหัวหน้าครัวเรือนแยกตามอาชีพของหัวหน้าครัวเรือน	162
ตารางที่ 4.4 ระดับการศึกษาของหัวหน้าครัวเรือนแยกตามอาชีพของหัวหน้าครัวเรือน	162
ตารางที่ 4.5 จำนวนครัวเรือนที่หัวหน้าครัวเรือนมีสถานภาพสมรสต่างๆแยกตามอาชีพหัวหน้าครัวเรือน	162
ตารางที่ 4.6 ประวัติการใช้วิธีการคุมกำเนิดของครัวเรือนแยกตามอาชีพของหัวหน้าครัวเรือน	163
ตารางที่ 4.7 จำนวนบุตรที่ตายก่อนคลอด (แท้ง) ในครัวเรือนแยกตามอาชีพของหัวหน้าครัวเรือน	163
ตารางที่ 4.8 จำนวนครัวเรือนกับจำนวนผู้เจ็บป่วยเรื้อรังในครัวเรือนแยกตามอาชีพของหัวหน้าครัวเรือน	163
ตารางที่ 4.9 จำนวนครัวเรือนกับลักษณะส้วมแยกตามอาชีพของหัวหน้าครัวเรือน	163
ตารางที่ 4.10 จำนวนครัวเรือนที่มีบัตรประกันสุขภาพ	163
ตารางที่ 4.11 จำนวนครัวเรือนกับลักษณะบ้านที่อยู่อาศัยแยกตามอาชีพของหัวหน้าครัวเรือน	164
ตารางที่ 4.12 ลักษณะความเป็นเจ้าของในบ้านที่อยู่อาศัยแยกตามอาชีพของหัวหน้าครัวเรือน	164
ตารางที่ 4.13 จำนวนที่ดินทุกแห่งที่ครัวเรือนมีในปัจจุบันแยกตามอาชีพของหัวหน้าครัวเรือน	164
ตารางที่ 4.14 จำนวนครัวเรือนกับจำนวนที่ดินที่มีอยู่ทุกแห่งในปัจจุบันแยกตามอาชีพของหัวหน้าครัวเรือน	165
ตารางที่ 4.15 รายได้เฉลี่ยต่อครัวเรือนจำแนกตามแหล่งที่มาของรายได้ (บาท) แยกตามอาชีพของหัวหน้าครัวเรือน	166
ตารางที่ 4.16 จำนวนคนเฉลี่ยในครัวเรือนที่ย้ายไปอยู่ที่อื่นนอกหมู่บ้านแยกตามอาชีพของหัวหน้าครัวเรือน	165
ตารางที่ 4.17 ความต้องการขั้นพื้นฐานตามอาชีพหัวหน้าครัวเรือน	167
ตารางที่ 4.18 รายจ่ายจำแนกตามประเภท แยกตามอาชีพของหัวหน้าครัวเรือน (บาท)	168

โครงการวิจัย “คนยากจนคัดค้านในภาคใต้”

สารบัญรูป

	หน้า
รูปที่ 1 มิติของความยากจนและความสัมพันธ์กัน	3
รูปที่ 2 แผนที่แสดงจังหวัด 4 จังหวัดที่ศึกษาในภาคใต้ : นครศรีธรรมราช พัทลุง สตูล ปัตตานี	8
รูปที่ 3 หมู่บ้านชาวประมง ต.แหลมสน อ.ละงู จ.สตูล	69
รูปที่ 4 หมู่บ้านชาวประมง แหลมตะลุมพุก จ.นครศรีธรรมราช	69
รูปที่ 5 มัลลิกในหมู่บ้านชาวประมง ต.ละงู อ.ละงู จ.สตูล	70
รูปที่ 6 ถนนภายในหมู่บ้าน อ.ปากพนัง จ.นครศรีธรรมราช	70
รูปที่ 7 ถนนภายในหมู่บ้านประมง แหลมตะลุมพุก จ.นครศรีธรรมราช	71
รูปที่ 8 ร้านขายของชำ ต.ป่าบอน อ.ป่าบอน จ.พัทลุง	71
รูปที่ 9 สัมภาษณ์ผู้ใหญ่นบ้าน ต.ป่าบอน อ.ป่าบอน จ.พัทลุง	72
รูปที่ 10 สัมภาษณ์ผู้ใหญ่นบ้าน อ.ท่าศาลา จ.นครศรีธรรมราช	72
รูปที่ 11 โครงสร้างประชากรของครัวเรือนยากจน	74
รูปที่ 12 คณะผู้วิจัยและนักศึกษา ออกงานสนาม จ.พัทลุง	148
รูปที่ 13 ลงเรือเก็บข้อมูล อ.ปากพนัง จ.นครศรีธรรมราช	148
รูปที่ 14 สัมภาษณ์หัวหน้าครัวเรือน อ.ปากพนัง จ.นครศรีธรรมราช	149
รูปที่ 15 สัมภาษณ์หัวหน้าครัวเรือน อ.ป่าบอน จ.พัทลุง	149
รูปที่ 16 สัมภาษณ์กรณีศึกษา อ.ปากพนัง จ.นครศรีธรรมราช	150
รูปที่ 17 สัมภาษณ์กรณีศึกษา อ.ปากพนัง จ.นครศรีธรรมราช	150
รูปที่ 18 หัวหน้าครัวเรือนยากจน พิการ อ.ควนกาหลง จ.สตูล	151
รูปที่ 19 เด็ก ๆ ชาวไทยมุสลิมในหมู่บ้านจังหวัดปัตตานีให้ความสนใจกับการสัมภาษณ์	151
รูปที่ 20 ครัวเรือนยากจนตัวอย่าง จ.ปัตตานี	152
รูปที่ 21 เฝิงจอดเรือประมงขนาดเล็ก ต.แหลมโพธิ์ จ.ปัตตานี	152
รูปที่ 22 หมู่บ้านกรณีศึกษาจังหวัดสตูล หัวหน้าครัวเรือนอายุ 30 ปี	153
รูปที่ 23 บ้านครัวเรือนยากจนไม้ชั้นเดียวติดพื้นซีเมนต์หลังคากระเบื้อง จ.พัทลุง	153
รูปที่ 24 ครัวเรือนยากจนตัวอย่างและคณะผู้สัมภาษณ์ จ.สตูล	154
รูปที่ 25 บ้านในหมู่บ้านประมงและทำนา ต.แหลมสน อ.ละงู จ.สตูล	154
รูปที่ 26 แบบจำลองแสดงสาเหตุความยากจน	210

บทที่ 1

บทนำ

1.1 ความสำคัญของการศึกษา

ในทศวรรษ 1950 และ 1960 (พ.ศ. 2493 และ 2503) การเติบโตของรายได้ต่อหัว เป็นเครื่องมือหลักในการวัดระดับการพัฒนาเศรษฐกิจ ปรากฏการณ์พื้นฐานในขณะนั้นคือ การพัฒนาเศรษฐกิจจะนำความมั่งคั่งมาสู่สังคม ด้วยความคาดหวังว่าการเพิ่มการจ้างงาน การเพิ่มปริมาณสินค้าและบริการและประโยชน์ที่เกิดขึ้นจากการเติบโตทางเศรษฐกิจนั้น ในที่สุดแล้วย่อมจะสามารถกระจายไปสู่คนยากจนได้

ต่อมาในระยะต้นทศวรรษ 1970 (พ.ศ. 2513) จึงเริ่มเป็นที่ประจักษ์ว่า การเติบโตทางเศรษฐกิจเท่านั้น ยังไม่สามารถช่วยเหลือคนยากจนได้ ความยากจนในหลายประเทศยังอยู่ในระดับสูง ความไม่พอใจในทฤษฎีที่ให้ความสำคัญกับการเติบโตทางเศรษฐกิจอย่างเดียวเริ่มแพร่กระจายออกไป จนกระทั่งองค์การระหว่างประเทศโดยเฉพาะธนาคารโลก ได้หันมาให้ความสนใจกับการตอบสนองความจำเป็นพื้นฐานของประชาชนแทน การขจัดปัญหาความยากจนได้รับความสนใจมากยิ่งขึ้น ควบคู่กับการสนองตอบประชาชนในด้านความจำเป็นพื้นฐานต่างๆ อาทิ ด้านการศึกษา สาธารณสุข และการพัฒนาที่อยู่อาศัย เป็นต้น (จดหมายข่าวสำนักงานคณะกรรมการพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ ปีที่ 1 ฉบับที่ 1 2540)

ในประเทศไทยก็เช่นเดียวกัน การเติบโตทางเศรษฐกิจ เป็นเป้าหมายหลักในการพัฒนาประเทศตามแผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติหลายฉบับต่อเนื่องกันจนถึงแผนพัฒนาฉบับที่ 8 (พ.ศ. 2540-2544) จึงได้มีการตระหนักว่าการเร่งพัฒนาการเติบโตทางเศรษฐกิจอย่างเดียว โดยหวังว่าจะเป็นการแก้ไขปัญหาคือความยากจนที่ได้อย่างหนึ่ง กลับทำให้ช่องว่างระหว่างคนรวยและคนจนเพิ่มมากขึ้น และไม่สามารถแก้ไขการกระจายรายได้ ได้ดีเท่าที่ควร ทำให้แผนพัฒนาฉบับที่ 8 หันมาเน้นความสำคัญของการพัฒนาคนเป็นศูนย์กลาง และต่อเนื่องมาถึงแผนพัฒนาฉบับที่ 9 (พ.ศ. 2545-2549) ประกอบกับภาวะวิกฤติเศรษฐกิจที่เกิดขึ้นในภูมิภาคเอเชีย และในประเทศไทย ระหว่างปี พ.ศ. 2539 – 2542 ทำให้ปัญหาคือความยากจนทวีความรุนแรงขึ้นอีกครั้งหนึ่ง ทำให้ธนาคารโลก ธนาคารแห่งการพัฒนาเอเชีย และองค์กรต่างๆ ที่สำคัญหันกลับมาให้ความสำคัญกับการขจัดปัญหาความยากจนเป็นอันดับแรก และเน้นการกระจายรายได้ให้เท่าเทียมกันมากขึ้น

มีผู้ให้คำนิยามของ “คนจน” ไว้ต่าง ๆ กัน เช่น คนจนคือผู้ที่มีรายได้ไม่พอเพียงที่จะซื้อหาอาหารเพียงพอตามหลักโภชนาการ (อัมมาร สยามวาลา 2540) หรือผู้ยากจนคือ ผู้ที่ไม่มีโอกาสเป็นเจ้าของ “ทรัพยากร” สำคัญที่ใช้ในการผลิต (นิธิ เอียวศรีวงศ์ อ้างใน อภิชัย พันธเสน 2540) บ้างก็ว่าคนจนเป็นความรู้สึก สำหรับบรรดาชนของชาวบ้าน คนจนในหมู่บ้านหรือในชุมชน คือ คนที่มีข้าวไม่พอกินตลอดทั้งปี (ถนอมศักดิ์ แก้วเทพ 2541)

เมธี ครองแก้ว เป็นผู้นิยามคำว่า “คนจนดักดาน” (Ultra Poor) ไว้ในการศึกษาเกี่ยวกับความยากจนในประเทศไทย (โดยใช้เส้นความยากจนเป็นมาตรฐาน) ซึ่งเป็นคำที่สะท้อนสภาพของคนที่ยจนมาก ๆ ยากจนจนกระทั่งไม่มีความหวังที่จะพ้นจากความยากจนที่มีอยู่ได้ และเป็นคนจนที่ยจนมาเป็นเวลานาน เช่น 10 ปีขึ้นไป สำหรับคำ “คนจนดักดาน” นี้ มักจะเป็นที่ถกเถียงกันว่าอย่างไรที่เรียกว่า “ดักดาน” บ้างก็ใช้ว่า “คนจนซ้ำซาก” เป็นคำที่สะกดหูผู้ฟังและมักจะเป็นหัวข้อของการถกเถียงและตีความหมายในหมู่นักวิชาการอยู่เสมอ

การศึกษาเรื่องความยากจนมีหลายรูปแบบ เช่น เป็นการศึกษาโดยดูรายได้เป็นตัววัด หรือการศึกษาที่ใช้ความต้องการพื้นฐาน (Basic Needs) ของบุคคลเป็นตัวชี้วัด หรือการศึกษาที่พิจารณาในเรื่องของการมีโอกาสด้านสมรรถภาพ (Capability Needs) ของบุคคลนั้น ๆ พอที่จะมีชีวิตที่สุขสบายได้ (Human Development Report 1997)

การศึกษาเรื่องความยากจนหรือคนจนที่เน้นเฉพาะรายได้เป็นหลัก มักจะไม่ใช่ที่ยอมรับว่า เป็นการศึกษาที่สมบูรณ์หรือพอเพียง โดยมีข้อถกเถียงว่า ความยากจนนั้นมีหลายมิติ จมื่นจะต้องมีตัวชี้วัดอื่น ๆ ด้วย เพื่อแสดงถึงความยากจนที่แท้จริง

องค์การสหประชาชาติในรายงาน Human Development Report ปี 1997 ได้กล่าวถึงมิติของความยากจนไว้ 4 ประการ คือ

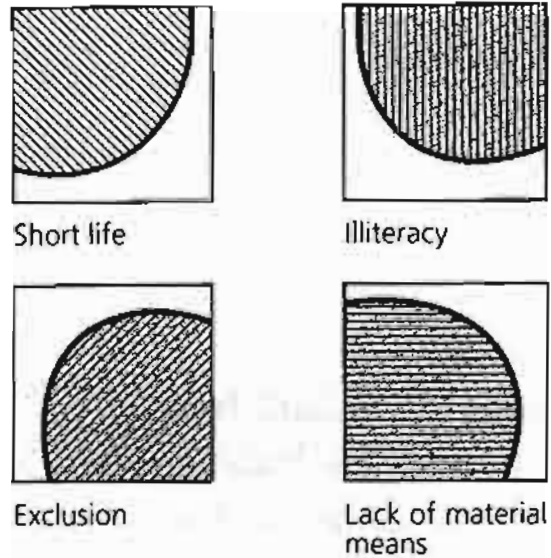
1. ชีวิตสั้น (Short Life) บุคคลควรจะมีชีวิตยืนยาวได้อย่างมีคุณภาพ
 2. ความไม่รู้ (Illiteracy) การอ่านออกเขียนได้ การศึกษา การเข้าถึงข่าวสาร
 3. การถูกตัดออกจากสังคม (Exclusion) การไม่เป็นสมาชิกของกลุ่มในสังคม
 4. การขาดแคลนทรัพยากร ทรัพย์สิน ทรัพยากร (Lack of Material Means) ซึ่งจะนำมาซึ่งรายได้และการกินคืออยู่ดี
- ซึ่งมิติทั้ง 4 นี้ มีความเกี่ยวข้องสัมพันธ์และผสมผสานกันได้ (ตามรูปในหน้า 3)

ลักษณะและโครงสร้างปัญหาความยากจนในประเทศไทย

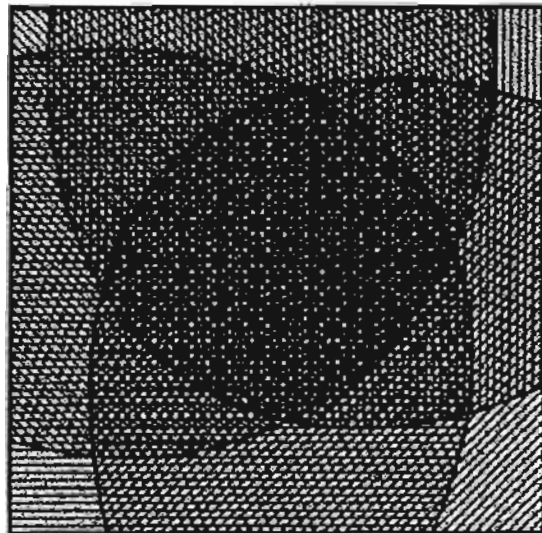
ความยากจนในประเทศไทยได้ลดลงเป็นลำดับ ในปี 2531 มีจำนวนคนจนถึงร้อยละ 32 ของประชากรทั้งประเทศ ซึ่งได้ลดลงเหลือร้อยละ 27.2 ในปี 2533 และร้อยละ 23.2 ในปี 2535 สำหรับในปี 2537 จำนวนคนยากจนลดลงเหลือร้อยละ 16.3 และยังคงลดลงต่อไปอีกอย่างรวดเร็วจนเหลือเพียงร้อยละ 11.4 ในปี 2539 ซึ่งให้เห็นว่าผลประโยชน์จากการเติบโตทางเศรษฐกิจในระดับสูง ที่ได้เกิดขึ้นในปี 2533 (ทศวรรษ 1990) จนกระทั่งถึงปี 2539 ได้กระจายไปสู่คนยากจนมากขึ้น ทำให้จำนวนคนจนลดลงอย่างรวดเร็วจาก 17.9 ล้านคนในปี 2531 เหลือเพียง 6.8 ล้านคนในปี 2539 อย่างไรก็ตามหลังปี 2539 ปัญหาความยากจนได้เพิ่มขึ้นเนื่องจากภาวะเศรษฐกิจถดถอยอย่างรุนแรงตั้งแต่ปี 2539 นั้นเอง

Poverty in the human development perspective

Poverty has many dimensions

And these dimensions can overlap in different combinations

รูปที่ 1 มิติของความยากจนและความสัมพันธ์กัน

Human Development Report, United Nations 1997

ตารางที่ 1.1 : ภาพรวมของความยากจนในประเทศไทย

	2531	2533	2535	2537	2539	2541
จำนวนคนจน (ร้อยละ)	32.6	27.2	23.2	16.3	11.4	12.9
ช่องว่างของความยากจน (ร้อยละ)	10.4	8.0	6.8	4.3	2.8	3.2
ความรุนแรงของความยากจน (ร้อยละ)	4.6	3.3	2.8	1.7	1.1	1.2
จำนวนคนยากจน (ล้านคน)	17.9	15.3	13.5	9.7	6.8	7.9

ที่มา : จดหมายข่าวสภาพัฒน์ ปีที่ 2 เล่มที่ 3 พฤษภาคม 2541

ความยากจนในพื้นที่เขตเมืองและชนบทและในเขตภูมิภาค

จะพบว่าพื้นที่ชนบทในประเทศไทยเป็นพื้นที่ที่มีปัญหาความยากจนหนาแน่นมาโดยตลอด ในปี 2531 มีคนยากจนในเขตในชนบทถึงร้อยละ 40.3 และได้ลดลงเหลือร้อยละ 14.9 ในปี 2539 ช่องว่างความยากจนระหว่างเมืองและชนบทก็ได้แคบลงตามไปด้วย เปรียบเทียบเขตเทศบาลและชนบท พบว่า เขตเทศบาลลดลงน้อยกว่าชนบท คือในช่วงปี 2535 - 2537 คนจนลดลงร้อยละ 1.1 และในช่วงปี 2537 - 2539 คนจนลดลงร้อยละ 0.8 ในขณะที่ในชนบท ในช่วงปี 2535 - 2537 คนจนในเขตชนบทลดลงถึงร้อยละ 8.5 และร้อยละ 6.3 ระหว่าง ปี 2537 - 2539

ตารางที่ 1.2 : ร้อยละของคนจนจำแนกตามพื้นที่

พ.ศ.	เทศบาล	สุขาภิบาล	ชนบท
2531	8	21.8	40.3
2533	6.9	18.2	33.8
2535	3.6	12.7	29.7
2537	2.4	9.6	21.2
2539	1.6	5.8	14.9
2541	1.5	7.2	17.2

อัตราการเปลี่ยนแปลง			
2531 – 2533	-13.8	-16.5	-16.1
2533 – 2535	-47.8	-30.2	-12.1
2535 – 2537	-33.3	-24.4	-28.6
2537 – 2539	-33.3	-39.6	-29.7
2539 – 2541	-6.6	24.4	15.3
ดัชนีวิกฤติ	1.6	33.6	21.9
ค่าคาดหวัง	1.5	5.4	14.1

ที่มา : จดหมายข่าวสภาพัฒน์ ปีที่ 3 เล่มที่ 1 มกราคม 2542

สิ่งซึ่งน่าเป็นห่วง คือ คนยากจนในชนบทที่อยู่ในกลุ่มสูงอายุเป็นกลุ่มที่ต้องการความช่วยเหลือมากที่สุด และเป็นกลุ่มที่ความยากจนมีผลกระทบรุนแรงมากที่สุด เนื่องจากความสามารถในการช่วยเหลือตนเองมีน้อย

เมื่อดูตามภูมิภาคจะพบว่า ตั้งแต่ปี 2531 ถึง 2539 ภาคตะวันออกเฉียงเหนือมีสัดส่วนคนยากจนสูงที่สุดกว่าทุกภาคมาโดยตลอด คือร้อยละ 48.4 และร้อยละ 19.4 ซึ่งสูงกว่าค่าเฉลี่ยของประเทศทั้งสองช่วง แต่ในช่วง 4 ปีที่ผ่านมา (2535 – 2539) ภาคตะวันออกเฉียงเหนือมีสัดส่วนคนยากจนลดลงถึงร้อยละ 20.5 เทียบกับการลดลงโดยเฉลี่ยร้อยละ 11.8 ของทั้งประเทศ

คนจนในภาคเหนือลดลงในสภาพที่น่าพอใจ คือ จากร้อยละ 32 ในปี 2531 เป็นร้อยละ 11.2 ในปี 2539

คนจนในภาคใต้ได้ลดลงในสัดส่วนที่ใกล้เคียงกับภาคเหนือ คือ ร้อยละ 32.5 ในปี 2531 เป็นร้อยละ 11.5 ในปี 2539 แม้ว่าในปี 2537 ภาคใต้มีคนจนสูงกว่าภาคเหนือ คือ ร้อยละ 17.3 : 13.2 แต่ในช่วงปี 2539 ปัญหาความยากจนในภาคใต้ได้ลดลงอย่างมาก แม้ว่าจะสูงกว่าค่าเฉลี่ยของทั้งประเทศที่ร้อยละ 11.4 เล็กน้อยก็ตาม

ตารางที่ 1.3 : ร้อยละของคนจนจำแนกตามภูมิภาค

พ.ศ.	กลาง	เหนือ	ตะวันออก เฉียงเหนือ	ใต้	กรุงเทพ และ ปริมณฑล
2531	26.6	32.0	48.4	32.5	6.1
2533	22.3	23.2	43.1	27.6	3.5
2535	13.3	22.6	39.9	19.7	1.9
2537	9.2	13.2	28.6	17.3	0.9
2539	6.3	11.2	19.4	11.5	0.6
2541	7.7	9.0	23.2	14.8	0.6
อัตราการเปลี่ยนแปลง					
2531 – 2533	-16.2	-27.4	-10.9	-15.2	-42.8
2533 – 2535	-40.4	-2.6	-7.5	-28.6	-44.4
2535 – 2537	-30.4	-41.8	-28.3	-12.3	-54.7
2537 – 2539	-31.7	-14.8	-32.0	-33.4	-27.3
2539 – 2541	22.4	-19.7	19.4	28.7	-12.7
ดัชนีวิกฤติ	32.2	-15.1	25.5	36.3	-2.4
ค่าคาดหวัง	5.8	10.6	18.5	10.9	0.6

ที่มา : จดหมายข่าวสภาพัฒน์ ปีที่ 3 เล่มที่ 1 มกราคม 2542

ในภาพรวมความยากจนในภาคใต้ดูไม่เด่นชัดและรุนแรงมากเท่าภาคอื่นในประเทศไทย เนื่องจาก การที่มีทรัพยากรธรรมชาติที่อุดมสมบูรณ์ และประชากรเป็นจำนวนน้อยกว่าภาคอื่น การย้ายถิ่นออกของ ภาคใต้ เมื่อเทียบกับภาคอื่น ๆ ในประเทศไทยก็น้อยกว่า นอกจากนี้สภาพการขาดแคลนแรงงานในบางอุตสาหกรรมในภาคใต้ ยังเป็นเครื่องยืนยันว่า การมีงานทำและการพัฒนาเศรษฐกิจยังมีโอกาสอยู่มากในภาค ใต้ อย่างไรก็ตาม ภาคใต้ก็ยังมีกลุ่มประชากร และกลุ่มที่มีสภาพความยากจนซึ่งอยู่ในชนบท เช่น กลุ่ม ชาวประมงพื้นบ้าน กลุ่มชาวนาที่มีที่ดินถือครองน้อย กลุ่มชาวสวนยางขนาดเล็ก เป็นต้น กลุ่มชาวประมง พื้นบ้าน นับได้ว่าเป็นกลุ่มที่มีความยากจนมากที่สุดกลุ่มหนึ่งในประเทศ และมีจำนวนไม่น้อยที่อยู่ในภาค ใต้ โดยเฉพาะภาคใต้ตอนล่าง อันได้แก่จังหวัด สตูล ปัตตานี และนราธิวาส ซึ่งเป็นกลุ่มประมงพื้นบ้าน ชาวไทยมุสลิม แม้แต่ในจังหวัดอื่น เช่น นครศรีธรรมราช หรือสงขลา กลุ่มชาวประมงพื้นบ้านเหล่านี้ เป็นชาวไทยมุสลิมเป็นส่วนใหญ่ จากการสำรวจของโครงการจัดการทรัพยากรไทยฝั่งภาคใต้ในปี 2540 พบว่าในพื้นที่ติดชายฝั่งทะเล 13 จังหวัดของภาคใต้ มีผู้ที่ประกอบอาชีพประมงพื้นบ้านอยู่ใน 71 อำเภอ 261 ตำบล 1,146 หมู่บ้าน มีครัวเรือนที่ประกอบอาชีพประมงพื้นบ้านอยู่ 46,930 ครัวเรือน ประชากร ประมาณ 250,000 คน เมื่อเทียบกับครัวเรือนประมงโดยรวมของประเทศไทยแล้ว ครัวเรือนประมงของ

ภาคใต้มีอยู่ถึง 55,977 ครัวเรือน หรือร้อยละ 69 จาก 80,704 ของครัวเรือนประมงทั่วประเทศ (สำมะโนประมง 2538) กลุ่มชาวประมงพื้นบ้านเหล่านี้ กำลังประสบปัญหาเดือดร้อนในการที่ทรัพยากรทางทะเลซึ่งเป็นอู่ข้าวอู่น้ำของพวกเขาจะลดลง เพราะการทำประมงวิธีใหม่ ที่ส่งผลกระทบต่อสิ่งแวดล้อม ทำให้พวกเขามีฐานะยากจนลงมาก

นอกจากนี้ วิกฤติเศรษฐกิจระหว่างปี 2539-2542 ยังส่งผลให้ราคาขายซึ่งเป็นพืชผลผลิตหลักของเกษตรกรในภาคใต้ลดลงอย่างมาก เช่นราคาขายแผ่นดิบชั้น 3 ลดลงจาก 34.46 บาท/กก. ในปี 2538 เป็น 19.76 บาท/กก. ในปี 2542 (รายงานเศรษฐกิจภาคใต้รายเดือน 2543) ทำให้เกิดความยากจนฉับพลันในหมู่เกษตรกรเหล่านี้ ลดฐานะจากที่เคย “พอมีพอกิน” มาเป็น “คนยากจน” กลุ่มใหม่ ปัญหาความยากจนที่เคยลดน้อยจนถึงปี 2539 กลับเพิ่มขึ้นมาใหม่ และมีผลกระทบระยะยาวกับการพัฒนาชนบทในด้านต่าง ๆ

ดังนั้น จึงมีความจำเป็นที่จะต้องศึกษาสภาพเศรษฐกิจและสังคมของครัวเรือนยากจนในภาคใต้ เพื่อให้ได้ข้อมูลพื้นฐาน อันจะนำมาซึ่งความรู้และความเข้าใจถึงลักษณะสภาพปัญหาของความยากจนในภาคใต้ เพื่อการนำไปวิเคราะห์แก้ปัญหาให้ถูกจุด เพื่อให้รัฐสามารถกำหนดนโยบายแก้ไขได้อย่างมีประสิทธิภาพ และเป็นประโยชน์อย่างยิ่งในการกำหนดนโยบายด้านการจัดสวัสดิการ (Welfare) เพื่อช่วยเหลือคนยากจนในสังคมชนบทภาคใต้ให้ถูกกลุ่มเป้าหมาย เพื่อสร้าง “ภูมิคุ้มกัน” ให้กับกลุ่มคนยากจนที่มีสภาพเศรษฐกิจและสังคมที่เปราะบางต่อผลกระทบจากความผันผวนภายนอก เป็นการขจัดปัญหาความยากจน และก่อให้เกิด “ความอยู่ดีมีสุข” ในภาคใต้ต่อไป

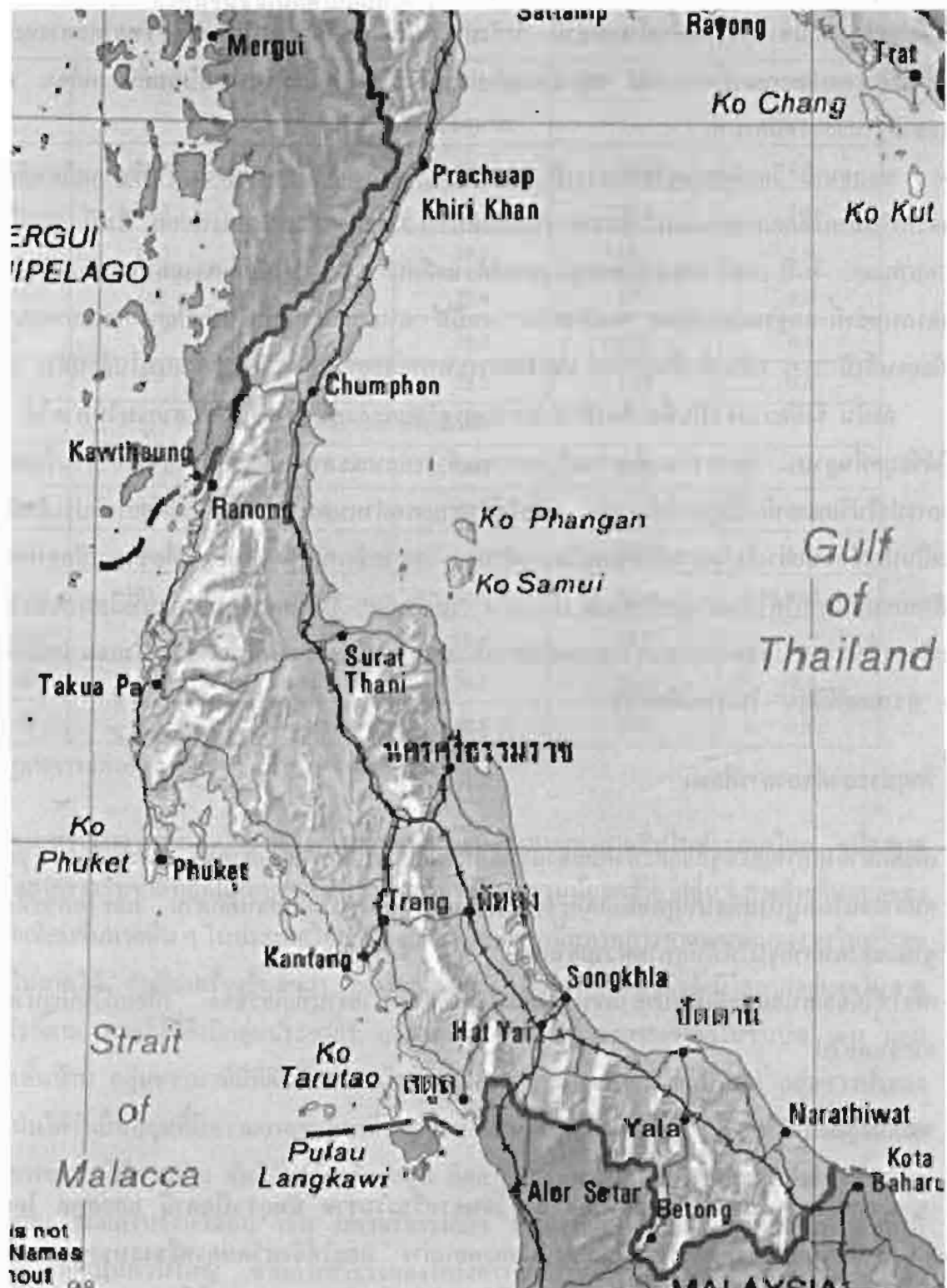
1.2 วัตถุประสงค์ของการศึกษา

1. เพื่อศึกษาถึงสภาพเศรษฐกิจและสังคมของครัวเรือนของคนจนดักดานในภาคใต้ และศึกษาเฉพาะกรณีคนยากจนในหมู่บ้านที่จนที่สุดของแต่ละจังหวัด สาเหตุของความยากจนดักดาน และโอกาสที่จะยกฐานะของคนยากจนให้พ้นสภาพความยากจน
2. เพื่อให้ได้ข้อเสนอแนะที่เป็นประโยชน์ในเชิงนโยบายต่อหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง เพื่อแก้ไขปัญหาความยากจนต่อไป

1.3 ขอบเขตของการศึกษา

เลือกศึกษา 4 จังหวัดในภาคใต้คือ จังหวัดนครศรีธรรมราช พัทลุง ปัตตานี และสตูล โดยการเลือกแบ่งพื้นที่เป็นกลุ่มจังหวัดในภาคใต้ตอนบนและตอนล่าง และให้จังหวัดนครศรีธรรมราช และพัทลุงเป็นตัวแทนของภาคใต้ตอนบน และจังหวัดปัตตานี และสตูลเป็นตัวแทนของภาคใต้ตอนล่าง

การเลือกจังหวัดเหล่านี้ ดูจากบัญชีรายชื่อต่อคนต่อปีของจังหวัด (ตารางที่ 1.4) และประวัติความยากจนของจังหวัด ประกอบกัน

รูปที่ 2 แผนที่แสดงจังหวัด 4 จังหวัดที่ศึกษาในภาคใต้ : นครศรีธรรมราช พัทลุง สตูล ปัตตานี

ระยะเวลาการศึกษา : มีนาคม 2542 - พฤษภาคม 2543

1.4 วิธีการศึกษา

เป็นการศึกษาทั้งเชิงปริมาณโดยใช้แบบสอบถาม และเชิงคุณภาพโดยการสัมภาษณ์ครัวเรือน กรณีศึกษาแบบเจาะลึก

1. ศึกษาข้อมูลจากเอกสาร รวบรวมข้อมูลทุติยภูมิ สภาพทั่วไปของจังหวัดและอำเภอ
2. ในการสำรวจภาคสนามได้กำหนดพื้นที่ จำนวนตัวอย่าง และวิธีการสุ่มเลือกตัวอย่าง ดังนี้
 - 2.1 เลือก 4 จังหวัดจาก 14 จังหวัดในภาคใต้ ได้แก่จังหวัดนครศรีธรรมราช พัทลุง เป็นตัวแทนกลุ่มจังหวัดภาคใต้ตอนบนจังหวัดปัตตานีและสตูลเป็นตัวแทนกลุ่มจังหวัดภาคใต้ตอนล่างในแต่ละจังหวัดมีหมู่บ้านในรายชื่อกชช 2 ค อยู่ในระดับต่ำกว่าเกณฑ์เฉลี่ยของการพัฒนาเป็นจำนวนพอสมควรในแต่ละจังหวัด เพื่อให้ได้ประชากรกลุ่มเป้าหมายที่แท้จริง
 - 2.2 สุ่มเลือกอำเภอ 2 อำเภอ จากแต่ละจังหวัด
 - 2.3 สุ่มเลือก 2 ตำบล จากแต่ละอำเภอ
 - 2.4 สุ่มเลือก 4 – 5 หมู่บ้านในแต่ละตำบล
 - 2.5 สุ่มเลือกครัวเรือนที่ยากจนคัดตาม 4 – 5 ครัวเรือนในแต่ละหมู่บ้าน โดยใช้วิธีการเลือกของผู้นำหมู่บ้าน (ซึ่งจะรู้จักและมีข้อมูลเกี่ยวกับลูกบ้านได้ดีและแม่นยำที่สุด) โดยใช้วิธีสัมภาษณ์หัวหน้าครัวเรือน ได้ข้อมูลรวม 326 ตัวอย่าง
 - 2.6 เลือกหมู่บ้านที่ยากจนที่สุดจังหวัดละ 1 หมู่บ้าน ศึกษาเฉพาะกรณีคนจนคัดตาม หมู่บ้านละ 5 ครัวเรือน โดยการสัมภาษณ์แบบเจาะลึกรวม 20 ครัวเรือน
 - 2.7 ใช้แบบสัมภาษณ์สอบถามข้อมูลทั่วไปของหมู่บ้านจากผู้นำหมู่บ้านทุกหมู่บ้าน ที่เลือกเป็นตัวอย่าง เพื่อใช้ประกอบการศึกษา ได้รวม 65 หมู่บ้าน

เนื่องจากการเลือกตัวอย่างหมู่บ้านของแต่ละจังหวัด ใช้วิธีสุ่มตัวอย่างแบบไม่เจาะจง (Random Sampling) ทำให้ได้หมู่บ้านที่อยู่ในระดับพัฒนา 3 ระดับ คือ ลำห้วย ปานกลาง และก้าวหน้า คละกันไป จึงมีทั้งหมู่บ้านที่มีฐานะเศรษฐกิจดีและไม่ได้อยู่ด้วยกัน สิ่งสำคัญคือในการเลือกตัวอย่างครัวเรือนของคนจนคัดตามในแต่ละหมู่บ้าน จะใช้วิธีสุ่มถามผู้นำของหมู่บ้านที่พบในวันสัมภาษณ์ โดยไม่บอกให้รู้ล่วงหน้าว่า “ใครจนที่สุดในหมู่บ้านของท่าน” และให้เลือกมา 5 คนต่อหนึ่งหมู่บ้าน เพื่อเป็นการทดสอบว่าวิธีนี้จะได้คนจนที่สุดในหมู่บ้านนั้นอย่างแท้จริง ซึ่งพบว่าในบางหมู่บ้าน ผู้นำบ้านบางคนสามารถจะบอกได้ทันที บางคนมีรายชื่อคนยากจนในหมู่บ้านและรายละเอียดไว้ ทำให้คณะผู้วิจัยสามารถเลือกสุ่มได้เลย เมื่อได้

รายชื่อ 5 คน คณะผู้วิจัยก็จะตรวจสอบกับเพื่อนบ้าน และสมาชิกอื่นในชุมชน เพื่อให้ได้คนยากจนที่แท้จริงของหมู่บ้านนั้น

1.5 การวิเคราะห์ข้อมูล

1. ข้อมูลเชิงปริมาณจาก 326 ตัวอย่าง ของครัวเรือนยากจน และข้อมูลจากแบบสอบถามผู้ใหญ่บ้าน 65 หมู่บ้าน ได้นำเข้ารวบรวมบันทึกในโปรแกรม SPSS WINDOW VERSION 9 และแสดงค่าเป็นร้อยละ บันทึกแสดงผลลงในตารางในบทที่ 2 3 และ 4 โดยแบ่งตามจังหวัดที่ศึกษา 4 จังหวัด
2. นำข้อมูลจาก 326 ตัวอย่างมาวิเคราะห์ โดยแยกเป็นกลุ่มอาชีพทำอาชีพตามอาชีพของหัวหน้าครัวเรือน ใช้ค่าร้อยละแสดงผลเป็นตารางในบทที่ 4 และนำข้อมูลของครัวเรือนประมาณ 90 ครัวเรือนมาแยกเป็นสภาพเศรษฐกิจและสังคม ตามค่าร้อยละในบทที่ 4 เป็นกรณีพิเศษ
3. สำหรับข้อมูลกรณีศึกษา ซึ่งได้จากการสัมภาษณ์เจาะลึกและการสังเกตการณ์ ได้นำมาเขียนบรรยายและสรุปประเด็นในบทที่ 5 แล้วนำมาวิเคราะห์สาเหตุความยากจนรวมกับผลในบทที่ 3 และ 4

ตารางที่ 1.4 รายได้ประชากร/คน/ปี ของภาคใต้ ประจำปี 2539 ณ ราคาตลาด โดยแยกเป็นจังหวัด

จังหวัด	ผลิตภัณฑ์จังหวัด (1,000 บาท)	ประชากร (1,000 บาท)	รายได้ต่อคน (บาท)
1. ภูเก็ต	29,924,822	191	156,675
2. ระนอง	14,257,174	134	106,397
3. พังงา	16,064,751	239	67,217
4. กระบี่	18,004,387	317	56,796
5. ตรัง	27,904,100	599	46,584
6. สตูล	12,550,499	244	51,436
7. ชุมพร	20,685,711	427	48,444
8. สุราษฎร์ธานี	52,075,547	852	61,122
9. นครศรีธรรมราช	62,508,075	1,588	39,363
10. สงขลา	75,678,872	1,254	60,350
11. ปัตตานี	28,281,097	591	47,853
12. ยะลา	17,139,939	394	43,502
13. นราธิวาส	20,821,755	631	32,998
14. พัทลุง	15,348,442	500	30,697

ที่มา : ศูนย์พัฒนาภาคใต้ สำนักงานคณะกรรมการพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ 2542

ตารางที่ 1.5 จำนวนตัวอย่างที่ศึกษาจำแนกตามจังหวัด อำเภอ ตำบล และหมู่บ้าน

จังหวัด	อำเภอ	ตำบล	หมู่บ้าน	หมู่ที่	จำนวนครัวเรือนทั้งหมด	ศาสนา	จำนวนตัวอย่างของครัวเรือนที่จนดักดาน
นครศรีธรรมราช	ท่าศาลา	กลาย	พังปิ้ว	1	175	พุทธ	5
			หินออก	10	128	พุทธ	5
			ตลาดอาทิตย์	4	129	พุทธ	5
			บางสาร	3	235	พุทธ	5
			สวนพริก	2	120	พุทธ	5
		คลังชั้น	ปลักปลาก	2	242	พุทธ	5
			ปากเจ้า	3	216	พุทธ	5
			ทุ่งคลอง	5	130	พุทธ	5
			เขาวัดจันทร์	6	305	พุทธ	5
	ปากพนัง	แหลมตะลุมพุก	แหลมตะลุมพุก	3	60	พุทธ	5
			แหลมตะลุมพุก	2	84	พุทธ	5
			แหลมตะลุมพุก	1	350	พุทธ	5
		คลองน้อย	บางดุก	15	156	พุทธ	5
			บางเนียน	10	102	พุทธ	5
			บ้านเกาะบน	14	114	พุทธ	5
			เป็ยะ	5	140	พุทธ	5

ตารางที่ 1.5 (ต่อ) จำนวนตัวอย่างที่ศึกษาจำแนกตามจังหวัด อำเภอ ตำบล และหมู่บ้าน

จังหวัด	อำเภอ	ตำบล	หมู่บ้าน	หมู่ที่	จำนวนครัวเรือนทั้งหมด	ศาสนา	จำนวนตัวอย่างของครัวเรือนที่จนดักดาน
พัทลุง	ปากพะยูน	ฝาละมี	ควนพระ	2	294	พุทธ	5
			คอนเคี่ยม	9	207	พุทธ	5
			พระเกิด	4	200	พุทธ	5
			ฝาละมี	1	375	พุทธ	5
		คอนทราย	เกาะเรือ	2	40	พุทธ	6
			ห้วยลึก	1	73	พุทธ	5
			บ้านคอน	3	45	พุทธ	5
			ทุ่งนอก	4	63	พุทธ	5
	ป่าบอน	ทุ่งนารี	หาญบัว	9	164	พุทธ	5
			ป่าบาก	4	203	พุทธ	5
			บ่อสน	5	180	พุทธ	5
			พรุโอน	1	175	พุทธ	5
		ป่าบอน	โคกนาคบุตร	5	311	พุทธ	5
			ท่าดินแดงตก	6	134	พุทธ	5
			ไสตัน	3	154	พุทธ	5
			ควนนุ้ย	4	135	พุทธ	5

ตารางที่ 1.5 (ต่อ) จำนวนตัวอย่างที่ศึกษาจำแนกตามจังหวัด อำเภอ ตำบล และหมู่บ้าน

จังหวัด	อำเภอ	ตำบล	หมู่บ้าน	หมู่ที่	จำนวนครัวเรือนทั้งหมด	ศาสนา	จำนวนตัวอย่างของครัวเรือนที่จแนกตาม
ปัตตานี	หนองจิก	คลองตันหยง	บ้านบาโงซากอ	2	65	อิสลาม	5
			บ้านกาแลภูมิ	5	75	อิสลาม	5
			บ้านคลองตันหยง	1	172	อิสลาม	5
			บ้านโคกโหนด	3	210	อิสลาม	5
		บางเขา	บ้านสายหมอ	6	97	อิสลาม	5
			บ้านแคนา	7	68	อิสลาม	5
			บ้านคองนา	5	110	อิสลาม	5
			บ้านบางตัน	5	130	อิสลาม	5
	ยะหริ่ง	ตะโละกาโปร์	บ้านท่ากุน	5	227	อิสลาม	5
			บ้านท่าด่าน	3	280	อิสลาม	5
			บ้านปาตา	1	175	อิสลาม	5
			บ้านตะโละกาโปร์	2	137	อิสลาม	5
		แหลมโพธิ์	บ้านปาตานุติ	3	230	อิสลาม	5
			บ้านกาปงนุติ	1	370	อิสลาม	5
			บ้านดาโต๊ะ	4	356	อิสลาม	5
			บ้านตะโลสะมิแล	2	98	อิสลาม	5

ตารางที่ 1.5 (ต่อ) จำนวนตัวอย่างที่ศึกษาจำแนกตามจังหวัด อำเภอ ตำบล และหมู่บ้าน

จังหวัด	อำเภอ	ตำบล	หมู่บ้าน	หมู่ที่	จำนวนครัวเรือนทั้งหมด	ศาสนา	จำนวนตัวอย่างของครัวเรือนที่งัดคาน
สตูล	ละงู	ละงู	ท่าชะมวง	1	405	อิสลาม	5
			นาพญา	8	112	อิสลาม	5
			ปากละงู	2	347	อิสลาม	5
			บากันโต๊ะทิด	7	127	อิสลาม	5
			หลอมป็น	14	116	อิสลาม	5
		แหลมสน	คันหยงลาโน	1	80	อิสลาม	5
			บ้านบุโบช	3	139	อิสลาม	5
			สุโงงูโอะ	5	94	อิสลาม	5
			บ้านสนใหม่	6	110	อิสลาม	5
	ควนกาหลง	ทุ่งนุ้ย	ห้วยกามัง	3	105	พุทธ	5
			ทุ่งตำเสา	1	263	พุทธ	5
			บ้านโคน	5	120	พุทธ	5
			เกาะใหญ่	7	292	พุทธ	5
		อูไคเจริญ	บ้านผัง3ผัง121	4	105	พุทธ	5
			บ้านผัง1ผัง2	1	156	พุทธ	5
			บ้านผัง42	8	84	พุทธ	5
			บ้านอูไคใต้	5	202	พุทธ	5

บทที่ 2

สภาพทั่วไปของภาคใต้และจังหวัดที่ศึกษา

2.1 สภาพทั่วไปของภาคใต้

2.1.1 สภาพภูมิศาสตร์

ภาคใต้เป็นส่วนหนึ่งของคาบสมุทรมลายู มีพื้นที่ทั้งหมดประมาณ 44.2 ล้านไร่ หรือ 70,715.2 ตารางกิโลเมตร คิดเป็นสัดส่วนร้อยละ 13.78 ของพื้นที่ทั้งประเทศ มีลักษณะเป็นพื้นที่แคบยาวจากเหนือที่จังหวัดชุมพร และจรดใต้สุดที่อำเภอเบตง จังหวัดยะลา มีทะเลขนาน 2 ด้านคือ ทะเลอันดามันทางทิศตะวันตก และทะเลจีนใต้ทางทิศตะวันออก มีชายฝั่งทะเลทั้งสองด้านยาวรวมกันประมาณ 1,672.6 กิโลเมตร สภาพภูมิประเทศเป็นภูเขาทอดยาวบริเวณตอนกลางของภาค ทิวเขาภูเก็ตเป็นแนวที่แยกจากแนวเขาตะนาวศรีทอดเลียบชายฝั่งตะวันตกจากจังหวัดชุมพรถึงจังหวัดภูเก็ต ทิวเขาานครศรีธรรมราชจากตอนกลางของจังหวัดสุราษฎร์ธานี ทอดลงไปถึงจังหวัดตรัง และสตูล และทิวเขาสันกาลาคีรีที่เป็นเส้นกั้นพรมแดนระหว่างประเทศไทยกับประเทศมาเลเซีย เทือกเขาดังกล่าวทั้งสามเทือกมีเนื้อที่รวมกันถึงร้อยละ 33.2 ของพื้นที่ของภาคใต้ ซึ่งทำให้เกิดการแบ่งพื้นที่ออกเป็น 2 ส่วนคือ บริเวณที่ราบชายฝั่งทางภาคตะวันตกได้แก่พื้นที่ของ 6 จังหวัดคือจังหวัดระนอง พังงา ภูเก็ต กระบี่ ตรัง และสตูล และบริเวณภาคใต้ฝั่งตะวันออกได้แก่พื้นที่ของ 8 จังหวัดคือจังหวัดชุมพร สุราษฎร์ธานี นครศรีธรรมราช พัทลุง สงขลา ปัตตานี ยะลา และนราธิวาส โดยที่ภูมิประเทศทางตะวันออกมีพื้นที่ที่เหมาะสมแก่การเพาะปลูกมากกว่าพื้นที่ทางด้านตะวันตก ซึ่งได้แก่ที่ราบชายฝั่งทะเล และที่ราบตอนกลางเขตลุ่มน้ำสำคัญเช่นลุ่มน้ำตาปี-พุมดวง จังหวัดสุราษฎร์ธานี

2.1.2 สภาพภูมิอากาศ

ภูมิอากาศของภาคใต้เป็นแบบมรสุมเมืองร้อน มีฤดูกาลมีเพียง 2 ฤดูคือฤดูร้อนและฤดูฝน เนื่องจากได้รับทั้งลมมรสุมตะวันออกเฉียงเหนือและมรสุมตะวันตกเฉียงใต้จึงทำให้มีปริมาณฝนตกชุกเฉลี่ย 2,000-3,000 มิลลิเมตรต่อปี และมีฤดูฝนที่ยาวนานกว่าภาคอื่นๆ และจากการมีทิวเขาภูเก็ตและเทือกเขาานครศรีธรรมราชเป็นกำแพงรับมรสุมตะวันตกเฉียงใต้จึงทำให้พื้นที่ทางด้านตะวันตกซึ่งได้รับมรสุมตะวันตกเฉียงใต้เต็มที่กว่า (ระหว่างเดือนพฤษภาคม-กันยายน) มีปริมาณฝนตกชุกมากกว่าพื้นที่ทางด้านตะวันออกซึ่งได้รับอิทธิพลจากลมมรสุมตะวันออกเฉียงเหนือในระหว่างเดือนตุลาคม-มกราคม ทั้งสองด้านมีอุณหภูมิเฉลี่ยและความชื้นสัมพัทธ์ใกล้เคียงคือมีอุณหภูมิเฉลี่ย 26.1-28.1 องศาเซลเซียส และ 26.7-28.3

องศาเซลเซียส (สำหรับด้านตะวันตกและตะวันออกตามลำดับ) และความชื้นสัมพัทธ์เฉลี่ยร้อยละ 75-82 และ 77-82 สำหรับด้านตะวันตกและตะวันออกตามลำดับ นอกจากนี้ภาคใต้ยังได้รับอิทธิพลจากลมมรสุมตะวันออกเฉียงใต้ในช่วงเดือนกุมภาพันธ์ถึงเดือนเมษายนซึ่งมีผลให้มีอากาศร้อนขึ้น อุณหภูมิสูงและฝนตกน้อยกว่าช่วงอื่นๆและบางครั้งยังได้รับอิทธิพลจากพายุโซนร้อนอีกด้วย

2.1.3 การปกครอง

การปกครองแบ่งออกเป็น 2 ส่วนคือ การปกครองส่วนภูมิภาคและท้องถิ่น การปกครองส่วนภูมิภาคประกอบด้วยจังหวัด 14 จังหวัด อำเภอ 140 อำเภอ กิ่งอำเภอ 11 กิ่งอำเภอ และในแต่ละอำเภอได้แบ่งการปกครองท้องถิ่นเป็นตำบลและหมู่บ้านรวมทั้งสิ้นจำนวน 1,083 ตำบลและ 7,995 หมู่บ้าน สำหรับการปกครองส่วนท้องถิ่นประกอบด้วยเทศบาลนคร 3 เทศบาล สุขาภิบาล 143 สุขาภิบาล องค์การบริหารส่วนตำบล 334 องค์การฯ และองค์การบริหารส่วนจังหวัด 14 จังหวัด สำหรับส่วนกลางมีองค์การที่สังกัดกระทรวง ทบวง กรม ที่มาตั้งปฏิบัติงานในภูมิภาคและไม่ขึ้นตรงต่อจังหวัด-อำเภอเป็นจำนวนมาก อาทิ หน่วยงานที่ใช้ชื่อว่า สถานี ศูนย์ เขต ภาค โรงเรียน มหาวิทยาลัย เป็นต้น

2.1.4 ที่ดินและการใช้ที่ดิน

ดินในพื้นที่ภาคใต้แบ่งได้เป็น 8 กลุ่ม ได้แก่ ดินที่เหมาะสมในการเพาะปลูกไม้ผลและไม้ยืนต้นที่มีพื้นที่ประมาณร้อยละ 33-34 อยู่ในพื้นที่ดอนหรือพื้นที่ที่เป็นลูกคลื่นถึงเป็นภูเขาเตี้ย ดินภูเขาที่มีพื้นที่ประมาณร้อยละ 33.0 อยู่ในพื้นที่สูงชัน ส่วนใหญ่เป็นพื้นที่ป่า ดินที่เหมาะสมแก่การทำนาซึ่งมีพื้นที่ประมาณร้อยละ 14.85 เป็นดินในพื้นที่ราบน้ำท่วมถึง ดินในพื้นที่ราบสูงหรือดินตื้นซึ่งจะพบชั้นดิน เศษดินหรือศิลาแลงที่ระดับความลึก 50 เซนติเมตร มีพื้นที่ประมาณร้อยละ 9.83 ดินที่มีน้ำแข็งซึ่งเป็นดินตมหรือดินเลนพบในพื้นที่ราบต่ำชายฝั่งทะเล มีพื้นที่ประมาณร้อยละ 5.14 ดินพรุที่เป็นดินที่มีอินทรีย์วัตถุและถูกน้ำท่วมขังเกือบทั้งปี มีพื้นที่ประมาณ 1.07 เป็นดินที่ไม่เหมาะต่อการเพาะปลูก ดินเปรี้ยวซึ่งมีประมาณร้อยละ 1.04 เป็นดินที่ไม่เหมาะต่อการเพาะปลูก และดินทรายจัด ซึ่งพบตามชายหาดหรือที่สูงชัน มีพื้นที่ประมาณร้อยละ 0.68 เป็นพื้นที่ที่ไม่เหมาะต่อการเพาะปลูก

ปัญหาการเสื่อมโทรมของดินเกิดจากสาเหตุสำคัญ คือ การขาดความอุดมสมบูรณ์ทำให้มีปัญหาดินเค็ม ดินเปรี้ยวจัด และการชะล้างและการพังทลายของดิน

2. 1. 5 แหล่งน้ำ

ภาคใต้มีพื้นที่ที่เป็นพื้นน้ำซึ่งได้ประกาศเป็นเขตเศรษฐกิจจำเพาะ 200 ไมล์ทะเลจากเส้นฐานตามกฎหมายทางทะเลระหว่างประเทศคิดเป็นพื้นที่ 94,700 ตารางไมล์ทะเล ซึ่งประเทศไทยสามารถใช้ประโยชน์ในด้านต่างๆได้ สำหรับแหล่งน้ำผิวดินนั้นภาคใต้มีลุ่มน้ำที่สำคัญ 5 ลุ่มน้ำคือ

1. พื้นที่ลุ่มทางชายฝั่งตะวันออก มีพื้นที่รวม 26,532 ตารางกิโลเมตร ได้แก่พื้นที่ในลุ่มน้ำคลองท่าตะเภา คลองท่าชนะ คลองกลาย คลองนาทวี คลองเทพา แม่น้ำสายบุรี แม่น้ำบางนรา และแม่น้ำโกลก
2. พื้นที่ลุ่มทางชายฝั่งตะวันตก มีพื้นที่ 21,000 ตารางกิโลเมตร ประกอบด้วยลุ่มน้ำที่สำคัญคือ แม่น้ำกระบุรี คลองละอุ่น คลองตะกั่วป่า แม่น้ำตรัง คลองปะเหลียน และคลองงู
3. พื้นที่ลุ่มน้ำตาปี มีพื้นที่ 12,242 ตารางกิโลเมตร ประกอบด้วยแม่น้ำตาปีและคลองพุมดวง
4. พื้นที่ลุ่มน้ำทะเลสาบสงขลา มีพื้นที่ 8,495 ตารางกิโลเมตร โดยเป็นพื้นที่ผิวน้ำทะเลสาบสงขลา 1,180 ตารางกิโลเมตร
5. พื้นที่ลุ่มน้ำตานี มีพื้นที่ 4,973 ตารางกิโลเมตร ได้แก่แม่น้ำปัตตานีในพื้นที่ของจังหวัดยะลาและปัตตานี

2. 1. 6 ประชากรของภาคใต้

ภาคใต้มีประชากร 8.066 ล้านคน โดยเป็นชายจำนวน 4.023 ล้านคน และหญิงจำนวน 4.042 ล้านคน (ทะเบียนราษฎร กรมการปกครอง กระทรวงมหาดไทย 2542) จากสำมะโนประชากรของภาคใต้ปี 2523 และ 2533 องค์ประกอบของประชากรในวัยแรงงานอายุ 15-59 ปีมีมากที่สุดทั้งสองสำมะโนคือร้อยละ 53.3 และ 59.9 ตามลำดับ และจะเพิ่มขึ้นในปี 2543 เป็นประมาณร้อยละ 60.6 ซึ่งแสดงถึงศักยภาพของประชากรภาคใต้ ในการพัฒนาเศรษฐกิจและสังคม เพราะมีประชากรในวัยแรงงานมาก ประกอบกับอัตราการเกิดของภาคใต้ซึ่งได้ลดต่ำลงจากในอดีต ถึงแม้ว่าอัตราการเพิ่มของประชากรภาคใต้ (ปี 2523-2533) เฉลี่ยร้อยละ 2.13 ต่อปี ซึ่งสูงกว่าอัตราการเพิ่มของประเทศที่ร้อยละ 1.96 ต่อปี เนื่องจากอัตราการเพิ่มเฉลี่ยยังสูงมากในจังหวัดภาคใต้ ตอนล่าง โดยเฉพาะที่จังหวัดนราธิวาส สงขลา ยะลา และปัตตานี ร้อยละ 3.18, 2.91, 2.51, และ 2.07 ตามลำดับ และในจังหวัดระนองและสตูล เพิ่มร้อยละ 3.36 และ 2.89 ต่อปี (ภาพรวมภาคใต้ 2541)

ในปี 2541 จังหวัดที่มีประชากรมากที่สุด คือจังหวัดนครศรีธรรมราช 1,521,057 คน จังหวัดสงขลา 1,210,921 คน และสุราษฎร์ธานี 876,407 คน รูปแบบการตั้งถิ่นฐานหนาแน่นตามเมืองริมฝั่งทะเลตะวันออกของภาค : ฝั่งอ่าวไทยทะเลจีนใต้ โดยอัตราการเพิ่มของประชากรเมือง ระหว่างปี 2534 - 2539 ร้อยละ 4.72 ต่อปี สำหรับกลุ่มจังหวัดทิศตะวันออก เพิ่มร้อยละ 5.12 ต่อปี ความหนา

แน่นของประชากรในปี 2541 คือ 114 คนต่อหนึ่งตารางกิโลเมตร ประชากรเมืองของภาคใต้ (2539) เท่ากับร้อยละ 24.47 โดยมีจังหวัดสงขลาเป็นจังหวัดที่มีประชากรเมืองมากที่สุดร้อยละ 20.8 ของภาค จังหวัดที่มีประชากรเมืองน้อยที่สุด คือ จังหวัดระนองร้อยละ 1.64 ของภาค

การสำรวจแรงงานในวัยทำงานในปี พ.ศ. 2541 พบว่ามีประชากรอยู่ในวัยทำงาน 4.099 ล้านคน กำลังแรงงานที่ทำงานทั้งในภาคเกษตรมากที่สุดคือร้อยละ 52.80 (ของกำลังแรงงานรวม) ซึ่งลดลงจากปี พ.ศ. 2539 (ร้อยละ 58.40) รองมาคือการค้าขายร้อยละ 14.9 ของกำลังแรงงานรวมซึ่งเพิ่มขึ้นจากปี พ.ศ. 2539 (ร้อยละ 12.40) การบริการร้อยละ 15.6 ซึ่งเพิ่มขึ้นจากปี พ.ศ. 2539 (ร้อยละ 11.80) และภาคอุตสาหกรรมและหัตถกรรมร้อยละ 9.4 ซึ่งเพิ่มขึ้นจากปี พ.ศ. 2539 (ร้อยละ 8.40) (สถิติแรงงาน 2541)

2. 1. 7 สภาพเศรษฐกิจ

ผลิตภัณฑ์มวลรวมของภาคใต้ในปี พ.ศ. 2538 มีมูลค่าทั้งสิ้นจำนวน 376,578.18 ล้านบาท คิดเป็นสัดส่วนร้อยละ 8.9 ของผลิตภัณฑ์มวลรวมของทั้งประเทศ ซึ่งต่ำที่สุดในบรรดา 5 ภาคของประเทศ ผลิตภัณฑ์มวลรวมของภาคใต้ส่วนใหญ่มาจากกลุ่มจังหวัดทางด้านทิศตะวันออก โดยเมื่อพิจารณารายจังหวัดพบว่าจังหวัดสงขลาเป็นจังหวัดที่มีมูลค่าของผลิตภัณฑ์มวลรวมสูงที่สุด รองลงมาคือจังหวัดนครศรีธรรมราช และจังหวัดสุราษฎร์ธานี

โครงสร้างทางเศรษฐกิจของภาคใต้นั้นขึ้นอยู่กับภาคการเกษตรเป็นหลักคือคิดเป็นร้อยละ 38.66 ของมูลค่าผลิตภัณฑ์มวลรวมของภาคใต้ ซึ่งเป็นสัดส่วนที่สูงกว่ามูลค่าของการผลิตภาคเกษตรของประเทศ (ร้อยละ 10.99) จังหวัดภูเก็ตจะเป็นจังหวัดเดียวในภาคใต้ที่มีมูลค่าของการผลิตส่วนใหญ่มาจากภาคบริการ ในช่วงแผนพัฒนาเศรษฐกิจฉบับที่ 8 อัตราการเติบโตทางเศรษฐกิจของภาคใต้อยู่ในระดับ 6.77 ต่อปี ซึ่งต่ำกว่าในช่วงแผนพัฒนาเศรษฐกิจฉบับก่อนหน้า

รายได้ของบุคคลเฉลี่ยในภาคใต้ในปี พ.ศ. 2538 มีจำนวน 47,947 บาท ซึ่งคิดเป็นจำนวนประมาณ 2 ใน 3 ของรายได้เฉลี่ยต่อบุคคลต่อปีของประเทศที่มีอยู่จำนวน 70,754 บาท โดยรายได้เฉลี่ยต่อบุคคลต่อปีของภาคใต้เป็นลำดับที่ 3 ของประเทศ จังหวัดภูเก็ตเป็นจังหวัดที่มีรายได้เฉลี่ยต่อบุคคลต่อปีสูงสุด และจังหวัดพัทลุงเป็นจังหวัดที่มีรายได้เฉลี่ยต่อบุคคลต่อดำต่ำที่สุด โดยจังหวัดที่มีรายได้เฉลี่ยต่อบุคคลต่อปีสูงกว่าค่าเฉลี่ยของภาคใต้แก่จังหวัดสงขลา สุราษฎร์ธานี ชุมพร ชะลา ภูเก็ต ระนอง พังงา และกระบี่ ส่วนที่เหลืออีก 6 จังหวัดมีรายได้เฉลี่ยต่อบุคคลต่อดำต่ำกว่าค่าเฉลี่ยของภาค สำหรับในปี พ.ศ. 2540 รายได้ของบุคคลเฉลี่ยในจังหวัดนครศรีธรรมราช พัทลุง สตูล และปัตตานีเท่ากับ 39,615, 29,442, 51,989 และ 49,816 บาท ตามลำดับ (สภาพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ 2543)

ฐานการผลิตทางเศรษฐกิจของภาคใต้ประกอบด้วย การเกษตรกรรม ซึ่งได้แก่พืชเศรษฐกิจเช่น ยางพารา ปาล์มน้ำมัน ข้าว และไม้ผลชนิดต่างๆ สำหรับการประมงได้แก่การประมงทางทะเล และการเพาะเลี้ยงสัตว์น้ำ สำหรับอุตสาหกรรม เหมืองแร่ และการพลังงานนั้น ภาคใต้มีโรงงานอุตสาหกรรม 9,276 โรง คิดเป็นเงินลงทุน 78,335.69 ล้านบาท (ปี พ.ศ. 2539) โดยส่วนใหญ่ (ร้อยละ 94.8) เป็นโรงงานขนาดเล็ก โดยอุตสาหกรรมที่มีความสำคัญคืออุตสาหกรรมที่ต่อเนื่องจากการประมง อุตสาหกรรมแปรรูปยางและไม้ยาง สำหรับเหมืองแร่ในภาคใต้มีจำนวน 126 เหมือง (ปี พ.ศ. 2539) โดยร้อยละ 45.3 เป็นเหมืองแร่ปิโตรเลียม สำหรับพลังงานนั้นได้มีการผลิตก๊าซธรรมชาติในอ่าวไทยและนำมาแยกที่อำเภอขนอม จังหวัดนครศรีธรรมราช นอกจากฐานเศรษฐกิจที่กล่าวมาการท่องเที่ยวก็เป็นอีกฐานทางเศรษฐกิจที่สำคัญ ในปี พ.ศ. 2539 มีนักท่องเที่ยวเข้าสู่ภาคใต้ จำนวน 10.6 ล้านคน ซึ่งก่อให้เกิดรายได้ประมาณ 79,453.2 ล้านบาท

2.1.8 สภาพสังคม

หลังการใช้แผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติพบว่าสภาพสังคมของภาคใต้มีการเปลี่ยนแปลงไปในหลายด้านดังนี้

การตั้งถิ่นฐาน พบว่าประชากรส่วนใหญ่ยังคงตั้งถิ่นฐานในชนบท ในขณะที่คนไทยเชื้อสายจีนส่วนมากตั้งถิ่นฐานในเขตเมือง อย่างไรก็ตามผลจากความล้มเหลวในการประกอบอาชีพเกษตรกรรมจากสาเหตุต่างๆ พบว่ามีชาวบ้านบางส่วนได้อพยพเข้าสู่ประกอบอาชีพในเมืองซึ่งก่อให้เกิดชุมชนแออัดในจังหวัดสำคัญหลายจังหวัด

วิถีการทำมาหากิน เนื่องจากประชากรส่วนใหญ่ของภาคใต้อาศัยอยู่ในเขตชนบท ประชากรส่วนใหญ่จึงประกอบอาชีพเกษตรกรรม โดยอาชีพที่สำคัญคือ การทำนา การประมง และการทำสวนยางและสวนผลไม้ อาชีพทำนาเป็นอาชีพแรกๆ ที่ได้มีการเปลี่ยนแปลงรูปแบบการทำนาจากการอาศัยแรงงานของครอบครัวและแรงงานสัตว์ในการทำนาไปอาศัยเครื่องจักร และการจ้างแรงงาน อย่างไรก็ตามผลจากการขาดแคลนแรงงาน ค่าใช้จ่ายที่เพิ่มสูงขึ้น การขาดทุนเนื่องจากการตกต่ำของราคาข้าว และความเสียหายที่ได้รับจากภัยพิบัติต่างๆ ทำให้อาชีพทำนาลดความสำคัญลง ชาวนาบางส่วนที่ยังคงทำนาอยู่โดยส่วนใหญ่ต้องการได้ผลผลิตเพื่อการบริโภคในครัวเรือนมากกว่าเพื่อการขาย สำหรับการทำสวนผลไม้และสวนยางในอดีตมักจะเป็นการปลูกพืชหลายชนิดที่อานวยประโยชน์กันและเป็นแหล่งอาหารของครัวเรือน แต่เมื่อได้รับแนวคิดในการผลิตเพื่อการค้าและการส่งเสริมของทางราชการเช่นกองทุนสงเคราะห์การทำสวนยางได้เปลี่ยนวิธีการปลูกพืชเป็นการปลูกพืชเชิงเดี่ยว ซึ่งทำให้ความสามารถพึ่งพาตนเองของชาวนลดลง ด้วยเหตุนี้เมื่อไรก็ตามที่ราคาผลผลิตตกต่ำหรือผลผลิตเสียหายจากสาเหตุต่างๆ จึงได้รับความเดือดร้อนอย่างรุนแรง และยังก่อให้เกิดผลกระทบแก่ภาคธุรกิจอื่นๆ ของภาคอีกด้วย

ความสัมพันธ์ในครัวเรือน เมื่อรูปแบบการผลิตและระบบเศรษฐกิจเปลี่ยนจากแบบยังชีพมาเป็นผลิตเพื่อการขายทำให้ความสามารถพึ่งตนเองของชุมชนลดลง ผลกระทบจากการเปลี่ยนแปลงดังกล่าวที่เห็นได้ชัดได้แก่ ความสัมพันธ์ภายในครอบครัว กับเพื่อนบ้าน และกับคนนอกชุมชน เนื่องจากภรรยาต้องออกไปทำงานนอกบ้านเพื่อเสริมรายได้แก่ครอบครัวจึงทำให้เวลาที่สมาชิกจะอยู่ร่วมกันลดลง ครอบครัวมีขนาดเล็กลง การศึกษาของสมาชิกในครอบครัวจึงได้รับจากสถาบันการศึกษามากกว่าจากครอบครัว นอกจากนี้โอกาสในการร่วมกิจกรรมของชุมชนก็ลดลง และเปลี่ยนจากการช่วยเหลือกันด้วยแรงงานมาเป็นการช่วยเหลือด้วยเงินทอง นอกจากนี้การได้มีโอกาสสัมผัสกับสังคมอื่นๆเพิ่มขึ้นจึงมีโอกาสรับเอาค่านิยมหรือสิ่งต่างๆได้มากขึ้น

ความเชื่อและค่านิยม ในอดีตการประกอบอาชีพของชาวบ้านในภาคใต้เป็นไปในลักษณะของการพึ่งพาธรรมชาติ จึงมีความเชื่อที่ผูกพันกับจิตวิญญาณดังจะเห็นได้จากพิธีกรรมและประเพณีต่างๆ ค่านิยมที่เป็นเอกลักษณ์ของคนภาคใต้เช่นการมีความใจกว้างหรือใจถึง และรักพวกพ้อง ดังจะเห็นได้เมื่อกันภาคใต้ไปอาศัยในต่างถิ่นมักจะรวมตัวและช่วยเหลือกันเป็นอย่างดีจนมีคำพูดเปรียบคนได้เป็นเช่น “สะตอสามัคคี” เนื่องจากสะตอซึ่งเป็นพืชประจำถิ่นของภาคใต้มีเมล็ดเรียงเป็นแถวในฝักอย่างเป็นระเบียบ สำหรับความเชื่อต่อพิธีกรรมและการเข้าร่วมในกิจกรรมตามประเพณีต่างๆของคนได้นั้นพบว่ามีลดลงมาก อย่างไรก็ตามการเปลี่ยนแปลงของความเชื่อนี้ยังไม่ได้มีการศึกษาอย่างเป็นระบบว่ามีเปลี่ยนแปลงไปอย่างไรบ้าง (ภาพรวมภาคใต้ 2540: 2541)

2.2 สภาพทั่วไปของจังหวัดที่ศึกษา

2.2.1 จังหวัดนครศรีธรรมราช

ข้อมูลพื้นฐานทั่วไป

จังหวัดนครศรีธรรมราชตั้งอยู่ทางภาคใต้ตอนกลาง ห่างจากกรุงเทพมหานครโดยเส้นทางรถยนต์ 780 กิโลเมตร มีพื้นที่ 9,942.502 ตารางกิโลเมตร ซึ่งมากเป็นอันดับสองของภาคใต้และเป็นอันดับที่ 16 ของประเทศ มีอาณาเขตทิศเหนือติดต่อกับจังหวัดสุราษฎร์ธานีและอ่าวบ้านดอน ทิศใต้ติดต่อกับจังหวัดตรัง จังหวัดพัทลุงและจังหวัดสงขลา ทิศตะวันออกติดต่อกับอ่าวไทยซึ่งมีชายฝั่งยาว 236 กิโลเมตร ทิศตะวันตกติดต่อกับจังหวัดสุราษฎร์ธานีและจังหวัดกระบี่ จังหวัดนครศรีธรรมราชแบ่งการปกครองออกเป็น 21 อำเภอ 2 กิ่งอำเภอ 165 ตำบล 1,425 หมู่บ้าน มีเทศบาล 3 แห่ง สุขาภิบาล 21 แห่ง องค์การบริหารส่วนตำบล 164 แห่ง มีประชากร 1,503,156 คน (สำนักงานพาณิชย์จังหวัดนครศรีธรรมราช 2540; บรรยายสรุปจังหวัดนครศรีธรรมราช 2540)

ลักษณะภูมิประเทศ

ลักษณะภูมิประเทศแบ่งออกเป็น 3 ส่วน คือบริเวณเทือกเขาตอนกลาง ได้แก่เทือกเขานครศรีธรรมราช มีอาณาเขตตั้งแต่ตอนเหนือของจังหวัดลงไปถึงตอนใต้สุด ในเขตเทือกเขานี้มีภูเขาที่สูงที่สุดในจังหวัดคือ เขาหลวงซึ่งสูงประมาณ 1,035 เมตรเหนือระดับน้ำทะเล บริเวณที่ราบชายฝั่งด้านตะวันออก เป็นบริเวณถัดจากเทือกเขาตอนกลางไปทางตะวันออกถึงทะเลอ่าวไทยแบ่งออกเป็น 2 ตอน คือ ตั้งแต่อำเภอเมืองนครศรีธรรมราชลงไปทางใต้ เป็นที่ราบที่มีความกว้างจากบริเวณเทือกเขาตอนกลางไปถึงชายฝั่งทะเล ระยะทางประมาณ 95 กิโลเมตร ส่วนอีกตอนหนึ่งตั้งแต่อำเภอท่าศาลาไปทางเหนือเป็นบริเวณชายฝั่งแคบๆ ไม่เกิน 15 กิโลเมตร บริเวณที่ราบด้านตะวันตก ได้แก่ที่ราบระหว่างเทือกเขานครศรีธรรมราชและเทือกเขาบรรทัดจึงมีลักษณะเป็นเนินเขาอยู่เป็นแห่งๆ (บรรยายสรุปจังหวัดนครศรีธรรมราช 2540)

ลักษณะภูมิอากาศ

จังหวัดนครศรีธรรมราชได้รับอิทธิพลจากลมมรสุมจากมหาสมุทรอินเดียและพายุโซนร้อนจากทะเลจีนใต้สลับกัน แบ่งฤดูกาลได้ 2 ฤดู คือ ฤดูร้อน ระหว่างเดือนกุมภาพันธ์ – เมษายน มีอากาศร้อนตลอดฤดู และฤดูฝนซึ่งมี 2 ช่วง คือช่วงพฤษภาคม – ตุลาคม รับอิทธิพลมรสุมตะวันตกเฉียงใต้ แต่เนื่องจากมีเทือกเขานครศรีธรรมราชกั้นอยู่ ฝนจึงตกไม่มาก และช่วงที่ 2 ระหว่างพฤศจิกายน – มกราคม ได้รับอิทธิพลจากมรสุมตะวันออกเฉียงเหนือ มีฝนหนาแน่นและมักเกิดอุทกภัยเป็นประจำทุกปี (บรรยายสรุปจังหวัดนครศรีธรรมราช 2540)

การบริการพื้นฐาน

จังหวัดนครศรีธรรมราชสามารถติดต่อระหว่างจังหวัดต่างๆ ได้ทั้งทางรถยนต์ รถไฟ เรือ และเครื่องบิน มีทางหลวงแผ่นดินสายประธาน 1 สายทาง ทางหลวงแผ่นดินสายรองประธาน 51 สายทาง มีเส้นทางรถไฟโดยมีสถานีปลายทางคือสถานีนครศรีธรรมราชและสถานีชุมทางทุ่งสง มีสนามบินพาณิชย์ที่มีเครื่องบินพาณิชย์บินตรงกรุงเทพมหานคร – นครศรีธรรมราชไปกลับทุกวัน ส่วนการคมนาคมทางน้ำมีความสำคัญน้อยลง ปัจจุบันมีท่าเรือที่ใช้ขนถ่ายสินค้าและสัตว์น้ำคือท่าเทียบเรือประมงขององค์การสะพานปลาที่อำเภอปากพนัง และท่าเรือเฟอร์รี่ขนอมสำหรับไปเกาะสมุย และมีท่าเรือเอกชนที่ใช้ขนถ่ายแร่ที่อำเภอขนอมและอำเภอท่าศาลา

จังหวัดนครศรีธรรมราชมีการบริการโทรศัพท์ครอบคลุมทุกอำเภอและกิ่งอำเภอ มีบริการไฟฟ้าครอบคลุมทุกพื้นที่ในจังหวัด มีบริการน้ำประปาในเฉพาะบางพื้นที่ (สำนักงานพาณิชย์จังหวัดนครศรีธรรมราช 2540; บรรยายสรุปจังหวัดนครศรีธรรมราช 2540)

การบริการสังคม

จังหวัดนครศรีธรรมราชมีโรงเรียนอยู่ทุกตำบลและหมู่บ้าน มีสถานศึกษาทั้งหมดจำนวน 1,046 แห่ง ตั้งแต่ระดับอนุบาลถึงอุดมศึกษา จังหวัดนครศรีธรรมราชมีสถานบริการด้านสาธารณสุขทั้งของรัฐและเอกชน โดยมีโรงพยาบาลของรัฐ 20 แห่ง สถานิอนามัย 247 แห่ง และโรงพยาบาลเอกชน 5 แห่ง (บรรยายสรุปจังหวัดนครศรีธรรมราช 2540)

สภาพเศรษฐกิจของจังหวัดนครศรีธรรมราช

จังหวัดนครศรีธรรมราชมีรายได้หลักมาจากภาคเกษตรกรรม ทั้งกสิกรรม ปศุสัตว์และประมง ในปี พ.ศ. 2539 จังหวัดนครศรีธรรมราชมีผลิตภัณฑ์มวลรวมมูลค่า 62,508 ล้านบาท และมูลค่าผลิตภัณฑ์มวลรวมเฉลี่ยต่อบุคคล 39,363 บาทต่อปี เป็นอันดับที่ 42 ของประเทศ โดยมีสาขาการผลิตที่สำคัญคือ สาขาเกษตรกรรม รองลงมาคือสาขาการค้าส่งและขายปลีก และสาขาบริการมูลค่า 7,119 ล้านบาท สำหรับอุตสาหกรรมยังมีมูลค่าน้อย

การเกษตรกรรมของจังหวัดนครศรีธรรมราช มีพืชเศรษฐกิจที่สำคัญได้แก่ ยางพารา ทุเรียน มะพร้าว ไม้ผลทั่วไป และข้าว การเลี้ยงสัตว์ส่วนใหญ่เป็นลักษณะการเลี้ยงเพื่อเป็นอาหารและใช้งาน มีการเพาะเลี้ยงสัตว์น้ำจืดกระจายอยู่ทุกอำเภอ ส่วนการเพาะเลี้ยงกุ้งกุลาดำมีพื้นที่ลดลงเพราะประสบปัญหาการเลี้ยงและเกิดโรคระบาด (สำนักงานพาณิชย์จังหวัดนครศรีธรรมราช 2540; บรรยายสรุปจังหวัดนครศรีธรรมราช 2540)

สภาพปัญหาของจังหวัดนครศรีธรรมราช

ปัญหาที่สำคัญของจังหวัดคือความยากจนของชาวบ้าน เนื่องจากประชากรส่วนใหญ่อาศัยทำการเกษตรด้วยปัญหาในด้านต่างๆในการประกอบอาชีพนี้จึงพบว่าประชากรชาวจังหวัดนครศรีธรรมราชมีรายได้เฉลี่ยต่อหัวต่ำ (39,363 บาทต่อปี) ในจังหวัดยังมีหมู่บ้านเร่งรัดพัฒนาอันดับที่ 1 (ล่างถึง) และ 2 (ปานกลาง) จำนวน 13 และ 389 หมู่บ้านตามลำดับ (กรมการพัฒนาชุมชน 2542) ส่วนปัญหายาเสพติดและอาชญากรรมนั้นพบว่าการแพร่ระบาดของยาเสพติดในกลุ่มเด็กและเยาวชน ในส่วนของคดีอาชญากรรมประเภทอุกฉกรรจ์และสะเทือนขวัญเพิ่มขึ้นเป็นอันดับหนึ่งของในรอบปี ทำให้ภาพพจน์ของจังหวัดเป็นไปในทางลบ ประชาชนไม่มีความปลอดภัยในชีวิตและทรัพย์สิน นอกจากนี้ยังมีปัญหาการทำลายทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม โดยเฉพาะการทำลายป่าไม้ที่เป็นแหล่งต้นน้ำ การบุกรุกป่าชายเลนเพื่อการเลี้ยงกุ้ง ซึ่งก่อให้เกิดปัญหาการรุกรานของน้ำเค็มเข้าสู่แม่น้ำปากพนัง และการระบายน้ำเสียและของเสียลงสู่แม่น้ำปากพนังจากชุมชนบ้านเรือนเขตเทศบาลเมืองปากพนัง (สำนักงานพาณิชย์จังหวัดนครศรีธรรมราช 2540; บรรยายสรุปจังหวัดนครศรีธรรมราช 2540)

2.2.2 จังหวัดพัทลุง

ข้อมูลพื้นฐานทั่วไป

จังหวัดพัทลุงตั้งอยู่ทางตะวันออกของภาคใต้ ห่างจากกรุงเทพมหานครโดยทางรถยนต์ประมาณ 858 กิโลเมตร พัทลุงเป็นจังหวัดที่ไม่มีอาณาเขตติดต่อกับอ่าวไทย มีอาณาเขตติดต่อกับจังหวัด นครศรีธรรมราชทางทิศเหนือ จังหวัดสงขลาทางทิศตะวันออกเฉียงเหนือ ทิศตะวันออกและทิศใต้ และ จังหวัดตรังทางทิศตะวันตก อย่างไรก็ตามทางด้านทิศตะวันออกของจังหวัดพัทลุงมีแหล่งน้ำขนาดใหญ่ คือทะเลสาบสงขลาตอนในและทะเลน้อย มีพื้นที่รวมทั้งสิ้นประมาณ 3,424.47 ตารางกิโลเมตร แบ่งการปกครองออกเป็น 10 อำเภอ 1 กิ่งอำเภอ 65 ตำบล 616 หมู่บ้าน 1 เทศบาล 8 สุขาภิบาล 63 องค์การบริหารส่วนตำบล (บรรยายสรุปจังหวัดพัทลุงปี 2542; ข้อมูลการตลาดจังหวัดพัทลุงปีประจำปี 2541)

ลักษณะภูมิประเทศ

พัทลุงเป็นจังหวัดที่มีพื้นที่ลาดชันจากทิศตะวันตกสู่ทิศตะวันออกโดยในทิศตะวันตกซึ่งเป็นพื้นที่ของเทือกเขาบรรทัดซึ่งเป็นเทือกเขากั้นพรมแดนระหว่างจังหวัดพัทลุงกับจังหวัดตรังนั้นมีภูมิประเทศเป็นภูเขาสูงและที่ราบสูง มีความสูงจากระดับน้ำทะเลปานกลางประมาณ 50-1,000 เมตร ส่วนทางตอนกลางของจังหวัดเป็นที่ราบสลับที่ลอน ในขณะที่ทางด้านตะวันออกซึ่งเป็นที่จรดทะเลสาบสงขลาตอนในนั้นเป็นที่ราบต่ำมีดินที่มีคุณภาพค่อนข้างดี ทำให้พื้นที่นี้กลายเป็นแหล่งปลูกข้าวที่สำคัญแห่งหนึ่งของภาคใต้ในปัจจุบัน (บรรยายสรุปจังหวัดพัทลุงปี 2542)

ลักษณะภูมิอากาศ

พัทลุงมี 2 ฤดูกาลคือฤดูร้อนและฤดูฝน โดยฤดูร้อนจะเริ่มตั้งแต่เดือนกุมภาพันธ์ถึงพฤษภาคม ส่วนฤดูฝนเริ่มตั้งแต่เดือนพฤษภาคมถึงเดือนกุมภาพันธ์ซึ่งเป็นช่วงเวลาที่จังหวัดพัทลุงได้รับอิทธิพลจากลมมรสุมตะวันออกเฉียงเหนือและลมมรสุมตะวันตกเฉียงใต้ อุณหภูมิเฉลี่ยตลอดทั้งปีอยู่ที่ 27-28 องศาเซลเซียส (บรรยายสรุปจังหวัดพัทลุงปี 2542)

การบริการพื้นฐาน

การคมนาคมขนส่งในจังหวัดวิธีหลักก็คือรถยนต์และรถไฟ มีทางหลวงแผ่นดินคือถนนสายเอเชียเป็นถนนเส้นหลักที่พาดผ่านจากทางด้านเหนือสู่ทางใต้ของจังหวัด และถนนเพชรเกษมซึ่งตัดจากทิศตะวันตกของจังหวัดไปยังทิศตะวันออก สำหรับการขนส่งทางรถไฟนั้นจังหวัดพัทลุงมีรถไฟสายใต้ผ่านอำเภอเมืองพัทลุงและอำเภออื่นๆอีก 5 อำเภอ ส่วนการคมนาคมทางน้ำมีบทบาทน้อยเนื่องจากพัทลุงไม่มีอาณาเขตติดต่อกับทะเลโดยตรง การเดินเรือโดยสารที่มีอยู่ในจังหวัดมีเส้นทางเดียวคือระหว่างจังหวัด

พัทลุงและอำเภอกระโนน จังหวัดสงขลา สำหรับการคมนาคมขนส่งทางอากาศโดยตรงกับจังหวัดพัทลุงไม่มี

หมู่บ้านทุกหมู่บ้านในจังหวัดพัทลุงมีไฟฟ้าใช้ ในขณะที่น้ำประปามีในบางพื้นที่ ทุกอำเภอมีที่ทำกาไปรษณีย์โทรเลข และชุมสายโทรศัพท์ (บรรยายสรุปจังหวัดพัทลุงปี 2542)

การบริการสังคม

จังหวัดพัทลุงมีสถานศึกษาภายใต้สังกัดของกระทรวงศึกษาธิการและกระทรวงมหาดไทยรวมกันทั้งสิ้น 321 แห่ง ในปี พ.ศ. 2541 จังหวัดพัทลุงมีโรงพยาบาลของรัฐรวม 10 แห่ง สถานีอนามัย 117 แห่ง หน่วยบริการสาธารณสุขชุมชนและเทศบาลรวม 5 แห่ง ส่วนสถานบริการสาธารณสุขของเอกชนมี 1 แห่ง คลินิกเวชกรรมทั่วไป 22 แห่ง คลินิกทันตกรรม 7 แห่ง และสถานผดุงครรภ์รวม 11 แห่ง (บรรยายสรุปจังหวัดพัทลุงปี 2542)

สภาพเศรษฐกิจของจังหวัดพัทลุง

จากข้อมูลของสภาพพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ ในปี พ.ศ. 2539 จังหวัดพัทลุงมีผลิตภัณฑ์มวลรวมจังหวัดเท่ากับ 15,348 ล้านบาท มีรายได้ต่อคนเท่ากับ 30,697 บาท ทำให้ในปีดังกล่าวพัทลุงมีประชากรที่ยากจนที่สุดเป็นอันดับสองรองจากจังหวัดปัตตานี จากผลผลิตมวลรวมจังหวัดทั้งหมด ภาคเกษตรกรรมสร้างรายได้เป็นอันดับหนึ่งให้กับจังหวัดคิดเป็นร้อยละ 32.7 การค้าส่งค้าปลีกคือภาคเศรษฐกิจที่สร้างรายได้เป็นอันดับสองให้กับจังหวัดคิดเป็นร้อยละ 20 ของรายได้จังหวัด ในภาคเกษตรกรรม การกสิกรรมถือเป็นกิจกรรมหลักที่สร้างรายได้คิดเป็นร้อยละ 73 ของรายได้ของภาคเกษตรกรรมทั้งหมด มีพืชเศรษฐกิจที่สำคัญได้แก่ยางพารา ข้าว(นาปี) และไม้ผล (บรรยายสรุปจังหวัดพัทลุงปี 2542; ข้อมูลการตลาดจังหวัดพัทลุงปีประจำปี 2541)

สภาพปัญหาของจังหวัดพัทลุง

เมื่อพิจารณาสภาพปัญหาจำแนกตามเครื่องชี้วัด กชช.2 ค ปี พ.ศ. 2542 พบว่าปัญหาของหมู่บ้านในจังหวัดพัทลุงเรียงตามลำดับความรุนแรงได้ดังนี้คือ ปัญหาการทำเกษตรในฤดูแล้ง ปัญหาสิทธิในที่ดินทำกิน ปัญหาการอพยพหางานทำ และปัญหาการประกอบธุรกิจในหมู่บ้าน ส่วนข้อมูลจากกรมการพัฒนาชุมชน (2542) ได้รายงานพบว่าจังหวัดพัทลุงประกอบด้วยหมู่บ้านเร่งรัดพัฒนาอันดับที่ 1, 2 และ 3 จำนวน 2, 123 และ 479 หมู่บ้านตามลำดับ

2.2.3 จังหวัดปัตตานี

ข้อมูลพื้นฐานทั่วไป

ปัตตานีเป็นหนึ่งในจังหวัดภาคใต้ตอนล่างตั้งอยู่ฝั่งทะเลด้านตะวันออกของภาคใต้ติดอ่าวไทย ตัวจังหวัดห่างจากกรุงเทพมหานครเป็นระยะทาง 1,055 กิโลเมตร ทิศเหนือและทิศตะวันออกติดกับอ่าวไทย ทิศใต้ติดต่อกับจังหวัดยะลาและนราธิวาส ส่วนทิศตะวันตกติดต่อกับจังหวัดสงขลา จังหวัดปัตตานีมีพื้นที่ทั้งสิ้น 1,940 ตารางกิโลเมตร ปัตตานีแบ่งการปกครองออกเป็น 12 อำเภอ 115 ตำบล 627 หมู่บ้าน เทศบาล 2 แห่ง สุขาภิบาล 10 แห่ง อ.บ.ต. 87 แห่ง ประชากรของจังหวัดเมื่อสิ้นปี 2541 มีจำนวนทั้งสิ้น 116,031 หลังคาเรือน 598,117 คนโดยร้อยละ 85.53 นับถือศาสนาอิสลามและคนส่วนใหญ่สื่อสารกันโดยใช้ภาษามลายูท้องถิ่นหรือที่เรียกว่าภาษา “ยาวิ” ประชากรของจังหวัดร้อยละ 62.51 เป็นผู้อยู่ในวัยแรงงาน(อายุ 13-60 ปี) ในขณะที่ร้อยละ 37.98 เป็นผู้ที่มีอายุ 60 ปีขึ้นไป ทำให้อัตราส่วนการเป็นภาระของจังหวัดอยู่ที่ร้อยละ 68.94 (ข้อมูลสถิติสำคัญของจังหวัดปัตตานี 2542: 5,18,25)

ลักษณะภูมิประเทศ

ลักษณะภูมิประเทศของจังหวัดโดยทั่วไปเป็นพื้นที่ราบลุ่มทางตอนกลางและตอนใต้ของจังหวัด ส่วนพื้นที่ด้านเหนือและด้านตะวันออกเป็นพื้นที่ชายฝั่งทะเลโดยปัตตานีมีชายฝั่งทะเลยาวทั้งสิ้น 116 กิโลเมตร ส่วนพื้นที่ภูเขาอยู่น้อยและกระจัดกระจายในอำเภอต่างๆ แหล่งน้ำตามธรรมชาติที่สำคัญของจังหวัดปัตตานี ได้แก่ แม่น้ำปัตตานี แม่น้ำสายบุรี คลองตุง และคลองขามู (ข้อมูลการตลาดจังหวัดปัตตานี 2540:10 และเอกสารข้อมูลสถิติสำคัญของจังหวัดปัตตานี 2542: 18)

ภูมิอากาศ

จังหวัดปัตตานีเป็นจังหวัดที่มีอากาศอบอุ่นตลอดทั้งปี มีอุณหภูมิเฉลี่ยทั้งปีอยู่ที่ 27.5 องศาเซลเซียส ฤดูร้อนจะเริ่มในเดือนกุมภาพันธ์ถึงกรกฎาคม ในขณะที่ฤดูฝนจะอยู่ในช่วงเดือนสิงหาคมถึงมกราคม

การบริการพื้นฐาน

การคมนาคมขนส่งระหว่างจังหวัดปัตตานีกับจังหวัดอื่นๆในภาคใต้รวมทั้งกรุงเทพมหานครทำได้โดยการขนส่งทางรถยนต์เป็นวิธีหลักมีทางหลวงแผ่นดินสายประธาน หมายเลข 42 ผ่านตัวจังหวัดสำหรับการเดินทางและขนส่งทางรถไฟในจังหวัดมีความสำคัญรองลงมาเนื่องจากเส้นทางรถไฟสายใต้ซึ่งวิ่งมาจากกรุงเทพมหานครไปสุดทางที่อำเภอสุไหงโกลกลนั้นจะวิ่งผ่านเพียงด้านทิศตะวันตกของจังหวัดคืออำเภอโคกโพธิ์ และอำเภอแม่ลานซึ่งมีระยะทางผ่านพื้นที่จังหวัดเพียง 28 กิโลเมตรเท่านั้น ใน

ด้านการขนส่งทางน้ำปัตตานีมีท่าเทียบเรือที่สำคัญ 2 ท่าคือท่าเทียบเรือขององค์การสะพานปลาและท่าเทียบเรือชายฝั่งปัตตานีซึ่งใช้ขนถ่ายสินค้าสัตว์น้ำเป็นส่วนใหญ่ ส่วนการเดินทางขนส่งทางอากาศในปัจจุบันได้หยุดการให้บริการเป็นการชั่วคราว (ข้อมูลการตลาดจังหวัดปัตตานีปี 2540 : 32 เอกสารข้อมูลสถิติสำคัญของจังหวัด 2542)

จังหวัดปัตตานีมีไฟฟ้าใช้ครบทุกอำเภอ การให้บริการน้ำประปาปัจจุบันสามารถให้บริการได้ร้อยละ 71.4 ของจำนวนหมู่บ้านทั้งหมดของจังหวัด สำหรับการให้บริการโทรศัพท์ในปัจจุบันยังไม่ครอบคลุมทุกหมู่บ้าน (เอกสารข้อมูลสถิติสำคัญของจังหวัด : 21)

การบริการสังคม

ในปี พ.ศ. 2541 ปัตตานีมีโรงเรียนในระบบโรงเรียนทุกสังกัดรวม 423 โรงเรียน สำหรับการศึกษาในระดับอุดมศึกษามีมหาวิทยาลัยสงขลานครินทร์วิทยาเขตปัตตานี เนื่องจากประชาชนส่วนใหญ่นับถือศาสนาอิสลาม ในจังหวัดปัตตานีจึงมีศูนย์ศาสนาซึ่งเป็นศูนย์อบรมศาสนาอิสลามและจริยธรรมสำหรับเด็กประจำมัสยิดทุกแห่งในจังหวัดคือมี 586 ศูนย์ นอกจากนี้ในจังหวัดยังมีโรงเรียนเอกชนสอนศาสนาอิสลามที่เรียกว่า “ปอเนาะ” ซึ่งในปัจจุบันจำนวนเด็กที่ต้องการเข้าศึกษามีจำนวนมากขึ้นเรื่อยๆ (ศิริรัตน์ และคณะ 2538 : 22)

ในปี พ.ศ. 2541 จังหวัดปัตตานีมีสถานบริการทางสาธารณสุขทั้งสิ้น 144 แห่งแบ่งเป็นสถานอนามัย 126 แห่ง สำนักงานสาธารณสุขชุมชน 1 แห่ง โรงพยาบาลขนาด 10-320 เตียงรวมทั้งสิ้น 12 แห่ง โรงพยาบาลในสังกัดกระทรวงกลาโหม 1 แห่ง และศูนย์บริการสาธารณสุขท้องถิ่นจำนวน 4 แห่ง

สภาพเศรษฐกิจของจังหวัดปัตตานี

ผลิตภัณฑ์มวลรวมของจังหวัดปัตตานีปี 2539 เท่ากับ 28,281 ล้านบาท โดยมีรายได้เฉลี่ยต่อหัวต่อปีเท่ากับ 47,853 ล้านบาท โดยสาขาหลักที่สร้างรายได้ให้กับจังหวัด 3 อันดับแรกได้แก่ เกษตรกรรม ร้อยละ 54 ค้าปลีกค้าส่งร้อยละ 14 และการบริการร้อยละ 8 โดยในภาคเกษตรกรรมการประมงทำรายได้คิดเป็นสัดส่วนร้อยละ 78.5 ปัตตานีมีการทำการประมงในสามลักษณะคือประมงทะเล ประมงชายฝั่ง และประมงน้ำจืด สำหรับประมงทะเลซึ่งแบ่งเป็นประมงพื้นบ้านกับประมงพาณิชย์นั้น ชาวประมงพื้นบ้านส่วนใหญ่จะขายสัตว์น้ำที่จับได้ให้กับ “เถ้าแก่” ซึ่งเป็นเจ้าของปัจจัยการผลิตทั้งหมดหรือบางส่วนที่ใช้ในการจับปลาของชาวประมงพื้นบ้าน ส่วนประมงพาณิชย์จะนำสัตว์น้ำที่จับได้ไปขายยังท่าเทียบเรือประมงต่างๆ สำหรับการประมงชายฝั่งในจังหวัดปัตตานีส่วนใหญ่จะอยู่ในรูปของการเพาะเลี้ยงสัตว์น้ำ ส่วนการประมงในลักษณะสุดท้ายคือประมงน้ำจืดนั้นมีน้อย สำหรับการปลูสดั้วถือเป็นอาชีพเสริมส่วนใหญ่มุ่งเพื่อการบริโภคและใช้งาน

ในปี พ.ศ. 2540 จังหวัดปัตตานีมีโรงงานที่ได้รับอนุญาตประกอบกิจการจำนวน 823 โรงโดยร้อยละ 94 เป็นโรงงานขนาดเล็ก อุตสาหกรรมที่สำคัญคืออุตสาหกรรมที่เกี่ยวข้องกับการประมง และอุตสาหกรรมเกี่ยวกับยางพารา เช่น โรงงานรมควันและน้ำยางข้น

สภาพปัญหาของจังหวัดปัตตานี

เมื่อพิจารณาสภาพปัญหาจำแนกตามเครื่องชี้วัด กชช.2 ค ปี พ.ศ. 2542 พบว่าหมู่บ้านในจังหวัดปัตตานีเผชิญปัญหาที่สำคัญๆ โดยเรียงตามลำดับความรุนแรงของปัญหาตามจำนวนหมู่บ้านที่ประสบปัญหาดังนี้คือ ปัญหาการทำเกษตรในฤดูแล้ง ปัญหาการอพยพออกไปหางานทำนอกหมู่บ้าน ปัญหาการประกอบธุรกิจในพื้นที่หมู่บ้าน และปัญหาสิทธิในที่ดินทำกิน ส่วนข้อมูลจากกรมการพัฒนาชุมชน (2542) ได้รายงานว่าจังหวัดปัตตานีประกอบด้วยหมู่บ้านเร่งรัดพัฒนาอันดับที่ 1, 2 และ 3 จำนวน 3, 205 และ 393 หมู่บ้านตามลำดับ

สำหรับข้อมูลความจำเป็นพื้นฐาน (จปฐ.) ของจังหวัดในปี 2542 ที่สำรวจหมู่บ้าน 596 หมู่บ้าน 70,581 ครอบครัวนอกเขตเทศบาล สุขาภิบาลในจังหวัดพบว่ารายได้เฉลี่ยต่อคนต่อปีของจังหวัดปัตตานีเท่ากับ 12,775 บาท เป็นอันดับที่ 14 หรืออันดับสุดท้ายของภาค และจัดเป็นอันดับที่ 58 ของประเทศ เมื่อเปรียบเทียบกับรายได้เฉลี่ยต่อคนต่อปีของภาคใต้ที่ 17,851 บาท และรายได้เฉลี่ยต่อคนต่อปีของทั้งประเทศที่ 16,406 บาท จะพบว่ารายได้ของประชาชนในชนบทของปัตตานีจะต่ำกว่าค่าเฉลี่ยทั้งของภาคใต้และของประเทศ และเมื่อเปรียบเทียบกับรายได้เฉลี่ยต่อคนต่อปีของประชาชนทั้งจังหวัดจากผลิตภัณฑ์มวลรวมจังหวัดซึ่งมีค่าเท่ากับ 47,853 บาทจะพบว่าประชาชนในเมืองและชนบทมีรายได้เฉลี่ยต่อคนแตกต่างกันอยู่ถึง 35,078 บาท และจากจำนวนตัวชี้วัด 39 ตัวในการสำรวจข้อมูลความจำเป็นพื้นฐานข้างต้น พบว่าจังหวัดปัตตานีไม่สามารถบรรลุเป้าหมายที่ตั้งไว้ 13 ตัวชี้วัด โดยมี 5 ตัวชี้วัดที่มีปัญหารุนแรงเรียงตามลำดับได้ดังนี้คือ ปัญหาการไปใช้สิทธิ์เลือกตั้ง ปัญหาคนอายุ 14-50 ปีอ่านและเขียนภาษาไทยได้ ปัญหาการคุมกำเนิดของคู่สมรสอายุ 15-44 ปี ปัญหาเด็กจบภาคบังคับได้เรียนต่อระดับมัธยมศึกษา ปัญหาการมีและใช้ส้วมถูกหลักสุขาภิบาลของครัวเรือน

นอกจากปัญหาข้างต้นแล้วในปัจจุบันจังหวัดปัตตานียังประสบปัญหาเรื่องการติดยาเสพติดของคนในหมู่บ้านชนบทรวมทั้งปัญหาการแย่งชิงทรัพยากรทางทะเลระหว่างชาวประมงพื้นบ้านกับเรือประมงพาณิชย์

2.2.4 จังหวัดสตูล

ข้อมูลพื้นฐานทั่วไป

จังหวัดสตูลเป็นจังหวัดชายแดนทางชายฝั่งทะเลอันดามัน ห่างจากกรุงเทพมหานครโดยเส้นทางรถยนต์ 973 กิโลเมตร มีพื้นที่ 2,478.9 ตารางกิโลเมตร โดยมีพื้นที่เป็นเกาะถึง 83 เกาะ มีเกาะขนาดใหญ่

คือเกาะตะรุเตา มีอาณาเขตติดต่อกับจังหวัดต่างๆดังนี้ ทิศเหนือติดต่อกับจังหวัดสงขลา ตรังและพัทลุง ทิศใต้ติดต่อกับประเทศมาเลเซีย ทิศตะวันออกติดต่อกับจังหวัดสงขลาและประเทศมาเลเซีย ทิศตะวันตกติดต่อกับทะเลอันดามันและประเทศมาเลเซีย ในปี 2542 จังหวัดสตูลมีประชากร 259,121 คนแยกเป็นชาย 130,173 คน หญิง 128,948 คน ประชากรร้อยละ 76.3 นับถือศาสนาอิสลาม อีกร้อยละ 23.7 นับถือศาสนาพุทธ จังหวัดสตูลแบ่งการปกครองออกเป็น 6 อำเภอ 1 กิ่งอำเภอ 36 ตำบล 257 หมู่บ้าน มีเทศบาล 1 แห่ง สุขาภิบาล 5 แห่ง องค์การบริหารส่วนตำบล 29 แห่ง

ลักษณะภูมิประเทศ

ลักษณะภูมิประเทศเป็นพื้นราบสลับกับภูเขา โดยในทิศเหนือและทิศตะวันออกมีพื้นที่เป็นเนินเขาและภูเขาโดยมีเทือกเขาบรรทัดเป็นเทือกเขาสำคัญด้านตะวันออกของจังหวัด ในทางใต้มีเทือกเขาสันกาลาคีรีกั้นพรมแดนระหว่างจังหวัดสตูลกับประเทศมาเลเซีย ดังนั้นพื้นที่ของจังหวัดจะมีความลาดเอียงจากด้านตะวันออกของจังหวัดไปยังพื้นที่ราบด้านตะวันตก ซึ่งเป็นพื้นที่ราบแคบขนานไปกับชายฝั่งเหมาะสำหรับการทำนา

ภูมิอากาศ

จังหวัดสตูล จัดอยู่ในเขตภูมิอากาศแบบร้อนชื้นมีฝนตกชุก โดยมีฤดูฝนยาวนานกว่าฤดูร้อน โดยฤดูร้อนจะอยู่ระหว่างเดือนมกราคม-เมษายน และฤดูฝนระหว่างเดือนพฤษภาคม-ธันวาคม อุณหภูมิของจังหวัดทั้งปีจะอยู่ในช่วง 27.4-32.3 องศาเซลเซียส

การบริการพื้นฐาน

จังหวัดสตูลสามารถเดินทางไปจังหวัดอื่นๆได้ทั้งทางบกและทางน้ำ จังหวัดมีทางหลวงแผ่นดิน 7 สาย และมีท่าเรือประมง 33 ท่า และท่าเรือโดยสาร 3 ท่า อย่างไรก็ตามการเดินทางโดยทางเรือที่ไม่ใช่เพื่อการท่องเที่ยวมีความนิยมน้อยลง เนื่องจากการเดินทางโดยรถยนต์มีความสะดวกและรวดเร็วกว่า เนื่องจากในตัวจังหวัดไม่มีสถานีรถไฟและสนามบิน การเดินทางโดยสองวิธีดังกล่าวผู้โดยสารจึงจำเป็นต้องเดินทางไปยังจังหวัดใกล้เคียงเช่นจังหวัดพัทลุงและตรังเพื่อใช้บริการ

ด้านสื่อสารโทรคมนาคมจังหวัดมีที่ทำกาไปรษณีย์ทั้ง 6 อำเภอรวม 7 แห่ง มีบริการโทรศัพท์ครอบคลุมพื้นที่ทุกอำเภอ มีบริการไฟฟ้าครอบคลุมทุกอำเภอในจังหวัด สำหรับบริการน้ำประปายังไม่ครอบคลุมทุกพื้นที่

การบริการสังคม

จังหวัดสตูลมีสถานศึกษากระจายอยู่ทั่วไปทั้งจังหวัด โดยมีจำนวนสถานศึกษาทั้งหมด 204 แห่ง ด้านสถานบริการสาธารณสุข ภายในจังหวัดมีโรงพยาบาลของรัฐ 6 แห่งและสถานีอนามัยรวม 50 แห่ง ซึ่งพบว่าจังหวัดยังมีปัญหาในเรื่องสาธารณสุข ไม่ว่าจะเป็นเรื่องการรักษาความรู้ความเข้าใจของประชาชนเกี่ยวกับสุขอนามัย หรือการขาดแคลนบุคลากรทางการแพทย์

สภาพเศรษฐกิจของจังหวัด

ในปี พ.ศ. 2539 จังหวัดสตูลมีผลิตภัณฑ์มวลรวมมูลค่า 12,550 ล้านบาท คิดเป็นรายได้ประชากรเฉลี่ยต่อหัวเท่ากับ 51,436 บาทต่อปี รายได้หลักของจังหวัดกว่าครึ่งมาจากภาคเกษตรกรรม โดยการทำประมงและการกสิกรรมเป็นตัวสร้างรายได้ในภาคเกษตรที่มีความสำคัญอันดับหนึ่งและสองตามลำดับ โดยการทำประมงนั้นจังหวัดสตูลจัดว่าเป็นจังหวัดที่มีหมู่บ้านชาวประมงมากที่สุดจังหวัดหนึ่ง โดยการทำประมงนั้นมีทั้งการทำประมงทะเลและการเพาะเลี้ยงสัตว์น้ำชายฝั่ง ในด้านกสิกรรมมีพืชเศรษฐกิจที่สำคัญคือ ยางพารา ปาล์มน้ำมัน มะพร้าว รวมถึงสวนไม้ผลต่างๆ สำหรับอุตสาหกรรมส่วนใหญ่เป็นอุตสาหกรรมเกี่ยวกับการเกษตร โดยในปี พ.ศ. 2540 จังหวัดสตูลมีจำนวนโรงงานทั้งสิ้น 222 โรงและส่วนใหญ่เป็นโรงงานขนาดเล็ก

สภาพปัญหาของจังหวัดสตูล

โดยทั่วไปจังหวัดสตูลแม้ว่าประชากรส่วนใหญ่จะเป็นชาวไทยมุสลิมและมีความเคร่งครัดตามหลักคำสอนของศาสนา แต่ก็สามารถพูดและเข้าใจภาษาไทยได้ดี ประกอบกับสภาพที่ตั้งทางภูมิศาสตร์อำนวยทำให้เปิดรับวัฒนธรรมแลกเปลี่ยนกับชาวไทยพุทธได้มากกว่าจังหวัดชายแดนภาคใดอื่นๆ แต่ในขณะเดียวกันจังหวัดสตูลมีปัญหาที่สำคัญ 4 เรื่องคือ ปัญหาเส้นทางคมนาคม ปัญหาที่ดินทำกิน ปัญหาชายแดนและปัญหาชายแดน สำหรับปัญหาเส้นทางคมนาคมนั้นคือการที่ถนนเข้าสู่จังหวัดเป็นถนน 2 เลน ส่วนเส้นทางไปยังประเทศมาเลเซียมีเพียงเส้นทางเดียว ส่วนปัญหาที่ดินทำกินพบว่าชาวบ้านถือครองที่ดินผืนเล็ก (เฉลี่ย 1.8 ไร่ต่อคน) และมีการบุกรุกเพื่อใช้ประโยชน์ที่สาธารณะ สำหรับปัญหาชายแดนนั้นพบการระบาดของยาเสพติดในหมู่ลูกเรือประมง และการใช้พื้นที่ของจังหวัดเป็นเส้นทางลำเลียงยาเสพติด ส่วนปัญหาชายแดนเป็นผลจากความไม่แน่นอนของประเทศมาเลเซียต่อการค้าระหว่างชายแดนซึ่งเข้มงวดในบางครั้ง (บรรยายสรุปจังหวัดสตูล 2542)

2.3 สภาพทั่วไปของหมู่บ้านที่ศึกษา

การรวบรวมข้อมูลสภาพทั่วไปของหมู่บ้าน 65 หมู่บ้านใน 4 จังหวัดภาคใต้ด้วยการสัมภาษณ์ผู้นำของหมู่บ้านซึ่งได้แก่ผู้ใหญ่บ้านหรือผู้ช่วยผู้ใหญ่บ้านหรือกำนันในกรณีที่ไม่พบผู้ใหญ่บ้าน พบว่าโดยภาพรวมหมู่บ้านที่ศึกษามีโครงสร้างพื้นฐานคล้ายคลึงกัน เนื่องจากได้รับความช่วยเหลือจากรัฐในสภาพที่ทัดเทียมกัน ความแตกต่างของการพัฒนาหมู่บ้านไม่ว่าจะเป็นความกินดีอยู่ดี การบำรุงรักษาโครงสร้างพื้นฐานต่างๆ ตลอดจนการรวมกลุ่มกันของสมาชิกในหมู่บ้านพบว่าขึ้นอยู่กับความเป็นผู้นำของผู้ใหญ่บ้านเป็นสำคัญ นอกจากนี้พบว่าผู้นำหมู่บ้านที่เอาใจใส่ดูแลทุกข์สุขของชาวบ้านอย่างดียิ่งจะสามารถให้ข้อมูลแก่คณะผู้วิจัยได้อย่างแม่นยำ และคำถามหนึ่งที่คณะผู้วิจัยจะถามผู้นำหมู่บ้านทุกครั้งคือการขอให้ระบุถึงปัญหาโดยทั่วไปของหมู่บ้านพร้อมกับระบุสิ่งที่ผู้ใหญ่บ้านอยากได้ให้แก่หมู่บ้านตนเอง ซึ่งผู้นำหมู่บ้านโดยส่วนใหญ่มักตอบว่าต้องการสถานีอนามัย โทรศัพท์ หรืออื่นๆ ซึ่งมีคำตอบของผู้ใหญ่บ้านชาวมุสลิมของหมู่บ้านชาวประมงที่อำเภอท่าศาลาเพียงคนเดียวที่ตอบว่าอยากให้มีการอบรมความรู้ให้แก่ลูกบ้านของตนซึ่งสะท้อนให้เห็นถึงวิสัยทัศน์ของผู้ใหญ่บ้านได้เป็นอย่างดี และในหลายกรณีจากการสังเกตการตอบคำถามของคณะผู้วิจัยพบว่าภรรยาของผู้ใหญ่หมู่บ้านมีบทบาทสำคัญต่อการทำงานของผู้ใหญ่บ้านในด้านต่างๆ

ผลการสัมภาษณ์ผู้ใหญ่บ้านพบว่ามีประโยชน์อย่างมากต่อการรวบรวมข้อมูลพื้นฐานของหมู่บ้าน และได้ทราบถึงความเป็นอยู่ ตลอดจนสภาพปัญหา ความอุดมสมบูรณ์และความขาดแคลนของชนบทภาคใต้ โดยมีรายละเอียดของผลการศึกษาดังนี้

2.3.1 สภาพทั่วไป

ลักษณะของสภาพแวดล้อมของหมู่บ้านที่ศึกษานี้พบที่มีความแตกต่างกันไปตามสภาพทางภูมิศาสตร์ของทำเลที่ตั้งของหมู่บ้าน ซึ่งมีผลต่ออาชีพหลักและสภาพความเป็นอยู่ของชาวบ้าน หมู่บ้านที่ตั้งอยู่ใกล้ชายฝั่งทะเลซึ่งส่วนใหญ่จะประกอบอาชีพประมงจะมีการตั้งบ้านเรือนที่กระจุกตัวอยู่ในบริเวณที่ราบขนาดเล็กใกล้ชายฝั่ง จึงพบว่าหมู่บ้านในกลุ่มนี้จะมีสภาพแวดล้อมที่แออัด และมีปัญหาด้านสุขอนามัย สำหรับหมู่บ้านที่ตั้งอยู่บริเวณที่ราบลุ่ม บ้านเรือนจะกระจายอยู่ในบริเวณหนึ่งของพื้นที่ของหมู่บ้านจึงมีความแออัดน้อยกว่าหมู่บ้านในกลุ่มแรก อย่างไรก็ตามโครงสร้างพื้นฐานยังครอบคลุมไม่ถึงทุกส่วนของบริเวณที่ชาวบ้านตั้งบ้านเรือนอยู่ จะมีเพียงบริเวณที่ตั้งของศูนย์ราชการ หรือบริเวณที่ใกล้เคียงกับที่ทำการผู้ใหญ่บ้านเท่านั้นที่มีโครงสร้างพื้นฐานเช่น ถนนลาดยางหรือซีเมนต์ ไฟฟ้าสาธารณะ หรือโทรศัพท์สาธารณะ ในกรณีการตั้งบ้านเรือนกระจายไปตามที่นาที่แต่ละครอบครัวถือครองอยู่การตั้งบ้านเรือนก็จะกระจายมากขึ้น ชาวบ้านส่วนใหญ่ของหมู่บ้านในลักษณะนี้จะประกอบอาชีพทำนาเป็นหลัก สำหรับครัวเรือนที่ตั้งอยู่หรือมีที่ดินที่เป็นลักษณะเนินเขาอาจมีสวนยางหรือสวนผลไม้ด้วย สำหรับ

หมู่บ้านในกลุ่มที่สามจะได้แก่หมู่บ้านที่ตั้งอยู่ในบริเวณเชิงเขาซึ่งมักมีอาชีพหลักคือการทำสวนยางพารา หรือสวนผลไม้ทั้งนี้ขึ้นอยู่กับสภาพภูมิอากาศในบริเวณนั้นเหมาะสมต่อพืชชนิดใดมากกว่า แต่โดยทั่วไป มักพบการปลูกพืชทั้งสองชนิดเสมอ การตั้งบ้านเรือนของชาวบ้านจะพบว่ามีความกระจ่ายมาก สภาพสิ่งแวดล้อมและสุขอนามัยของหมู่บ้านสองกลุ่มหลังนี้จะดีกว่าหมู่บ้านกลุ่มแรก แต่หมู่บ้านในสองกลุ่มหลัง พบว่ายังมีปัญหาการเดินทางระหว่างหมู่บ้านอยู่บ้างโดยเฉพาะในช่วงฤดูฝน สำหรับลักษณะของบ้านเรือนพบว่าจะแตกต่างกันไปตามศาสนาที่ชาวบ้านส่วนใหญ่นับถือ กล่าวคือกลุ่มที่นับถือศาสนาอิสลามบ้านเรือนมีลักษณะมีคิซิดกว่า และใช้สังกะสีที่มีสีเขียวเป็นวัสดุหลัก

จากการสัมภาษณ์ผู้นำหมู่บ้านพบว่าจำนวนครัวเรือนที่ยากจนในหมู่บ้านที่ศึกษาอยู่ระหว่าง 23-44 ครอบครัวดต่อหมู่บ้าน (ตารางที่ 2.1) สัดส่วนของคนยากจนในหมู่บ้านที่สำรวจพบว่ามีสูงสุดในจังหวัดนครศรีธรรมราช โดยตำบลที่มีครัวเรือนยากจนมากที่สุดคือตำบลแหลมตะตุมทุก และจากหมู่บ้านที่สำรวจทั้งหมดพบว่ามีจำนวน 13 หมู่บ้านที่ผู้นำหมู่บ้านระบุว่าในรอบปีที่ผ่านมายังไม่ได้รับความช่วยเหลือใดๆจากหน่วยงานของรัฐ ส่วนความช่วยเหลือที่หมู่บ้านได้รับจากหน่วยงานของทางราชการพบว่ามีความแตกต่างกันออกไปส่วนใหญ่มักเป็นความช่วยเหลือเพื่อประกอบอาชีพโดยการแจกวัสดุพันธุ์พืชหรือสัตว์และอื่นๆ โดยมีเพียงส่วนน้อยที่เป็นการให้ความช่วยเหลือด้วยการอบรมให้ความรู้ อย่างไรก็ตามในระหว่างการเข้าสำรวจในหมู่บ้านต่างๆคณะผู้วิจัยยังพบว่ามิโครงการความช่วยเหลือของทางราชการหลายโครงการที่ปล่อยทิ้งไว้โดยขาดการบำรุงรักษาและไม่ได้นำไปใช้ประโยชน์ตามวัตถุประสงค์ของโครงการเช่น ที่อ่านหนังสือของหมู่บ้าน หรือศูนย์ถ่ายทอดวิชาชีพต่างๆ สำหรับโครงการจ้างงานในหมู่บ้านตามโครงการเงินกู้มีชาชาวพบว่าการใช้ประโยชน์จากเงินดังกล่าวส่วนใหญ่การตัดสินใจใช้เงินกระทำโดยกรรมการหมู่บ้านทั้งที่ได้ประชุมร่วมกับชาวบ้านหรือประชุมร่วมกับองค์การบริหารส่วนตำบล มีเพียงส่วนน้อยที่กำหนดโดยองค์การบริหารส่วนตำบล กิจกรรมของการใช้เงินจึงไม่เพียงแต่เป็นกระจ่ายรายได้ให้แก่ชาวบ้านแต่ยังเป็นการสร้างสาธารณูปโภคซึ่งเป็นที่ต้องการของชาวบ้านอีกด้วย เช่นการทำถนน การขุดคูระบายน้ำ หรือการสร้างร้านขายสินค้าประจำหมู่บ้านเป็นต้น

2.3.2 ขนาดของหมู่บ้าน

หมู่บ้านที่สำรวจจำนวน 65 หมู่บ้านโดยส่วนใหญ่มีจำนวนครัวเรือนอยู่ในระหว่าง 100-250 ครัวเรือน (ตารางที่ 2.2) และมีประชากรอยู่ในระหว่าง 300-900 คนต่อหมู่บ้าน (ตารางที่ 2.3) หมู่บ้านที่มีครัวเรือนน้อยที่สุด (40 ครัวเรือน) คือ บ้านเกาะเรือ ต.ดอนทราย อ.ปากพะยูน จ.พัทลุง ส่วนหมู่บ้านที่มีครัวเรือนมากที่สุด (405 ครัวเรือน) คือบ้านท่ามะม่วง ต.ละงู อ.ละงู จ.สตูล จำนวนสมาชิกเฉลี่ยในครัวเรือนในจังหวัดทั้งสี่พบว่ามีค่าใกล้เคียงกันคืออยู่ในระหว่าง 5.25-5.66 คนต่อครัวเรือน ข้อมูลจากกรมการพัฒนาชุมชน (2542) แสดงให้เห็นว่าค่าเฉลี่ยของจำนวนครัวเรือนของหมู่บ้านในภาคใต้เท่ากับ 145 ครัวเรือนต่อหมู่บ้าน โดยมีประชากรเฉลี่ย 4 คนต่อครัวเรือน จะเห็นได้ว่าครัวเรือนยากจนที่เป็นตัวอย่างส่วนใหญ่มีจำนวนสมาชิกสูงกว่าค่าเฉลี่ยของภาคใต้

2.3.3 สภาพเศรษฐกิจของหมู่บ้าน

ก. การประกอบอาชีพ

ผลการสำรวจพบว่าอาชีพทำสวนยางพารา ประมง และทำนาเป็นอาชีพหลักที่ทำรายได้ให้แก่หมู่บ้านที่ศึกษา (ตารางที่ 2.4) หมู่บ้านเกือบทั้งหมดที่สำรวจมีอาชีพรองที่ทำรายได้ให้แก่ครัวเรือนอีกไม่น้อยกว่า 1 อาชีพ อย่างไรก็ตามพบว่ามีหมู่บ้านจำนวน 4 หมู่บ้านซึ่งมีอาชีพหลักคืออาชีพประมงที่ได้มีการระบุว่าไม่มีอาชีพรองในหมู่บ้านซึ่งได้แก่หมู่บ้านในตำบลแหลมตะดุมทุก จ. นครศรีธรรมราช ทั้ง 3 หมู่ และบ้านกาบังบุติ ต.แหลมโพธิ์ อ.ชะอวด จ.ปัตตานี การที่รายได้ของหมู่บ้านและครอบครัวพึ่งพาจากรายได้เพียงอาชีพเดียวนับว่ามีผลต่อความมั่นคงทางเศรษฐกิจของครัวเรือนเป็นอย่างยิ่ง ความอุดมสมบูรณ์ของสัตว์น้ำในทะเลบริเวณชายฝั่งของหมู่บ้าน ตลอดจนความแปรปรวนของดินฟ้าอากาศซึ่งเป็นอุปสรรคสำคัญต่อการออกทะเลของชาวบ้านจึงมีผลกระทบต่อรายได้ของชาวบ้าน จึงไม่น่าแปลกใจที่พบว่าหมู่บ้านดังกล่าวส่วนใหญ่ประกอบด้วยครัวเรือนที่มีฐานะยากจน สำหรับในจังหวัดปัตตานีซึ่งเป็นจังหวัดชายแดนและประชากรสามารถพูดภาษามลายูได้จึงทำให้มีประชากรบางหมู่บ้านเดินทางไปทำงานรับจ้างในประเทศมาเลเซีย

ผลการสำรวจพบว่ามีเพียง 3 หมู่บ้านเท่านั้นที่ไม่มีการรวมกลุ่มของชาวบ้านเพื่อทำกิจกรรมเสริมรายได้ใดๆ ในขณะที่พบว่าหมู่บ้านซึ่งมีชาวบ้านรวมกลุ่มกัน 2 กลุ่มมีจำนวนมากที่สุด (ตารางที่ 2.5) โดยจังหวัดสตูลเป็นจังหวัดที่มีการรวมกลุ่มของชาวบ้านมากที่สุด และยังพบว่ามีถึง 7 หมู่บ้านที่มีการรวมกลุ่มกันตั้งแต่ 4 กลุ่มขึ้นไป ในจำนวนกลุ่มอาชีพ 118 กลุ่มของหมู่บ้านทั้งหมดนั้นพบว่าประกอบด้วยกลุ่มแม่บ้านถึง 49 กลุ่ม ที่เหลือจะได้แก่กลุ่มออมทรัพย์ และกลุ่มอาชีพซึ่งแตกต่างกันไปตามอาชีพของแต่ละหมู่บ้านเช่นกลุ่มผู้เลี้ยงปลา กลุ่มเกษตรกรทำนา หรือทำสวนยาง กลุ่มดังกล่าวมีอายุการก่อตั้งตั้งแต่ 2-3 ปี กระทั่งไม่กี่เดือน การรวมกลุ่มของชาวบ้านนี้พบว่าเป็นไปตามความช่วยเหลือหรือเงื่อนไขของความช่วยเหลือ หรือตามการส่งเสริมของทางราชการเป็นส่วนใหญ่ เมื่อขอให้ผู้นำหมู่บ้านระบุชื่อกลุ่มที่มีกิจกรรมโดดเด่นจะพบว่ามีผู้นำหมู่บ้านเพียงไม่กี่หมู่บ้านที่สามารถตอบได้ทันทีว่ากลุ่มใดที่มีกิจกรรมโดดเด่น ซึ่งอาจสะท้อนให้เห็นสภาพการดำเนินกิจกรรมของกลุ่มต่างได้ในระดับหนึ่งว่ายังคงมีการดำเนินการที่ไม่ดีมากนัก นอกจากนี้มีถึง 10 หมู่บ้านที่ผู้นำหมู่บ้านให้คำตอบว่ายังไม่มีกลุ่มใดที่ดำเนินกิจกรรมได้ดี อย่างไรก็ตามกลุ่มแม่บ้านเป็นกลุ่มที่ได้รับการพิจารณาว่ามีการดำเนินกิจกรรมดีที่สุดใน (12 หมู่บ้าน)

การพิจารณาเปรียบเทียบจำนวนกลุ่มอาชีพของของแต่ละหมู่บ้านแม้จะสามารถสะท้อนถึงความสนใจในการทำกิจกรรมร่วมกัน ความสามัคคีและความเป็นประชาธิปไตยของครัวเรือนในหมู่บ้านได้แต่ไม่สามารถใช้เป็นดัชนีเพื่อบ่งชี้ว่าครัวเรือนของหมู่บ้านที่มีกลุ่มอาชีพมากกว่าจะมีรายได้ส่วนเกินเพิ่มขึ้นมากกว่าครัวเรือนในหมู่บ้านที่มีจำนวนกลุ่มอาชีพน้อยกว่าแต่อย่างใด เนื่องจากผลดังกล่าวนี้จะเกิดขึ้นเมื่อกิจกรรมและการรวมกลุ่มมีความเข้มแข็ง ผลการศึกษาพบว่ากลุ่มแม่บ้านในหมู่บ้านเป็นจำนวน

มากที่ยังไม่เข้มแข็งซึ่งกิจกรรมของกลุ่มเป็นไปตามทิศทางของการได้รับการอุดหนุนจากราชการมากกว่าที่จะเป็นไปตามความต้องการของสมาชิก ซึ่งบางครั้งความช่วยเหลือดังกล่าวของทางราชการไม่เพียงพอแต่ไม่มีส่วนช่วยให้ชาวบ้านมีรายได้เพิ่มขึ้นแล้วยังก่อปัญหาให้แก่ชาวบ้านอีกด้วยเช่นการฝึกอบรมอาชีพชนิดเดียวกันให้แก่สมาชิกของกลุ่มแม่บ้านในหมู่บ้านต่างๆที่อยู่ใกล้เคียงกันซึ่งทำให้เกิดปัญหาทางการตลาดแก่กลุ่มและสมาชิกที่จะนำความรู้ดังกล่าวไปสร้างอาชีพและเสริมรายได้

ข. ภาษีบำรุงท้องที่

หมู่บ้านที่ศึกษาส่วนใหญ่มีรายได้จากภาษีบำรุงท้องที่น้อยกว่า 5,000 บาท (ตารางที่ 2.6) ในจำนวนหมู่บ้านทั้งหมดมีจำนวน 2 หมู่บ้านคือบ้านแหลมตะหลุมทุก หมู่ที่ 1 และ 2 อ.ปากพนัง จ. นครศรีธรรมราชที่ไม่มีการจัดเก็บภาษีบำรุงท้องที่เนื่องจากได้รับการยกเว้นจากการประสบกับภัยธรรมชาติ

ค. ครวเรือนที่ไม่มีที่ดิน

ผลการสำรวจแสดงให้เห็นว่าปัญหาการไม่มีที่ดินทำกินยังเป็นปัญหาสำคัญของชาวบ้าน เนื่องจากจำนวนหมู่บ้านที่สำรวจ 65 หมู่บ้าน พบว่ามีเพียง 6 หมู่บ้านเท่านั้นที่ทุกครัวเรือนมีที่ดินทำกิน ความรุนแรงของปัญหานี้เกิดขึ้นในจังหวัดนครศรีธรรมราชมากที่สุดเมื่อพบว่าประชากรมากกว่า 1 ใน 4 ของ 16 หมู่บ้านที่สำรวจไม่มีที่ดินทำกิน (ตารางที่ 2.7) โดยเฉพาะชาวบ้านในหมู่บ้านแหลมตะหลุมทุกที่พบว่าเกือบทั้งหมดไม่มีที่ดินเป็นของตนเอง ชาวบ้านส่วนใหญ่อาศัยอยู่ในที่ดินของทางราชการ ขณะที่ดินที่มีเอกสารสิทธิ์ส่วนใหญ่ถือครองโดยนายทุนที่อาศัยอยู่ในพื้นที่อื่น กรมการพัฒนาชุมชน (2542) ได้รายงานข้อมูลในลักษณะที่สอดคล้องกับผลการศึกษานี้ เมื่อได้ระบุว่าปัญหาสิทธิในที่ดินทำกินเป็นปัญหาลำดับที่ 6 ของหมู่บ้านในภาคใต้เมื่อพบว่าร้อยละ 31.2 ของหมู่บ้านทั้งหมดในภาคใต้เท่านั้นที่มีครัวเรือนที่มีที่ดินทำกินของตนเองและไม่ต้องเช่า ในขณะที่มีครัวเรือนที่ไม่มีที่ดินทำกินเลยซึ่งต้องเช่าที่ดินของผู้อื่นทำกินถึง 39,767 ครัวเรือน หรือร้อยละ 33.62 ของครัวเรือนทั้งหมดในภาคใต้ โดยจังหวัดนครศรีธรรมราชมีหมู่บ้านที่มีปัญหาเรื่องเอกสารสิทธิ์ในที่ดินทำกินอย่างรุนแรงถึง 54 หมู่บ้าน ในขณะที่จังหวัดปัตตานีพบว่ามีหมู่บ้านในลักษณะดังกล่าวเพียง 2 หมู่บ้านเท่านั้น

การเช่าที่ดินของผู้อื่นเพื่อทำการเกษตรของครัวเรือนที่ไม่มีที่ดินทำกินอาจเป็นแนวทางหนึ่งเพื่อสร้างรายได้ให้แก่ครอบครัว อย่างไรก็ตามไม่พบว่ามีกรเช่าที่ดินเพื่อการทำสวนผลไม้และสวนยางพารา ชาวบ้านที่ประกอบอาชีพดังกล่าวส่วนใหญ่มักถูกเช่าใช้พื้นที่ป่าซึ่งพบว่าชาวบ้านมักถูกจับกุมโดยเจ้าหน้าที่เสมอเนื่องจากทำสวนอยู่ในพื้นที่ซึ่งไม่มีเอกสารสิทธิ์ สำหรับการเช่าพื้นที่ที่เป็นที่นาโดยครัวเรือนที่ไม่มีที่ดินหรือมีที่ดินน้อยนั้นแม้ว่าจะมีค่าเช่าต่อไร่ต่อปีจะต่ำ (ประมาณ 100 บาทต่อไร่ต่อปี) แต่ที่นาดังกล่าวมักเป็นที่ดินที่มีความอุดมสมบูรณ์น้อยหรือมักอยู่ในพื้นที่ที่มีโอกาสได้รับผลเสียหายจากภัย

ธรรมชาติ การเช่าที่ดินดังกล่าวจึงไม่ได้มีผลเกื้อหนุนให้ครอบครัวผู้เช่ามีรายได้เพิ่มขึ้นที่จะนำไปสู่การขยายฐานะแต่อย่างใด

สำหรับครัวเรือนที่มีที่ดินทำกินเป็นของตนเองพบว่าโดยส่วนใหญ่ถือครองที่ดินผืนเล็ก จากค่าเฉลี่ยของที่ดินที่ถือครองโดยชาวบ้านส่วนใหญ่ในหมู่บ้านของแต่ละจังหวัดดังแสดงในตารางที่ 2.7 พบว่าครัวเรือนในจังหวัดปัตตานีมีขนาดถือครองที่ดินเล็กที่สุดคือ 3.50 ± 3.00 ไร่ต่อครอบครัว สำหรับครัวเรือนที่ถือครองที่ดินมากกว่าค่าเฉลี่ยในจังหวัดนี้พบในพื้นที่ที่ชาวบ้านมีอาชีพทำนา ในขณะที่ครัวเรือนที่มีอาชีพประมงนั้นส่วนใหญ่พบว่าถือครองที่ดินต่ำกว่าค่าเฉลี่ย ซึ่งถือเป็นคุณลักษณะของครัวเรือนที่มีอาชีพประมงที่พบในครัวเรือนที่มีอาชีพเดียวกันในจังหวัดนครศรีธรรมราชและจังหวัดสตูลอีกด้วย

หมู่บ้านที่ศึกษาบางส่วนของจังหวัดสตูลเป็นหมู่บ้านที่อยู่ในพื้นที่นิคมสร้างตนเองแม้ว่าจะมีการกำหนดกฎระเบียบไม่อนุญาตให้มีการขายที่ดินที่ได้จัดสรรให้ แต่ก็ยังพบว่าครัวเรือนบางส่วนได้ขายที่ดินทำกินดังกล่าวให้แก่เพื่อนบ้านหมดแล้ว

ง. อัตราค่าจ้าง

ผลการสำรวจพบว่าอัตราค่าจ้างเฉลี่ยของภาคเกษตรมีแนวโน้มที่ต่ำกว่าอัตราค่าจ้างเฉลี่ยของนอกภาคเกษตรยกเว้นในจังหวัดปัตตานี ดังแสดงในตารางที่ 2.8 เนื่องจากการสำรวจได้กระทำหลังจากเกิดวิกฤติเศรษฐกิจได้ไม่นาน ข้อมูลที่ได้รับทราบเสมอในระหว่างการสำรวจคือการมีภาระว่าจ้างทำงานในหมู่บ้านน้อยมาก โดยเฉพาะการว่าจ้างทำงานนอกภาคเกษตร แม้ว่าในขณะนั้นมีการจ้างงานตามโครงการเงินกู้มีชาชาวแต่ก็ได้รับทราบว่ายังไม่เพียงพอสำหรับเกษตรกรรายได้อื่นๆที่ขาดหายไป อย่างไรก็ตามในภาคเกษตรบางงานกลับพบว่ายังมีปัญหาขาดแคลนแรงงานซึ่งเป็นแรงผลักดันสำคัญที่ทำให้ชาวนาต้องใช้เครื่องจักรเช่น เครื่องเก็บข้าวและนวดข้าว ซึ่งมีส่วนทำให้ต้นทุนของการทำนาสูงขึ้น

อัตราค่าจ้างและวิธีการจ่ายค่าจ้างขึ้นอยู่กับปริมาณและชนิดของงานที่ว่าจ้าง การว่าจ้างในภาคเกษตรบางงานพบว่าไม่ได้จ่ายค่าจ้างในรูปตัวเงิน เช่น การว่าจ้างเก็บข้าวจะจ่ายค่าแรงด้วยข้าวที่เก็บได้ด้วยระบบเช่นนี้จะเปิดโอกาสให้แก่เพื่อนบ้านที่ไม่มีที่นาหรือทำนาแล้วได้ผลผลิตน้อยมีข้าวสำหรับบริโภคในปีนั้นๆด้วยการรับจ้างเก็บข้าว เจ้าของนาที่ว่าจ้างยังสามารถแก้ปัญหาการขาดแคลนแรงงานเก็บข้าวได้โดยไม่จำเป็นต้องใช้เงินสดอีกด้วย บางครั้งยังจ่ายด้วยผลผลิตอื่นๆที่ผู้ว่าจ้างมีอยู่เช่นการจ่ายค่าจ้างค้ายาในสวนมะพร้าวด้วยมะพร้าว เป็นต้น อัตราค่าจ้างในภาคเกษตรมักไม่ได้กำหนดในรูปของค่าจ้างรายวันแต่มักเป็นการต่อรองกันก่อนว่าจ้าง หรืออาจจะกำหนดค่าจ้างต่อหน่วยของชิ้นงาน เช่น กำหนดอัตราค่าจ้างค่าซ่อมอวน 1 ปาก ซึ่งค่าแรงต่อวันที่ผู้ซ่อมจะได้จากจำนวนอวนที่ซ่อมในแต่ละวัน ในกรณีของการเก็บข้าวมักจ่ายตามร้อยละข้าวที่เก็บได้ เช่น เก็บข้าวได้ 100 ก้า (หรือ “เรียง” ในภาษาถิ่น) ผู้เก็บจะได้ 5 ก้า เป็นต้น สำหรับการว่าจ้างกรีดยางพาราอาจเกิดขึ้นในหลายลักษณะ อาทิการจ่ายค่าจ้างด้วยรายได้ที่ได้จากการขายยางหลังหักค่าใช้จ่ายโดยการกำหนดค่าจ้างตามสัดส่วนของเงินดังกล่าวเช่นผู้

กรีดยางได้ร้อยละ 40 เป็นต้น อาจเป็นไปได้ว่าการจ่ายค่าแรงในลักษณะเช่นนี้อาจทำให้เจ้าของสวนลดความเสี่ยงจากความแปรปรวนของราคายาง และเป็นการจูงใจให้ลูกจ้างตั้งใจทำงานอีกด้วย การจ่ายค่าแรงในลักษณะนี้พบว่ามีใช้กันในการว่าจ้างทำงานในเรือประมงขนาดเล็กอีกด้วย

รายงานการศึกษาโดยกรมการพัฒนาชุมชน (2542) พบว่าหมู่บ้านในภาคใต้มีปัญหาเรื่องอัตราค่าจ้างทำงานในหมู่บ้านน้อย โดยมีเพียงร้อยละ 0.5 ของหมู่บ้านทั้งหมดเท่านั้นที่มีอัตราค่าจ้างต่ำกว่า 100 บาทต่อวัน

2.3.4 สุขภาพอนามัย

เครื่องชี้วัดการมีสุขภาพที่ดีของประชาชนตามความจำเป็นพื้นฐานประกอบด้วยเครื่องชี้วัดที่สำคัญ 12 ตัว อย่างไรก็ตามการศึกษาค้างครั้งนี้ได้อาศัยข้อมูลอื่นที่แตกต่างไปในการระบุสุขภาพอนามัยของประชาชนในหมู่บ้านที่ศึกษา

การมีสถานพยาบาลในปริมาณเหมาะสมกับจำนวนประชากรและตั้งอยู่ไม่ห่างจากชุมชนนั้นมีความสำคัญอย่างยิ่งต่อการยกระดับคุณภาพชีวิตในด้านนี้ของประชาชน เนื่องจากจะทำให้ประชาชนสามารถได้รับการบริการอย่างทั่วถึงและง่ายขึ้น สำหรับในพื้นที่ชนบทแล้วสถานอนามัยถือเป็นสถานพยาบาลที่มีความสำคัญเป็นอย่างยิ่ง มีเพียง 20 หมู่บ้านเท่านั้นจาก 65 หมู่บ้านที่สำรวจที่มีสถานอนามัยในหมู่บ้าน โดยแยกเป็นในจังหวัดนครศรีธรรมราช พัทลุง ปัตตานี และสตูลจำนวน 4, 6, 5, และ 5 แห่งตามลำดับ จึงมีความเป็นไปได้ที่จำนวนและการกระจายของสถานอนามัยอาจจะยังไม่เพียงพอและเหมาะสม แม้ว่าสถานอนามัยแต่ละแห่งอาจสามารถให้บริการแก่ประชาชนในบริเวณใกล้เคียงได้มากกว่า 1 หมู่บ้าน แต่ปัญหาของความล่าช้า ความไม่สะดวก และความไม่ทั่วถึงของการให้บริการ ตลอดจนความไม่พอเพียงของเจ้าหน้าที่เมื่อเปรียบเทียบกับขนาดพื้นที่ที่รับผิดชอบเป็นประเด็นที่คณะผู้วิจัยได้รับทราบโดยตลอดในระหว่างการเก็บข้อมูล อย่างไรก็ตามการมีเจ้าหน้าที่อาสาสมัครอนามัยหมู่บ้านก็พบว่ามีส่วนช่วยที่สำคัญต่อการกระจายข่าวสารทางสาธารณสุขเพื่อยกระดับคุณภาพชีวิตของประชาชน

อัตราการตายของประชากรซึ่งเป็นข้อมูลที่สามารถสะท้อนถึงสุขภาพอนามัยของประชาชนได้นั้นพบว่ามีค่าเฉลี่ยต่ำกว่า 6 คนต่อประชากร 1,000 คน โดยที่มีค่าใกล้เคียงกันในทุกจังหวัดที่ศึกษา จึงอาจสะท้อนให้เห็นว่าประชากรในหมู่บ้านที่ศึกษามีสุขภาพที่ดี ในขณะที่อัตราการเกิดของทารกนั้นพบว่ามีความสูงสุดในจังหวัดปัตตานี อัตราการเกิดหรือจำนวนของบุตรในครอบครัวที่เหมาะสมมีความสำคัญอย่างยิ่งต่อคุณภาพชีวิตและสภาวะทางเศรษฐกิจ ตลอดจนพัฒนาการของเด็ก และแม้ว่าจะได้มีการรณรงค์ให้มีการคุมกำเนิดด้วยวิธีการต่างๆ แต่เนื่องจากความเชื่อว่าการคุมกำเนิดเป็นการกระทำที่ขัดต่อหลักศาสนาความสัมฤทธิ์ผลของการรณรงค์ดังกล่าวจึงเกิดขึ้นน้อย ข้อมูลที่น่าสนใจอีกประการจากการเก็บข้อมูลในครั้งนี้คืออัตราการตายของทารกแรกเกิดซึ่งพบว่ามีค่าสูงสุดในจังหวัดปัตตานี (ตารางที่ 2.9)

อาจจะแสดงให้เห็นว่าในระหว่างการตั้งครรภ์ ระหว่างการคลอด หรือเมื่อหลังคลอดมารดาไม่ได้ปฏิบัติตนเองหรือไม่ได้รับการปฏิบัติอย่างถูกต้อง ไม่ได้รับข้อมูลหรือคำแนะนำทางสาธารณสุขที่เพียงพอ

จำนวนของครัวเรือนที่มีส่วนที่ถูกสุขาภิบาลใช้ถือเป็นข้อมูลอีกประการที่มีความสัมพันธ์กับสุขภาพอนามัยของประชาชนอย่างหลีกเลี่ยงไม่ได้ แม้ว่าตามเครื่องชี้วัดของ จปฐ. จะจัดให้ข้อมูลนี้อยู่ในหมวดที่ 2 ประชาชนมีบ้านที่อยู่อาศัยและสภาพแวดล้อมที่เหมาะสม แต่การนำข้อมูลนี้มานำเสนอในหัวข้อนี้จะทำให้มองเห็นระดับคุณภาพชีวิตด้านสุขอนามัยของประชาชนในจังหวัดปัตตานีโดยเฉพาะในหมู่บ้านที่ศึกษาได้ชัดเจนขึ้น เนื่องจากผลการศึกษาได้แสดงให้เห็นว่าจำนวนหมู่บ้านที่ไม่มีส่วนครบทุกครัวเรือนมีอยู่สูงถึงร้อยละ 75 ของหมู่บ้านที่ศึกษา และแม้ว่าเป้าหมายตามความจำเป็นพื้นฐานจะได้กำหนดให้ครัวเรือนในหมู่บ้านที่ไม่มีส่วนที่ถูกสุขอนามัยใช้ต้องไม่เกินร้อยละ 5 และข้อมูลความจำเป็นพื้นฐานปี พ.ศ. 2541 ของคณะกรรมการอำนวยการงานพัฒนาคุณภาพชีวิตของประชาชนในชนบท (2541) ได้รายงานจำนวนครัวเรือนที่มีและใช้ส่วนที่ถูกหลักสุขาภิบาลนั้นมีสัดส่วนที่สูงกว่าเป้าหมาย (ร้อยละ 95) ถึงร้อยละ 1.6 แต่ข้อมูลที่ได้อาจการสำรวจในหมู่บ้านของจังหวัดปัตตานีแสดงให้เห็นสถานการณ์ที่แตกต่างไปจากภาพรวมของภาคอย่างรุนแรง เนื่องจากมีหมู่บ้านที่ครัวเรือนมากกว่าครึ่งไม่มีส่วนที่ถูกสุขอนามัยใช้ (ตารางที่ 2.10) คณะผู้วิจัยพบว่าแนวปฏิบัติที่ผู้ใหญ่วัยส่วนใหญ่ได้ใช้ในการรณรงค์เชิงบังคับเพื่อให้มีการก่อสร้างส่วนที่ถูกสุขอนามัยไว้ใช้ในครัวเรือนคือการไม่ออกหมายเลขทะเบียนบ้านหรือสำเนาทะเบียนให้แก่ครัวเรือนที่ไม่มีส่วนใช้ซึ่งพบว่าได้ผลดีในหลายหมู่บ้าน

2.3.5 การศึกษา

จากรายงานสถานภาพชนบทไทยปี พ.ศ. 2539 (สำนักงานคณะกรรมการพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ, 2541) พบว่าดัชนีของกลุ่มความรู้และการศึกษาของภาคใต้ไม่ได้แตกต่างจากภาคอื่นของประเทศแต่อย่างใด และข้อมูลความจำเป็นพื้นฐานปี พ.ศ. 2541 (หมวดที่ 3 การศึกษาถ้วนทั่ว) ของคณะกรรมการอำนวยการงานพัฒนาคุณภาพชีวิตของประชาชนในชนบท (2541) แม้ในบางดัชนีจะยังคงมีค่าต่ำกว่าเป้าหมายแต่เมื่อพิจารณาโดยภาพรวมแล้วพบว่าค่าของตัวชี้วัดต่างๆอยู่ในระดับกลางของประเทศ อย่างไรก็ตามผลการสำรวจในครั้งนี้พบว่าแนวโน้มที่แสดงให้เห็นว่าปัญหาการศึกษาของเด็กในบางพื้นที่ยังมีอยู่และควรได้รับความดูแล

ผลการสำรวจพบว่าร้อยละ 61.5 ของหมู่บ้านที่สำรวจทั้งหมดมีโรงเรียนตั้งอยู่ในพื้นที่ของหมู่บ้านอย่างน้อย 1 แห่ง จากจำนวน 40 หมู่บ้านที่มีโรงเรียนอย่างน้อย 1 แห่งตั้งอยู่ในพื้นที่พบว่าแยกเป็นหมู่บ้านในจังหวัดนครศรีธรรมราช พัทลุง ปัตตานี และสตูลจำนวน 10, 4, 14 และ 13 ตามลำดับ และในแต่ละจังหวัดจะมีอย่างน้อย 1 หมู่บ้านที่มีโรงเรียนมากกว่า 1 แห่ง โดยโรงเรียนแห่งที่ 2 ของหมู่บ้านในจังหวัดนครศรีธรรมราชและจังหวัดพัทลุงจะเป็นโรงเรียนมัธยม ในขณะที่ในจังหวัดสตูลและจังหวัด

ปิดตานี้โรงเรียนแห่งที่สองจะเป็นโรงเรียนสอนศาสนา แม้ว่าการมีโรงเรียนในพื้นที่จะเปิดโอกาสให้สามารถบรรลุเป้าหมายในการยกระดับคุณภาพชีวิตของประชาชนในด้านการศึกษา โดยเฉพาะอย่างยิ่งการบรรลุเป้าหมายที่ต้องการให้เด็กที่มีอายุครบเกณฑ์ได้เข้าเรียนการศึกษาภาคบังคับทุกคน แต่เมื่อพิจารณาผลสำรวจจำนวนเด็กวัยเรียนที่ไม่ได้เข้าเรียนภาคบังคับพบว่ามีจำนวนสูงสุดในจังหวัดปัตตานี นครศรีธรรมราช พัทลุงและสตูลตามลำดับ (ตารางที่ 2.11)

จากข้อมูลความจำเป็นพื้นฐานปี 2541 ของคณะกรรมการอำนวยการงานพัฒนาคุณภาพชีวิตของประชาชนในชนบท (2541) ได้แสดงให้เห็นว่าสัดส่วนของการได้เข้ารับการศึกษภาคบังคับของเด็กวัยเรียนในพื้นที่จังหวัดภาคใต้แม้จะมีค่าต่ำกว่าเป้าหมาย (ร้อยละ 100) แต่ก็พบว่ามีค่าสูงสุดของประเทศ (ร้อยละ 99.5) แม้ว่าการสำรวจครั้งนี้จะไม่ได้จัดเก็บจำนวนของเด็กในวัยเรียนของแต่ละหมู่บ้าน แต่จากข้อมูลจำนวนเด็กเกิดใหม่ในรอบปีที่ผ่านมาในหมู่บ้านที่ศึกษาของแต่ละจังหวัดดังแสดงในตารางที่ 2.9 ซึ่งพบว่ามีเด็กเกิดใหม่เฉลี่ยน้อยกว่า 10 คนต่อหมู่บ้าน (ยกเว้นในจังหวัดปัตตานีที่มีจำนวนเด็กเกิดใหม่ในหมู่บ้านเฉลี่ยประมาณ 17 คนต่อหมู่บ้าน) สามารถสะท้อนให้เห็นความรุนแรงของปัญหาการไม่ได้รับการศึกษาของเด็กในวัยเรียนได้ในระดับหนึ่ง

ผลการสำรวจยังแสดงให้เห็นลักษณะของสภาพปัญหาที่แตกต่างกันระหว่างในจังหวัดปัตตานี และจังหวัดนครศรีธรรมราช. เนื่องจากพบว่าการไม่ได้เข้าเรียนภาคบังคับของเด็กในจังหวัดปัตตานีเกิดขึ้นใน 8 หมู่บ้าน (จากหมู่บ้านที่สำรวจ 16 หมู่บ้าน) ในขณะที่มีจำนวนถึง 3 หมู่บ้านที่มีจำนวนเด็กที่ไม่ได้เข้าเรียนสูงสุด (15 คน) (ตารางที่ 2.11) แม้ว่า 2 ใน 3 หมู่บ้านดังกล่าวจะมีโรงเรียนในหมู่บ้านก็ตาม สำหรับจังหวัดนครศรีธรรมราชนั้นพบว่ามีเพียง 4 หมู่บ้านเท่านั้นที่มีเด็กวัยเรียนซึ่งไม่ได้เข้าเรียน ในขณะที่จำนวนเด็กที่ไม่ได้เข้าเรียนสูงสุด (15 คน) พบเพียงหมู่บ้านเดียว ในเรื่องนี้ข้อมูลจากกรมการพัฒนาชุมชน (2542) ได้แสดงให้เห็นว่าจังหวัดปัตตานีเป็นจังหวัดที่มีปัญหาในเรื่องของระดับการศึกษาของประชาชนค่อนข้างรุนแรงด้วยการรายงานว่ามีถึง 137 หมู่บ้านที่มีปัญหาในเรื่องนี้อย่างรุนแรง อย่างไรก็ตามข้อมูลดังกล่าวยังได้แสดงให้เห็นว่าจังหวัดนครศรีธรรมราชก็มีปัญหาเช่นเดียวกันแม้ว่าจะมีความรุนแรงน้อยกว่าก็ตาม โดยพบว่ามี 31 หมู่บ้านของจังหวัดนี้ที่ยังคงมีปัญหาระดับการศึกษาอย่างมาก

อัตราการศึกษาต่อในระดับมัธยมศึกษาเป็นอีกดัชนีที่ใช้เป็นเป้าหมายในการยกระดับมาตรฐานทางการศึกษา จากข้อมูลความจำเป็นพื้นฐานปี 2541 ของคณะกรรมการอำนวยการงานพัฒนาคุณภาพชีวิตของประชาชนในชนบท (2541) ได้แสดงให้เห็นว่าสัดส่วนของการเข้าศึกษาต่อในระดับมัธยมศึกษาตอนต้นของนักเรียนในพื้นที่ภาคใต้อยู่ในอันดับ 3 ของประเทศ โดยยังคงต่ำกว่าเป้าหมาย (ร้อยละ 98) ถึงร้อยละ 5.1 จึงนับว่าการพัฒนาระดับการศึกษาของนักเรียนในพื้นที่ภาคใต้ยังคงมีความสำคัญอยู่ แม้ว่าการศึกษาในครั้งนี้จะไม่ได้จัดเก็บข้อมูลดังกล่าวแต่จากจำนวนเด็กที่ไม่ได้เข้าเรียนในภาคบังคับที่ได้จากการสำรวจ จากปัญหาเศรษฐกิจตกต่ำ และจากข้อมูลการศึกษาต่อของคณะกรรมการอำนวยการงานพัฒนาคุณภาพชีวิตของประชาชนในชนบทที่กล่าวมาสามารถคาดการณ์ได้ว่ามีโอกาสสูงมากที่อัตรา

การเรียนต่อของนักเรียนในหมู่บ้านที่ศึกษาโดยเฉพาะในหมู่บ้านของจังหวัดปัตตานีจะมีค่าต่ำกว่าค่าเฉลี่ยของภาคใต้มาก ซึ่งข้อมูลล่าสุดของกรมการพัฒนาชุมชน (2542) ก็ได้สนับสนุนข้อเสนอนี้เป็นอย่างดีนี้เมื่อรายงานว่ามีจำนวนถึง 60 หมู่บ้านที่มีปัญหาเรื่องอัตราการเรียนต่อของประชาชนอย่างรุนแรง ข้อมูลที่น่าสนใจอีกประการจากกรมการพัฒนาชุมชน (2542) คือการพบว่าจังหวัดพัทลุงซึ่งมีหมู่บ้านที่มีปัญหาเรื่องระดับการศึกษาของประชาชนอย่างรุนแรงเพียง 18 หมู่บ้าน แต่กลับพบว่ามีจำนวนถึง 32 หมู่บ้านที่กำลังมีปัญหาระดับการเรียนต่อของประชาชนอย่างรุนแรง ซึ่งอาจก่อให้เกิดปัญหาเรื่องระดับความรู้ของประชาชนให้แก่จังหวัดนี้ได้ในอนาคตถ้าปัญหานี้ไม่ได้รับการแก้ไขอย่างเหมาะสมในระยะนี้

สำหรับศาสนสถานซึ่งมีความสำคัญต่อชุมชนในหลายด้าน ทั้งการเป็นแหล่งให้ความรู้แก่สมาชิกของหมู่บ้าน การเป็นแหล่งประกอบกิจกรรมทั้งศาสนาและประเพณีซึ่งจะเป็นสถานที่ที่สมาชิกจะได้ทำกิจกรรมร่วมกันนั้นพบว่าหมู่บ้านที่มีศาสนสถานตั้งอยู่ในพื้นที่ถึง 45 หมู่บ้านซึ่งแยกเป็นในจังหวัดนครศรีธรรมราช พัทลุง ปัตตานีและสตูลจำนวน 10, 6, 15 และ 14 หมู่บ้านตามลำดับ สำหรับในหมู่บ้านที่สมาชิกละเลยศาสนาสถานศาสนสถานดังกล่าวจะได้แก่มัสยิด และในบางพื้นที่อาจมีทั้งวัดและมัสยิดอยู่ในหมู่บ้านเดียวกัน

2.3.6 การบริการพื้นฐาน

ก. การคมนาคม

ผลการสำรวจพบว่ายังมีหมู่บ้านอีก 20 หมู่บ้าน (ร้อยละ 30) ที่สภาพถนนในหมู่บ้านยังไม่สามารถใช้การได้ตลอดทั้งปี โดยในจำนวนดังกล่าวเป็นหมู่บ้านในจังหวัดสตูลถึง 9 หมู่บ้าน ทั้งนี้อาจเป็นเพราะหมู่บ้านส่วนใหญ่ของจังหวัดสตูลที่สำรวจตั้งอยู่ในเขตภูเขาหรือพื้นที่ของนิคมสร้างตนเองซึ่งยังไม่ได้มีการปรับปรุงถนนให้ได้มาตรฐาน ข้อมูลดังกล่าวสอดคล้องกับข้อมูลซึ่งพบว่าหมู่บ้านในจังหวัดสตูลมีหมู่บ้านที่มีถนนซีเมนต์เพียง 2 หมู่บ้าน ซึ่งมีระยะทางรวมกันเท่ากับ 3.6 กิโลเมตร ในขณะที่จังหวัดนครศรีธรรมราชซึ่งมีหมู่บ้านที่มีถนนซีเมนต์ถึง 12 หมู่บ้านและมีระยะทางรวมกันถึง 13.5 กิโลเมตร ข้อสังเกตประการหนึ่งที่คณะผู้วิจัยพบในระหว่างการเก็บข้อมูลคือสภาพถนนในหมู่บ้านโดยเฉพาะถนนลาดยางของบางหมู่บ้านที่มีลักษณะเป็นหลุมเป็นบ่อทั้งที่สภาพถนนยังใหม่อยู่ ซึ่งจากการสอบถามพบว่าโดยส่วนใหญ่เกิดจากการเข้าใช้ถนนโดยรถที่บรรทุกน้ำหนักเกินพิกัดที่ถนนดังกล่าวจะรองรับได้ ทั้งนี้รถดังกล่าวมักเป็นรถบรรทุกของผู้นำในหมู่บ้านหรือนายทุนหรือผู้มีอิทธิพลของหมู่บ้าน โดยที่ชาวบ้านไม่สามารถขัดขวางได้ ในกรณีเช่นนี้อาจสามารถกล่าวได้ว่าประโยชน์ของบริการพื้นฐานนี้ส่วนใหญ่ตกอยู่กับผู้มีอำนาจของท้องถิ่น ในบางหมู่บ้านซึ่งมีผู้นำที่ดีและชาวบ้านตระหนักถึงคุณประโยชน์ของถนนก็จะรวมตัวกันออกกฏระเบียบของหมู่บ้านขึ้นมา

ผลการสำรวจพบว่าถนนที่เชื่อมระหว่างหมู่บ้านโดยส่วนใหญ่เป็นถนนลาดยาง (ตารางที่ 2.12) และแม้ว่าถนนบางสายอาจเป็นถนนดินหรือถนนลูกรังอยู่บ้างซึ่งทำให้ไม่สามารถใช้ถนนดังกล่าวบางสาย (ตารางที่ 2.13) ได้ในช่วงฤดูฝน แต่ก็ไม่พบว่าเป็นปัญหาสำคัญต่อการเดินทางออกนอกหมู่บ้านในช่วงเวลาดังกล่าว เนื่องจากสามารถใช้เส้นทางที่สามารถใช้ได้ในช่วงฤดูฝนแทนได้ ถึงแม้ว่าอาจต้องทำให้ต้องใช้ระยะเวลาสำหรับการเดินทางเพิ่มขึ้น การสามารถใช้ถนนได้ในช่วงหน้าฝนนับว่ามีความสำคัญต่อชาวบ้านในชนบทเป็นอย่างยิ่ง สำหรับเส้นทางจากหมู่บ้านสำหรับเดินทางไปอำเภอเกือบทั้งหมดพบว่าเป็นถนนลาดยาง ชาวบ้านสามารถเดินทางโดยอาศัยไปอำเภอได้ทั้งโดยรถโดยสารประจำทางที่วิ่งระหว่างอำเภอที่ติดกัน ระหว่างอำเภอกับจังหวัด หรือโดยรถสองแถวของหมู่บ้าน และชาวบ้านบางส่วนยังเดินทางไปอำเภอด้วยรถส่วนตัวที่มีทั้งที่เป็นรถยนต์และรถมอเตอร์ไซด์ ความสะดวกในการเดินทางของชาวบ้านในแต่ละหมู่บ้านของแต่ละจังหวัดพบว่าไม่มีความแตกต่างกันมากนัก ระยะเวลาเฉลี่ยที่ใช้ในการเดินทางอยู่ระหว่าง 21.44-30.31 นาที (ตารางที่ 2.14)

ข. ไฟฟ้า

สำหรับไฟฟ้าพบว่าทุกหมู่บ้านที่สำรวจล้วนมีไฟฟ้าใช้แล้ว สำหรับโคมไฟสาธารณะพบว่ามีเพียง 2 หมู่บ้านเท่านั้นที่ไม่มีโคมไฟสาธารณะสำหรับให้แสงสว่างในยามค่ำคืน โดยหมู่บ้านส่วนใหญ่มีโคมไฟดังกล่าวตั้งแต่ 5 ดวงขึ้นไป (ตารางที่ 2.15)

ค. โทรศัพท์

ผลการสำรวจพบว่ายังมีหมู่บ้านที่ไม่มีโทรศัพท์สาธารณะใช้ (ตารางที่ 2.16) โดยจังหวัดสตูลเป็นจังหวัดที่โทรศัพท์สาธารณะใช้มากที่สุดคือร้อยละ 88 ของหมู่บ้านที่สำรวจมีโทรศัพท์สาธารณะใช้อย่างน้อย 1 เครื่อง ในขณะที่จังหวัดพัทลุงเป็นจังหวัดที่มีโทรศัพท์สาธารณะในหมู่บ้านน้อยที่สุดคือมีเพียงร้อยละ 38 ของหมู่บ้านที่สำรวจเท่านั้นที่มีโทรศัพท์ใช้ ความจำเป็นและความต้องการมีโทรศัพท์ไว้ใช้งานนั้นอาจพิจารณาจากข้อมูลที่พบว่าในบรรดา 26 หมู่บ้านที่ไม่มีโทรศัพท์สาธารณะนั้นมีถึง 14 หมู่บ้านที่ชาวบ้านมีโทรศัพท์ส่วนตัวใช้ซึ่งมักเป็นโทรศัพท์มือถือ อย่างไรก็ตามผู้ที่ไม่มีโทรศัพท์ดังกล่าวใช้มักได้แก่ครอบครัวที่มีฐานะหรือเป็นนายทุนของท้องถิ่น ข้อมูลที่น่าสนใจก็คือว่าในบางหมู่บ้านได้มีการติดตั้งเสาสัญญาณโทรศัพท์มานานกว่า 3 ปี โดยไม่มีการติดตั้งอุปกรณ์ใดๆเพิ่มเติมที่จะนำไปสู่การใช้งานโทรศัพท์ได้

จ. แหล่งน้ำเพื่อการอุปโภคบริโภคและการเกษตร

โดยภาพรวมยังคงพบว่าหมู่บ้านที่สำรวจยังคงมีปัญหาการขาดแคลนน้ำและคุณภาพของน้ำอยู่ แม้ว่าจำนวนหมู่บ้านถึง 15 หมู่บ้านที่ผู้ใหญ่บ้านให้คะแนนความสมบูรณ์ของน้ำกินน้ำใช้ เท่ากับ 10 คะแนน (ตารางที่ 2.17) แหล่งน้ำสาธารณะที่พบในหมู่บ้านประกอบด้วยสระน้ำและบ่อน้ำบาดาลที่ทางราชการขุดและเจาะให้ และห้วย หนอง และคลองที่เกิดขึ้นตามธรรมชาติ จำนวนของแหล่งน้ำสาธารณะในหมู่บ้านที่สำรวจพบมีความแตกต่างกันไปในแต่ละหมู่บ้าน (ตารางที่ 2.18 และ 2.19) สระน้ำที่ทางราชการขุดให้โดยทั่วไปพบว่ามีขนาดอยู่ในระหว่าง 1-3 ไร่ นอกจากจะเป็นแหล่งน้ำที่สำคัญของหมู่บ้านซึ่งชาวบ้านใช้ทั้งเพื่อการบริโภคและอุปโภคแล้วยังพบว่าเป็นแหล่งอาหารโปรตีนที่สำคัญของหมู่บ้านอีกด้วย อย่างไรก็ตามสระน้ำที่ขุดขึ้นนี้พบว่ามีเพียงไม่กี่หมู่บ้าน สำหรับบ่อน้ำบาดาลสาธารณะนั้นแม้ว่าจำนวน 37 หมู่บ้านที่มีบ่อน้ำบาดาลสาธารณะ แต่กลับพบว่าเกือบทั้งหมดไม่สามารถใช้ประโยชน์ได้ สาเหตุสำคัญเป็นเพราะคุณภาพของน้ำซึ่งจะเกิดคราบสนิมขึ้นภายในระยะเวลาสั้นๆภายหลังจากขุดขึ้นมาใช้ สำหรับหมู่บ้านที่ยังคงใช้น้ำจากบ่อน้ำบาดาลดังกล่าวอยู่กล่าวได้ว่าเป็นเพราะไม่มีทางเลือกอื่นที่ดีกว่า

สำหรับแหล่งน้ำตามธรรมชาติซึ่งได้แก่ห้วย หนอง และคลอง พบว่าจำนวนและพื้นที่ที่มีความแปรปรวนไปตามหมู่บ้านสูงมาก ในบางหมู่บ้านโดยเฉพาะหมู่บ้านที่มีลำคลองสำคัญไหลผ่านส่วนของพื้นที่น้ำอาจมีพื้นที่มากถึงเป็น 1,000 ไร่ ในส่วนของห้วยและหนองน้ำนั้นพบว่าชาวบ้านบางหมู่บ้านสามารถใช้น้ำจากแหล่งดังกล่าวทั้งเพื่อการบริโภค อุปโภคและเพื่อการเกษตรในหน้าแล้งได้ แต่สำหรับคลองนั้นพบว่าโดยส่วนใหญ่จะไม่สามารถใช้ได้ ทั้งนี้เป็นเพราะน้ำในคลองเหล่านั้นมักมีรสเค็มหรือแห้งขอดในหน้าแล้ง

บ่อน้ำดินและบ่อน้ำบาดาลพบว่าเป็นแหล่งน้ำเพื่อการบริโภคและอุปโภคที่สำคัญของชาวบ้าน (ตารางที่ 2.20) ทุกครัวเรือนที่ไม่มีระบบประปาหมู่บ้านพบว่าจะมีบ่อน้ำดินทุกครัวเรือน ยกเว้นหมู่บ้านชาวประมงเช่น ต.แหลมตะดุมทุก จ.นครศรีธรรมราช ที่พบว่าชาวบ้านจะเก็บน้ำฝนไว้ในตุ่มและใช้น้ำดังกล่าวสำหรับการบริโภคและอุปโภคในหน้าฝนและเก็บน้ำดังกล่าวไว้เพื่อการบริโภคเพียงอย่างเดียวในหน้าแล้ง และอาศัยน้ำจากสระน้ำในหมู่บ้านเพื่อการอุปโภค ในหมู่บ้านดังกล่าวนี้จึงมักประสบกับปัญหาขาดแคลนน้ำอย่างรุนแรงเมื่อฝนตกน้อยในฤดูฝนหรือฝนทิ้งช่วงเป็นระยะเวลานาน ในหมู่บ้านอื่นที่มีบ่อน้ำดินใช้มักพบว่าไม่มีปัญหาของการขาดแคลนน้ำเพื่อการบริโภคและเพื่ออุปโภค แม้ว่าในบางส่วนของหมู่บ้านอาจจะมีบ่อน้ำแห้งบ้างในหน้าแล้งแต่ชาวบ้านยังคงอาศัยน้ำในบ่อของเพื่อนบ้านได้

สำหรับระบบประปาหมู่บ้านนั้นพบว่ายังไม่เพียงพอกับความต้องการ ในจังหวัดสตูลพบว่ามีส่วนของหมู่บ้านที่มีระบบประปาหมู่บ้านน้อยที่สุด ในขณะที่จังหวัดปัตตานีพบว่ามีส่วนดังกล่าวสูงที่สุด อย่างไรก็ตามพบว่าหมู่บ้านที่มีระบบประปาหมู่บ้านส่วนใหญ่ยังคงมีน้ำประปาไม่พอใช้ (ตารางที่ 2.21) ทั้งในด้านของกำลังการผลิตสำหรับทุกครัวเรือนในหมู่บ้าน และการขาดแคลนน้ำในฤดูแล้ง จาก

การสังเกตพบว่าระบบน้ำประปาของหมู่บ้านส่วนใหญ่จะติดตั้งอยู่ในบริเวณซึ่งอยู่ใกล้กับบ้านของผู้ใหญ่ และระบบลำเลียงน้ำประปาจะจำกัดอยู่ในพื้นที่ที่เป็นศูนย์กลางความเจริญของหมู่บ้านทั้งด้วยเหตุผลของการจำกัดของงบประมาณและความไม่ยุติธรรมในการกระจายผลประโยชน์ในท้องถิ่น ซึ่งทำให้คนยากจนของหมู่บ้านซึ่งโดยมากจะอาศัยอยู่ในบริเวณรอบนอกของหมู่บ้านไม่มีโอกาสใช้น้ำดังกล่าว การสำรวจพบว่าหลายหมู่บ้านมีปัญหาในการจัดการเพื่อรักษาระบบผลิตน้ำและระบบท่อน้ำให้อยู่ในสภาพที่สมบูรณ์ โดยเฉพาะการปรับปรุงคุณภาพน้ำเมื่อคุณภาพของน้ำดิบต่ำกว่าคุณภาพของน้ำในตอนเริ่มต้น หรือคุณภาพน้ำดิบที่เปลี่ยนไปในฤดูแล้ง ข้อมูลอีกส่วนหนึ่งที่สะท้อนให้เห็นถึงด้านลบของโครงการจากส่วนกลางที่มุ่งยกระดับคุณภาพชีวิตของชาวบ้าน โดยที่ชาวบ้านไม่ได้มีส่วนร่วมในการกำหนดโครงการคือการพบว่ามีหลายหมู่บ้านที่ได้รับติดตั้งระบบประปาแต่พบว่าไม่สามารถใช้งานได้เพียงไม่กี่วัน หรือไม่ก็เดือนหลังจากเปิดใช้ทั้งจากด้วยสาเหตุต่างๆ เช่นผลจากคุณภาพของน้ำดิบ หรือความไม่สมบูรณ์ของการก่อสร้างและติดตั้ง เป็นต้น ทั้งนี้ความล้มเหลวต่างดังกล่าวมีโอกาสเกิดขึ้นได้น้อยถ้าชาวบ้านตระหนักถึงคุณค่าประโยชน์และคุณค่าของระบบประปา

2.3.7 ระดับการพัฒนาของหมู่บ้าน

จากการขอให้ผู้นำหมู่บ้านประมาณคะแนนระดับการพัฒนาของหมู่บ้านเมื่อหมู่บ้านที่มีการพัฒนาที่ดีแล้วได้รับคะแนนเต็ม 10 พบว่าผู้นำหมู่บ้านส่วนใหญ่ (42 หมู่บ้าน) ให้คะแนนการพัฒนาหมู่บ้านตนเองตั้งแต่คะแนนระดับ 7 ซึ่งเป็นเกณฑ์ที่ถือว่าหมู่บ้านดังกล่าวมีระดับการพัฒนาที่ดี (ตารางที่ 2.22) คะแนนดังกล่าวอาจเป็นการประเมินระดับการพัฒนาของหมู่บ้านที่สูงกว่าความเป็นจริงหรืออาจประเมินโดยพิจารณาจากปัจจัยเพียงไม่กี่ปัจจัย และเมื่อใช้แนวความคิดที่ว่าหมู่บ้านที่เคยผ่านการเสนอเข้าประกวดหมู่บ้านพัฒนาแล้วนั้นจะต้องมีความพร้อมหรือต้องได้รับการพัฒนาในด้านต่างๆแล้วในระดับหนึ่งพิจารณาระดับการพัฒนาของหมู่บ้านต่างๆก็จะพบว่ามีเพียง 11 หมู่บ้านเท่านั้นที่เคยได้ส่งเข้าประกวดอาจสะท้อนให้เห็นว่ายังมีหมู่บ้านอีกจำนวนมากที่ต้องการได้รับการพัฒนาต่อไป ข้อมูลจากกรมการพัฒนาชุมชน (2542) พบว่าในจังหวัดที่ศึกษามีหมู่บ้านที่ได้รับการจัดอันดับเป็นหมู่บ้านเร่งรัดพัฒนาอันดับ 1 หรือมีความล้าหลังที่สุดรวมกันจำนวน 19 หมู่บ้าน (จากจำนวนหมู่บ้านดังกล่าวทั้งหมดของภาคได้จำนวน 40 หมู่บ้าน) โดยจังหวัดนครศรีธรรมราชมีหมู่บ้านดังกล่าวถึง 13 หมู่บ้าน

2.3.8 จำนวนคนตกงานเพราะภาวะเศรษฐกิจตกต่ำ

จำนวนคนตกงานเนื่องจากวิกฤติเศรษฐกิจที่ไม่สามารถหางานใหม่ได้และกลับมายังหมู่บ้านทั้งหมดพบว่ามีเพียง 265 คน ในจำนวนนี้แยกเป็นคนตกงานในจังหวัดนครศรีธรรมราช พัทลุง ปัตตานี และ

สตูล จำนวน 40, 101, 90 และ 34 คนตามลำดับ อย่างไรก็ตามในการเดินทางเข้าไปเก็บข้อมูลในหมู่บ้านของคณะผู้วิจัยปรากฏว่าได้พบกับผู้ตกงานเพียงไม่กี่ราย เนื่องจากส่วนใหญ่เดินทางไปหางานทำในท้องที่ใกล้เคียง ผู้ตกงานบางรายเมื่อกลับมายังหมู่บ้านได้เริ่มต้นประกอบอาชีพส่วนตัวเช่นค้าขายด้วยทุนรอนที่สะสมไว้ อาจเป็นไปได้ว่าการมีผู้ตกงานเพียงส่วนน้อยที่เดินทางกลับมายังหมู่บ้านนั้นเป็นเพราะทราบว่าจะไม่สามารถหางานทำใหม่ได้ในหมู่บ้าน หรือเป็นเพราะสามารถหางานทำใหม่ได้แล้ว

2.4 สรุป

จากการสำรวจสภาพทั่วไปทางกายภาพ เศรษฐกิจ และสังคมทั้งในระดับจังหวัด และระดับหมู่บ้านสามารถสรุปประเด็นสำคัญได้ดังนี้

1. สภาพแวดล้อมทางกายภาพ

โดยภาพรวมพบว่าสภาพแวดล้อมทางกายภาพของทั้ง 4 จังหวัดจะเป็นลักษณะภูเขาและเนินเขาในตอนกลางหรือด้านในของแผ่นดินและมีที่ราบชายฝั่งทะเล จังหวัดปัตตานีจะพบที่สูงเช่นภูเขาน้อยกว่าจังหวัดอื่นๆ และเนื่องจากตั้งอยู่ในพื้นที่ที่ขนาบด้วยทะเลทั้งสองด้านสภาพภูมิอากาศจึงคล้ายคลึงกัน แม้ว่าจังหวัดพัทลุงจะเป็นจังหวัดเดียวที่ไม่มีอาณาเขตติดต่อกับทะเลจีนใต้หรือทะเลอันดามัน อย่างไรก็ตามพบว่ารูปแบบการดำรงชีวิตหรือการประกอบอาชีพของชาวบ้านในแต่ละจังหวัดมีความแตกต่างกันอยู่พอสมควร โดยเฉพาะเมื่อพิจารณาในระดับของหมู่บ้านจะพบว่าทำเลที่ตั้งของหมู่บ้านมีส่วนสำคัญที่ทำให้ทั้งลักษณะการตั้งบ้านเรือนและการประกอบอาชีพของชาวบ้านแตกต่างกัน หมู่บ้านที่มีอาณาเขตติดกับทะเลชาวบ้านจะมีอาชีพทำประมง ในขณะที่หมู่บ้านที่ตั้งอยู่ถัดเข้าไปในแผ่นดินแม้ว่าชาวบ้านส่วนใหญ่จะประกอบอาชีพเกษตรกรรมแต่ชนิดของพืชที่ปลูกจะแตกต่างกันไปตามสภาพพื้นที่ซึ่งถูกกำหนดโดยสภาพภูมิอากาศและความอุดมสมบูรณ์ของดิน ความแตกต่างของการประกอบอาชีพดังกล่าวพบว่ามีส่วนสำคัญต่อความอยู่ดีกินดีของครัวเรือนในหมู่บ้าน ดังนั้นจึงอาจกล่าวได้ว่าสภาพแวดล้อมทางกายภาพเป็นปัจจัยหนึ่งที่มีอิทธิพลต่อสถานะทางเศรษฐกิจของครัวเรือนของแต่ละหมู่บ้าน

2. สภาพการบริการพื้นฐานของรัฐ

เมื่อพิจารณาโดยภาพรวมพบว่าโครงสร้างพื้นฐานของรัฐในเขตเมืองของแต่ละจังหวัดอยู่ในระดับที่ดีและใกล้เคียงกัน ทั้งในด้านคมนาคมขนส่ง การสื่อสาร ไฟฟ้า น้ำประปา โทรศัพท์ สถานศึกษา และสถานบริการสาธารณสุข สำหรับในระดับหมู่บ้านพบว่าหมู่บ้านที่ศึกษาส่วนใหญ่มีถนนลาดยางสำหรับเดินทางเข้าสู่ตัวอำเภอ ถนนภายในหมู่บ้านและถนนที่เชื่อมระหว่างหมู่บ้านอยู่ในสภาพที่ดีและส่วนใหญ่สามารถใช้ได้ตลอดทั้งปี สำหรับไฟฟ้าพบว่ามิใช้ทุกหมู่บ้านและมีเพียง 2 หมู่บ้านเท่านั้นที่ไม่มีไฟฟ้าสาธารณะ ส่วนโทรศัพท์สาธารณะนั้นพบว่ายังไม่เพียงพอ ยกเว้นในจังหวัดสตูลที่หมู่บ้านส่วน

ใหญ่มีโทรศัพท์สาธารณะอย่างน้อย 1 เครื่อง สำหรับประปาหมู่บ้านนั้นพบว่ายังขาดแคลน โดยบ่อน้ำดื่มและบ่อน้ำบาดาลเป็นแหล่งน้ำสำคัญสำหรับใช้อุปโภคและบริโภค ในขณะที่บ่อน้ำบาดาลสาธารณะที่ราชการเจาะให้เกือบทั้งหมดไม่สามารถใช้งานได้ ส่วนแหล่งน้ำสาธารณะอื่นๆส่วนมากใช้เพื่อการเกษตรและมีปัญหาการบุกรุกของน้ำเค็มบ้างในช่วงฤดูแล้ง และยังมีหมู่บ้านที่ขาดแคลนน้ำใช้และน้ำเพื่อการเกษตรในช่วงฤดูแล้ง สำหรับสถานศึกษาพบว่าหมู่บ้านมากกว่าครึ่งมีสถานศึกษาอย่างน้อย 1 แห่งตั้งอยู่ในพื้นที่ของหมู่บ้าน อย่างไรก็ตามยังพบว่ายังคงมีเด็กในวัยเรียนบางส่วนไม่ได้เข้าโรงเรียนและมีปัญหาการเข้าเรียนต่อในระดับชั้นมัธยมศึกษาในทุกรัฐบาลโดยจังหวัดปัตตานีมีปัญหานี้ชัดเจนที่สุด ส่วนสถานีอนามัยนั้นพบว่ามีเพียง 20 หมู่บ้านที่มีสถานีอนามัยตั้งอยู่ในพื้นที่ ครวี่เรือนของจังหวัดปัตตานีโดยเฉพาะหมู่บ้านชาวประมงพบว่าส่วนใหญ่ยังไม่มีส้วมสาธารณะใช้ และมีเพียงครัวเรือนส่วนน้อยที่มีบัตรสุขภาพ

3. สภาพเศรษฐกิจ

ระดับการขยายตัวทางเศรษฐกิจของทั้ง 4 จังหวัดที่ศึกษาพบว่ายังคงขึ้นอยู่กับระดับของราคาผลผลิตทางการเกษตรในขณะที่มูลค่าจากภาคอุตสาหกรรมยังมีความสำคัญน้อยแม้ว่าจะมีจำนวนโรงงานในแต่ละจังหวัดเพิ่มขึ้นก็ตามแต่เนื่องจากโดยส่วนใหญ่เป็นโรงงานขนาดเล็กมีการจ้างแรงงานไม่มากและเน้นการผลิตผลิตภัณฑ์พื้นฐานจากผลผลิตจากการเกษตร ผลผลิตสำคัญที่สร้างรายได้หลักให้แก่ครัวเรือนคือ ขางพารา ปาล์มน้ำมัน ผลไม้ชนิดต่างๆและสัตว์น้ำทั้งจากการเพาะเลี้ยงและการจับจากธรรมชาติ สำหรับชาวนั้นส่วนใหญ่เป็นการปลูกเพื่อการยังชีพในครัวเรือน โดยชนิดและความสำคัญของผลผลิตดังกล่าวจะแตกต่างกันไปตามจังหวัดและหมู่บ้านที่ศึกษา จากการส่งเสริมให้ชาวนามีการปลูกพืชในลักษณะเชิงเดี่ยวรายได้หลักของครัวเรือนจึงขึ้นอยู่กับรายได้จากแหล่งเดียวจึงทำให้ความสามารถพึ่งพาตนเองของชาวนาลดลง เมื่อมีผลกระทบจากราคาพืชหลักลดลง สภาพเศรษฐกิจของครัวเรือนจึงไม่มั่นคงและแปรปรวนตามระดับราคาและปริมาณผลผลิต นอกจากนี้ยังพบว่าหมู่บ้านส่วนใหญ่มีปัญหาเรื่องสิทธิในที่ดินทำกินและการถือครองที่ดินของครัวเรือนส่วนใหญ่มีขนาดเล็ก สำหรับกิจกรรมกลุ่มต่างๆที่จัดตั้งขึ้นพบว่ายังไม่สามารถบรรเทาปัญหาในการประกอบอาชีพและเสริมรายได้ให้แก่สมาชิกได้ ส่วนการจ้างงานในหมู่บ้านนั้นพบว่ายังมีน้อยส่วนใหญ่เป็นการจ้างงานในภาคการเกษตรซึ่งอัตราค่าจ้างและวิธีการจ่ายค่าแรงมีความแตกต่างกันไปตามพื้นที่และชนิดของงาน

4. การพัฒนาหมู่บ้าน

จากการสังเกตในระหว่างเก็บข้อมูลในหมู่บ้านคณะผู้วิจัยพบว่าโครงการความช่วยเหลือจากภาครัฐในหลายกรณีไม่เพียงแต่จะไม่แก้ปัญหาให้กับชาวบ้านหรือไม่ตรงกับความต้องการของชาวบ้านแล้วยังสร้างภาระหรือสร้างปัญหาให้กับชาวบ้านอีกด้วย จึงพบว่าสาธารณะสมบัติหลายชิ้นจากโครงการต่างๆไม่ได้รับความสนใจดูแลรักษาจากชาวบ้าน ในขณะที่เดียวกันยังพบว่าชาวบ้านยังมีการรวมกลุ่มกันเพื่อแก้

ปัญหาของตนเองในด้านต่างๆค่อนข้างน้อย ผู้นำหมู่บ้านจึงมีความสำคัญอย่างยิ่งต่อการพัฒนาในด้านต่างๆของหมู่บ้าน ในปัจจุบันองค์การบริหารส่วนตำบลเริ่มมีบทบาทเพิ่มขึ้นต่อการพัฒนาของหมู่บ้าน ดังนั้นการให้การศึกษาด้านต่างๆแก่ผู้นำหมู่บ้านเช่นผู้ใหญ่บ้านหรือผู้ช่วยและเจ้าหน้าที่ขององค์การบริหารส่วนตำบลจึงมีความสำคัญต่อการพัฒนาของหมู่บ้านในชนบท ทั้งนี้เพื่อนำไปสู่ความร่วมมือกันของชาวบ้านในการกำหนดแนวทางการพัฒนาหมู่บ้านให้ตรงกับความต้องการและสอดคล้องกับปัญหาของหมู่บ้าน โดยรัฐเปลี่ยนบทบาทเป็นผู้ให้การสนับสนุน

ตารางที่ 2ก.1 จำนวน อ.บ.ต. ตำบล หมู่บ้าน ประชากร และจำนวนบ้าน ในจังหวัดนครศรีธรรมราช
รายอำเภอปี 2542

อำเภอ/กิ่งอำเภอ	อ.บ.ต. (แห่ง)	จำนวน			จำนวนบ้าน (หลังคาเรือน)
		ตำบล	หมู่บ้าน	ประชากร	
1. อ.เมืองนครศรีธรรมราช	13	16	110	265,528	64,552
2. อ.พระพรหม	4	4	31	40,367	9,019
3. อ.พรหมคีรี	5	5	38	34,559	7,324
4. อ.ลานสกา	5	5	40	39,669	9,516
5. อ.ฉวาง	10	10	82	69,234	17,217
6. กิ่ง อ.ช้างกลาง	3	3	31	31,852	7,160
7. อ.ถ้ำพรรณรา	3	3	28	16,925	4,161
8. อ.พิปูน	5	5	40	27,860	7,273
9. อ.เชียรใหญ่	10	10	97	44,123	8,958
10. อ.ท่าศาลา	10	10	106	104,794	22,298
11. กิ่ง อ.นบพิตำ	4	4	27	27,269	6,045
12. อ.ทุ่งสง	12	13	108	107,528	26,330
13. อ.บางขัน	4	4	52	33,722	7,119
14. อ.นาบอน	3	3	30	27,579	5,810
15. ทุ่งใหญ่	7	7	54	63,516	14,249
16. อ.ปากพนัง	17	17	136	117,705	23,442
17. อ.ร่อนพิบูลย์	6	6	54	56,003	10,971
18. อ.สิชล	8	9	99	79,718	18,344
19. อ.ขนอม	3	3	32	26,857	8,000
20. อ.หัวไทร	11	11	96	70,544	16,824
21. อ.ชะอวด	11	11	81	84,123	17,737
22. อ.จุฬาภรณ์	6	6	23	30,281	5,942
23. อ.เฉลิมพระเกียรติ	4	4	34	35,601	6,925

ที่มา : กรมการปกครองกระทรวงมหาดไทย “บันทึกนักปกครอง 2542”

ตารางที่ 2ก.2 แสดงข้อมูลความจำเป็นพื้นฐาน (จปฐ.) ปี 2542 จังหวัดนครศรีธรรมราช

ตัวชี้วัด จปฐ.	จำนวนที่ สำรวจ ทั้งหมด	ผลการสำรวจ (รายตัวชี้วัด)				เทียบเป้าหมาย		ผลการสำรวจ (1,393 หมู่บ้าน)			
		ไม่ผ่านเกณฑ์		ผ่านเกณฑ์		ปี 2544 ร้อยละ	ผล	ไม่บรรลุเป้าหมาย		บรรลุเป้าหมาย	
		จำนวน	ร้อยละ	จำนวน	ร้อยละ			จำนวน	ร้อยละ	จำนวน	ร้อยละ
หมวดที่ 1 สุขภาพดี											
1. หญิงตั้งครรภ์ได้รับการดูแลก่อนคลอด	15,445 คน	120	0.8	15,325	99.2	80	/	6	0.4	1,387	99.6
2. หญิงตั้งครรภ์ได้รับการฝากคลอดตามหลักเกณฑ์	14,536 คน	173	1.2	14,363	98.8	95	/	27	1.9	1,366	98.1
3. เด็กแรกเกิดมีน้ำหนักไม่ต่ำกว่า 2,500 กรัม.	14,498 คน	330	2.3	14,168	97.7	93	/	115	8.3	1,278	91.7
4. เด็กแรกเกิดได้กินนมแม่อย่างน้อย 4 เดือนแรก	11,650 คน	1,647	14.1	10,003	85.9	30	/	62	4.5	1,331	95.5
5. เด็กต่ำกว่า 1 ปีได้รับวัคซีนครบ	14,498 คน	47	0.3	14,451	99.7	95	/	17	1.2	1,376	98.8
6. เด็กแรกเกิดถึง 5 ปีมีการเจริญเติบโตตามเกณฑ์	93,970 คน	1,999	2.1	91,971	97.9	80	/	15	1.1	1,378	98.9
7. เด็ก 6-15 ปีมีการเจริญเติบโตตามเกณฑ์	189,075 คน	4,261	2.3	184,814	97.7	90	/	50	3.6	1,343	96.4
8. เด็ก 6-12 ปีได้รับวัคซีนครบ	119,558 คน	971	0.8	118,587	99.2	100	X	47	3.4	1,346	96.6
9. ครอบครัวไม่กินยาลูกที่ไม่ทำให้ลูกตัวขาวหรืออ่อน	216,402 ครั้ง	774	0.4	215,628	99.6	90	/	7	0.5	1,386	99.5
10. ครอบครัวบริโภคเกลือไอโอดีน	216,402 ครั้ง	8,128	3.8	208,274	96.2	60	/	21	1.5	1,372	98.5
11. ครอบครัวกินอาหารครบตามมาตรฐาน อบ.	216,402 ครั้ง	8,198	3.8	208,204	96.2	85	/	100	7.2	1,293	92.8
12. ครอบครัวมีความรู้ในการใช้ยา	216,402 ครั้ง	18,774	8.7	197,628	91.3	60	/	52	3.7	1,341	96.3
หมวดที่ 2 มีบ้านอาศัย											
13. ครอบครัวมีที่อยู่อาศัยทนง 5 ปี	216,402 ครั้ง	6,591	3.0	209,811	97.0	95	/	260	18.7	1,133	81.3
14. ครอบครัวมีและใช้วัสดุถูกหลักสุขาภิบาล	216,402 ครั้ง	3,476	1.6	212,926	98.4	95	/	121	8.7	1,272	91.3
15. ครอบครัวมีน้ำสะอาดบริโภคพอเพียง	216,402 ครั้ง	45,535	21.0	170,867	79.0	95	X	918	65.9	475	34.1
16. ครอบครัวจัดบ้านเรือนถูกสุขลักษณะ	216,402 ครั้ง	38,937	18.0	177,465	82.0	60	/	166	11.9	1,227	88.1
17. ครอบครัวไม่ถูกรบกวนจากมลพิษ	216,402 ครั้ง	22,511	10.4	193,891	89.6	95	X	429	30.8	964	69.2
หมวดที่ 3 ศึกษาถ้วนทั่ว											
18. เด็ก 2-5 ปีได้รับการบริการเลี้ยงดู	63,327 คน	2,983	4.7	60,344	95.3	90	/	160	11.5	1,233	88.5
19. เด็กอายุครบเกณฑ์ได้เข้าเรียนภาคบังคับ	120,175 คน	2,481	2.1	117,694	97.9	100	X	47	3.4	1,346	96.6
20. เด็กจบภาคบังคับได้เรียนต่อระดับมัธยมฯ	30,918 คน	1,779	5.8	29,139	94.2	98	X	377	27.1	1,016	72.9
21. เด็กไม่ได้รับผลกระทบจากภัยพิบัติ ได้รับการฝึกอาชีพ	3,029 คน	798	26.3	2,231	73.7	80	X	189	13.6	1,204	86.4
22. คน 14-50 ปีอ่านและเขียนภาษาไทยได้	562,670 คน	2,372	0.4	560,298	99.6	99	/	124	8.9	1,269	91.1
23. ครอบครัวได้รับรู้ข่าวสารต่างประเทศ 3 ครั้ง	216,402 ครั้ง	5,289	2.4	211,113	97.6	95	/	137	9.8	1,256	90.2
24. ครอบครัวมีความรู้โรคติดต่อ	216,402 ครั้ง	4,233	2.0	212,169	98.0	80	/	19	1.4	1,374	98.6
หมวดที่ 4 กรอบครัวสุขสบาย											
25. ผู้ทรงอายุ 15-44 ปีคุมกำเนิด	123,963 คู่	12,745	10.3	111,218	89.7	77	/	131	9.4	1,262	90.6
26. ครอบครัวมีความอบอุ่น	216,402 ครั้ง	9,302	4.3	207,100	95.7	90	/	151	10.8	1,242	89.2
27. ครอบครัวปลอดภัยจากอุบัติเหตุ	216,402 ครั้ง	6,087	2.8	210,315	97.2	100	X	482	34.6	911	65.4
28. ครอบครัวปลอดภัยในชีวิตทรัพย์สิน	216,402 ครั้ง	2,442	1.1	213,960	98.9	100	X	386	27.7	1,007	72.3
หมวดที่ 5 รายได้มาก											
29. ครอบครัวมีรายได้เฉลี่ยไม่ต่ำกว่าคนละ 20,000 บาท/ปี	216,402 ครั้ง	100,094	46.3	116,308	53.7	70	X	1,014	72.8	379	27.2
หมวดที่ 6 อนาคตร่วมพัฒนา											
30. ครอบครัวเป็นสมาชิกกลุ่ม	216,402 ครั้ง	59,511	27.5	156,891	72.5	90	X	894	64.2	499	35.8
31. คนไปใช้สิทธิเลือกตั้ง	638,508 คน	142,925	22.4	495,583	77.6	90	X	965	69.3	428	30.7
32. ครอบครัวร่วมกิจกรรมบำเพ็ญสาธารณสมบัติ	216,402 ครั้ง	21,976	10.2	194,426	89.8	95	X	465	33.4	928	66.6
หมวดที่ 7 มาตรฐานธรรม											
33. ครอบครัวปฏิบัติตามกิจกรรมทางศาสนาเป็นประจำทุกปี	216,402 ครั้ง	31,362	14.5	185,040	85.5	90	X	453	32.5	940	67.5
34. คนในครัวเรือนไม่ติดสุรา	758,308 คน	13,152	1.7	745,156	98.3	90	/	43	3.1	1,350	96.9
35. คนในครัวเรือนไม่ติดบุหรี่	758,308 คน	104,693	13.8	653,615	86.2	90	X	673	48.3	720	51.7
36. ครอบครัวร่วมกิจกรรมประเพณี ศิลปวัฒนธรรม	216,402 ครั้ง	7,423	3.4	208,979	96.6	90	/	113	8.1	1,280	91.9
37. คนสูงอายุพิการ ได้รับการดูแล	103,031 คน	184	0.2	102,847	99.8	90	/	55	3.9	1,338	96.1
หมวดที่ 8 บำรุงสิ่งแวดล้อม											
38. ครอบครัวร่วมอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติ	216,402 ครั้ง	18,733	8.7	197,669	91.3	90	/	285	20.5	1,108	79.5
39. ครอบครัวร่วมป้องกันและควบคุมสิ่งแวดล้อม	216,402 ครั้ง	19,220	8.9	197,182	91.1	90	/	289	20.7	1,104	79.3

บรรลุเป้าหมาย (✓) 25 ตัวชี้วัด ไม่บรรลุเป้าหมาย (X) 14 ตัวชี้วัด

ที่มา: ศูนย์ข้อมูลเพื่อการพัฒนาระบบ การพัฒนาชุมชน กระทรวงมหาดไทย โทร.2229821 โทรสาร 2229862 โทรสาร 50755

ตารางที่ 2ก.3 สภาพปัญหาจำแนกตามเครื่องชี้วัด จังหวัดนครศรีธรรมราช จำนวน 1,390 หมู่บ้าน

ตัวชี้วัด	จำนวนหมู่บ้านจำแนกตามระดับของปัญหา			
	(1) มีปัญหาหนัก	(2) มีปัญหาปานกลาง	(3) มีปัญหาเล็กน้อย/ไม่มี	คิดเกณฑ์ไม่ได้/ ไม่มีข้อมูล
(1) กลุ่มสภาพพื้นฐาน				
1. เอกสารสิทธิ	54	52	1,281	3
2. การมีไฟฟ้า	6	223	1,161	-
3. การคมนาคม	42	278	1,065	5
4. ที่ดินที่คืนทำกิน	342	386	213	449
(2) กลุ่มผลผลิต รายได้ และการมีงานทำ				
5. การประกอบธุรกิจในหมู่บ้าน	425	426	539	-
6. การประกอบอาชีพ และการมีงานทำ	254	114	1,000	-
7. อัตราค่าจ้าง	-	234	1,117	39
8. ผลผลิตจากการทำนา	195	506	221	468
9. ผลผลิตจากการทำไร่	98	37	48	1,207
10. การประกอบอาชีพอื่นๆ	205	424	252	509
11. การอพยพหางานทำ	385	348	602	55
12. การรวมตัวของเกษตรกร	397	386	544	63
13. การทำการเกษตรดูแล	717	124	100	449
(3) กลุ่มสาธารณสุข และการอนามัย				
14. การได้รับการคุ้มครองการบริโภคด้านยา	127	187	808	268
15. การป้องกันโรคติดต่อ	16	304	1,070	-
16. สุขภาพจิต	286	980	124	-
17. การอนามัยสิ่งแวดล้อม	48	92	1,246	4
18. การอาชีวอนามัย	164	393	833	-
19. การมีส่วนร่วมด้านสุขภาพอนามัย	47	77	1,262	4
(4) แหล่งน้ำ				
20. น้ำสะอาด	362	528	492	370
21. น้ำใช้	258	218	898	16
22. น้ำเพื่อการเกษตร	468	569	344	477
(5) กลุ่มความรู้การศึกษา และวัฒนธรรม				
23. ระดับการศึกษาของประชาชน	31	332	1,027	31
24. อัตราการเรียนรู้ของประชาชน	71	284	1,025	10
25. การให้ความรู้ของรัฐ	10	223	1,120	47
26. สถานที่ให้ความรู้สำหรับหมู่บ้าน	114	499	776	1
27. สถานที่ให้บริการด้านข่าวสารข้อมูล	133	771	484	135
28. กิจกรรมทางศาสนา วัฒนธรรม และกีฬา	250	1,040	100	-
(6) กลุ่มทรัพยากรธรรมชาติ และสิ่งแวดล้อม				
29. ป่าไม้	130	103	73	1,084
30. ดิน	253	918	120	99
31. น้ำ	126	816	315	133

ที่มา : ศูนย์ข้อมูลเพื่อการพัฒนาชนบท กรมพัฒนาชุมชน กระทรวงมหาดไทย

หมู่บ้านชนบทไทย ปี 2542 จากข้อมูลพื้นฐานระดับหมู่บ้าน (กษพ.2ก.) หน้า 239-240

ตารางที่ 2ข.1 จำนวน อ.บ.ต. ตำบล หมู่บ้าน ประชากร และจำนวนบ้าน ในจังหวัดพัทลุง รายอำเภอปี 2542

อำเภอ/กิ่งอำเภอ	อ.บ.ต. (แห่ง)	จำนวน			จำนวนบ้าน (หลังคาเรือน)
		ตำบล	หมู่บ้าน	ประชากร	
1. อ.เมืองพัทลุง	13	14	139	124,458	30,870
2. กิ่ง อ.ศรีนครินทร์	4	4	39	24,280	6,024
3. อ.กงหรา	4	5	41	32,756	6,475
4. อ.เขาชัยสน	5	5	53	44,371	10,701
5. อ.บางแก้ว	3	3	28	24,838	5,481
6. อ.ตะโหมด	3	3	32	26,065	6,174
7. อ.ควนขนุน	12	12	116	83,675	20,307
8. อ.ศรีบรรพต	3	3	29	15,928	4,061
9. อ.ป่าพยอม	4	4	34	31,070	7,445
10. อ.ปากพะยูน	7	7	60	50,304	11,018
11. อ.ป่าบอน	5	5	45	40,940	9,519

ที่มา : กรมการปกครอง กระทรวงมหาดไทย “บันทึกนักปกครอง 2542”

ตารางที่ 2ข.2 แสดงข้อมูลความจำเป็นพื้นฐาน (จปฐ.) ปี 2542 จังหวัดพิจิตร

ตัวชี้วัด จปฐ.	จำนวนที่ สำรวจ ทั้งหมด	ผลการสำรวจ (รายตัวชี้วัด)				เทียบเป้าหมาย		ผลการสำรวจ (609 หมู่บ้าน)			
		ไม่ผ่านเกณฑ์		ผ่านเกณฑ์		เป้าหมาย ปี 2544 ร้อยละ	ผล	ไม่บรรลุเป้าหมาย		บรรลุเป้าหมาย	
		จำนวน	ร้อยละ	จำนวน	ร้อยละ			จำนวน	ร้อยละ	จำนวน	ร้อยละ
หมวดที่ 1 สุขภาพดี											
1. หญิงตั้งครรภ์ได้รับการดูแลก่อนคลอด	5,676 คน	24	0.4	5,652	99.6	80	/	4	0.7	605	99.3
2. หญิงตั้งครรภ์ได้รับการฝากครรภ์ดูแลหลังคลอด	5,271 คน	12	0.2	5,259	99.8	95	/	7	1.1	602	98.9
3. เด็กแรกเกิดมีน้ำหนักไม่ต่ำกว่า 2,500 กรัม.	5,278 คน	146	2.8	5,132	97.2	93	/	73	12.0	536	88.0
4. เด็กแรกเกิดได้กินนมแม่อย่างน้อย 4 เดือนแรก	4,136 คน	425	10.3	3,711	89.7	30	/	7	1.1	602	98.9
5. เด็กต่ำกว่า 1 ปีได้รับวัคซีนครบ	5,278 คน	15	0.3	5,263	99.7	95	/	7	1.1	602	98.9
6. เด็กแรกเกิดถึง 5 ปีมีการเจริญเติบโตตามเกณฑ์	33,677 คน	1,300	3.9	32,377	96.1	80	/	11	1.8	598	98.2
7. เด็ก 6-15 ปีมีการเจริญเติบโตตามเกณฑ์	66,390 คน	1,101	1.7	65,289	98.3	90	/	14	2.3	595	97.7
8. เด็ก 6-12 ปีได้รับวัคซีนครบ	43,913 คน	457	1.0	43,456	99.0	100	X	13	2.1	596	97.9
9. ครัวเรือนไม่กินเนื้อสัตว์ที่ไม่ทำให้สุขภาพดี	83,205 ครัว	121	0.1	83,084	99.9	90	/	3	0.5	606	99.5
10. ครัวเรือนบริโภคเกลือไอโอดีน	83,205 ครัว	2,882	3.5	80,323	96.5	60	/	4	0.7	605	99.3
11. ครัวเรือนกินอาหารควบคุมมาตรฐาน ออ.	83,205 ครัว	3,267	3.9	79,938	96.1	85	/	34	5.6	575	94.4
12. ครัวเรือนมีความรู้ในการใช้ยา	83,205 ครัว	5,430	6.5	77,775	93.5	60	/	7	1.1	602	98.9
หมวดที่ 2 มีบ้านอาศัย											
13. ครัวเรือนมีที่อยู่อาศัยคงทน 5 ปี	83,205 ครัว	1,341	1.6	81,864	98.4	95	/	46	7.6	563	92.4
14. ครัวเรือนมีและใช้ห้องน้ำถูกหลักสุขาภิบาล	83,205 ครัว	767	0.9	82,438	99.1	95	/	31	5.1	578	94.9
15. ครัวเรือนมีน้ำสะอาดบริโภคพอเพียง	83,205 ครัว	14,840	17.8	68,365	82.2	95	X	329	54.0	280	46.0
16. ครัวเรือนจัดบ้านเรือนถูกสุขลักษณะ	83,205 ครัว	15,541	18.7	67,664	81.3	60	/	76	12.5	533	87.5
17. ครัวเรือนไม่ถูกรบกวนจากมลพิษ	83,205 ครัว	9,744	11.7	73,461	88.3	95	X	279	45.8	330	54.2
หมวดที่ 3 ศึกษาดี											
18. เด็ก 2-5 ปีได้รับการเลี้ยงดู	23,588 คน	1,356	5.7	22,232	94.3	90	/	99	16.3	510	83.7
19. เด็กอายุครบเกณฑ์ได้เข้าเรียนภาคบังคับ	43,628 คน	79	0.2	43,549	99.8	100	X	15	2.5	594	97.5
20. เด็กจบภาคบังคับได้เรียนต่อระดับมัธยมศึกษา	8,451 คน	513	6.1	7,938	93.9	98	X	162	26.6	447	73.4
21. เด็กไม่ได้เรียนต่อระดับมัธยมศึกษา ได้รับการฝึกอาชีพ	1,375 คน	210	7.3	1,165	84.7	80	/	79	13.0	530	87.0
22. คน 14-50 ปีอ่านและเขียนภาษาไทยได้	212,254 คน	1,335	0.6	210,919	99.4	99	/	78	12.8	531	87.2
23. ครัวเรือนได้รับรู้ข่าวสารทันต่อเหตุการณ์ 3 ครั้ง	83,205 ครัว	1,474	1.8	81,731	98.2	95	/	58	9.5	551	90.5
24. ครัวเรือนมีความรู้โรคเอดส์	83,205 ครัว	1,954	2.3	81,251	97.7	80	/	13	2.1	596	97.9
หมวดที่ 4 ครอบครัวสุขภาพดี											
25. คู่สมรสอายุ 15-44 ปีคุมกำเนิด	49,645 คู่	6,449	13.0	43,196	87.0	77	/	72	11.8	537	88.2
26. ครอบครัวมีความอบอุ่น	83,205 ครัว	5,793	7.0	77,412	93.0	90	/	108	17.7	501	82.3
27. ครัวเรือนปลอดภัยจากอุบัติเหตุ	83,205 ครัว	2,311	2.8	80,894	97.2	100	X	285	46.8	324	53.2
28. ครัวเรือนปลอดภัยในชีวิตทรัพย์สิน	83,205 ครัว	1,086	1.3	82,119	98.7	100	X	279	45.8	330	54.2
หมวดที่ 5 รายได้มาก											
29. ครัวเรือนมีรายได้เฉลี่ยไม่ต่ำกว่าคนละ 20,000 บาท	83,205 ครัว	45,631	54.8	37,574	45.2	70	X	520	85.4	89	14.6
หมวดที่ 6 อยากร่วมพัฒนา											
30. ครัวเรือนเป็นสมาชิกกลุ่ม	83,205 ครัว	14,804	17.8	68,401	82.2	90	X	308	50.6	301	49.4
31. คนไปใช้สิทธิเลือกตั้ง	239,146 คน	39,595	16.6	199,551	83.4	90	X	317	52.1	292	47.9
32. ครัวเรือนร่วมกิจกรรมบำรุงรักษาสาธารณสมบัติ	83,205 ครัว	8,100	9.7	75,105	90.3	95	X	251	41.2	358	58.8
หมวดที่ 7 ชาญฉลาด											
33. ครัวเรือนปฏิบัติตามกิจกรรมทางศาสนาตามหลักคำสอน	83,205 ครัว	6,817	8.2	76,388	91.8	90	/	153	25.1	456	74.9
34. คนในครัวเรือนไม่ติดสุรา	280,115 คน	6,022	2.1	274,093	97.9	90	/	27	4.4	582	95.6
35. คนในครัวเรือนไม่ติดบุหรี่	280,115 คน	34,792	12.4	245,323	87.6	90	X	281	46.1	328	53.9
36. ครัวเรือนร่วมกิจกรรมประเพณี ศิลปวัฒนธรรม	83,205 ครัว	2,004	2.4	81,201	97.6	90	/	43	7.1	566	92.9
37. คนสูงอายุพิการ ได้รับการดูแล	36,963 คน	632	1.7	36,331	98.3	90	/	14	2.3	595	97.7
หมวดที่ 8 ยารุ่งเรือง											
38. ครัวเรือนร่วมอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติ	83,205 ครัว	7,765	9.3	75,440	90.7	90	/	165	27.1	444	72.9
39. ครัวเรือนร่วมป้องกันและควบคุมสิ่งแวดล้อม	83,205 ครัว	7,198	8.7	76,007	91.3	90	/	165	27.3	443	72.7

บรรลุเป้าหมาย (/) 27 ตัวชี้วัด ไม่บรรลุเป้าหมาย (X) 12 ตัวชี้วัด

ที่มา: ศูนย์ข้อมูลเพื่อการพัฒนาชนบท กรมการพัฒนาชุมชน กระทรวงมหาดไทย โทร.2229821 โทรสาร 2229862 สือโทร 50755

ตารางที่ 2ข.3 สภาพปัญหาจำแนกตามเครื่องครัว จังหวัดพังงา จำนวน 604 หมู่บ้าน

ตัวชี้วัด	จำนวนหมู่บ้านจำแนกตามระดับของปัญหา			
	(1) มีปัญหาหนัก	(2) มีปัญหาปานกลาง	(3) ปัญหาน้อย/ไม่มี	คิดเกณฑ์ไม่ได้/ ไม่มีข้อมูล
(1) กลุ่มสภาพพื้นฐาน				
1. เอกสารสิทธิ์	32	20	550	2
2. การมีไฟฟ้า	6	65	533	-
3. การคมนาคม	1	26	576	1
4. สิทธิในที่ดินทำกิน	149	172	123	160
(2) กลุ่มผลผลิต รายได้ และการมีงานทำ				
5. การประกอบธุรกิจในบ้าน	155	184	265	-
6. การประกอบอาชีพ และการมีงานทำ	57	31	515	1
7. อัตราค่าจ้าง	1	122	440	41
8. ผลผลิตจากการทำนา	41	202	283	78
9. ผลผลิตจากการทำไร่	47	21	51	485
10. การประกอบอาชีพอื่นๆ	114	244	123	123
11. การอพยพหางานทำ	216	168	197	23
12. การรวมตัวของเกษตรกร	105	176	312	11
13. การทำการเกษตรฤดูแล้ง	396	81	62	65
(3) กลุ่มสาธารณสุข และการอนามัย				
14. การได้รับการคุ้มครองการบริโภคด้านยา	30	38	398	138
15. การป้องกันโรคติดต่อ	6	141	457	-
16. สุขภาพจิต	182	390	32	-
17. การอนามัยสิ่งแวดล้อม	55	73	474	2
18. การอาชีวอนามัย	51	130	423	-
19. การมีส่วนร่วมด้านสุขภาพอนามัย	6	52	546	-
(4) แหล่งน้ำ				
20. น้ำสะอาด	108	203	280	13
21. น้ำใช้	73	61	466	4
22. น้ำเพื่อการเกษตร	255	164	179	6
(5) กลุ่มความรู้การศึกษา และวัฒนธรรม				
23. ระดับการศึกษาของประชาชน	18	128	458	-
24. อัตราการเรียนรู้ของประชาชน	32	118	437	17
25. การให้ความรู้ของรัฐ	1	49	546	8
26. สถานที่ให้ความรู้สำหรับหมู่บ้าน	52	270	282	-
27. สถานที่ให้บริการด้านข่าวสารข้อมูล	16	405	180	3
28. กิจกรรมทางศาสนา วัฒนธรรม และกีฬา	87	446	71	-
(6) กลุ่มทรัพยากรธรรมชาติ และสิ่งแวดล้อม				
29. ป่าไม้	82	23	24	475
30. ดิน	54	483	39	28
31. น้ำ	62	337	174	31

ที่มา : ศูนย์ข้อมูลเพื่อการพัฒนชุมชน กรมพัฒนาชุมชน กระทรวงมหาดไทย

หมู่บ้านชนบทไทย ปี 2542 จากข้อมูลพื้นฐานระดับหมู่บ้าน (กพร.2ก.) หน้า 239-240

ตารางที่ 2ค.1 จำนวน อ.บ.ต. ตำบล หมู่บ้าน ประชากร และจำนวนบ้านในจังหวัดปัตตานี รายอำเภอ ปี 2542

อำเภอ/กิ่งอำเภอ	อ.บ.ต. (แห่ง)	จำนวน			จำนวนบ้าน (หลังคาเรือน)
		ตำบล	หมู่บ้าน	ประชากร	
1. อ.เมืองปัตตานี	8	13	66	106,893	27,229
2. อ.โคกโพธิ์	12	12	79	62,622	13,705
3. อ.แม่ลาน	3	3	22	13,703	2,913
4. อ.หนองจิก	10	12	73	65,576	11,276
5. อ.ปะนาเระ	5	10	52	40,411	7,721
6. อ.มายอ	10	13	58	49,936	8,494
7. อ.ทุ่งยางแดง	4	4	22	17,141	3,067
8. อ.สายบุรี	8	11	60	57,928	11,011
9. อ.ไม้แก่น	1	4	17	10,014	2,164
10. อ.กะพ้อ	3	3	27	14,011	2,626
11. อ.ยะหริ่ง	11	18	81	73,765	12,528
12. อ.ยะรัง	12	12	70	78,735	13,295
รวม	87	115	627	590,735	116,029

ที่มา : กรมการปกครอง กระทรวงมหาดไทย “บันทึกนักปกครอง 2542”

ตารางที่ 2ค.2 แสดงข้อมูลความจำเป็นพื้นฐาน (อปร.) ปี 2542 จังหวัดปัตตานี

ตัวชี้วัด จปฐ.	จำนวนที่ สำรวจ ทั้งหมด	ผลการสำรวจ (รายตัวชี้วัด)				เป้าหมาย		ผลการสำรวจ (601 หมู่บ้าน)			
		ไม่ผ่านเกณฑ์		ผ่านเกณฑ์		เป้าหมาย ปี 2544 ร้อยละ	ผล	ไม่บรรลุเป้าหมาย		บรรลุเป้าหมาย	
		จำนวน	ร้อยละ	จำนวน	ร้อยละ			จำนวน	ร้อยละ	จำนวน	ร้อยละ
หมวดที่ 1 สุขภาพดี											
1. หญิงตั้งครรภ์ได้รับการดูแลก่อนคลอด	9,453 คน	157	1.7	9,296	98.3	80	/	1	0.2	600	99.8
2. หญิงตั้งครรภ์ได้รับการฝากคลอดตามนัดหลังคลอด	9,296 คน	24	0.3	9,272	99.7	95	/	7	1.2	594	98.8
3. เด็กแรกเกิดมีน้ำหนักไม่ต่ำกว่า 2,500 กรัม.	9,286 คน	154	1.7	9,132	98.3	93	/	44	7.3	557	92.7
4. เด็กแรกเกิดให้กินนมแม่อย่างน้อย 4 เดือนแรก	7,752 คน	567	7.3	7,185	92.7	30	/	1	0.2	600	99.8
5. เด็กต่ำกว่า 1 ปีได้รับวัคซีนครบ	9,286 คน	92	1.0	9,194	99.0	95	/	29	4.8	572	95.2
6. เด็กแรกเกิดถึง 5 ปีมีการเจริญเติบโตตามเกณฑ์	45,787 คน	2,259	4.9	43,528	95.1	80	/	10	1.7	591	98.3
7. เด็ก 6-15 ปีมีการเจริญเติบโตตามเกณฑ์	80,376 คน	2,282	2.8	78,094	97.2	90	/	26	4.3	575	95.7
8. เด็ก 6-12 ปีได้รับวัคซีนครบ	54,353 คน	169	0.3	54,184	99.7	100	X	27	4.5	574	95.5
9. ครอบครัวไม่กินเนื้อสัตว์ที่ไม่ทำให้สุขภาพดี	72,412 ครัว	105	0.1	72,307	99.9	90	/	1	0.2	600	99.8
10. ครอบครัวบริโภคผักผลไม้สด	72,412 ครัว	3,706	5.1	68,706	94.9	60	/	2	0.3	599	99.7
11. ครอบครัวกินอาหารควบคุมมาตรฐาน ออ.	72,412 ครัว	2,849	3.9	69,563	96.1	85	/	25	4.2	576	95.8
12. ครอบครัวมีความรู้ในการใช้ยา	72,412 ครัว	5,899	8.1	66,513	91.9	60	/	5	0.8	596	99.2
หมวดที่ 2 มีบ้านอาศัย											
13. ครอบครัวมีที่อยู่อาศัยเพียงพอ 5 ปี	72,412 ครัว	416	0.6	71,996	99.4	95	/	18	3.0	583	97.0
14. ครอบครัวมีและใช้สุขภัณฑ์ถูกสุขลักษณะ	72,412 ครัว	5,390	7.4	67,022	92.6	95	X	154	25.6	447	74.4
15. ครอบครัวมีน้ำสะอาดบริโภคเพียงพอ	72,412 ครัว	2,273	3.1	70,139	96.9	95	/	88	14.6	513	85.4
16. ครอบครัวจัดบ้านเรือนถูกสุขลักษณะ	72,412 ครัว	9,426	13.0	62,986	87.0	60	/	27	4.5	574	95.5
17. ครอบครัวไม่ถูกรบกวนจากมลพิษ	72,412 ครัว	1,561	2.2	70,851	97.8	95	/	40	6.7	561	93.3
หมวดที่ 3 ศึกษาเรียนรู้											
18. เด็ก 2-5 ปีได้รับบริการเลี้ยงดู	29,930 คน	3,264	10.9	26,666	89.1	90	X	154	25.6	447	74.4
19. เด็กอายุครบเกณฑ์ได้เข้าเรียนภาคบังคับ	54,381 คน	248	0.5	54,133	99.5	100	X	27	4.5	574	95.5
20. เด็กจบภาคบังคับได้เรียนต่อระดับมัธยม	10,554 คน	782	7.4	9,772	92.6	98	X	205	34.1	396	65.9
21. เด็กไม่ได้รับผลกระทบระดับมัธยม ได้รับการฝึกอาชีพ	807 คน	388	48.1	419	51.9	80	X	96	16.0	505	84.0
22. คน 14-50 ปีอ่านและเขียนภาษาไทยได้	214,023 คน	15,370	7.2	198,653	92.8	99	X	366	60.9	235	39.1
23. ครอบครัวได้รับรู้ข่าวสารระดับชาติ 3 ครั้ง	72,412 ครัว	1,097	1.5	71,315	98.5	95	/	52	8.7	549	91.3
24. ครอบครัวมีความรู้โรคติดต่อ	72,412 ครัว	2,687	3.7	69,725	96.3	80	/	3	0.5	598	99.5
หมวดที่ 4 ครอบครัวสุขภาพ											
25. ผู้คุมสุขภาพ 15-44 ปีคุมกำเนิด	58,671 คู่	23,209	39.6	35,462	60.4	77	X	360	59.9	241	40.1
26. ครอบครัวมีความอบอุ่น	72,412 ครัว	1,423	2.0	70,989	98.0	90	/	16	2.7	585	97.3
27. ครอบครัวปลอดภัยจากอุบัติเหตุ	72,412 ครัว	512	0.7	71,900	99.3	100	X	71	11.8	530	88.2
28. ครอบครัวปลอดภัยในชีวิตทรัพย์สิน	72,412 ครัว	148	0.2	72,264	99.8	100	X	49	8.2	552	91.8
หมวดที่ 5 รายได้มั่นคง											
29. ครอบครัวมีรายได้เฉลี่ยไม่ต่ำกว่าคนละ 20,000 บาท/ปี	72,412 ครัว	32,173	44.4	40,239	55.6	70	X	447	74.4	154	25.6
หมวดที่ 6 อากาศร่วมพัฒนา											
30. ครอบครัวเป็นสมาชิกกลุ่ม	72,412 ครัว	19,468	26.9	52,944	73.1	90	X	337	56.1	264	43.9
31. คนไปใช้สิทธิเลือกตั้ง	251,007 คน	65,242	26.0	185,765	74.0	90	X	439	73.0	162	27.0
32. ครอบครัวร่วมกิจกรรมบำรุงรักษาสาธารณะสมบัติ	72,412 ครัว	5,810	8.0	66,602	92.0	95	X	102	17.0	499	83.0
หมวดที่ 7 พารู้คุณธรรม											
33. ครอบครัวปฏิบัติกิจกรรมทางศาสนาเป็นประจำ	72,412 ครัว	2,364	3.3	70,048	96.7	90	/	31	5.2	570	94.8
34. คนในครัวเรือนไม่ผิดกฎหมาย	282,769 คน	1,672	0.6	281,097	99.4	90	/	8	1.3	593	98.7
35. คนในครัวเรือนไม่ผิดกฎหมาย	282,769 คน	14,561	5.1	268,208	94.9	90	/	102	17.0	499	83.0
36. ครอบครัวร่วมกิจกรรมประเพณี ศิลปวัฒนธรรม	72,412 ครัว	637	0.9	71,775	99.1	90	/	7	1.2	594	98.8
37. คนสูงอายุมีการได้รับการดูแล	43,007 คน	795	1.8	42,212	98.2	90	/	13	2.2	588	97.8
หมวดที่ 8 ปาฐกถาสิ่งแวดล้อม											
38. ครอบครัวร่วมอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติ	72,412 ครัว	4,281	5.9	68,131	94.1	90	/	55	9.2	546	90.8
39. ครอบครัวร่วมป้องกันและก่อกวนสิ่งแวดล้อม	72,412 ครัว	4,266	5.9	68,146	94.1	90	/	48	8.0	553	92.0

บรรลุเป้าหมาย (✓) 25 ตัวชี้วัด ไม่บรรลุเป้าหมาย (X) 14 ตัวชี้วัด

ที่มา: ศูนย์ข้อมูลเพื่อการพัฒนาชนบท กรมการพัฒนาชุมชน กระทรวงมหาดไทย โทร.2229821 โทรสาร 2229862 โทรสาร 50755

ตารางที่ 2ก.3 สภาพปัญหาจำแนกตามเครื่องชี้วัด จังหวัดปัตตานี จำนวน 601 หมู่บ้าน

ตัวชี้วัด	จำนวนหมู่บ้านจำแนกตามระดับของปัญหา			
	(1) มีปัญหาหนัก	(2) มีปัญหาปานกลาง	(3) มีปัญหาเล็กน้อย/ไม่มี	คิดเกณฑ์ไม่ได้/ ไม่มีข้อมูล
(1) กลุ่มสภาพพื้นฐาน				
1. เอกสารสิทธิ์	2	-	598	1
2. การมีไฟฟ้า	4	31	566	-
3. การคมนาคม	7	77	516	1
4. สิทธิในที่ดินทำกิน	192	188	78	143
(2) กลุ่มผลิต รายได้ และการมีงานทำ				
5. การประกอบธุรกิจในหมู่บ้าน	287	189	125	-
6. การประกอบอาชีพ และการมีงานทำ	18	38	541	4
7. อัตราค่าจ้าง	4	142	446	9
8. ผลผลิตจากการทำนา	71	262	211	57
9. ผลผลิตจากการทำไร่	98	50	24	429
10. การประกอบอาชีพอื่นๆ	219	152	36	194
11. การอพยพหางานทำ	329	148	109	15
12. การรวมตัวของเกษตรกร	248	142	149	62
13. การทำการเกษตรฤดูแล้ง	407	98	44	52
(3) กลุ่มสาธารณสุข และการอนามัย				
14. การได้รับการคุ้มครองการบริโภคด้านยา	31	67	385	118
15. การป้องกันโรคติดต่อ	9	88	504	-
16. สุขภาพจิต	46	492	63	-
17. การอนามัยสิ่งแวดล้อม	41	81	475	4
18. การอาชีวอนามัย	6	81	514	-
19. การมีส่วนร่วมด้านสุขภาพอนามัย	10	50	541	-
(4) แหล่งน้ำ				
20. น้ำสะอาด	9	73	513	6
21. น้ำใช้	12	24	561	4
22. น้ำเพื่อการเกษตร	144	233	223	1
(5) กลุ่มความรู้การศึกษา และวัฒนธรรม				
23. ระดับการศึกษาของประชาชน	137	192	272	-
24. อัตราการเรียนต่อของประชาชน	60	132	401	8
25. การให้ความรู้ของรัฐ	31	176	361	33
26. สถานที่ให้ความรู้สำหรับหมู่บ้าน	59	348	193	1
27. สถานที่ให้บริการด้านข่าวสารข้อมูล	63	369	168	1
28. กิจกรรมทางศาสนา วัฒนธรรม และกีฬา	127	412	62	-
(6) กลุ่มทรัพยากรธรรมชาติ และสิ่งแวดล้อม				
29. ป่าไม้	13	24	21	543
30. ดิน	141	329	94	37
31. น้ำ	41	221	215	124

ที่มา : ศูนย์ข้อมูลเพื่อการพัฒนาชนบท กรมพัฒนาชุมชน กระทรวงมหาดไทย

หมู่บ้านชนบทไทย ปี 2542 จากข้อมูลพื้นฐานระดับหมู่บ้าน (กษ.2ค.) หน้า 239-240

ตารางที่ 2ง.1 จำนวน อ.บ.ต. ตำบล หมู่บ้าน ประชากร และจำนวนบ้าน ในจังหวัดสตูล รายอำเภอปี 2542

อำเภอ/กิ่งอำเภอ	อ.บ.ต. (แห่ง)	จำนวน			จำนวนบ้าน (หลังคาเรือน)
		ตำบล	หมู่บ้าน	ประชากร	
1. อ.เมืองสตูล	9	12	66	94,405	21,905
2. อ.ควนโดน	2	4	30	20,207	4,097
3. อ.ท่าแพ	4	4	28	22,544	4,722
4. อ.ควนกาหลง	3	3	26	27,755	6,323
5. อ.ละงู	6	6	58	57,657	12,442
6. กิ่ง อ.มะนัง	2	2	15	12,466	3,020
7. อ.ทุ่งหว้า	3	5	34	18,143	3,862
รวม	29	36	257	253,177	56,371

ที่มา : กรมการปกครอง กระทรวงมหาดไทย “บันทึกมักปกครอง 2542”

ตารางที่ 2จ.2 แสดงข้อมูลความจำเป็นพื้นฐาน (จปฐ.) ปี 2542 จังหวัดสตูล

ตัวชี้วัด จปฐ.	จำนวนที่ สำรวจ ทั้งหมด	ผลการสำรวจ (รายตัวชี้วัด)				เทียบเป้าหมาย		ผลการสำรวจ (249 หมู่บ้าน)			
		ไม่ผ่านเกณฑ์		ผ่านเกณฑ์		เป้าหมาย ปี 2544 ร้อยละ	ผล	ไม่บรรลุเป้าหมาย		บรรลุเป้าหมาย	
		จำนวน	ร้อยละ	จำนวน	ร้อยละ			จำนวน	ร้อยละ	จำนวน	ร้อยละ
หมวดที่ 1 สุขภาพดี											
1. หญิงตั้งครรภ์ได้รับการดูแลก่อนคลอด	3,702 คน	31	0.8	3,671	99.2	80	/	1	0.4	248	99.6
2. หญิงตั้งครรภ์ได้รับการฝากครรภ์ตามหลักเกณฑ์	3,654 คน	42	1.1	3,612	98.9	95	/	8	3.2	241	96.8
3. เด็กแรกเกิดมีน้ำหนักไม่ต่ำกว่า 2,500 กรัม.	3,355 คน	151	4.5	3,204	95.5	93	/	40	16.1	209	83.9
4. เด็กแรกเกิดได้กินนมแม่อย่างน้อย 4 เดือนแรก	2,649 คน	324	12.2	2,325	87.8	30	/	6	2.4	243	97.6
5. เด็กต่ำกว่า 1 ปีได้รับวัคซีนครบ	3,355 คน	23	0.7	3,332	99.3	95	/	5	2.0	244	98.0
6. เด็กแรกเกิดถึง 5 ปีมีการเจริญเติบโตตามเกณฑ์	21,311 คน	853	4.0	20,458	96.0	80	/	4	1.6	245	98.4
7. เด็ก 6-15 ปีมีการเจริญเติบโตตามเกณฑ์	40,411 คน	1,077	2.7	39,334	97.3	90	/	10	4.0	239	96.0
8. เด็ก 6-12 ปีได้รับวัคซีนครบ	26,783 คน	179	0.7	26,604	99.3	100	X	8	3.2	241	96.8
9. ครวเรือนไม่กินเนื้อสัตว์ที่ไม่ทำให้สุขภาพดี	41,475 ครว	225	0.5	41,250	99.5	90	/	2	0.8	247	99.2
10. ครวเรือนบริโภคเกลือไอโอดีน	41,475 ครว	1,628	3.9	39,847	96.1	60	/	2	0.8	247	99.2
11. ครวเรือนกินอาหารควบคุมมาตรฐาน อบ.	41,475 ครว	2,643	6.4	38,832	93.6	85	/	23	9.2	226	90.8
12. ครวเรือนมีความรู้ในการใช้ยา	41,475 ครว	3,519	8.5	37,956	91.5	60	/	6	2.4	243	97.6
หมวดที่ 2 มีบ้านอาศัย											
13. ครวเรือนมีที่อยู่อาศัยทนทาน 5 ปี	41,475 ครว	1,287	3.1	40,188	96.9	95	/	37	14.9	212	85.1
14. ครวเรือนมีและใช้ห้องน้ำหลักสุขาภิบาล	41,475 ครว	1,491	3.6	39,984	96.4	95	/	45	18.1	204	81.9
15. ครวเรือนมีน้ำสะอาดบริโภคพอเพียง	41,475 ครว	5,640	13.6	35,835	86.4	95	X	94	37.8	155	62.2
16. ครวเรือนจัดบ้านเรือนถูกสุขลักษณะ	41,475 ครว	9,548	23.0	31,927	77.0	60	/	39	15.7	210	84.3
17. ครวเรือนไม่ถูกรบกวนจากมลพิษ	41,475 ครว	3,602	8.7	37,873	91.3	95	X	53	21.3	196	78.7
หมวดที่ 3 ศึกษาอ่านหนังสือ											
18. เด็ก 2-5 ปีได้รับการบริการเลี้ยงดู	14,582 คน	1,462	10.0	13,120	90.0	90	X	51	20.5	198	79.5
19. เด็กอายุต่ำกว่า 6 ปีเข้าเรียนภาคบังคับ	26,640 คน	137	0.5	26,503	99.5	100	X	5	2.0	244	98.0
20. เด็กจบภาคบังคับได้เรียนต่อระดับมัธยมศึกษา	4,632 คน	398	8.6	4,234	91.4	98	X	85	34.1	164	65.9
21. เด็กไม่ได้รับผลกระทบจากภัยพิบัติ ได้รับการฝึกอาชีพ	344 คน	161	46.8	183	53.2	80	X	42	16.9	207	83.1
22. คน 14-50 ปีอ่านและเขียนภาษาไทยได้	114,034 คน	769	0.7	113,265	99.3	99	/	35	14.1	214	85.9
23. ครวเรือนได้รับรู้ข่าวสารสัปดาห์ละ 3 ครั้ง	41,475 ครว	456	1.1	41,019	98.9	95	/	13	5.2	236	94.8
24. ครวเรือนมีความรู้โรคติดต่อ	41,475 ครว	1,425	3.4	40,050	96.6	80	/	3	1.2	246	98.8
หมวดที่ 4 ครอบครัวอบอุ่น											
25. คู่สมรสอายุ 15-44 ปีคุมกำเนิด	31,519 คู่	5,501	17.5	26,018	82.5	77	/	42	16.9	207	83.1
26. ครอบครัวมีความอบอุ่น	41,475 ครว	1,695	4.1	39,780	95.9	90	/	27	10.8	222	89.2
27. ครวเรือนปลอดภัยจากอุบัติเหตุ	41,475 ครว	1,423	3.4	40,052	96.6	100	X	97	39.0	152	61.0
28. ครวเรือนปลอดภัยในชีวิตทรัพย์สิน	41,475 ครว	823	2.0	40,652	98.0	100	X	78	31.3	171	68.7
หมวดที่ 5 รายได้มาก											
29. ครวเรือนมีรายได้เฉลี่ยไม่ต่ำกว่าคนละ 20,000 บาท/ปี	41,475 ครว	20,084	48.4	21,391	51.6	70	X	190	76.3	59	23.7
หมวดที่ 6 ชุมชนร่วมพัฒนา											
30. ครวเรือนเป็นสมาชิกกลุ่ม	41,475 ครว	11,023	26.6	30,452	73.4	90	X	163	65.5	86	34.5
31. คนไปใช้สิทธิเลือกตั้ง	114,346 คน	21,486	18.8	92,860	81.2	90	X	154	61.8	95	38.2
32. ครวเรือนร่วมกิจกรรมอนุรักษ์รักษาธรรมชาติ	41,475 ครว	3,781	9.1	37,694	90.9	95	X	69	27.7	180	72.3
หมวดที่ 7 อนุรักษ์ธรรมชาติ											
33. ครวเรือนปฏิบัติตามกิจกรรมทางศาสนาตามหลักศาสนา	41,475 ครว	2,123	5.1	39,352	94.9	90	/	37	14.9	212	85.1
34. คนในครัวเรือนไม่ดื่มสุรา	114,876 คน	2,277	1.6	112,599	98.4	90	/	8	3.2	241	96.8
35. คนในครัวเรือนไม่ดื่มน้ำเมา	144,876 คน	22,985	15.9	121,891	84.1	90	X	135	54.2	114	45.8
36. ครวเรือนร่วมกิจกรรมประเพณี ศิลปวัฒนธรรม	41,475 ครว	607	1.5	40,868	98.5	90	/	8	3.2	241	96.8
37. คนสูงอายุพิการ ได้รับการดูแล	18,791 คน	3,203	17.0	15,588	83.0	90	X	14	5.6	235	94.4
หมวดที่ 8 บำรุงสิ่งแวดล้อม											
38. ครวเรือนร่วมอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติ	41,475 ครว	3,308	8.0	38,167	92.0	90	/	50	20.1	199	79.9
39. ครวเรือนร่วมป้องกันและควบคุมสิ่งแวดล้อม	41,475 ครว	3,487	8.4	37,988	91.6	90	/	50	20.1	199	79.9

บรรลุเป้าหมาย (/) 24 ตัวชี้วัด ไม่บรรลุเป้าหมาย (X) 15 ตัวชี้วัด

ที่มา: ศูนย์ข้อมูลเพื่อการพัฒนาชนบท กรมการพัฒนาชุมชน กระทรวงมหาดไทย โทร. 2229821 โทรสาร 2229862 โทรสาร 50755

ตารางที่ 2จ.3 สภาพปัญหาจำแนกตามเครื่องชี้วัด จังหวัดสตูล จำนวน 244 หมู่บ้าน

ตัวชี้วัด	จำนวนหมู่บ้านจำแนกตามระดับของปัญหา			
	(1) มีปัญหาหนัก	(2) มีปัญหาปานกลาง	(3) ปัญหาน้อย/ไม่มี	คิดเกณฑ์ไม่ได้/ ไม่มีข้อมูล
(1) กลุ่มสภาพพื้นฐาน				
1. เอกสารสิทธิ	17	9-	217	1
2. การมีไฟฟ้า	13	43	188	-
3. การคมนาคม	8	11	225	-
4. สิทธิในที่ดินทำกิน	29	32	37	146
(2) กลุ่มผลผลิต รายได้ และการมีงานทำ				
5. การประกอบธุรกิจหมู่บ้าน	104	57	83	-
6. การประกอบอาชีพ และการมีงานทำ	29	25	190	-
7. อัตราค่าจ้าง	-	35	196	13
8. ผลผลิตจากการทำนา	6	80	80	78
9. ผลผลิตจากการทำไร่	10	5	1	228
10. การประกอบอาชีพอื่นๆ	38	101	61	44
11. การอพยพหางานทำ	49	73	115	7
12. การรวมตัวของเกษตรกร	45	106	75	18
13. การทำการเกษตรดูแล	128	20	14	82
(3) กลุ่มสาธารณสุข และการอนามัย				
14. การได้รับการคุ้มครองการบริโภคด้านยา	20	35	170	19
15. การป้องกันโรคติดต่อ	2	47	195	-
16. สุขภาพจิต	38	185	21	-
17. การอนามัยสิ่งแวดล้อม	22	31	190	1
18. การอาชีวอนามัย	18	54	172	-
19. การมีส่วนร่วมด้านสุขภาพอนามัย	5	19	220	-
(4) แหล่งน้ำ				
20. น้ำสะอาด	39	54	148	3
21. น้ำใช้	40	26	174	4
22. น้ำเพื่อการเกษตร	46	130	64	4
(5) กลุ่มความรู้การศึกษา และวัฒนธรรม				
23. ระดับการศึกษาของประชาชน	11	83	150	-
24. อัตราการเรียนรู้ของประชาชน	25	54	163	2
25. การให้ความรู้ของรัฐ	1	46	187	10
26. สถานที่ให้ความรู้สำหรับหมู่บ้าน	7	85	151	1
27. สถานที่ให้บริการด้านข่าวสารข้อมูล	24	119	99	2
28. กิจกรรมทางศาสนา วัฒนธรรม และกีฬา	16	160	68	-
(6) กลุ่มทรัพยากรธรรมชาติ และสิ่งแวดล้อม				
29. ป่าไม้	54	29	27	134
30. ดิน	50	152	14	28
31. น้ำ	19	97	67	61

ที่มา : ศูนย์ข้อมูลเพื่อการพัฒนาชนบท กรมพัฒนาชุมชน กระทรวงมหาดไทย

หมู่บ้านชนบทไทย ปี 2542 จากข้อมูลพื้นฐานระดับหมู่บ้าน (กชช.2ค.) หน้า 239-240

ตารางที่ 2.1 จำนวนครัวเรือนยากจนเฉลี่ยในหมู่บ้านของแต่ละจังหวัดที่ศึกษา

	นครศรีธรรมราช	พัทลุง	ปัตตานี	สตูล
จำนวนครัวเรือนยากจนเฉลี่ยในหมู่บ้าน	43.67	23.5	31.88	28.53
ร้อยละของครัวเรือนยากจนเฉลี่ยในหมู่บ้าน	29.72	18.32	19.23	18.93

ตารางที่ 2.2 จำนวนหมู่บ้านของแต่ละจังหวัดที่ศึกษาจำแนกตามจำนวนครัวเรือน

จำนวนครัวเรือน	นครศรีธรรมราช	พัทลุง	ปัตตานี	สตูล	รวม
>282	2	3	2	3	10
251-282	0	0	1	1	2
201-250	3	2	3	1	9
151-200	2	5	2	1	10
101-150	7	2	3	8	20
51-100	2	2	5	3	12
25-50	0	2	0	0	2
<25	0	0	0	0	0
รวม	16	16	16	17	65

ตารางที่ 2.3 จำนวนหมู่บ้านของแต่ละจังหวัดที่ศึกษาจำแนกตามจำนวนประชากร

จำนวนประชากร	นครศรีธรรมราช	พัทลุง	ปัตตานี	สตูล	รวม
>1775	2	1	3	2	8
1501-1775	1	1	0	0	2
1201-1500	0	1	0	3	4
901-1200	2	2	2	1	7
601-900	4	6	4	5	19
301-600	7	2	7	6	22
168-300	0	3	0	0	3
<168	0	0	0	0	0
รวม	16	16	16	17	65
จำนวนประชากรในหมู่บ้านเฉลี่ย	832	922	992	920	

ตารางที่ 2.4 อาชีพหลักและอาชีพรองของครัวเรือนในหมู่บ้านของแต่ละจังหวัดที่ศึกษา

อาชีพหลัก	นครศรีธรรมราช	พัทลุง	ปัตตานี	สตูล	รวม
ทำนา	0	6	8	1	15
สวนยางพารา	3	8	1	8	20
ประมง	4	0	7	8	19
เลี้ยงกุ้งกุลาค่า	1	0	0	0	1
ปลูกผัก	1	0	0	0	1
สวนผลไม้	3	1	0	0	4
สวนมะพร้าว	3	0	0	0	3
รับจ้าง	0	1	0	0	1
ขายสัตว์เลี้ยง	1	0	0	0	1
รวม	16	16	16	17	65
อาชีพรอง					
ทำนา	4	7	2	5	18
สวนยางพารา	2	5	0	0	7
ประมง	2	0	1	1	4
เลี้ยงกุ้งกุลาค่า	0	0	0	0	0
ปลูกผัก	0	0	2	0	2
สวนผลไม้	2	1	0	1	4
สวนมะพร้าว	2	0	2	1	5
รับจ้าง	1	3	4	6	14
แปรรูปผลิตภัณฑ์อาหาร	0	0	2	0	2
รับจ้างในต่างประเทศ	0	0	2	0	2
ค้าขาย	0	0	0	3	3
ไม่มีอาชีพรอง	3	0	1	0	4
รวม	16	16	16	17	65

ตารางที่ 2.5 จำนวนกลุ่มอาชีพในหมู่บ้านของแต่ละจังหวัดที่ศึกษา

จำนวนกลุ่มอาชีพ	นครศรีธรรมราช	พัทลุง	ปัตตานี	สตูล	รวม
0	1	0	2	0	3
1	10	32	3	2	17
2	3	12	7	5	27
3	1	0	0	3	4
ตั้งแต่ 4 กลุ่มขึ้นไป	1	0	0	7	8
จำนวนกลุ่มทั้งหมด	23	26	17	52	

ตารางที่ 2.6 รายได้ของหมู่บ้านจากการเก็บภาษีบำรุงท้องที่

รายได้ (บาท)	นครศรีธรรมราช	พัทลุง	ปัตตานี	สตูล
50001-100000	1	0	0	0
10001-50000	3	0	0	0
5000-10000	1	0	0	1
<5000	4	16	16	16
รวมหมู่บ้าน	9*	16	16	17

หมายเหตุ *มี 2 หมู่บ้านที่เป็นหมู่บ้านกึ่งพิบัติได้รับการยกเว้นการจ่ายภาษีบำรุงท้องที่ และอีก 5 หมู่บ้านไม่สามารถให้ข้อมูลได้เนื่องจากจัดเก็บโดย อบต. และยังไม่ได้แยกข้อมูลออกเป็นรายหมู่บ้าน

ตารางที่ 2.7 จำนวนหมู่บ้านของแต่ละจังหวัดที่ศึกษาจำแนกตามการถือครองที่ดินของครัวเรือน

จำนวนครัวเรือนที่ไม่มีที่ดินทำกิน	นครศรีธรรมราช	พัทลุง	ปัตตานี	สตูล	รวม(หมู่บ้าน)
>195	1	0	0	1	2
101-195	0	0	1	0	1
91-100	1	0	0	0	1
81-90	0	0	1	0	1
71-80	0	0	1	1	2
61-70	0	0	0	1	1
51-60	0	0	0	0	0
41-50	2	3	0	1	6
31-40	2	0	1	0	3
21-30	2	1	1	3	7
11-20	4	3	3	1	11
6-10	2	5	1	3	11
1-5	1	4	3	5	13
0	1	0	4	1	6
จำนวนหมู่บ้านทั้งหมด	16	16	16	17	65
จำนวนครัวเรือนที่ไม่มีที่ดินทั้งหมด	754	258	470	350	1832
ร้อยละของครัวเรือนที่ไม่มีที่ดิน	28.07	9.37	16.79	12.44	16.57
ขนาดที่ดินเฉลี่ย*	10.37±8.13	12.29±4.47	3.5±3.0	8.85±7.05	

หมายเหตุ *ค่าเฉลี่ยของขนาดที่ดินที่ถือครองโดยชาวบ้านส่วนใหญ่ของหมู่บ้านในแต่ละจังหวัด ± ค่าเบี่ยงเบนมาตรฐาน

ตารางที่ 2.8 อัตราค่าจ้างแรงงานในหมู่บ้านของแต่ละจังหวัดที่ศึกษา

ค่าจ้าง	นครศรีธรรมราช	พัทลุง	ปัตตานี	สตูล
ค่าจ้างภาคเกษตร	100-150	85-180	100-200	120-150
ค่าจ้างนอกภาคเกษตร	125-200	130-200	101-180	130-200

ตารางที่ 2.9 อัตราการเกิดและตายของประชากรในหมู่บ้านของแต่ละจังหวัดที่ศึกษา

	นครศรีธรรมราช	พัทลุง	ปัตตานี	สตูล
จำนวนเด็กทารกแรกเกิด (คน)	137	152	271	141
อัตราการเกิดต่อจำนวนประชากรพันคน	9.70	10.31	17.08	8.82
จำนวนเด็กทารกแรกเกิดที่เสียชีวิต (คน)	3	4	10	2
อัตราการตายของทารกแรกเกิดต่อจำนวนประชากรพันคน	0.21	0.27	0.63	0.13
จำนวนคนตาย (คน)	72	73	66	57
อัตราการตายต่อจำนวนประชากรพันคน	5.10	4.95	4.16	3.71

ตารางที่ 2.10 ร้อยละของหมู่บ้านและครัวเรือนที่ยังไม่มีส้วมของแต่ละจังหวัดที่ศึกษา

ร้อยละของครัวเรือนในหมู่บ้านที่ไม่มีส้วม	นครศรีธรรมราช	พัทลุง	ปัตตานี	สตูล	รวม
>50	0	0	1	0	1
41-50	1	0	1	0	2
31-40	1	0	3	0	4
21-30	0	0	1	0	1
11-20	1	0	5	3	9
0-10	4	2	1	5	12
จำนวนหมู่บ้านที่ไม่มีส้วมครบทุกครัวเรือน	7	2	12	8	29
ร้อยละของหมู่บ้านที่ไม่มีส้วมครบทุกครัวเรือน	43.75	12.50	75.00	47.06	
จำนวนหมู่บ้านทั้งหมด	16	16	16	17	65

ตารางที่ 2.11 จำนวนเด็กที่ไม่ได้เรียนหนังสือในหมู่บ้านของแต่ละจังหวัดที่ศึกษา

	นครศรีธรรมราช	พัทลุง	ปัตตานี	สตูล
จำนวนเด็กที่ไม่ได้เรียนหนังสือ (คน)	18	7	78	3
อัตราต่อจำนวนประชากรร้อยละ	0.13	0.05	0.50	0.02
จำนวนหมู่บ้านที่เด็กไม่ได้เข้าเรียน	4	3	8	3
จำนวนหมู่บ้านทั้งหมด	16	16	16	17

ตารางที่ 2.12 ลักษณะของถนนของหมู่บ้านของแต่ละจังหวัดที่ศึกษา

	นครศรีธรรมราช	พัทลุง	ปัตตานี	สตูล	รวม
จำนวนหมู่บ้านที่มีถนนคอนกรีต	7	1	6	1	15
ระยะทางรวมของถนนคอนกรีต (กม)	13.5	4.02	10.85	3.6	32
จำนวนหมู่บ้านที่ถนนในหมู่บ้านสามารถใช้ได้ตลอดปี	12	11	14	8	45
จำนวนหมู่บ้านที่ถนนเชื่อมระหว่างหมู่บ้านสามารถใช้ได้ตลอดปี	13	11	15	14	53
หมู่บ้านที่มีถนนลาดยางสำหรับเดินทางไปอำเภอ	16	5	14	11	46
จำนวนหมู่บ้านทั้งหมด	16	16	16	17	65

ตารางที่ 2.13 ชนิดของถนนที่เชื่อมระหว่างหมู่บ้านในแต่ละจังหวัดที่ศึกษา

ชนิดถนน	นครศรีธรรมราช	พัทลุง	ปัตตานี	สตูล	รวม
ลาดยาง	7	1	4	5	17
ลูกรัง	5	7	2	6	20
คอนกรีต	1	0	2	0	3
หินคลุก	0	0	1	0	1
ลาดยางและลูกรัง	1	6	3	5	15
ลาดยางและคอนกรีต	2	0	1	0	3
ลาดยางและหินคลุก	0	1	1	0	2
ลูกรังและคอนกรีต	0	1	1	0	2
ลูกรังและหินคลุก	0	0	1	0	1
อื่นๆ	0	0	0	1	1
รวม	16	16	16	17	65

ตารางที่ 2.14 จำนวนหมู่บ้านของแต่ละจังหวัดที่ศึกษาจำแนกตามระยะทางการเดินทางไปอำเภอ

ระยะทาง (กิโลเมตร)	นครศรีธรรมราช	พัทลุง	ปัตตานี	สตูล	รวม
>30	0	0	0	0	0
21-30	3	2	2	2	9
11-20	13	9	5	9	36
1-10	0	5	9	6	20
ระยะทางเฉลี่ย (กิโลเมตร)	18.81	12.88	10.94	12.71	
ระยะเวลาเดินทาง (นาที)					
>60	0	0	0	1	1
51-60	1	0	1	2	4
41-50	1	2	0	0	3
31-40	0	0	0	0	0
21-30	11	4	5	4	24
11-20	3	6	6	9	24
1-10	0	4	4	1	9
ระยะเวลาที่ใช้เฉลี่ย (นาที)	30.31	21.56	21.44	27.76	
ความเร็วเฉลี่ย (กม/ชม)	37.24	35.83	30.61	27.46	
จำนวนหมู่บ้านทั้งหมด	16	16	16	17	65

ตารางที่ 2.15 จำนวนโคมไพ์สาธารณะของหมู่บ้านในแต่ละจังหวัดที่ศึกษา

จำนวนโคมไพ์	นครศรีธรรมราช	พัทลุง	ปัตตานี	สตูล	รวม
>10	2	0	3	0	5
10	1	0	0	0	1
9	0	0	0	0	0
8	0	0	0	0	0
7	1	0	2	0	3
6	0	0	1	1	2
5	7	13	6	9	35
<5	5	3	4	7	21
รวม	16	16	16	17	65

ตารางที่ 2.16 จำนวนหมู่บ้านของแต่ละจังหวัดที่ศึกษาที่มีโทรศัพท์สาธารณะ

	นครศรีธรรมราช	พัทลุง	สตูล	ปัตตานี	
ร้อยละของหมู่บ้านที่มีโทรศัพท์สาธารณะใช้	62.50	38	88	53	
จำนวนโทรศัพท์สาธารณะ	-				
>10	0	0	1	0	1
9-10	0	0	0	0	0
7-8	0	0	0	0	0
5-6	0	0	1	3	4
3-4	1	1	6	3	11
1-2	9	5	6	3	23
0	6	10	2	8	26
รวม	16	16	16	17	65
จำนวนโทรศัพท์ส่วนตัว					
>50	0	1	0	0	1
41-50	2	0	0	0	2
31-40	0	0	1	0	1
21-30	0	0	0	1	1
11-20	4	2	1	0	6
1-10	7	8	5	8	29
0	3	5	9	8	25
รวม	16	16	16	17	65

ตารางที่ 2.17 จำนวนหมู่บ้านของแต่ละจังหวัดที่ศึกษาจำแนกคะแนนความสมบูรณ์ของน้ำกินน้ำใช้

คะแนน	นครศรีธรรมราช	พัทลุง	ปัตตานี	สตูล	รวม
10	3	1	7	4	15
9	0	2	0	0	2
8	3	3	4	3	13
7	2	2	3	3	10
6	3	0	1	3	7
5	5	5	1	3	14
<5	0	1	0	1	2
รวม	16	14	16	17	63

ตารางที่ 2.18 จำนวนแหล่งน้ำสาธารณะ พื้นที่น้ำ และการใช้ประโยชน์ในแหล่งน้ำของหมู่บ้านในแต่ละจังหวัดที่ศึกษา

จำนวนแหล่งน้ำสาธารณะ	นครศรีธรรมราช	พัทลุง	ปัตตานี	สตูล	รวม
>5	2	1	0	3	6
5	0	1	1	0	2
4	1	1	0	1	3
3	1	1	4	2	8
2	1	7	2	4	14
1	7	4	4	3	18
0	4	1	5	4	14
รวม	16	16	16	17	
พื้นที่น้ำ (ไร่)					
>1000	1	0	0	1	2
501-1000	1	0	0	0	1
101-500	2	2	1	0	5
51-100	0	1	2	5	8
1-50	9	12	8	7	36
ร้อยละหมู่บ้านที่มีแหล่งน้ำสาธารณะและมีน้ำพอใช้	50.00	46.67	81.82	46.15	

ตารางที่ 2.19 ร้อยละของครัวเรือนที่มีบ่อน้ำดื่มใช้ส่วนตัวและจำนวนบ่อน้ำดื่มสาธารณะของแต่ละ
จังหวัดที่ศึกษา

ร้อยละของครัวเรือนที่มีบ่อน้ำดื่มส่วนตัว	นครศรีธรรมราช	พัทลุง	ปัตตานี	สตูล	รวม
91-100	5	3	6	4	18
81-90	0	2	1	2	5
71-80	0	2	0	2	4
61-70	2	0	0	1	3
51-60	0	3	0	1	4
41-50	0	1	1	1	3
31-40	0	0	1	1	2
21-30	0	1	0	1	2
11-20	1	1	1	3	6
1-10	3	3	2	2	10
0	5	0	4	0	9
รวมหมู่บ้านทั้งหมด	16	16	16	17	65
จำนวนบ่อน้ำดื่มสาธารณะ					
>60	0	0	1	0	1
51-60	0	0	1	0	1
41-50	0	0	0	0	0
31-40	0	0	0	0	0
21-30	0	0	0	0	0
11-20	0	0	0	1	1
1-10	7	13	8	15	43
รวม	7	13	10	16	46

ตารางที่ 2.20 ร้อยละของครัวเรือนที่มีบ่อน้ำบาดาลส่วนตัวและจำนวนบ่อน้ำบาดาลสาธารณะของแต่ละจังหวัดที่ศึกษา

ร้อยละของครัวเรือนที่มีบ่อน้ำบาดาลส่วนตัว	นครศรีธรรมราช	พัทลุง	ปัตตานี	สตูล	รวม
91-100	0	0	1	0	1
81-90	0	0	0	0	0
71-80	0	0	1	0	1
61-70	0	0	0	0	0
51-60	0	0	0	0	0
41-50	1	0	0	0	1
31-40	0	0	0	0	0
21-30	1	0	0	0	1
11-20	1	1	0	0	2
1-10	2	5	0	3	10
0	11	10	14	14	49
รวม	16	16	16	17	65
จำนวนบ่อน้ำบาดาลสาธารณะ					
6	0	1	0	0	1
5	0	1	0	3	4
4	0	1	1	2	4
3	2	2	1	2	7
2	3	2	4	5	14
1	3	3	1	0	7
0	8	6	9	5	28
รวม	16	16	16	17	65

ตารางที่ 2.21 จำนวนหมู่บ้านของแต่ละจังหวัดที่ศึกษาที่มีระบบประปาหมู่บ้าน

	นครศรีธรรมราช	พัทลุง	ปัตตานี	สตูล
ร้อยละของหมู่บ้านที่มีประปาหมู่บ้านใช้	50	50	94	36
ร้อยละของหมู่บ้านที่มีประปาหมู่บ้านพอใช้	50	50	67	34
จำนวนหมู่บ้านทั้งหมด	16	16	16	17

ตารางที่ 2.22 จำนวนหมู่บ้านของแต่ละจังหวัดที่ศึกษาจำแนกตามคะแนนระดับการพัฒนา

	นครศรีธรรมราช	พัทลุง	ปัตตานี	สตูล	รวม
จำนวนหมู่บ้านที่เคยส่งเข้าประกวด	1	4	2	4	11
ประมาณการคะแนนระดับการพัฒนา					
10	0	0	1	1	2
9	0	2	0	0	2
8	5	3	5	4	17
7	5	8	2	7	22
6	1	1	2	0	4
5	4	2	4	4	15
<5	1	0	2	1	4
รวม	16	16	16	17	65

รูปที่ 3 หมู่บ้านชาวประมง ต.แหลมสน อ.ละงู จ.สตูล

รูปที่ 4 หมู่บ้านชาวประมง แหลมตะลุมพุก จ.นครศรีธรรมราช

รูปที่ 5 มัสยิดในหมู่บ้านชาวประมง ต.ละงู อ.ละงู จ.สตูล

รูปที่ 6 ถนนภายในหมู่บ้าน อ.ปากพนัง จ.นครศรีธรรมราช

รูปที่ 7 ถนนภายในหมู่บ้านประมง แหลมตะลุมพุก จ.นครศรีธรรมราช

รูปที่ 8 ร้านขายของชำ ต.ป่าบอน อ.ป่าบอน จ.พัทลุง

รูปที่ 9 สัมภาษณ์ผู้ใหญ่บ้าน ต.ป่าบอน อ.ป่าบอน จ.พัทลุง

รูปที่ 10 สัมภาษณ์ผู้ใหญ่บ้าน อ.ท่าศาลา จ.นครศรีธรรมราช

บทที่ 3

สภาพเศรษฐกิจและสังคมของครัวเรือนคนยากจนดักดาน

ในบทนี้จะอธิบายถึงสภาพเศรษฐกิจและสังคมของครัวเรือนยากจนดักดานในภาคใต้ ที่ได้ทำการสำรวจและศึกษา โดยจะแยกอธิบายเป็นหัวข้อต่าง ๆ ที่เกี่ยวข้องและส่งผลกระทบต่อสภาพเศรษฐกิจและสังคมของครัวเรือนยากจน ซึ่งจะสามารถนำไปสู่การสรุปถึงปัญหาความยากจนได้ในบทต่อไป

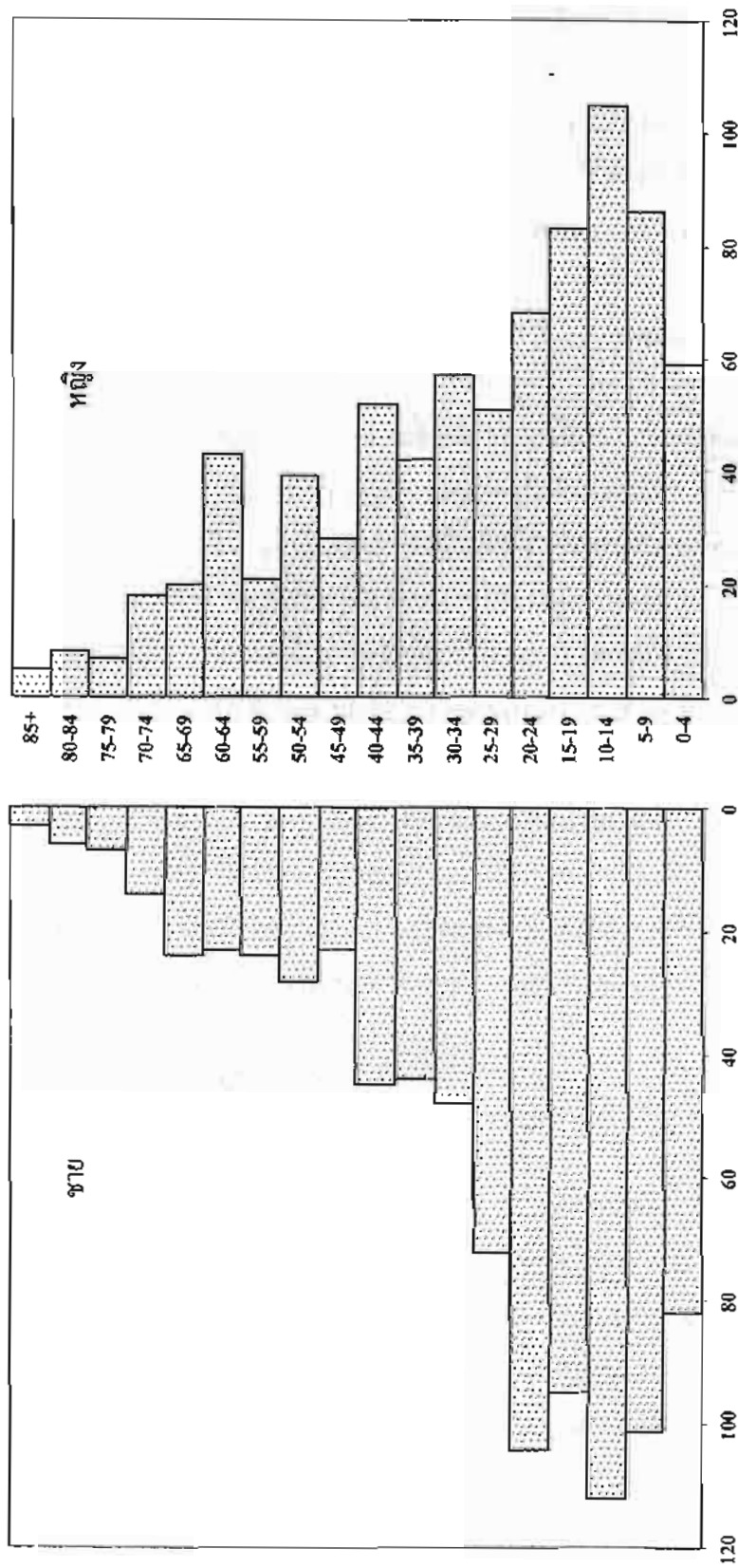
3.1 ลักษณะและขนาดของครัวเรือน

ลักษณะและขนาดของครัวเรือนมีความสำคัญทั้งในแง่สังคมและเศรษฐกิจ ครัวเรือนที่มีจำนวนสมาชิกพอเหมาะจะทำให้ภาระและความรับผิดชอบของหัวหน้าครัวเรือนมีไม่มากเกินไป หัวหน้าครัวเรือนสามารถส่งเสริม เลี้ยงดูและช่วยเหลือสมาชิกในครัวเรือนได้อย่างทั่วถึง ซึ่งเมื่อสมาชิกเข้าสู่วัยทำงานแล้วจะสามารถสร้างรายได้เพื่อมาช่วยเหลือครอบครัวอีกทางหนึ่งได้ สำหรับครัวเรือนยากจนดักดานในภาคใต้พบว่าครัวเรือนส่วนใหญ่จะประกอบด้วยครอบครัวเดี่ยวคือมีเพียงหนึ่งครอบครัวอาศัยในบ้านโดยพบถึงร้อยละ 86.5 ของครัวเรือนทั้งหมดที่สำรวจ อย่างไรก็ตามการอยู่รวมกันของสองครอบครัวในบ้านหนึ่งหลังยังมีอยู่ โดยเฉพาะในจังหวัดปัตตานี ทำให้จำนวนครอบครัวเฉลี่ยในบ้านหนึ่งหลังเท่ากับ 1.16 (ตารางที่ 3.1)

จากการศึกษายังพบว่าครัวเรือนโดยเฉลี่ยมีสมาชิก 5.05 คน โดยแบ่งเป็นผู้ชายกับผู้หญิงประมาณครึ่งต่อครึ่ง น่าสังเกตว่าครัวเรือนที่มีลูกมากหรือมีจำนวนสมาชิกในครัวเรือนมากกว่า 5 คนมีอยู่ถึงร้อยละ 34.1 โดยครัวเรือนในจังหวัดปัตตานียังคงเป็นครัวเรือนที่มีจำนวนสมาชิกมากที่สุดกว่าจังหวัดอื่น ซึ่งมีผลกระทบในทางเศรษฐกิจและสังคมต่อครัวเรือนยากจนมากพอสมควร (ตารางที่ 3.2 และ 3.3)

3.2 โครงสร้างประชากร

การสำรวจโครงสร้างประชากรของครัวเรือนยากจนพบว่าร้อยละ 56.1 เป็นคนในวัยทำงาน ซึ่งสามารถทำงานสร้างรายได้ให้ตนเองและครอบครัวได้ ส่วนที่เหลืออีกร้อยละ 33.1 และ 10.8 เป็นเด็กและคนชราตามลำดับ (ตารางที่ 3.4) จากจำนวนเด็กและคนชราที่สูงกว่าร้อยละ 40 ทำให้อัตราส่วนผู้เป็นภาระพึ่งพิงสูงถึง 78.2 ซึ่งจะพบว่าในจังหวัดนครศรีธรรมราชและพัทลุงมีอัตราส่วนผู้เป็นภาระพึ่งพิงต่ำ ในขณะที่จังหวัดปัตตานีซึ่งมีคนในครัวเรือนจำนวนมากมีอัตราส่วนผู้เป็นภาระพึ่งพิงสูงที่สุด เมื่อมีคนที่เป็นภาระมากทำให้คนทำงานในครัวเรือนต้องแบ่งปันรายได้ส่วนใหญ่สำหรับการเลี้ยงดูคนดังกล่าว และเมื่อรวมกับ

รูปที่ 11 : โครงสร้างประชากรของครัวเรือนยากจน

ค่าใช้จ่ายต่างๆ สำหรับตนเองแล้วทำให้ครัวเรือนมีปัญหาเรื่องความไม่สมดุลระหว่างรายได้กับรายจ่ายซึ่งเป็นสาเหตุสำคัญสาเหตุหนึ่งที่น่าไปสู่ความยากจน

ในตารางที่ 3.6.1 ซึ่งแสดงถึงเพศ อายุ และสถานภาพสมรสของหัวหน้าครัวเรือนยากจน 326 คน จะเห็นว่าหัวหน้าครัวเรือนร้อยละ 72.6 เป็นชาย หัวหน้าครัวเรือนที่เป็นหญิงมี ร้อยละ 27.4 ซึ่งนับว่าเป็นจำนวนไม่น้อย ส่วนใหญ่มีอายุมากกว่า 50 ปีขึ้นไป และเป็นหม้าย ในภาพรวมหัวหน้าครัวเรือนทั้งชายและหญิงร้อยละ 56.5 มีอายุมากกว่า 50 ปีขึ้นไป ในช่วงอายุ 70 ปีขึ้นไปในกลุ่มตัวอย่างนี้มีถึงร้อยละ 13.5 เป็นการยืนยันถึงสภาพความยากจนในชนบทส่วนใหญ่จะเป็นกลุ่มผู้สูงอายุ ทำให้โอกาสที่จะต่อสู้ให้ตนเองและครอบครัวพ้นความยากจนมีน้อย

3.3 อัตราการเกิด การตาย และการเพิ่มขึ้นตามธรรมชาติ

ครัวเรือนยากจนมีอัตราการเกิดเท่ากับ 11.48 ต่อพันคน และอัตราการตายเท่ากับ 4.48 ต่อพันคน (ตารางที่ 3.5) ในภาพรวม ไม่สูงกว่าค่าเฉลี่ยของประเทศ ปี 2541 คือ 17.00 และ 7.00 ต่อพันคน อย่างไรก็ตาม ข้อมูลแสดงให้เห็นว่าครัวเรือนยากจนที่นับถือศาสนาอิสลามในจังหวัดปัตตานี มีอัตราการเกิดที่สูงกว่าจังหวัดอื่น คือ 17.08 ต่อพัน และยังมียอัตราการตายของทารกสูงที่สุดกว่าจังหวัดอื่นด้วย ซึ่งสิ่งนี้สะท้อนให้เห็นปัญหาทางด้านสาธารณสุขของครัวเรือนยากจนระดับหนึ่งและการเพิ่มของจำนวนประชากรอย่างรวดเร็วของครัวเรือนยากจนในจังหวัดปัตตานี นำไปสู่การมีภาระพึ่งพิงสูง

3.4 การศึกษา

คนยากจนภายใต้ส่วนใหญ่มีระดับการศึกษาสูงสุดไม่เกินประถมศึกษา หัวหน้าครัวเรือนผู้ต้องรับผิดชอบความเป็นอยู่ดีของครัวเรือนจบการศึกษาระดับประถมศึกษาร้อยละ 67.8 และที่ไม่ได้รับการศึกษาในโรงเรียนเลยมีอยู่ถึงร้อยละ 28.8 (ตารางที่ 3.6) สมาชิกในครัวเรือนคนอื่นๆ ซึ่งสิ้นสุดการเรียนแล้วส่วนใหญ่ก็มีการศึกษาระดับสูงสุดคือประถมศึกษาเช่นกัน ความแตกต่างจะมีอยู่บ้างคืออัตราที่ไม่ได้เรียนหนังสือของสมาชิกในครัวเรือนของคนรุ่นลูกลดลงจากคนรุ่นพ่อคือลดลงจากร้อยละ 28.8 เป็น 20.19 (ตารางที่ 3.7) แสดงว่าคนรุ่นหลังของครัวเรือนยากจนมีโอกาสได้รับการศึกษาระดับพื้นฐานมากขึ้นถึงแม้ว่าจะไม่สูงไปกว่าระดับประถมศึกษาก็ตาม

เมื่อมองในรายจังหวัดจะพบว่าปัตตานียังคงเป็นจังหวัดที่มีปัญหาประชากรไม่ได้รับการศึกษามากที่สุด ส่วนนครศรีธรรมราชซึ่งเป็นจังหวัดที่มีขนาดใหญ่ที่สุดในบรรดาสี่จังหวัดมีประชากรที่มีการศึกษาระดับต่างๆ มากที่สุด

3.5 อาชีพและการเปลี่ยนแปลงอาชีพ

จากตารางที่ 3.8 เราจะพบว่าประชากรที่สิ้นสุดการเรียนแล้วประกอบอาชีพต่าง ๆ กันดังนี้

3.5.1 อาชีพหลัก

อาชีพหลักของประชากรที่ทำการศึกษามีสองอาชีพคือหนึ่งรับจ้างทั่วไป และสองทำการเกษตรโดยมีจำนวนประชากรที่ประกอบอาชีพทั้งสองนี้ร้อยละ 36.1 และ 31.5 ตามลำดับ นอกจากนี้ยังพบว่าประชากรที่ระบุว่าไม่มีอาชีพมีอยู่ถึงร้อยละ 25.9 โดยพบในจังหวัดปัตตานีมากที่สุดคือร้อยละ 30.8 ของประชากรกลุ่มดังกล่าวในจังหวัดนี้ ซึ่งตัวเลขนี้สะท้อนให้เห็นสาเหตุของการปราศจากรายได้อันจะนำมาซึ่งปัญหาความยากจนในครัวเรือน (ตาราง 3.8)

3.5.2 อาชีพรอง

จากการสำรวจพบว่าร้อยละ 81.2 ของผู้ที่สิ้นสุดการเรียนแล้วมีรายได้จากอาชีพแรกเป็นหลักและไม่ได้ประกอบอาชีพรองเพื่อเพิ่มรายได้และลดความเสี่ยงจากการขาดรายได้ให้ครัวเรือน ในส่วนผู้ที่ไม่มีอาชีพรองนี้ผู้ที่ทำอาชีพประมงมีจำนวนมากที่สุด ผู้ที่มีอาชีพรองจะทำงานรับจ้างทั่วไปและทำการเกษตรคิดเป็นร้อยละ 8.6 และ 7.4 ตามลำดับ (ตาราง 3.9)

3.5.3 การเปลี่ยนแปลงอาชีพ

จากตารางที่ 3.10 จะพบว่าประชากรของครัวเรือนยากจนคัดค้านในภาคใต้ถึงร้อยละ 90.3 ได้ยึดถืออาชีพที่ทำอยู่ในปัจจุบันมาเป็นเวลาอย่างน้อย 5 ปี ซึ่งก็คือการทำงานรับจ้างทั่วไป และการเกษตร แม้ว่าอาชีพทั้งสองจะเป็นอาชีพที่มีรายได้น้อยและไม่แน่นอน สะท้อนให้เห็นว่าคนยากจนในภาคใต้มีความสามารถในการเปลี่ยนแปลงอาชีพน้อย มีความไม่มั่นคงในรายได้ โดยเฉพาะในกรณีที่มีการเกิดวิกฤติเศรษฐกิจ รวมทั้งการร่อยหรอของทรัพยากรธรรมชาติ

3.6 จำนวนวันทำงานต่อปี

คนยากจนในภาคใต้ใช้เวลาทำงานในอาชีพทั้งสิ้นเพียง 168.7 วันต่อปี แบ่งเป็นการทำงานในอาชีพหลัก 147.8 วันและอาชีพรอง 20.9 วัน จากจำนวนวันทำงานที่น้อยเช่นนี้ชี้ให้เห็นว่าอาชีพที่คนยากจนทำอยู่ในปัจจุบันไม่ว่าจะเป็นอาชีพรับจ้างทั่วไปหรืออาชีพการเกษตรมีความไม่แน่นอนสูง อันจะนำมาซึ่งรายได้โดยรวมที่น้อยและไม่มั่นคง (ตารางที่ 3.11)

3.7 การทำงานรับจ้าง

จากการศึกษาพบว่าในจำนวนผู้ที่สิ้นสุดการเรียนแล้วร้อยละ 48 ทำงานรับจ้างและกว่าครึ่งหนึ่ง (ร้อยละ 50.4) ทำงานรับจ้างเกี่ยวกับการเกษตร เช่น รับจ้างกรีดยาง รับจ้างเก็บเกี่ยวข้าว ในขณะที่การทำงานรับจ้างเป็นลูกเรือประมงและรับจ้างทำขนมนมีจำนวนคิดเป็นร้อยละ 10.6 และ 10.4 ตามลำดับ ส่วนการรับจ้างก่อสร้างและทำงานในโรงงานสำรวจพบเพียงร้อยละ 8.6 และ 8.0 เท่านั้น (ตารางที่ 3.12, 3.13)

เมื่อมองเป็นรายจังหวัดจะพบว่าประชากรจังหวัดพัทลุงซึ่งทำเกษตรกรรมเป็นหลักมีการทำงานรับจ้างสูงที่สุดโดยเฉพาะในการรับจ้างเกี่ยวกับเกษตรกรรม ในขณะที่ประชากรในจังหวัดปัตตานีซึ่งส่วนใหญ่เป็นชาวประมงมีการทำงานรับจ้างน้อยที่สุด ส่วนประชากรในจังหวัดสตูลทำงานรับจ้างประมงมากกว่าประชากรจังหวัดอื่นๆ

สำหรับสถานที่ทำงานรับจ้างส่วนใหญ่จะอยู่ในจังหวัดของตนเองคือคิดเป็นร้อยละ 83.6 รองลงมาคือไปทำงานต่างถิ่นเช่นจังหวัดอื่นๆในภาคใต้ ประเทศมาเลเซียและกรุงเทพมหานครเพียงร้อยละ 10.6 3.4 และ 1.8 ตามลำดับเท่านั้น (ตารางที่ 3.14) การย้ายถิ่นออกไปทำงานที่อื่นน้อยแสดงว่าคนยากจนภาคใต้เลือกที่จะอยู่และทำงานในจังหวัดและภูมิภาคของตนมากกว่าถึงแม้ว่าจะมีความแน่นอนในอาชีพไม่มากดังที่สะท้อนให้เห็นจากข้อมูลในตารางที่ 3.11 รวมถึงตารางที่ 3.15 ที่พบว่ามีคนยากจนที่ทำงานรับจ้างเพียงร้อยละ 55 ที่มีงานรับจ้างให้ทำตลอดปี

3.8 การย้ายถิ่น

การย้ายถิ่นของครัวเรือนยากจนคัดค้านที่ทำการศึกษามีสองลักษณะคือการย้ายเข้ามาในและย้ายออกจากหมู่บ้านแบบถาวรและแบบชั่วคราว การย้ายออกแบบถาวรหมายถึงการย้ายออกไปจากหมู่บ้านและไม่กลับมานานตั้งแต่ 6 เดือนขึ้นไป ในขณะที่การย้ายออกแบบชั่วคราวมีการกลับมาอยู่ในหมู่บ้านเดิมภายในระยะเวลา 6 เดือนนับจากวันแรกที่ย้ายออกไป ส่วนการย้ายเข้าแบบถาวรหมายถึงการย้ายเข้ามาอยู่ในหมู่บ้าน

โคหมู่บ้านหนึ่งนานตั้งแต่ 6 เดือนขึ้นไป ในขณะที่การย้ายเข้าแบบชั่วคราวมีการย้ายเข้าและย้ายออกไปจากหมู่บ้านภายในระยะเวลา 6 เดือน ซึ่งผลจากการศึกษาพบลักษณะการย้ายถิ่นดังนี้

3.8.1 อัตราการย้ายถิ่น

จากตารางที่ 3.16 จะพบว่าอัตราการย้ายออกถาวรของครัวเรือนยากจนคัดค้านในภาคใต้คิดเป็นร้อยละ 4.29 ในขณะที่การย้ายออกชั่วคราวจะมีอัตราต่ำกว่าคือมีเพียงร้อยละ 2.32 แสดงว่าการย้ายออกไปเพื่อไปทำงานที่อื่นแบบชั่วคราวมีน้อย ในขณะที่การย้ายถิ่นฐานออกไปอย่างถาวรจะมีมากกว่าโดยเฉพาะในจังหวัดนครศรีธรรมราชที่มีการย้ายถิ่นแบบถาวรในอัตราสูง ลักษณะการย้ายถิ่นที่ค้นพบนี้ตรงกับการศึกษาโดยทั่วไปในเรื่องการย้ายถิ่นของภาคใต้ในภาพรวมที่มีอัตราต่ำ อย่างไรก็ตามสำหรับจำนวนผู้ย้ายออกอย่างถาวรจะมีเพียง 0.22 คนต่อครัวเรือนเท่านั้น (ตารางที่ 3.17)

สำหรับการย้ายเข้าทั้งแบบถาวรและแบบชั่วคราวจะมีเพียงเล็กน้อย โดยมีผู้ย้ายเข้ามาอาศัยอยู่ในหมู่บ้านแบบชั่วคราวจะมีมากกว่าคิดเป็นร้อยละ 0.93 หรือคิดเป็นจำนวนคนเพียง 0.05 คนต่อครัวเรือนเท่านั้น

3.8.2 ลักษณะของผู้ย้ายถิ่น แพล่งที่ไปอยู่ และอาชีพที่ไปทำ

จากการศึกษาพบว่าสมาชิกของครัวเรือนยากจนภาคใต้ที่ย้ายถิ่นออกไปจะเป็นเพศชายและเพศหญิงเกือบเท่ากัน คือร้อยละ 51.2 และ 48.8 คือเป็นทั้งลูกชายและลูกสาวของหัวหน้าครัวเรือนในอัตราส่วนที่ใกล้เคียงกันคือร้อยละ 42.7 สำหรับลูกชายและร้อยละ 41.5 สำหรับลูกสาว (ตารางที่ 3.18, 3.19) ทั้งนี้ร้อยละ 61 ของผู้ที่ย้ายถิ่นออกไปมีการศึกษาเพียงระดับประถมศึกษา (ตารางที่ 3.20) ร้อยละ 15.9 มีการศึกษาระดับมัธยมศึกษาตอนต้น และส่วนใหญ่ (ร้อยละ 89) จะเป็นผู้ที่อยู่ในวัยแรงงานคือ 15-59 ปี ช่วงอายุ 15-29 ปี มีการย้ายถิ่นมากที่สุดร้อยละ 62.2 (ตารางที่ 3.21) สำหรับสถานที่ที่ย้ายไปอยู่จะย้ายไปยังจังหวัดอื่นในภาคใต้เป็นอันดับหนึ่ง (ร้อยละ 39) รองลงมาคือกรุงเทพมหานครและจังหวัดที่ผู้ย้ายมีภูมิลำเนา (ตารางที่ 3.22) มีร้อยละ 8.5 ที่ย้ายถิ่นไปทำงานต่างประเทศ ส่วนใหญ่คือประเทศมาเลเซีย เพราะความสะดวกในการข้ามพรมแดนไป และความใกล้เคียงทางภาษาและวัฒนธรรม ตลอดจนค่าจ้างที่สูงกว่าที่เป็นแรงจูงใจ โดยกว่าครึ่งหนึ่ง (ร้อยละ 51.2) ของผู้ที่ย้ายออกไปจะไปทำงานรับจ้างทั่วไปในสถานที่ใหม่ (ตารางที่ 3.23) ผู้ย้ายที่ทำงานรับจ้างเป็นเพศชายเป็นส่วนใหญ่ โดยเพศหญิงจะย้ายออกไปเพื่อเรียนหนังสือมากกว่า

3.9 สถานภาพการสมรสของหัวหน้าครัวเรือน

จากการศึกษาพบว่าร้อยละ 69.3 ของหัวหน้าครัวเรือนยากจนคัดค้านที่สำรวจแต่งงานอยู่กินกับคู่ครองของตน อีกร้อยละ 23.6 และร้อยละ 6.1 เป็นหม้ายและหย่าร้างกับคู่ครองตามลำดับ โดยเฉพาะหัวหน้าครัวเรือนในจังหวัดพัทลุงที่เป็นหม้ายถึงร้อยละ 48 ซึ่งในกรณีเป็นหม้ายและหย่าร้างหมายถึงการที่หัวหน้าครัวเรือนต้องอยู่คนเดียวปราศจากผู้ที่จะเป็นผู้นำในกรณีหัวหน้าครัวเรือนเป็นผู้หญิง หรือขาดผู้ที่จะสามารถช่วยหารายได้รวมทั้งดูแลครอบครัวในกรณีหัวหน้าครัวเรือนเป็นผู้ชาย ทำให้ครัวเรือนขาดความพร้อมในด้านต่างๆทั้งทางเศรษฐกิจและสังคม (ตารางที่ 3.24)

3.10 การวางแผนครอบครัว

จากการศึกษาพบว่าครัวเรือนยากจนคัดค้านในภาคใต้ร้อยละ 64.1 ไม่เคยใช้วิธีการคุมกำเนิดใดๆ โดยเฉพาะในจังหวัดปัตตานีมีครัวเรือนถึงร้อยละ 82.5 ที่ไม่เคยใช้วิธีการคุมกำเนิด ในขณะที่ครัวเรือนที่เคยใช้นิยมใช้วิธีการคุมกำเนิดแบบสะดวกและชั่วคราวคือแบบกินยาคุมกำเนิดมากที่สุดคิดเป็นร้อยละ 38.5 ของครัวเรือนที่เคยใช้ทั้งหมด วิธีการลงมาคือฉีดยา ร้อยละ 29.9 ข้อมูลนี้สามารถอธิบายถึงสาเหตุของการมีสมาชิกในครัวเรือนมากในครัวเรือนยากจนภาคใต้ได้อย่างดี (ตารางที่ 3.25, 3.26)

3.11 จำนวนบุตรและอัตราการตายของบุตร

จากการศึกษาพบว่าหัวหน้าครัวเรือนยากจนภาคใต้มีบุตรเฉลี่ย 5.18 คน ซึ่งนับว่าสูงเมื่อเปรียบเทียบกับความสามารถในการหารายได้ของหัวหน้าครัวเรือน จากจำนวนบุตรทั้งหมดพบว่าในบุตร 100 คนจะมีบุตรเสียชีวิต 14.9 คน โดยเป็นการเสียชีวิตก่อนคลอด(แท้ง) 4.5 คนและเสียชีวิตในเวลาต่อมาอีก 10.4 คน (ตารางที่ 3.27) โดยกว่าครึ่งของบุตรที่เสียชีวิตก่อนคลอด (ร้อยละ 52.1) จะมีอายุอยู่เพียงในช่วงขวบปีแรกซึ่งจังหวัดปัตตานีปรากฏการเสียชีวิตในช่วงอายุนี้นับเป็นอันดับหนึ่ง นอกจากนี้อีกร้อยละ 17 เสียชีวิตเมื่อมีอายุมากกว่า 20 ปีขึ้นไปแล้ว (ตารางที่ 3.28) ทั้งนี้การตายของบุตรกว่าร้อยละ 41.8 หัวหน้าครัวเรือนไม่สามารถระบุสาเหตุการตายได้ (ตารางที่ 3.29) จากข้อมูลนี้สะท้อนให้เห็นว่าการดูแลรักษาเด็กทารกของครัวเรือนยากจนยังประสบปัญหาสุขภาพอนามัยอีกมากทำให้ต้องสูญเสียบุตรซึ่งควรจะเติบโตมาเป็นกำลังของครอบครัว

3.12 ความพิการและการเจ็บป่วยเรื้อรัง

ความพิการและการเจ็บป่วยเรื้อรังส่งผลกระทบต่อความสามารถในการหารายได้ทั้งต่อคนที่พิการ และเจ็บป่วยเองรวมถึงสมาชิกในครัวเรือนนั้นๆ ไม่มากนักน้อย จากการศึกษพบว่าในครัวเรือนยากจนทุกๆ 10 ครัวเรือนจะพบครัวเรือนที่มีคนพิการอยู่ 1 คนเสมอและโดยเฉลี่ยในหนึ่งครัวเรือนจะมีคนพิการอยู่ 0.12 คน (ตารางที่ 3.30)

สำหรับผู้เจ็บป่วยเรื้อรังในครัวเรือนพบว่าร้อยละ 36.5 ของครัวเรือนที่ศึกษาทั้งหมดมีผู้เจ็บป่วยเรื้อรังอาศัยอยู่ในบ้านหนึ่งคน หรือถ้ามองในภาพรวมจะพบว่าทุกสองครัวเรือนจะพบผู้เจ็บป่วยเรื้อรังอย่างน้อยหนึ่งคน (ตารางที่ 3.31)

สำหรับโรคเรื้อรังที่เป็นกันมากที่สุดคือโรคระบบทางเดินหายใจ (ร้อยละ 17.5 วัน) ส่วนโรคหัวใจ โรคเกี่ยวกับข้อ และโรคความดันตามมาเป็นอันดับต่อมา (ดูตารางที่ 3.32)

3.13 ลักษณะตัวม

ผลการสำรวจพบว่าบ้านของครัวเรือนยากจนคัดค้านในภาคใต้ถึงร้อยละ 30.4 ไม่มีตัวมอยู่ในบ้าน ไม่ว่าจะเป็นตัวมซึ่งมีลักษณะตัวมส่วนใหญ่ที่พบเห็นหรือตัวมหลุมก็ตาม จังหวัดปัตตานีจะมีปัญหาในเรื่องการไม่มีตัวมมากที่สุด (ร้อยละ 70) ข้อมูลนี้แสดงให้เห็นว่าสุขอนามัยพื้นฐานซึ่งมีความสำคัญต่อสุขภาพอนามัยของคนในครัวเรือนยากจนรวมทั้งสังคมรอบข้างควรได้รับการดูแลให้มากขึ้นจากหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง (ตารางที่ 3.33)

3.14 ลักษณะของบ้านที่พักอาศัย

จากจำนวนครัวเรือนยากจน 326 ครัวเรือนที่ทำการศึกษาพบว่าลักษณะบ้านของครัวเรือนส่วนใหญ่จะมีลักษณะเป็นบ้านไม้ชั้นเดียวได้สูงพื้นดินซึ่งมีถึงร้อยละ 62.9 ของจำนวนบ้านทั้งหมด ลักษณะบ้านที่พบเห็นบ่อยรองลงมาได้แก่บ้านไม้ชั้นเดียวติดพื้น (พื้นซีเมนต์) (ร้อยละ 12) และบ้านก่อด้วยอิฐบล็อกชั้นเดียวพื้นซีเมนต์ (ร้อยละ 10.4) (ตารางที่ 3.34) สำหรับลักษณะหลังคาบ้านจะพบหลังคาบ้านเป็นกระเบื้องอยู่ประมาณครึ่งหนึ่งของจำนวนบ้านที่ศึกษาทั้งหมด (ตารางที่ 3.35)

สำหรับมูลค่าของบ้านในปัจจุบันตามความคิดของหัวหน้าครัวเรือนนั้นสามารถแบ่งบ้านออกเป็นกลุ่มใหญ่ตามมูลค่าบ้านได้สองกลุ่มด้วยกันคือกลุ่มแรกมูลค่าบ้านจะอยู่ในช่วง 40,001-100,000 บาทจะมีอยู่ร้อยละ 35.3 ของบ้านที่ศึกษาทั้งหมด ในขณะที่กลุ่มที่สองมูลค่าของบ้านจะน้อยลงมาคืออยู่ในช่วง 5,001-

20,000 บาทซึ่งจะมีอยู่ร้อยละ 30 ของจำนวนบ้านทั้งหมด โดยบ้านของครัวเรือนยากจนในจังหวัด นครศรีธรรมราชและพัทลุงจะมีมูลค่าเฉลี่ยเท่ากันๆที่ประมาณ 52,000 บาท (ตารางที่ 3.36)

ทั้งนี้จากจำนวนบ้านทั้งหมดพบว่าสามในสี่เป็นบ้านที่หัวหน้าครัวเรือนเป็นเจ้าของเองและอีกร้อย ละ 15 เป็นบ้านที่อยู่โดยไม่ต้องเสียค่าเช่า จากข้อมูลนี้แสดงว่าร้อยละ 90 ของบ้านที่ทำการสำรวจไม่มีค่าใช้จ่ายในเรื่องค่าเช่าบ้านทำให้ครัวเรือนยากจนลดภาระรายจ่ายประจำปีไปได้พอสมควร (ตารางที่ 3.37)

3.15 การถือครองที่ดิน

การถือครองที่ดินในที่นี้หมายถึงการถือครองที่ดินนอกเหนือจากที่ดินบริเวณบ้าน ผลการศึกษาพบว่าครัวเรือนยากจนภาคใต้มีที่ดินเป็นของตนเองน้อยเพียง 2.52 ไร่ต่อครัวเรือนซึ่งคิดเป็นร้อยละ 68.11 ของ จำนวนที่ดินทั้งสิ้นที่ถือครองคือ 3.70 ไร่โดยเฉพาะครัวเรือนยากจนในจังหวัดนครศรีธรรมราชและปัตตานี จะมีจำนวนที่ดินเป็นของตนเองน้อยมาก (ตารางที่ 3.38) ข้อมูลนี้สนับสนุนตารางที่ 3.8 เรื่องอาชีพของ ประชากรคนยากจนที่ว่าส่วนใหญ่ทำงานรับจ้างทั่วไปและประกอบอาชีพเกษตรซึ่งได้แก่การประมง และ กสิกรรมอื่นๆ ซึ่งครัวเรือนอาชีพเหล่านี้ส่วนใหญ่มีที่ดินทำกินน้อยหรือไม่เลยทำให้โอกาสในการเพิ่มและ เปลี่ยนแปลงการผลิตทางด้านเกษตรกรรมในปัจจุบันรวมทั้งการเปลี่ยนอาชีพมาเป็นเกษตรกรของผู้ที่เป็น ชาวประมงมีน้อย

ทั้งนี้ครัวเรือนที่ไม่มีที่ดินเป็นของตนเองแม้แต่นึ่งไร่มียู้งถึงร้อยละ 58 ของครัวเรือนทั้งหมดที่ ศึกษา ในขณะที่อีกร้อยละ 30.1 มีที่ดินเพียง 1-5 ไร่เท่านั้น (ตารางที่ 3.39)

3.16 การเปลี่ยนแปลงของจำนวนพื้นที่ดิน

การเปลี่ยนแปลงของจำนวนที่ดินที่ถือครองหมายถึงการเพิ่มขึ้นหรือลดลงของปัจจัยการผลิตซึ่งส่ง ผลต่อการสร้างรายได้ให้ครอบครัว จากการศึกษาพบว่าครัวเรือนยากจนในภาคใต้ถึงร้อยละ 77.3 มีที่ดิน จำนวนเท่าเดิมตั้งแต่อดีตจนถึงปัจจุบัน (ตารางที่ 3.40) ซึ่งหมายถึงผู้ที่ไม่มีที่ดินในอดีตปัจจุบันก็ยังไม่ มีเหมือนเดิม ผู้ที่มีน้อยก็ยังมีน้อยเหมือนเดิม ในขณะที่เดียวกันผู้ที่มีที่ดินในอดีตถึงร้อยละ 16.9 ปัจจุบันมีที่ดิน ลดลง ซึ่งจำนวนที่ดินที่ลดลงเฉลี่ยต่อครัวเรือนเท่ากับ 1.94 ไร่โดยครัวเรือนยากจนในจังหวัดสตูลมีจำนวนที่ ดินลดลงมากที่สุดคือลดลงไป 3.21 ไร่ ทั้งนี้การขายที่ดินออกไปเป็นสาเหตุหลักในการลดลงของที่ดินถือ ครอง ในทางกลับกันครัวเรือนที่มีที่ดินมากขึ้นจากอดีตมีน้อยและจำนวนที่ดินที่เพิ่มเพียง 0.22 ไร่ต่อครัว เรือนก็ยังถือว่าน้อย (ตารางที่ 3.41) อย่างไรก็ตามครัวเรือนอาชีพรับจ้างและอาชีพประมง อาจใช้ปัจจัยการ ผลิตที่เพิ่มขึ้นนี้เป็นแหล่งสร้างรายได้เสริมให้ครอบครัวได้เช่นการใช้ที่ดินปลูกผัก เลี้ยงปลาเป็นต้น

3.17 การทำการเกษตร

ตามข้อมูลทีกล่าวนมาแล้วข้างต้นว่าคนยากจนที่สำรวจประมาณหนึ่งในสามมีอาชีพรับจ้าง อีกหนึ่งในสามทำการเกษตรซึ่งได้แก่ การปลูกพืช การเลี้ยงสัตว์ และการประมง และอีกเกือบหนึ่งในสามไม่มีอาชีพ เมื่อศึกษาเป็นรายครัวเรือนพบว่า มีครัวเรือนจำนวน 162 ครัวเรือนหรือร้อยละ 49.7 มีการทำการเกษตรในขณะอีกครั้งหนึ่งไม่ได้ทำการเกษตร (ตารางที่ 3.42) ดังรายละเอียดต่อไปนี้

3.17.1 การปลูกพืช

จากตารางที่ 3.43 พบว่าการปลูกข้าวเจ้าเป็นการทำการเกษตรที่พบเห็นมากที่สุดในครัวเรือนยากจน รองลงมาคือมะพร้าว ยางพารา และกล้วยที่ครัวเรือนยากจนที่นิยมปลูก โดยผลผลิตเฉลี่ยต่อไร่ของพืชทั้งสี่ คือ 191.89, 200.49, 255.85, 608.40 กิโลกรัมต่อไร่ (ตารางที่ 3.44) ซึ่งสำหรับผลผลิตของข้าวต่อไร่เมื่อเปรียบเทียบกับผลผลิตต่อไร่เฉลี่ยของภาคใต้ที่ 374 กิโลกรัม/ไร่/ปี ยังพบว่ายังต่ำอยู่มาก ในขณะที่ผลผลิตยางพาราต่อไร่สูงกว่าผลผลิตเฉลี่ยต่อไร่ของภาคใต้ที่ 232 กิโลกรัม/ไร่/ปี อยู่เล็กน้อย (ศูนย์พัฒนาภาคใต้ 2541:189,204) โดยจังหวัดที่มีการปลูกพืชหลากหลายที่สุดได้แก่จังหวัดนครศรีธรรมราชและจังหวัดสตูล ในขณะที่จังหวัดพัทลุงปลูกพืชน้อยชนิดที่สุดโดยข้าวเป็นพืชหลักที่ทำการเพาะปลูกในหมู่ครัวเรือนยากจน

อย่างไรก็ตามการทำการเกษตรโดยเฉพาะการปลูกข้าวเจ้ามีจุดประสงค์เพื่อการบริโภคในครัวเรือนเท่านั้น ทั้งนี้เนื่องจากพื้นที่ดินมีน้อยและผลผลิตต่อไร่ต่ำจนทำให้ไม่มีผลผลิตเหลือเพียงพอที่จะนำไปจำหน่ายได้

3.17.2 การเลี้ยงสัตว์

จากการศึกษาพบว่าไก่เป็นสัตว์ที่ครัวเรือนยากจนในทุกจังหวัดนิยมเลี้ยงมากที่สุดคือร้อยละ 44.2 ของครัวเรือนทั้งหมด ในขณะที่การเลี้ยงเป็ดและวัวพบเห็นอยู่ในครัวเรือนเพียงร้อยละ 14.4 และ 10.7 ตามลำดับ (ตารางที่ 3.45) ทั้งนี้สัตว์เล็กเช่นไก่และเป็ดเลี้ยงไว้เพื่อบริโภคในบ้านเป็นหลักและจำหน่ายบ้างในบางโอกาส โดยจำนวนไก่ เป็ด และวัวเฉลี่ยที่ครัวเรือนเลี้ยงไว้เท่ากับ 15.11, 11.34 และ 2.86 ตัวตามลำดับ (ตารางที่ 3.46)

3.18 รายได้และแหล่งที่มาของรายได้

จากการศึกษาพบว่าครัวเรือนยากจนภาคใต้มีรายได้เฉลี่ย 54,862.33 บาทต่อปีหรือเท่ากับ 4,571.86 บาทต่อเดือน โดยรายได้ร้อยละ 52.3 เป็นรายได้ที่มาจากการเกษตรซึ่งรวมถึงการรับจ้างในภาคเกษตรด้วย ส่วนรายได้กรอร้อยละ 40.7 เป็นรายได้ที่เกิดจากนอกภาคเกษตร (ตารางที่ 3.47) ถึงแม้ว่ารายได้ของครัวเรือนจะมาจากภาคการเกษตรมากกว่า แต่จะพบว่าแหล่งรายได้หลักจะมาจากการรับจ้างนอกภาคการเกษตรซึ่งสร้างรายได้คิดเป็นร้อยละ 28.9 และถ้ารวมรายได้จากการรับจ้างในภาคการเกษตรด้วยจะทำให้รายได้จากการรับจ้างทุกชนิดสูงถึงร้อยละ 55.5 ของรายได้รวมของครัวเรือน ข้อมูลนี้แสดงให้เห็นถึงความสำคัญของการรับจ้างที่มีต่อครัวเรือนยากจนภาคใต้ในปัจจุบัน

เมื่อมองดูในระดับบุคคลจากจำนวนสมาชิก 5.05 คนต่อครัวเรือน จะพบว่ารายได้เฉลี่ยต่อคนต่อปีจะมีค่าเท่ากับ 10,863.83 บาทต่อปีหรือเพียง 905.32 บาทต่อเดือนเท่านั้น ซึ่งต่ำกว่าเส้นความยากจนของประเทศที่ 911 บาท แต่สูงกว่าค่าเฉลี่ยของสี่จังหวัดภาคใต้ในการศึกษาคือ 697 บาท ถ้าคิดเฉพาะรายได้ที่เป็นเงินสดคือ 51,116.02 บาท จะได้รายได้ต่อเดือนเท่ากับ 843.50 บาท ซึ่งยังสูงกว่าเส้นความยากจนของสี่จังหวัด

เมื่อดูรายได้ตามอาชีพห้ำอาชีพแล้วพบว่า กลุ่มชาวนามีรายได้จากการเกษตรต่ำสุด ในขณะที่ประมงมีรายได้จากการเกษตรมากที่สุด โดยภาพรวมกลุ่มอาชีพรับจ้างมีรายได้สูงสุดในหมู่คนจน และกลุ่มประมงจนที่สุดในห้ำอาชีพ เมื่อดูจากตารางคำนวณความต้องการขั้นต่ำของปัจเจกบุคคลตามอายุและเพศ พบว่ากลุ่มอาชีพประมง เป็นกลุ่มที่มีรายได้ต่ำสุด แม้แต่กลุ่มที่ไม่มีอาชีพยังมี ratio สูงกว่ากลุ่มประมงและสวนยาง (ตารางที่ 3.47.1)

ตารางที่ 3.47 ยังสะท้อนให้เห็นอีกว่าการปลูกข้าวในครัวเรือนยากจนภาคใต้มีจุดประสงค์เพื่อการบริโภคในครัวเรือนดังที่ได้กล่าวมาแล้วโดยจะเห็นว่ามีครัวเรือนที่มีรายได้จากข้าวน้อยมาก นอกจากนี้ยังพบว่าครัวเรือนที่มีรายได้ไม่น้อยกว่าหรือเท่ากับ 50,000 ต่อปียังมีอยู่ถึงร้อยละ 62 ของครัวเรือนที่สำรวจทั้งหมด (ตารางที่ 3.48)

3.19 รายจ่ายและประเภทของรายจ่าย

จากการสำรวจพบว่าครัวเรือนยากจนภาคใต้มีรายจ่ายเฉลี่ยต่อครัวเรือนเท่ากับ 47,475.23 บาทโดยร้อยละ 80.5 ใช้จ่ายไปในการครองชีพ ที่เหลือเป็นรายจ่ายในการทำการเกษตร (ตารางที่ 3.49) รายการค่าใช้จ่ายที่สูงที่สุดคือค่าอาหารในครัวเรือนซึ่งคิดเป็นร้อยละ 34.5 ของค่าใช้จ่ายทั้งหมด ในขณะที่รายการค่าใช้จ่ายที่มีจำนวนรองลงมายังคงเกี่ยวข้องกับเรื่องอาหารนั่นคือค่าซื้อข้าวสารในครัวเรือนซึ่งคิดเป็นร้อยละ 11

ส่วนค่าใช้จ่ายในการศึกษาของบุตรซึ่งได้แก่ค่าเดินทางและค่าอาหารกลางวันและอื่นๆเป็นค่าใช้จ่ายหลักอันดับที่สามมีจำนวนคิดเป็นร้อยละ 10.2 ของค่าใช้จ่ายทั้งหมดของครัวเรือน (ตารางที่ 3.50)

ในแง่ของจังหวัดพบว่าครัวเรือนยากจนในจังหวัดนครศรีธรรมราชมีรายจ่ายเฉลี่ยต่อครัวเรือนสูงที่สุดโดยจะพบว่าครัวเรือนยากจนในจังหวัดนี้จะมีค่าใช้จ่ายในการครองชีพส่วนใหญ่มากกว่าครัวเรือนยากจนในจังหวัดอื่นๆ

ในภาพรวมครัวเรือนยากจนประมาณสองในสามมีรายจ่ายมากกว่า 30,000 บาทต่อปี โดยหนึ่งในห้าของครัวเรือนจะมีค่าใช้จ่ายอยู่ในช่วง 50,001-75,000 บาทต่อปี (ตารางที่ 3.51)

3.20 รายได้สุทธิ

จากการนำรายได้และรายจ่ายทั้งหมดของครัวเรือนมาหักลบกัน จะได้รายได้สุทธิของครัวเรือนดังแสดงไว้ในตารางที่ 3.52 ซึ่งพบว่าครัวเรือนยากจนภาคใต้มีรายได้มากกว่ารายจ่ายเฉลี่ยครัวเรือนละ 7,387.10 บาท แต่ถ้ามองเฉพาะรายได้ที่เป็นเงินสด รายได้สุทธิของครัวเรือนจะลดลงเหลือเพียง 3,553.12 บาทต่อปี (ตารางที่ 3.52.1) อย่างไรก็ตาม เมื่อมองเป็นรายครัวเรือนจะพบว่ายังมีครัวเรือนที่มีรายได้สุทธิติดลบยังมีอยู่ถึงร้อยละ 46.9 ของครัวเรือนที่สำรวจทั้งหมด (ตารางที่ 3.53)

3.21 ภาวะหนี้สิน

เมื่อมีจำนวนครัวเรือนที่มีรายได้สุทธิติดลบอยู่ถึงร้อยละ 46.9 จึงเกิดการกู้หนี้ยืมสินในหมู่ครัวเรือนเหล่านี้ ซึ่งจากการสำรวจพบว่ามีครัวเรือนยากจนถึงร้อยละ 66.6 มีหนี้คงค้างอยู่ในช่วงเวลาที่สำรวจ (ตารางที่ 3.54) โดยมีจำนวนเงินที่เป็นหนี้เฉลี่ยครัวเรือนละ 17,156.41 บาท เจ้าหนี้ที่ครัวเรือนยากจนเป็นหนี้เงินกู้เงินมากที่สุดเรียงตามลำดับได้แก่ ธนาคารเพื่อการเกษตรและสหกรณ์การเกษตร (ร้อยละ 36.3) เพื่อนบ้าน (ร้อยละ 22.8) และพ่อค้า (ร้อยละ 15.9) ซึ่งเมื่อเปรียบเทียบจำนวนเงินที่เป็นหนี้จากแหล่งเงินทุนในระบบ (สถาบันการเงิน ฯลฯ) และนอกระบบ (เพื่อนบ้าน พ่อค้า ญาติ) จะพบว่าครัวเรือนยากจนเป็นหนี้กับแหล่งเงินทุนนอกระบบมากกว่าในสัดส่วนร้อยละ 44.5:50.3 (ตารางที่ 3.55)

ตารางที่ 3.56 คอยำข้อมูลที่พบข้างต้น แหล่งเงินกู้สามอันดับแรกที่ครัวเรือนยากจนพึ่งพามากที่สุดล้วนเป็นแหล่งเงินทุนนอกระบบคือ เพื่อนบ้าน พ่อค้า และญาติ กล่าวโดยสรุปก็คือครัวเรือนยากจนเมื่อเกิดความต้องการกู้เงินจะหันไปขอความช่วยเหลือเพื่อนบ้านเป็นอันดับแรก และการขอสินเชื่อเงินจากเพื่อนบ้านหรือแม้แต่พ่อค้าจะยืมในจำนวนที่ไม่มาก ในขณะที่การยืมจากสถาบันการเงินในระบบจะยืมเป็นเงินจำนวนมาก (ตารางที่ 3.56)

สำหรับการกู้ยืมเงินในรอบปี 2542 พบว่าครัวเรือนยากจนร้อยละ 40.8 ทำการกู้ยืมในปีนี้ โดยมีจำนวนเงินกู้เฉลี่ยเท่ากับ 7,393.44 บาทต่อครัวเรือน โดยยังคงมีการกู้เงินจากธนาคารเพื่อการเกษตรและสหกรณ์การเกษตรเป็นจำนวนมากที่สุดเมื่อเปรียบเทียบกับแหล่งเงินกู้แหล่งอื่นๆ (ตารางที่ 3.57, 3.58) นอกจากนี้แหล่งเงินกู้ที่ครัวเรือนใช้มากที่สุดในปี 2542 ยังคงเป็นเพื่อนบ้านเช่นเดิม โดยมีธนาคารเพื่อการเกษตรและสหกรณ์การเกษตรเป็นแหล่งเงินกู้ที่ได้รับความนิยมมากเป็นอันดับสอง (ตารางที่ 3.59)

และเนื่องจากการกู้ยืมส่วนใหญ่ทำกับเพื่อนบ้านจำนวนเงินที่กู้ยืมจึงเป็นจำนวนไม่มากนัก โดยพบว่าการกู้ยืมเงินในปี 2542 ครัวเรือนยากจนถึงร้อยละ 75.8 กู้ยืมเงินไม่เกิน 5,000 บาทเท่านั้น (ตารางที่ 3.60) โดยเงินที่กู้ไปส่วนใหญ่กู้ไปเพื่อใช้ในการเกษตรโดยคิดเป็นร้อยละ 67.5 ของเงินกู้ทั้งหมดในปีดังกล่าว (ตารางที่ 3.61)

จำนวนเงินเฉลี่ยที่ครัวเรือนยากจนเป็นหนี้กับแหล่งต่างๆ แยกตามอาชีพของหัวหน้าครัวเรือนแสดงให้เห็นถึงแหล่งกู้เงินของอาชีพต่างกัน เช่น ประมงเป็นหนี้พ่อดำมากกว่า เพื่อนบ้านเป็นแหล่งกู้สำคัญของเกือบทุกอาชีพ (ตารางที่ 3.61.1)

แบบแผนการกู้หนี้ยืมสินของคนจนสะท้อนให้เห็น “วัฒนธรรมความจน” ที่นิธิ เอียวศรีวงศ์เขียนไว้ว่า “คนจนต้องแสวงหาความมั่นคงของชีวิตในอีกวิถีทางหนึ่ง นั่นก็คือการสร้างสายสัมพันธ์กับบุคคล กลุ่มบุคคลชนิดที่จะทำให้เขาชักหลังมาปะหน้าและชักหน้ามาโปะหลังได้ตลอดไป” (นิธิ เอียวศรีวงศ์ 2542) โดยเฉพาะคนจนกลุ่มที่มีอาชีพประมง เป็นกลุ่มที่ต้องพึ่งพา “เจ้าเก่า” ในการกู้หนี้ยืมสิน ในการซื้อเรือ ในการขายปลา ซึ่งดูเหมือนหนึ่งเป็น “สัญญาทาส” ไปเกือบชั่วชีวิต

3.22 การเข้าร่วมกิจกรรมกลุ่ม

ครัวเรือนยากจนเข้าร่วมเป็นสมาชิกกลุ่มต่างๆ ในสังคมค่อนข้างน้อยจากครัวเรือนที่สำรวจ 326 ครัวเรือนพบว่ามีเพียง 71 ครัวเรือนหรือเพียงร้อยละ 21.6 เท่านั้นที่มีสมาชิกของครัวเรือนเข้าร่วมกิจกรรมกลุ่มในสังคม โดยเฉพาะครัวเรือนยากจนในจังหวัดปัตตานีมีการเข้าเป็นสมาชิกกลุ่มต่างๆ น้อยมาก อาจจะเป็นเพราะกลุ่มต่าง ๆ ดังโดยการสนับสนุนจากภาครัฐ ซึ่งเป็นไทยพุทธ โดยกลุ่มที่คนยากจนเข้าร่วมมากที่สุดคือกลุ่มลูกค้าธนาคารเพื่อการเกษตรและสหกรณ์การเกษตร (ร้อยละ 46.5) กลุ่มออมทรัพย์ของหมู่บ้านรองลงมาตามด้วยกลุ่มแม่บ้าน (ตารางที่ 3.62)

3.23 ความช่วยเหลือที่ได้รับ

ครัวเรือนยากจนต้องการความช่วยเหลือจากทั้งหน่วยงานของรัฐและเอกชน การสำรวจในเรื่องการได้รับความช่วยเหลือในช่วงระยะเวลาหนึ่งปีก่อนวันสำรวจได้ผลดังนี้

3.23.1 การได้รับการอบรมวิชาชีพ

จากการสำรวจพบว่าครัวเรือนถึงร้อยละ 87.1 ไม่ได้รับการฝึกอบรมหลักสูตรใดๆเลยในรอบหนึ่งก่อนวันสำรวจ สำหรับครัวเรือนที่เคยมีคนในครอบครัวเข้าฝึกอบรมส่วนใหญ่ก็เข้าฝึกอบรมเพียงหลักสูตรเดียว (ตารางที่ 3.63)

3.23.2 การได้รับเงินช่วยเหลือ

ครัวเรือนยากจนร้อยละ 89.8 ไม่เคยได้รับเงินช่วยเหลือจากหน่วยงานใดๆในรอบหนึ่งปี และสำหรับกลุ่มครัวเรือนที่ได้รับ รัฐบาลคือแหล่งเงินช่วยเหลือที่สำคัญ ในขณะที่หน่วยงานหรือองค์กรเอกชนยังให้ความช่วยเหลือทางด้านการเงินน้อย (ตารางที่ 3.64)

3.23.3 การได้รับความช่วยเหลือเกี่ยวกับวัสดุอุปกรณ์การเกษตร

จากการสำรวจมีครัวเรือนยากจนเพียงร้อยละ 10.2 เท่านั้นที่เคยได้รับความช่วยเหลือเกี่ยวกับวัสดุอุปกรณ์ทางการเกษตร ซึ่งสิ่งที่ได้รับได้แก่ เมล็ดพันธุ์พืชและปุ๋ย เป็นต้น (ตารางที่ 3.65)

3.23.4 การได้รับคำแนะนำในการประกอบอาชีพ

ครัวเรือนยากจนได้รับความช่วยเหลือด้านคำแนะนำในการประกอบอาชีพน้อยเช่นเดียวกับการได้รับความช่วยเหลือด้านอื่นๆ โดยมีครัวเรือนเพียงร้อยละ 13.3 เท่านั้นที่เคยได้รับความช่วยเหลือด้านนี้ในรอบปี ซึ่งก็สอดคล้องกับผลการสำรวจในเรื่องการได้รับการฝึกอบรมวิชาชีพของครัวเรือนเหล่านี้ซึ่งก็มีน้อยเช่นเดียวกัน (ตารางที่ 3.66)

3.23.5 การทำบัตรประกันสุขภาพ

จากการสำรวจพบว่าครัวเรือนยากจนร้อยละ 33.1 หรือประมาณหนึ่งในสามไม่มีบัตรประกันสุขภาพเนื่องจากเหตุผลหลายประการเช่น ไม่มีเงินที่จะทำบัตร หรือบัตรที่มีอยู่หมดอายุไปและไม่ได้ต่ออายุ รวมทั้งมีบัตรสุขภาพแบบอื่นเช่นบัตรสงเคราะห์ บัตรผู้สูงอายุ (ตารางที่ 3.67)

เมื่อมองในภาพรวมจะพบว่าครัวเรือนยากจนยังได้รับความช่วยเหลือในด้านต่างๆจากทั้งหน่วยงานของรัฐและเอกชนน้อย ทั้งที่ความช่วยเหลือในด้านต่างๆเป็นสิ่งจำเป็นและสามารถช่วยให้การทำงานและการใช้ชีวิตครัวเรือนยากจนดีขึ้นได้ทั้งในระยะสั้นและระยะยาว ดังนั้นรัฐควรจะปรับปรุงแก้ไขวิธีการประชาสัมพันธ์และการทำงานให้คนกลุ่มนี้เข้าร่วมกิจกรรมการพัฒนาอาชีพที่รัฐจัดขึ้น เพื่อลดปัญหาที่คนยากจนเหล่านี้บอกว่าไม่รู้เรื่องเกี่ยวกับการฝึกอาชีพต่างๆ หรือส่งชื่อคนที่สนใจเข้าร่วมไปให้ทางการแล้วแต่เรื่องเงียบหายไป นอกจากนี้รัฐต้องปรับปรุงวิธีการคัดเลือกผู้ที่สมควรได้รับความช่วยเหลือจากรัฐให้ดีขึ้นเพื่อให้ผู้ที่ได้รับความช่วยเหลือจากรัฐเป็นผู้ที่สมควรได้รับความช่วยเหลือจริงๆ

3.24 การได้รับปัจจัยพื้นฐานในการดำรงชีวิต

จากการสำรวจปัจจัยพื้นฐานที่ครัวเรือนได้รับไม่ว่าจะเป็นเรื่องถนน น้ำดื่ม น้ำใช้ และ ไฟฟ้า ได้ผลสรุปออกมาดังนี้

3.24.1 ถนน

ในที่นี้จะพิจารณาระยะห่างจากครัวเรือนถึงถนนที่สามารถใช้ได้ทุกฤดูกาล ซึ่งพบว่าครัวเรือนกว่าร้อยละ 30.4 มีที่อยู่อาศัยห่างจากถนนไม่เกิน 10 เมตร(ตารางที่ 3.68) ในขณะที่ครัวเรือนยากจนที่มีบ้านที่อยู่ห่างจากถนนมากกว่าหนึ่งกิโลเมตรยังพบอยู่ร้อยละ 5.8 โดยเฉพาะในจังหวัดสตูลและพัทลุง

3.24.2 น้ำดื่ม

แหล่งน้ำดื่มสำหรับการใช้ในฤดูแล้งที่สำคัญของครัวเรือนยากจนอันดับหนึ่งได้แก่บ่อน้ำตื้น และมีน้ำฝนที่กักเก็บไว้เป็นแหล่งน้ำดื่มที่สำคัญรองลงมา โดยมีสัดส่วนครัวเรือนที่ใช้แหล่งน้ำดื่มทั้งสองในฤดูแล้งเท่ากับร้อยละ 48.3 และ 26.7 ตามลำดับ สำหรับครัวเรือนที่ใช้น้ำประปาดื่มในช่วงหน้าแล้งมีเพียงร้อยละ 12.9 เท่านั้น โดยส่วนใหญ่อยู่ในจังหวัดปัตตานีและพัทลุง (ตารางที่ 3.69)

3.24.3 น้ำใช้

ครัวเรือนส่วนใหญ่คือร้อยละ 64.9 ใช้น้ำจากบ่อน้ำตื้นในช่วงฤดูแล้ง ในขณะที่การใช้น้ำประปาในช่วงเวลาดังกล่าวมีน้อยเช่นเดียวกับการใช้สำหรับการดื่มก็มีครัวเรือนที่ใช้น้ำประปาเพียง 13.5 จากครัวเรือนทั้งหมด(ตารางที่ 3.70)

3.24.3 ไฟฟ้า

ครัวเรือนยากจนภาคใต้ส่วนใหญ่คือร้อยละ 84.9 มีไฟฟ้าใช้ในที่อยู่อาศัยซึ่งลักษณะเช่นนี้พบเห็นในครัวเรือนยากจนในทุกจังหวัด ในขณะที่ครัวเรือนที่ยังไม่มีไฟฟ้าใช้ให้เหตุผลหลักว่าไม่มีเงินสำหรับการต่อไฟฟ้าเข้าบ้าน (ตารางที่ 3.71)

3.25 การรับทราบข้อมูลข่าวสาร

จากการสำรวจพฤติกรรมการรับสื่อของหัวหน้าครัวเรือนยากจนพบว่าหัวหน้าครัวเรือนถึงร้อยละ 27.7 ที่ไม่มีการรับสื่อมวลชนใดๆ ไม่ว่าจะเป็นวิทยุ โทรทัศน์ หรือหนังสือพิมพ์ ในจำนวนนี้ครัวเรือนของจังหวัดปัตตานีไม่ใช้สื่อสารใดๆมากที่สุด ในขณะที่การดูโทรทัศน์อย่างเดียวเป็นพฤติกรรมการรับสื่อที่พบเห็นมากที่สุด คือมีหัวหน้าครัวเรือนร้อยละ 33.2 มีพฤติกรรมดังกล่าว ในขณะที่หัวหน้าครัวเรือนร้อยละ 25.8 ใช้สื่อสารมวลชนทั้งวิทยุและโทรทัศน์ เป็นที่น่าสังเกตว่ามีหัวหน้าครัวเรือนเพียง 0.3 ที่อ่านหนังสือพิมพ์ในการเปิดรับข้อมูลข่าวสารต่างๆ (ตารางที่ 3.72)

3.26 การใช้เวลาว่าง

การใช้เวลาว่างในที่นี้หมายถึงเวลาที่เหลือจากการทำอาชีพหลักและอาชีพรองซึ่งจากการสำรวจพบว่าหัวหน้าครัวเรือนเกือบครึ่งใช้เวลาดังกล่าวในการพักผ่อนโดยเฉพาะครัวเรือนยากจนในจังหวัดปัตตานีจะมีพฤติกรรมการใช้เวลาว่างอย่างนี้มากที่สุด ทั้งนี้เนื่องจากมีปัญหาสุขภาพไม่สามารถทำกิจกรรมต่างๆได้มาก ในขณะที่อีกส่วนหนึ่งบอกว่าไม่มีงานอื่นๆให้ทำในช่วงเวลาดังกล่าว นอกจากพักผ่อนแล้วหัวหน้าครัวเรือนอีกร้อยละ 18.4 ใช้เวลาว่างโดยการดูโทรทัศน์ และฟังวิทยุ ในขณะที่หัวหน้าครัวเรือนที่ออกไปหาอาหารตามธรรมชาติมีอยู่เพียงร้อยละ 16.6 (ตารางที่ 3.73)

3.27 ความรู้สึกเกี่ยวกับความยากจน

คำตอบที่ได้มาในส่วนนี้คือคำตอบจากความรู้สึกนึกคิดของคนยากจน ซึ่งเป็นสิ่งสำคัญในการนำมาพิจารณาวิเคราะห์ถึงทัศนคติ มุมมองของคนยากจนว่ามีความรู้สึกกับปัญหาของตนเองอย่างไร เป็นปัญหาหรือไม่ และจะได้ทราบถึงศักยภาพของผู้ตอบที่จะมีโอกาส มีแรงจูงใจ มีกำลังใจ ที่จะพัฒนาพาให้ตนเองพ้นจากความยากจนได้อย่างไร เพราะความยากจนนั้นเปรียบเสมือนได้กับ“การพัฒนา” ถ้าผู้ถูกพัฒนาไม่มีความรู้สึกว่าตนเองต้องการการพัฒนา ก็ยากยิ่งที่จะมีผู้ใดพัฒนาหรือช่วยเหลือได้อย่างจริงจังและยั่งยืน คณะผู้ศึกษาได้ให้ความสำคัญกับคำถามที่คนจนเป็นผู้ตอบเองนี้มาก ผลจากการศึกษาพบปัญหาสาเหตุและความรู้สึกเกี่ยวกับความยากจน ดังนี้

3.27.1 ปัญหาของครัวเรือนยากจน

ปัญหาในการทำการเกษตร

ปัญหาในการทำการเกษตรอันดับหนึ่ง(ร้อยละ53) ที่หัวหน้าครัวเรือนเกษตรกรให้ความสำคัญคือ เรื่องของสภาวะดินฟ้าอากาศที่แปรปรวน เช่นฝนตกหนัก น้ำท่วม มีพายุ หรือในทางกลับกันคือฝนทิ้งช่วงทำให้ขาดแคลนน้ำ ซึ่งเป็นอุปสรรคสำคัญในการประกอบอาชีพของทั้งชาวสวนยางพารา ชาวนา หรือชาวประมง ในขณะที่ปัญหาสำคัญอันดับที่สองคือเรื่องของทรัพยากรธรรมชาติโดยเฉพาะในทะเลที่ลดลงอย่างมากและรวดเร็ว เนื่องมาจากปัญหาเรืออวนรุน อวนลากที่เข้ามาทำประมงในพื้นที่ประมงของคนยากจน ทำให้ชาวประมงพื้นบ้านซึ่งประสบปัญหาดินฟ้าอากาศอยู่แล้ว เมื่อมีโอกาสออกไปทำมาหากินไม่สามารถจับสัตว์น้ำในปริมาณที่คุ้มกับค่าใช้จ่ายซึ่งจะทำให้เกิดปัญหาหนี้สินตามมาในที่สุด (ตารางที่ 3.74)

ปัญหาทั่วไป

ส่วนปัญหาในการครองชีพโดยทั่วไปพบว่าเรื่องเงินไม่พอใช้เป็นปัญหาที่หัวหน้าครัวเรือนยากจนให้ความสำคัญมากที่สุดพบว่าเป็นปัญหาร้อยละ 34.3 ของครัวเรือนที่สำรวจทั้งหมด ปัญหารองลงมาคือปัญหาเรื่องงานคือไม่มีงานให้ทำและงานที่ทำอยู่ในปัจจุบันก็มีความไม่แน่นอน(ร้อยละ 12.2) ถัดมาก็คือปัญหาสุขภาพ(ร้อยละ 10.4) ซึ่งปัญหาต่างๆเหล่านี้ล้วนเป็นทั้งเหตุและผลของความยากจนทั้งสิ้น ที่น่าสนใจคือมีหัวหน้าครัวเรือนยากจนถึงประมาณหนึ่งในห้าบอกว่าตนเองไม่มีปัญหาใดๆในการดำรงชีวิตซึ่งอาจจะเกิดจากความเคยชินกับปัญหาจนมองว่าปัญหาที่ครัวเรือนอื่นๆพบเป็นไม่เป็นปัญหาก็ได้ (ตารางที่ 3.75)

เมื่อถามว่าต้องการประกอบอาชีพอะไรมากที่สุด คำตอบที่ได้อันดับหนึ่งถึงสามคือเกษตรกรรมค้าขาย และรับจ้าง ซึ่งอาชีพที่หนึ่งและสามถือเป็นอาชีพหลักของครัวเรือนในชนบทส่วนใหญ่ คำตอบที่ได้นี้สอดคล้องกับข้อมูลที่ค้นพบในเรื่องการเปลี่ยนแปลงอาชีพในรอบห้าปีที่ผ่านมาซึ่งครัวเรือนร้อยละ 90.3 ไม่ได้มีการเปลี่ยนแปลงอาชีพเลยในช่วงเวลาดังกล่าว ตรงนี้สะท้อนให้เห็นว่าโอกาสและความสามารถรวมถึงความต้องการในการเปลี่ยนงานทำของหัวหน้าครัวเรือนยากจนมีน้อยมาก ซึ่งมีสาเหตุมาจากหลายประการ เช่นเรื่องของปริมาณงานที่มี การขาดปัจจัยการผลิต หรือแม้กระทั่งการขาดความรู้ในการประกอบอาชีพต่างๆ

เมื่อถามหัวหน้าครัวเรือนว่าตนเองรู้สึกยากจนเหมือนในปัจจุบันกี่ปีแล้ว พบว่าโดยเฉลี่ยหัวหน้าครัวเรือนรู้สึกว่ายากจนมา 14.55 ปี โดยมีหัวหน้าครัวเรือนที่รู้สึกว่ายากจนเกิน 15 ปีร้อยละ 31 และหัวหน้าครัวเรือนร้อยละ 34.5 บอกว่าตนเองรู้สึกว่าเพิ่งยากจนในช่วงไม่เกินห้าปีที่ผ่านมา นอกจากนี้คนยากจนอีกร้อยละ 25 ตอบว่าจนมาถึงสิบปี และร้อยละ 10 จนมาสิบปี ร้อยละ 21.3 จนมาเกินยี่สิบปี (ตารางที่ 3.76)

3.27.2 สาเหตุของความยากจน

สำหรับสาเหตุของความยากจนที่ครัวเรือนประสบอยู่ในปัจจุบัน คนยากจนส่วนใหญ่(ร้อยละ 26.3) ให้ความเห็นว่าเรื่องงานเป็นสาเหตุใหญ่ที่สุด เมื่องานไม่มีหรืองานให้ผลตอบแทนน้อย เงินรายได้สำหรับใช้จ่ายในการดำรงชีพก็ไม่มีและน้อยไปด้วย สาเหตุของความยากจนประการต่อมาเป็นเรื่องทรัพย์สินซึ่งส่วนใหญ่หมายถึงที่ดินซึ่งเป็นปัจจัยการผลิตที่สำคัญของครัวเรือนในชนบท คนทำงานรับจ้างแม้กระทั่งชาวประมงใฝ่ฝันที่จะมีที่ดินสักผืนสำหรับปลูกพืช เลี้ยงสัตว์ หรือทำประโยชน์อื่นๆ ให้เกิดรายได้ที่แน่นอนและมากกว่างานที่ตนเองทำอยู่ในปัจจุบัน ดังนั้นการไม่มีงานทำและการไม่มีทรัพย์สินติดตัวจึงกลายเป็นสาเหตุสำคัญอันดับต้นๆ ในความคิดของคนยากจน นอกจากนี้สาเหตุข้างต้นปัญหาต่างๆ ที่เกี่ยวกับลูก เช่นเรื่องภาระเลี้ยงดู ให้การศึกษารวมทั้งความประพฤติของลูก เป็นสาเหตุของความยากจนที่สำคัญรองลงมาในความคิดของคนยากจนโดยเฉพาะหัวหน้าครัวเรือนยากจนในจังหวัดสตูลซึ่งระบุถึงสาเหตุนี้มากกว่าจังหวัดอื่นๆ ในขณะที่หัวหน้าครัวเรือนยากจนในจังหวัดพัทลุงซึ่งมีสัดส่วนเป็นหม้ายมากกว่าจังหวัดอื่นๆ ระบุถึงการขาดหัวหน้าครัวเรือนว่าเป็นสาเหตุให้ครัวเรือนยากจนมากกว่าหัวหน้าครัวเรือนในจังหวัดอื่นๆ ทั้งหมด(ตารางที่ 3.77)

3.28 การฟื้นสภาพความยากจน

เมื่อถามต่อไปว่าในช่วงสั้นๆ 2-3 ปีข้างหน้าจะมีวิธีการทำให้ความเป็นอยู่ดีขึ้นได้อย่างไร หัวหน้าครัวเรือนประมาณสองในสามตอบว่า “ไม่ทราบ” ซึ่งด้วยระดับความรู้ จำนวนและมูลค่าทรัพย์สินที่มีติดตัว ปัญหาหนี้สิน บวกกับความไม่แน่นอนของอาชีพที่ตนยากจนทำอยู่ในปัจจุบัน การที่หัวหน้าครัวเรือนส่วนใหญ่ไม่รู้ว่าจะในช่วงระยะเวลาใกล้ๆ นี้ต้องทำอะไรคร่าวๆ จึงจะมีสภาพความเป็นอยู่ที่ดีขึ้นจึงเป็นสิ่งที่เป็นไปได้ สำหรับหัวหน้าครัวเรือนที่คิดว่าจะสามารถทำให้ความเป็นอยู่ของตนและครอบครัวดีขึ้นได้นั้นให้เหตุผลว่า การจะเป็นเช่นนั้นได้เขาต้องทำงานให้มากขึ้นและต้องมียางอย่างต่อเนื่อง (ร้อยละ 9.8) ในขณะที่ร้อยละ 8.2 บอกว่ารายได้จากการทำงานของลูกคือกุญแจสำคัญในการทำให้ชีวิตครอบครัวดีขึ้น (ตารางที่ 3.78)

หัวหน้าครัวเรือนประมาณครึ่งหนึ่ง (ร้อยละ 54.2) มองว่าตนเองจะพ้นจากความยากจนได้ ในขณะที่อีกครึ่งหนึ่งให้ความคิดเห็นว่าตนและครอบครัวจะไม่สามารถหลุดพ้นจากความยากจนไปได้ (ตารางที่ 3.79) ผู้ที่มีทัศนคติในทางบวกร้อยละ 35.2 บอกว่าลูกจะช่วยทำให้ครอบครัวพ้นจากความยากจนในที่สุด เมื่อลูกโตขึ้น เมื่อลูกเรียนสำเร็จ และช่วยทางบ้านทำงาน หรือประกอบอาชีพการงานของตัวเอง รายได้ที่เพิ่มขึ้นจากการทำงานของลูกจะทำให้ครอบครัวพ้นจากความยากจนไปได้ คนในกลุ่มนี้อีกร้อยละ 8.8 ไม่ได้หวังพึ่งลูก แต่เชื่อว่าการทำงานเสริมจากงานปัจจุบันและทำงานงานนั้นได้ประสบผลสำเร็จจะนำไปสู่รายได้ที่มากขึ้น และในที่สุดจะทำให้ครอบครัวมีความเป็นอยู่ที่ดีขึ้นพ้นจากความยากจนไปเองในที่สุด (ตารางที่ 3.79.1)

สำหรับกลุ่มหัวหน้าครัวเรือนที่คิดว่าในชีวิตนี้ตนจะไม่พ้นจากความยากจนให้ทัศนะว่าปัญหาสุขภาพของตนรวมทั้งสมาชิกในครัวเรือนคือสาเหตุใหญ่ที่เป็นอุปสรรคในการทำงานหารายได้เพื่อความเป็นอยู่ที่ดีขึ้น โดยมีหัวหน้าครัวเรือนร้อยละ 34.2 ระบุเหตุผลในเรื่องนี้ ในขณะที่ร้อยละ 18.7 ซึ่งสุขภาพพร้อมทำงานได้ให้ความสำคัญในเรื่องการทำงานมากกว่าเรื่องสุขภาพ โดยให้เหตุผลว่าถ้าไม่มีงานให้ทำ หรืองานที่ทำมีผลตอบแทนต่ำ นั่นหมายถึงว่าตนและครอบครัวต้องมีสภาพความเป็นอยู่ดังเช่นปัจจุบันต่อไป เหตุผลประการที่สามคือเรื่องการขาดทรัพย์สินและเงินทุนซึ่งเป็นปัจจัยการผลิตและดำรงชีพที่สำคัญ (ตารางที่ 3.79.2) เมื่อขาดสิ่งนี้ หัวหน้าครัวเรือนร้อยละ 12.7 มองว่าตนไม่สามารถพ้นความยากจนไปได้

กล่าวโดยสรุปครัวเรือนยากจนล้วนมีปัญหาทั้งในด้านการเกษตรและการใช้ชีวิตประจำวันเกษตรกรรมและชาวประมงยากจนส่วนใหญ่เผชิญกับปัญหาด้านดินฟ้าอากาศที่แปรปรวนและทรัพยากรธรรมชาติที่ลดลง ซึ่งก็นำไปสู่ปัญหาเรื่องรายได้ครัวเรือน ในขณะที่ผู้ทำงานรับจ้างพบปัญหาเรื่องการมีงานทำ และอัตราค่าตอบแทนที่ได้รับซึ่งนำไปสู่ปัญหาเรื่องรายได้เช่นเดียวกัน ดังนั้น ปัญหาเรื่องแหล่งของรายได้คืองานจึงกลายเป็นสาเหตุอันดับหนึ่งของความยากจนในภาคใต้ ถึงแม้จะมีสาเหตุอื่นๆ อีกมากมายแต่ก็ล้วนโยงใยเกี่ยวกับเรื่องโอกาส ความสามารถและผลลัพธ์ในการทำงานทั้งสิ้น และถึงแม้ว่าครัวเรือนยากจนส่วนใหญ่ยังหาทาง

ออกในระยะสั้นเพื่อให้พ้นจากความยากจนไม่ได้ แต่ในระยะยาวยังมีครัวเรือนอีกมากกว่าครึ่งหนึ่งที่ยังมีความหวังว่าจะพ้นจากความยากจน และสิ่งที่จะทำให้ความหวังของพวกเขาเป็นจริงได้คือการสร้างงานให้สมาชิกครัวเรือนยากจนเหล่านี้ทำเพื่อสร้างรายได้และความเป็นอยู่ที่ดีขึ้นในอนาคต

3.29 การศึกษาความสัมพันธ์ระหว่างตัวแปร

3.29.1 เพศกับอาชีพหลัก

จากตารางที่ 3.80 พบว่า ประชากรชายมีอาชีพทำการเกษตรซึ่งที่นี่หมายถึงการทำนา การทำสวนยาง การทำประมง และรับจ้างในภาคเกษตร มากกว่าประชากรหญิง นอกจากนี้ยังพบว่าอาชีพรับจ้างทั่วไปจะเป็นอาชีพที่ผู้ชายทำมากกว่าผู้หญิงเช่นกัน

สำหรับการเป็นหัวหน้าครัวเรือนพบว่าผู้ชายเป็นหัวหน้าครัวเรือนมากกว่าผู้หญิง และหัวหน้าครัวเรือนที่เป็นผู้ชายจะประกอบอาชีพทำนา รับจ้างทั่วไป และรับจ้างประมงมากกว่าหัวหน้าครัวเรือนผู้หญิงอย่างชัดเจน (ตารางที่ 3.81)

3.29.2 เพศกับระดับการศึกษา

ตารางที่ 3.82 ชี้ให้เห็นว่าประชากรวัยแรงงานทั้งเพศชายและหญิงมีได้รับการศึกษาในระดับต่างๆ ในสัดส่วนที่ไม่แตกต่างกันมากและผู้หญิงที่ไม่ได้รับการศึกษามีมากกว่าผู้ชายไม่มาก อย่างไรก็ตามประชากรทั้งชายและหญิงส่วนใหญ่ได้รับการศึกษาสูงสุดเพียงระดับประถมศึกษา (ตารางที่ 3.82)

ในขณะที่เดียวกันเมื่อมองในตัวหัวหน้าครัวเรือนจะพบว่าโดยรวมหัวหน้าครัวเรือนที่เป็นเพศชายมีโอกาสได้รับการศึกษาสูงกว่าหัวหน้าครัวเรือนเพศหญิง ถึงแม้ว่าระดับการศึกษาสูงสุดของหัวหน้าครัวเรือนทั้งสองเพศจะยังคงอยู่ที่ระดับประถมศึกษาก็ตาม (ตารางที่ 3.83)

3.29.3 เพศกับประเภทของงานรับจ้าง

จากตารางที่ 3.84 พบว่า ผู้หญิงจะทำงานรับจ้างในร้านอาหาร โรงงาน ร้านค้ามากกว่าผู้ชาย ในขณะที่จะพบผู้ชายทำงานรับจ้างเกี่ยวกับการก่อสร้าง ประมง และการเกษตรมากกว่าผู้หญิง

สำหรับหัวหน้าครัวเรือนจะพบว่าทำงานรับจ้างเกี่ยวกับการเกษตร การก่อสร้าง และรับจ้างประมงมากกว่าหัวหน้าครัวเรือนผู้หญิงอย่างชัดเจน (ตารางที่ 3.85)

3.29.4 เพศกับสถานที่ทำงานรับจ้าง

ตารางที่ 3.86 แสดงว่าหัวหน้าครัวเรือนทั้งเพศชายและหญิงส่วนใหญ่ทำงานรับจ้างในจังหวัดของตน โดยการทำงานในจังหวัดอื่นในภาคใต้ซึ่งมีไม่มากนักจะพบหัวหน้าครัวเรือนที่เป็นผู้ชายจะออกไปทำงานดังกล่าวมากกว่า ในขณะที่เมื่อมองประชากรวัยแรงงานโดยรวมพบว่าเพศไม่ได้เป็นตัวแปรสำคัญในการเลือกสถานที่ทำงาน (เนื่องจากส่วนใหญ่ทำงานในจังหวัดตนเองซึ่งมีการเดินทางไม่มาก) ยกเว้นการทำงานรับจ้างในต่างประเทศซึ่งจะพบว่าผู้ชายเดินทางไปทำงานมากกว่าผู้หญิง (ตารางที่ 3.87)

3.29.5 อาชีพหลักและอายุ

จากตารางที่ 3.88 และ 3.89 พบว่าประชากรในวัยหนุ่มทั้งหัวหน้าครัวเรือนและสมาชิกในครัวเรือนมีการทำงานหลากหลายอาชีพ ซึ่งส่วนใหญ่คือทำงานรับจ้างและทำการเกษตร เมื่ออายุมากขึ้นจะพบแนวโน้มว่าคนหนุ่มเหล่านั้นจะเลิกทำงานรับจ้างมากขึ้นเนื่องจากสัดส่วนของคนวัยกลางคนและสูงกว่าที่ทำงานรับจ้างมีน้อยลง ในขณะที่เดียวกันพบว่าคนอายุวัยกลางคนและสูงกว่าที่ทำการเกษตรมีสัดส่วนมากขึ้น แสดงถึงการเปลี่ยนแปลงอาชีพในช่วงอายุต่างของคนยากจนได้อย่างดี

3.29.6 เพศและการเคลื่อนย้ายแรงงาน

จากการนำตัวแปรทั้งสองมาศึกษาพบว่า เพศไม่ใช่ตัวแปรสำคัญต่อการเลือกสถานที่ที่ประชากรเคลื่อนย้ายไปอยู่เนื่องจากพบว่าทั้งผู้หญิงและผู้ชายที่ย้ายออกไปนอกหมู่บ้าน ย้ายไปอยู่ในพื้นที่ต่างๆในจำนวนไม่แตกต่างกัน (ตารางที่ 3.90) ในขณะเดียวกันพบว่า การย้ายออกไปทำงานรับจ้าง จะพบในผู้หญิงน้อยกว่าผู้ชาย ที่น่าสนใจอีกอย่างคือการย้ายออกไปเพื่อเรียนหนังสือจะพบในผู้หญิงมากกว่ามาก (ตารางที่ 3.91)

3.30 การวิเคราะห์ความแปรปรวนของรายได้ รายจ่ายและหนี้สิน

3.30.1 รายได้ทั้งหมดของครัวเรือนและขนาดของที่ดิน

จากการศึกษาตัวแปรข้างต้นพบว่าขนาดที่ดินของครัวเรือนเป็นตัวแปรที่มีผลต่อรายได้ทั้งหมดของครัวเรือน ครัวเรือนที่มีที่ดินมากมีโอกาสที่จะได้รับรายได้สูงขึ้นเนื่องจากสามารถใช้ประโยชน์จากที่ดิน

ได้เพิ่มขึ้น ผู้ที่มีรายได้หลักหรือรายได้รองจากการเกษตรที่ใช้ที่ดินเป็นปัจจัยการผลิตที่สำคัญก็สามารถเพิ่มผลผลิตได้มากขึ้นซึ่งหมายถึงรายได้ทั้งหมดของครัวเรือนที่เพิ่มขึ้น (ตารางที่ 3.92)

3.30.2 รายได้ทั้งหมดของครัวเรือนและขนาดของครัวเรือน

จากการศึกษาพบว่าขนาดของครัวเรือนซึ่งหมายถึงจำนวนครอบครัวในหนึ่งครัวเรือนไม่ใช่ตัวแปรที่มีผลต่อรายได้ทั้งหมดของครัวเรือนทั้งนี้เนื่องจากการมีครอบครัวสองครอบครัวหรือมากกว่าอาศัยอยู่ในบ้านเดียวกันไม่ได้สร้างความแตกต่างในแง่ของรายได้ทั้งหมดที่ครัวเรือนได้รับเมื่อเทียบกับครัวเรือนที่มีเพียงครอบครัวเดียวอาศัยอยู่ (ตารางที่ 3.93)

3.30.3 รายได้จากการรับจ้างและชนิดของงานรับจ้าง

จากการศึกษาตัวแปรทั้งสองพบว่าชนิดของงานรับจ้างเป็นตัวแปรที่สำคัญและมีผลต่อรายได้จากการรับจ้าง การรับจ้างในภาคเกษตรถึงแม้จะได้รับค่าจ้างไม่แตกต่างจากการรับจ้างนอกภาคเกษตรมากนักแต่มักจะเป็นการรับจ้างในฤดูกาลหรือยามที่สภาวะอากาศอำนวย ส่วนการรับจ้างนอกภาคเกษตรซึ่งไม่พึ่งพาปัจจัยภายนอกน้อยกว่ามักให้รายได้ที่สูงกว่าและงานที่ทำมีความมั่นคงกว่า (ตารางที่ 3.94)

3.30.4 รายได้จากการรับจ้างและสถานที่ไปทำงาน

จากการศึกษาพบว่าสถานที่ทำงานรับจ้างมีผลสำคัญต่อรายได้จากการรับจ้าง ทั้งนี้เนื่องงานรับจ้างภายในหมู่บ้านมักเป็นงานรับจ้างในภาคเกษตร ในขณะที่งานรับจ้างในตัวจังหวัดใหญ่ๆจะเป็นงานในภาคอุตสาหกรรมหรือบริการซึ่งรายได้สูงและสม่ำเสมอ (ตารางที่ 3.95)

3.30.5 รายได้จากการรับจ้างและระดับการศึกษา

จากการศึกษาพบว่าระดับการศึกษาของผู้ทำงานรับจ้างเป็นตัวแปรสำคัญที่มีผลต่อรายได้จากการรับจ้าง ผู้ที่มีระดับการศึกษาสูงมีโอกาสที่จะได้ทำงานรับจ้างที่ใช้ความรู้และทักษะมากกว่าซึ่งหมายถึงอัตราค่าจ้างและรายได้ที่สูงขึ้น (ตารางที่ 3.96)

3.30.6 ค่าใช้จ่ายทั้งหมดจากการเกษตรและขนาดที่ดินของตนเอง

จากการศึกษาพบว่าขนาดที่ดินไม่ใช่เป็นตัวแปรที่สำคัญต่อค่าใช้จ่ายทั้งหมดจากการเกษตรทั้งนี้อาจจะเนื่องจากจำนวนที่ดินของครัวเรือนยากจนเหล่านี้ไม่ได้แตกต่างกันอย่างชัดเจน โดยส่วนใหญ่จะมีที่ดินน้อยและบางส่วนไม่ได้ทิ้งไว้ไม่ได้ทำประโยชน์ใดๆ ดังนั้นค่าใช้จ่ายในด้านการเกษตรได้แก่ค่าใช้จ่ายในด้านปัจจัยการผลิตทั้งแบบคงทนและไม่คงทนจึงไม่แตกต่างกันอย่างชัดเจน (ตารางที่ 3.97)

3.30.7 ค่าใช้จ่ายในการครองชีพและขนาดของครัวเรือน

จากการศึกษาพบว่าจำนวนครอบครัวในครัวเรือนไม่ใช่ตัวแปรที่สำคัญต่อค่าใช้จ่ายในการครองชีพ นั่นหมายความว่าครัวเรือนที่มีครอบครัวมากกว่าหนึ่งครอบครัวอาศัยอยู่ไม่ได้มีค่าใช้จ่ายในการครองชีพแตกต่างกับครัวเรือนที่มีครอบครัวเดียว ทั้งนี้อาจจะเนื่องจากว่าครัวเรือนยากจนส่วนใหญ่มีเพียงหนึ่งครอบครัวอาศัยอยู่ และจำนวนครอบครัวที่เพิ่มขึ้นไม่ได้หมายถึงค่าใช้จ่ายที่เพิ่มขึ้นอย่างชัดเจน เมื่อพิจารณาว่ารายได้ของครัวเรือนมีจำกัด (ตารางที่ 3.98)

3.30.8 หนี้สินและขนาดของครัวเรือน

จากการศึกษาพบว่าขนาดของครัวเรือนไม่ใช่ตัวแปรที่สำคัญต่อหนี้สินของครัวเรือนทั้งนี้อาจเป็นเพราะว่าไม่ว่าจะมีจำนวนครอบครัวกี่ครอบครัวในหนึ่งครัวเรือน ครัวเรือนยากจนยังมีข้อจำกัดในเรื่องหลักทรัพย์ค้ำประกันและความสามารถในการกู้ยืมเงินหรือสิ่งของอยู่เสมอ (ตารางที่ 3.99)

3.31 สรุปสภาพเศรษฐกิจและสังคมของครัวเรือนยากจนดักดานในภาคใต้

- ร้อยละ 86.5 ของครัวเรือนยากจนอยู่กันเพียงหนึ่งครอบครัวในบ้าน
- จำนวนสมาชิกในบ้านเฉลี่ยเท่ากับ 5.05 คน
- จำนวนสมาชิกในครัวเรือนยากจนร้อยละ 56.1 มีอายุในวัยแรงงาน(15-59 ปี) ร้อยละ 33.1 เป็นเด็กอายุไม่เกิน 14 ปี
- อัตราการเกิดเฉลี่ยของครัวเรือนยากจนคือ 11.6 คนต่อพันคน และอัตราการตาย 4.4 คนต่อพันคน.

- หัวหน้าครัวเรือนร้อยละ 67.8 จบการศึกษาระดับประถมศึกษา อีกร้อยละ 28.8 ไม่มีการศึกษา ในภาพกว้าง สมาชิกทั้งหมดของครัวเรือนยากจนร้อยละ 68.4 จบเพียงชั้นประถมศึกษาและร้อยละ 20.9 ไม่ได้เรียนหนังสือ
- อาชีพหลักที่คนที่สิ้นสุดการเรียนแล้วในครัวเรือนยากจนทำมากที่สุดคือหนึ่งรับจ้างทั่วไป (ร้อยละ 36.1) รองการเกษตร (ร้อยละ 31.5) และมีคนเหล่านี้อีกร้อยละ 25.9 ที่ไม่มีอาชีพ
- คนในครัวเรือนยากจนร้อยละ 81.2 ไม่มีอาชีพรอง คนที่มีอาชีพรองทำงานรับจ้างและทำเกษตรเป็นส่วนใหญ่เช่นกัน
- คนในครัวเรือนยากจนร้อยละ 90.3 ไม่เคยเปลี่ยนอาชีพในรอบ 5 ปีที่ผ่านมา
- คนยากจนในภาคใต้ทำงานเพียงปีละ 168.7 วัน โดยเป็นการทำงานในอาชีพรอง 20.9 วัน (ร้อยละ 12.4 ของจำนวนวันทำงานทั้งหมด)
- คนยากจนที่ทำงานรับจ้างมีอยู่ร้อยละ 48 ของจำนวนคนในครัวเรือนยากจนที่สิ้นสุดการเรียนแล้วทั้งหมด
- ในบรรดาผู้ทำงานรับจ้างร้อยละ 50.4 ทำงานรับจ้างเกษตร ที่เหลือกระจายกันไปในส่วนที่ไม่ต่างกันมากระหว่างการรับจ้างประมง ทำขนม ก่อสร้าง และรับจ้างในโรงงาน
- ร้อยละ 83.6 ของผู้ทำงานรับจ้าง ทำงานในเขตพื้นที่จังหวัดของตนเอง
- ร้อยละ 55 ของผู้ที่ทำงานรับจ้าง ทำงานรับจ้างตลอดปี
- การย้ายออกจากหมู่บ้านแบบถาวรมีน้อย พบผู้ย้ายออกเพียงร้อยละ 4.29 ของบ้านที่สำรวจส่วนย้ายออกแบบชั่วคราวมีน้อยกว่าคือเพียงร้อยละ 2.32 หรือโดยเฉลี่ยย้ายออกบ้านละ 0.08 คน
- ผู้ที่ย้ายออกไปนอกหมู่บ้านมีทั้งลูกสาวและลูกชายในสัดส่วนพอๆกันคือร้อยละ 41.5 และ 42.7 ของผู้ที่ย้ายออกทั้งหมดตามลำดับ
- ร้อยละ 61 ของผู้ที่ย้ายออกไปมีการศึกษาระดับประถมศึกษา และส่วนใหญ่ (ร้อยละ 89) มีอายุในวัยแรงงาน โดยในกลุ่มนี้ผู้ที่มีอายุ 15-24 ปี มีสัดส่วนมากที่สุด
- ผู้ย้ายออกพบย้ายออกไปอยู่จังหวัดอื่นในภาคใต้เป็นส่วนใหญ่ (ร้อยละ 39) ส่วนที่ย้ายไปต่างประเทศเท่ากับมีเท่ากับร้อยละ 8.5
- งานที่ผู้ที่ย้ายออกไปได้ทำงานเป็นส่วนใหญ่ (ร้อยละ 51) คืองานรับจ้าง ส่วนคนที่ย้ายไปแล้วไม่มีงานทำมีร้อยละ 18.3
- หัวหน้าครัวเรือนยากจนร้อยละ 69.3 มีสถานภาพสมรส ร้อยละ 23.6 เป็นหม้าย และร้อยละ 6.1 หย่าร้าง
- ร้อยละ 64.1 ของครัวเรือนยากจนไม่ใช้หรือเคยใช้วิธีการคุมกำเนิด บ้านที่ใช้หรือเคยใช้นิยมนิยมนใช้วิธีกินยาคุมกำเนิดมากที่สุด (ร้อยละ 35.8)

- หัวหน้าครัวเรือนยากจนมีบุตรเฉลี่ย 5.18 คน โดยมีอัตราการตายของบุตรเท่ากับร้อยละ 14.9 (แบ่งเป็นการตายก่อนคลอดหรือแท้งร้อยละ 4.5 ตายหลังคลอดร้อยละ 10.4) โดยร้อยละ 52.1 ของบุตรที่ตายหลังคลอดตายตอนอายุ 0-1 ปีและร้อยละ 41.8 ของบุตรที่ตายหลังคลอดไม่สามารถระบุสาเหตุการตายได้
- ประมาณทุก 1 ใน 10 บ้านของคนยากจนจะพบคนพิการหนึ่งคน
- ครัวเรือนยากจนร้อยละ 57.1 ไม่มีคนเจ็บป่วยเรื้อรัง ส่วนบ้านที่มีคนดังกล่าว 1 คนมีจำนวนร้อยละ 36.5 โรคที่คนดังกล่าวเป็นมากที่สุดคือโรคทางเดินหายใจ โรคหัวใจ และโรคไขข้อ ตามลำดับ
- ร้อยละ 30.4 ของครัวเรือนยากจนไม่มีส้วม บ้านที่มีส้วมพบว่าเป็นส้วมซึมมากที่สุด
- ลักษณะบ้านคนยากจนส่วนใหญ่ (ร้อยละ 62.9) เป็นบ้านไม้ชั้นเดียวได้ทุนสูงพื้นดิน โดยร้อยละ 54 ของบ้านทั้งหมดมุงหลังคากระเบื้อง
- ร้อยละ 75.8 ของบ้านที่สำรวจหัวหน้าครัวเรือนยากจนเป็นเจ้าของ โดยมูลค่าบ้านตามการตีราคาของหัวหน้าครัวเรือนจะอยู่ระหว่าง 5,001-20,000 บาท (ร้อยละ 30) และ 40,000-100,000 บาท (ร้อยละ 35.3)
- ครัวเรือนยากจนมีที่ดิน(ที่ไม่ใช่ที่ดินบริเวณบ้าน)ในครอบครองเฉลี่ย 3.7 ไร่ โดยร้อยละ 68.1 เป็นที่ดินของตนเอง ส่วนครัวเรือนที่ไม่มีที่ดินเลยมีร้อยละ 58 ของครัวเรือนทั้งหมด
- ครัวเรือนยากจนร้อยละ 77.3 มีที่ดินจำนวนเท่าเดิมตั้งแต่อดีตจนถึงปัจจุบัน มีครัวเรือนร้อยละ 16.9 มีที่ดินลดลง โดยลดลงเฉลี่ย 1.94 ไร่ต่อบ้าน โดยส่วนใหญ่เป็นการขายออกไป
- ครัวเรือนยากจนร้อยละ 49.7 ทำการเกษตร อีกร้อยละ 50.3 ไม่ทำการเกษตร
- ในด้านกสิกรรม ครัวเรือนยากจนปลูกข้าวเจ้ามากที่สุด รองลงมาคือมะพร้าว ขางพารา และกล้วยตามลำดับ โดยมีผลผลิตต่อไร่ของพืชทั้งสี่คือ 191.89 200.49 255.85 และ 608.40 กิโลกรัมตามลำดับ
- ในด้านปศุสัตว์ครัวเรือนยากจนนิยมเลี้ยงไก่มากที่สุด โดยพบใน 44 บ้านจาก 100 บ้าน
- ครัวเรือนยากจนมีรายได้เฉลี่ยต่อปี (รวมรายได้ไม่เป็นตัวเงิน) เท่ากับ 54,862.33 บาท หรือเท่ากับ 4,571.86 บาทต่อเดือน หรือเท่ากับ 905.31 บาทต่อคนต่อเดือน (คิดจากจำนวนคนเฉลี่ยในบ้าน 5.05 คน)
- ครัวเรือนยากจนที่มีรายได้ไม่เกิน 50,000 บาทต่อปีมีถึงร้อยละ 62 ของครัวเรือนยากจนทั้งหมด
- รายได้เฉลี่ยทั้งหมดของครัวเรือนร้อยละ 52.3 มาจากภาคการเกษตร และร้อยละ 40.7 มาจากนอกภาคการเกษตร
- ครัวเรือนยากจนมีรายจ่ายเฉลี่ยครัวเรือนละ 47,475.23 บาทต่อปี หรือเท่ากับ 3,956.26 ต่อเดือนหรือเท่ากับ 783.41 บาทต่อคนต่อเดือน (คิดจากจำนวนคนเฉลี่ยในบ้าน 5.05 คน)
- ร้อยละ 80.5 ของค่าใช้จ่ายใช้ในการครองชีพ ที่เหลือใช้ในการเกษตร โดยค่าอาหารตัวเคี้ยวคิดเป็นร้อยละ 34.5 ของค่าใช้จ่ายทั้งหมด (ยังไม่นับรวมค่าข้าวสารอีกร้อยละ 11)
- ครัวเรือนยากจนมีรายได้สุทธิเฉลี่ยเท่ากับ 7,387.10 บาทต่อปี ครัวเรือนยากจนที่มีรายได้สุทธิติดลบมีอยู่ร้อยละ 46.9 ของครัวเรือนทั้งหมด

- ถ้าคิดเฉพาะรายได้ที่เป็นเงินสด ครวเรือนยากจนจะมีรายได้สุทธิต่อปีเฉลี่ยเพียง 3,553.12 บาทต่อปี
- ณ เวลาสำรวจ ครวเรือนยากจนร้อยละ 66.6 มีหนี้สินคงค้างอยู่ โดยจำนวนหนี้เฉลี่ยเท่ากับ 17,156.41 บาทต่อครัวเรือน จากเงินทั้งหมดเป็นเงินที่กู้มาจากรธนาคารเพื่อการเกษตรและสหกรณ์การเกษตรมากที่สุดเท่ากับร้อยละ 36.3 ของเงินข้างต้น ทั้งนี้จำนวนเงินที่เป็นหนี้คงค้างกับแหล่งเงินทุน “นอกระบบ” กับ “ในระบบ” จะพอๆกัน
- เมื่อแยกดูตามอาชีพของหัวหน้าครัวเรือน ครวเรือนประมงจะมีหนี้คงค้างมากที่สุดเฉลี่ยเท่ากับ 25,363.30 บาท และครัวเรือนที่หัวหน้าครัวเรือนทำงานรับจ้างจะมีหนี้คงค้างจำนวนน้อยที่สุด คือ 8,099.77 บาท
- ในรอบหนึ่งปีก่อนการสำรวจ ครวเรือนยากจนร้อยละ 40.8 มีการกู้ยืมเงิน โดยกู้ยืมเฉลี่ยครัวเรือนละ 7,393.44 บาท เป็นการกู้ยืมจากรธนาคารเพื่อการเกษตรและสหกรณ์การเกษตรมากที่สุด (เฉลี่ย 2,915.64 บาท) คิดเป็นร้อยละ 39.4 ของยอดเงินกู้ยืมทั้งหมด แหล่งเงินกู้ที่สำคัญรองลงมาคือ เพื่อนบ้านและพ่อค้าตามลำดับ
- แต่ถ้ามองในแง่จำนวนครัวเรือนยากจนที่กู้ยืมกับแหล่งเงินกู้ต่างๆ ครวเรือนยากจนจะกู้จากเพื่อนบ้านมากเป็นอันดับหนึ่ง ธนาคารเพื่อการเกษตรและสหกรณ์การเกษตรอันดับสองและพ่อค้าและญาติเป็นอันดับสาม
- ในการกู้ยืมเงินข้างต้นครัวเรือนยากจนที่กู้ยืมร้อยละ 75.8 กู้ยืมเงินจำนวนไม่เกิน 5,000 บาท
- ในการกู้ยืมเงินข้างต้น จำนวนเงินร้อยละ 67.5 นำไปใช้ในการเกษตร
- ครวเรือนยากจนเพียงร้อยละ 21.8 เข้าร่วมเป็นสมาชิกกลุ่มต่างๆในหมู่บ้าน ในจำนวนนี้เป็นสมาชิกกลุ่มลูกค้านธนาคารเพื่อการเกษตรและสหกรณ์การเกษตรมากที่สุด (ร้อยละ 46.5)
- ครวเรือนยากจนร้อยละ 87.1 ไม่เคยเข้าอบรมวิชาชีพใดๆ ร้อยละ 89.8 ไม่เคยได้รับความช่วยเหลือเรื่องเงินหรืออุปกรณ์ในการทำเกษตร และร้อยละ 86.7 ไม่เคยได้รับคำแนะนำในการประกอบอาชีพ
- ประมาณหนึ่งในสามของครัวเรือนยากจนไม่มีบัตรประกันสุขภาพ
- ครวเรือนยากจนร้อยละ 30.4 มีบ้านอยู่ห่างจากถนนน้อยกว่า 10 เมตร ส่วนบ้านที่ห่างจากถนน 100 เมตรขึ้นไปมีอยู่ร้อยละ 35.8
- ในฤดูแล้งครัวเรือนยากจนร้อยละ 48.3 คัดน้ำจากบ่อน้ำดิน และร้อยละ 26.7 คัดน้ำฝนที่กักเก็บไว้
- ในฤดูแล้งครัวเรือนยากจนร้อยละ 64.9 ใช้น้ำจากบ่อน้ำดิน และร้อยละ 13.5 ใช้น้ำจากน้ำประปา
- ครวเรือนยากจนร้อยละ 84.9 มีไฟฟ้าใช้ในบ้าน
- หัวหน้าครัวเรือนยากจนร้อยละ 33.2 รับฟังข่าวสารผ่านสื่อโทรทัศน์อย่างเดียว อีกร้อยละ 25.8 ใช้ทั้งสื่อโทรทัศน์และวิทยุ

- หัวหน้าครัวเรือนยากจนส่วนใหญ่ (ร้อยละ 45.9) ใช้เวลาว่างจากการประกอบอาชีพโดยการพักผ่อน อีก ร้อยละ 18.4 ดูโทรทัศน์และฟังวิทยุ
- ครัวเรือนยากจนส่วนใหญ่คือร้อยละ 29.6 บอกว่าการที่ทรัพยากรธรรมชาติลดลงเป็นปัญหาในการทำ การเกษตรที่สำคัญที่สุด ตามด้วยเรื่องอุปสรรคในการประกอบอาชีพ และโรคและศัตรูพืช
- ปัญหาเรื่องการไม่มีเงิน มีเงินน้อย ไม่พอใช้ คือปัญหานอกการเกษตรที่ครัวเรือนส่วนใหญ่(ร้อยละ 34.3) ระบุว่ามีความสำคัญที่สุด ตามมาด้วยปัญหาเรื่องทรัพย์สินและลูก
- โดยเฉลี่ย หัวหน้าครัวเรือนยากจนกล่าวว่าพวกเขาารู้สึกว่ายากจนมาแล้ว 14.55 ปี และประมาณหนึ่งใน สามของหัวหน้าครัวเรือนบอกว่าเพิ่งมาารู้สึกว่ายากจนเมื่อไม่เกิน 5 ปีที่ผ่านมา
- สาเหตุของความยากจนที่หัวหน้าครัวเรือนเห็นตรงกันมากที่สุดคือการไม่มีงานทำ งานที่ทำมีรายได้น้อย (ร้อยละ 26.3) ตามด้วยเรื่องการไม่มีทรัพย์สินและลูก
- ครัวเรือนยากจนร้อยละ 65.9 ไม่ทราบว่าในระยะ 2-3 ปีข้างหน้าจะทำให้ความเป็นอยู่ดีขึ้นได้อย่างไร
- หัวหน้าครัวเรือนร้อยละ 54.2 บอกว่าตนเองและครอบครัวจะพ้นจากความยากจนในที่สุด
- โดยหัวหน้าครัวเรือนส่วนใหญ่ที่บอกว่าจะพ้นจากความยากจน (ร้อยละ 35.2) กล่าวว่าสิ่งที่จะทำให้ ครอบครัวพ้นความยากจนคือลูกที่เมื่อโตขึ้นจะช่วยทำงานหรือเมื่อมีรายได้จะส่งเงินมาให้ครอบครัว
- สำหรับหัวหน้าครัวเรือนยากจนอีกร้อยละ 45.8 ที่บอกว่าจะไม่พ้นจากความยากจนกล่าวว่าอุปสรรค สำคัญที่สุดที่จะทำให้ตนและครอบครัวไม่พ้นจากความยากจนสามประการแรกคือปัญหาด้านสุขภาพ ปัญหาเรื่องงาน และปัญหาเรื่องทรัพย์สินและเงินทุน โดยมีหัวหน้าครัวเรือนร้อยละ 34.2 18.7 และ 12.7 ที่ระบุถึงสาเหตุสามสาเหตุนี้ตามลำดับ